MEDDELANDEN

AF

SOCIETAS

PRO FAUNA ET FLORA FENNICA.

TJUGUNDEÅTTONDE HÄFTET
1901—1902.

MED EN KARTA.

MIT EINER DEUTSCHEN UEBERSICHT.

HELSINGFORS 1902.

MEDDELANDEN

AF

SOCIETAS

PRO FAUNA ET FLORA FENNICA.

TJUGUNDEÅTTONDE HÄFTET
1901—1902.

MED EN KARTA.

MIT EINER DEUTSCHEN UEBERSICHT.

HELSINGFORS 1902.

HELSINGFORS 1902,
AKTIEBOLAGET HANDELSTRYCKERIET.

A.

FÖRHANDLINGAR.

Societas pro Fauna et Flora Fennica

1901—1902.

Ordförande:

Professor J. A. Palmén.

Vice-ordförande:

Professor F. Elfving.

Sekreterare:

Rektor A. Arrhenius.

Skattmästare:

Bankdirektör L. v. Pfaler.

Bibliotekarie:

Doktor E. Reuter.

Intendent för de zoologiska samlingarna:

Docent K. M. Levander.

Intendent för de botaniska samlingarna:

Professor A. O. Kihlman.

Bestyrelse:

Herrar J. A. Palmén, F. Elfving, A. O. Kihlman, O. M. Reuter, Th. Sælan, J. P. Norrlin, J. Sahlberg. — Suppleanter: Herrar V. F. Brotherus, K. M. Levander.

Mötet den 5 oktober 1901.

Ordföranden öppnade mötet med några minnesord öfver Sällskapets nyligen aflidne fräjdade medlem Adolf Erik Nordenskiöld och meddelade i samband därmed, att en krans från Sällskapet blifvit nedlagd på friherre Nordenskiölds bår. — De närvarande åhörde stående ordförandens anförande.

Ordföranden meddelade, att från Naturhistorische Gesellschaft in Nürnberg ankommit inbjudan till dess 100-årsfest den 26—27 oktober. I anledning häraf beslöts genom ordföranden öfversända hälsningstelegram till 100-åringen.

Till inhemska medlemmar invaldes med acklamation studenterna Carl Gustaf Jarl Sundberg och Gustaf Alexander Wahlström (föreslagna af prof. John Sahlberg).

Till publikation anmäldes följande uppsatser:

1. Guido Schneider, Ichthyologische Beiträge. II.
2. K. M. Levander, Mitteilungen über *Anopheles claviger* Fabr.
3. C. A. Westerlund, Kritik och »Kritik». Reflexioner. — Smärre uppsatser N:o 2.
4. Alexander Luther, Genmäle. — Smärre uppsatser N:o 3.

Fil. mag. Ernst Häyrén afgaf följande berättelse:

En botanisk forskningsresa i Björneborgstrakten sommaren 1901.

— Smärre uppsatser N:o 4.

I anslutning härtill förevisade herr Häyrén en kartskiss öfver det beresta området äfvensom särskilda växtfynd, om hvilka han lämnade följande meddelande:

Anmärkningsvärda växter från Björneborgstrakten.

— Smärre uppsatser N:o 5.

Rektor Axel Arrhenius demonstrerade exemplar af

Carex aristata från Thusby i Nyland,

anträffade sistlidne september månad af studd. Fredr. Klingstedt och Alvar Palmgren, lyceisten Artur Ramsay och föredragaren i närheten af Träskända station på fuktig ängsmark, som synbarligen nyligen blifvit beröfvad sin *Salix*-vegetation. Fyndet var af intresse, emedan artens hittills antagna västgräns i Finland genom detsamma blifvit framflyttad 3—400 km.

Därefter afgåfvos särskilda meddelanden

Om förekomsten i Finland af Scirpus parvulus.

Herr Arrhenius anförde:

»På oktober mötet 1899 framlade assistent Ch. E. Boldt exemplar af *Scirpus parvulus,* insamlade några månader tidigare i Borgå skärgård. Arten anmäldes då såsom en nykomling till Finlands flora. (Meddelanden H. 26, p. 5, 100). Nästan samtidigt hade emellertid stud. Alvar Palmgren funnit *Sc. parvulus* i Jomala på Åland (l. c. p. 25), och ett år senare anträffades densamma af fil. kand. C. W. Fontell i Jakobstads skärgård (Medd. H. 27, p. 8). Sålunda trenne geografiskt vidt aflägsna fyndorter. Redan denna omständighet framtvingade självfmant antagandet, att växten måhända hade en vidsträckt utbredning i vårt land. Talrika sistlidne sommar gjorda fynd ha till fullo bekräftat riktigheten däraf. Jag nämner här endast några af dessa fynd.

På Åland synes *Sc. parvulus* vara allmän. Under en exkursion, som jag i början af juli jämte studd. Fr. Klingstedt och Alv. Palmgren samt några andra yngre botanister före-

tog till Slätskär i Lemlands skärgård, iakttogs *Sc. parvulus* på stranden af en långgrund, skyddad hafsvik. Exemplaren voro ännu späda, men röjde sin art genom de brungröna, bågigt utböjda bladen, de hvita slidorna och de redan fullt tydliga, om ock ännu små hibernaklerna. Senare efterforskningar ådagalade, att arten uppträdde massvis på alla lämpliga lokaler i Lemland. Enligt hvad hrr Klingstedt och Palmgren benäget meddelat mig, var detsamma fallet äfven i Jomala, Finström, Hammarland och på Ekerö.

Under senare hälften af sommaren 1901 egnade jag särskild uppmärksamhet åt förekomsten af *Sc. parvulus* i Pargas (Ab). På hvarje långgrund, lågländt strand, där underlaget utgjordes af lera eller lerblandad sand, såg jag densamma i kraftig utveckling och rik blomning; på några särskildt gynnade lokaler, såsom på strandbältet vid Pargas kyrka, växte arten i oerhörda mängder. I dess sällskap förekom förutom andra växter vanligen äfven *Sc. acicularis*. Men medan denna med sina spensligare och längre, mörkgröna, uppåt riktade blad i följd af sin skottbildning bildade sammanhängande fläckar eller smärre mattor, stodo de långt talrikare *Sc. parvulus*-individerna isolerade från hvarandra och spridda öfver en större yta. Äfven i grundvatten iakttog jag flerstädes vår växt i sällskap med *Zannichellia*- och *Ruppia*-arter; här syntes den dock i regeln vara steril. Huruvida *Sc. parvulus* sistlidne sommar utvecklade fullt mogna frukter, är jag ej i tillfälle att med visshet afgöra; säkert är, att arten omkring den 20 augusti hunnit åtminstone mycket nära detta stadium.

Också i skärgården mellan Hangö och Åbo uppträder *Sc. parvulus*. Sålunda har herr Artur Ramsay lämnat mig uppgift om att arten är allmän i Bromarf.

I omnejden kring Helsingfors är *Sc. parvulus* likaledes allmän. Den uppträder, för att nu endast nämna några lokaler, såväl vid Edesviken som vid Hummelviken och är t. ex. vid Fölisön mycket ymnig. Ännu i slutet af september var jag i tillfälle att se densamma, äfven här i sällskap med *Sc. acicularis*. Hibernaklerna voro nu stora och svällande. På många

individer sutto ännu axen kvar, men några mogna frukter kunde jag ej upptäcka.

Af här anförda data framgår otvetydigt, att *Sc. parvulus* är en på vida sträckor af våra kuster allmänt förekommande art, som flerstädes uppträder såsom en värklig karaktersväxt. Densamma har på grund af sitt växtsätt, sitt oansenliga yttre och sin habituella likhet i sterilt tillstånd med åtskilliga smärre gräsartade växter hittills blifvit förbisedd. Att *Sc. parvulus* nu plötsligt uppdagats i vårt land i så stor mängd och på så vida områden, beror otvifvelaktigt på det låga vattenståndet och den höga temperaturen under sommaren. Växten drefs härigenom till blomning på barlagd strand och fäste sålunda med nödvändighet uppmärksamheten vid sig.»

Under andragandet förevisades talrika exemplar af nämnda art.

Prof Saelan meddelade, att han förliden sommar anträffat *Sc. parvulus* på Lappviksudden och vid Vik nära Helsingfors. — Prof. Palmén upplyste, att densamma efter prof. Kihlmans utsago förekom massvis vid Kaitans i Esbo skärgård. — Assistent Ch. Em. Boldt åter omnämnde, att han bland *Zannichellia*-individer, insamlade af Harald Lindberg sommaren 1895 på Ik (Björkö, Hummaljoki), funnit sådana af *Sc. parvulus* inmängda.

Rektor Brenner slutligen yttrade:

»Till det som här angående *Scirpus parvulus* Roem. et Sch. yttrats, ber jag att få tillägga, att denna för två år sedan första gången i vårt land på Emsalö i Borgå socken anträffade växt här vid Helsingfors är till den grad allmän, att det från Fölisön i nordväst rundt omkring staden till Södernäs i nordost icke finnes någon långgrund, under vanligt vattenstånd af grundt vatten betäckt och mot hafsvågorna något så när skyddad strand, där densamma ej i stora mängder skulle förekomma. På de talrika platser där den af mig insamlats, utgöres bottnen af fin sand eller småsten, betäckt af ett tunnt lager dy eller alger,

genom hvilket stundom endast ungefär hälften af de omkring tumslånga stänglarna uppsticka, i följd hvaraf denna botten på afstånd ser ut som om den vore utan all vegetation. Såsom närmaste grannar finner man inåt land vanligen *Scirpus uniglumis* eller *Juncus Gerardi*, utåt sjön åter *Potamogeton filiformis* och *Zannichellia polycarpa* eller *Chara*-arter, såsom *Ch. tomentosa*. Då stänglarne vanligen äro sterila och något utåt böjda, liknar växten mycket små sterila rotskott af något gräs och har sannolikt på den grund ända hittills förbisetts. Äfven i sterilt tillstånd igenkännes den dock lätt, utom på sina knoppbärande underjordiska utlöpare, som stundom kunna saknas, genom sina halft genomskinliga, vid basen hvita stänglar med tydliga längsstrimmor och tvärväggar. Med afseende å storleken förekommer den i två olika modifikationer: den vid Helsingfors vanliga tumshöga eller därunder och en annan, dubbelt högre och däröfver samt gröfre f. *major*, hvilken anträffas dels ensam, dels fläckvis i närheten af och för öfrigt på fullkomligt enahanda botten och under samma yttre betingelser som den vanliga, från hvilken den då tydligt afsticker. Hvardera anträffades såväl steril som axbärande, åtminstone denna sommar, som på grund af sitt låga vattenstånd synes hafva varit synnerligt gynnsam för axbildning och blomning.

Till de hittills nämnda fyndorterna kunna ännu tilläggas Bromarf, nordväst om Hangö, samt Onas och Varlax i Borgå socken, där den äfven i sommar anträffats, på det förra stället af mag. E. Odenvall, på de senare af lyceisten P. Nyberg».

Rektor Brenner förevisade särskilda *Taraxacum*-former och föredrog därvid:

Några ord om Taraxacum (Leontodon) lævigatum Willd.

»I häft. 16 af Societas' pro Fauna et Flora Fennica Meddelanden, 1889, anförde jag, att den i södra Finland förekommande, dittills med namnet *corniculatum* (Kit.) betecknade *Taraxacum*-formen, med eller utan knöltand på holkfjällen, då det anförda namnet *corniculatum* öfver hufvud taget användts för

knölbärande former af olika arter, rätteligen borde benämnas *T. laevigatum* (Willd.), tillika bland annat uppställande en särskild, genom korta utstående ytterholkfjäll utmärkt varietet af *T. officinale* (Web.) under namn af var. *patulum*.

I motsats härtill har Harald Lindberg uti sin detta år publicerade förteckning öfver Finlands ormbunkar och fröväxter, jämte det han för den förra formen användt namnet *corniculatum* (Kit.), med namnet *laevigatum* Willd. betecknat en varietet af *T. officinale*.

I anledning häraf ber jag att få med några ord återkomma till frågan hvad med Willdenow's namn *L. laevigatus* egentligen afses.

Att härvid Willdenow's egen diagnos i främsta rummet bör beaktas är tydligt, och finna vi denna i tom. III, pars 3 af Caroli a Linné Species plantarum edit. IV curante Willdenow, p. 1546, vara af följande lydelse: »*Leontodon laevigatus*. W. L. calyce exteriore erecto adpresso, squamis ovatis, scapo unifloro, foliis runcinato-pinnatifidis dentatis glabris. W. — Folia radicalia profunde pinnatifido-runcinata glaberrima tenuia, laciniis triangularibus dentatis. Scapi glabri adscendentes uniflori. Squamae calycis exterioris ovatae adpressae. Abunde diversus a praecedente *(L. lividus)*: foliis tenuioribus profunde pinnatifido-runcinatis, laciniis triangularibus. W.»

Här säger alltså auktor själf uttryckligen, att ytterholkfjällen äro äggrunda samt tilltryckt uppräta, äfvensom att bladen äro tunna, glatta och djupt parflikade med tandade flikar, hvilket allt i hög grad tillkommer den af mig benämnda *laevigatum*, hvaremot den af H. Lindberg i likhet med Th. Fr. Marsson med detta namn, af mig åter såsom *T. officinale* var. *patulum* betecknade formen, har aflånga eller jämnbredt äggrunda, vanligen utstående ytterholkfjäll samt gröfre, håriga — nästan glatta, mindre starkt djupdelade blad. Dessutom framhålles det ytterligare, hvarigenom bladen skilja sig från desamma hos *T. palustre*, hvarmed den med afseende å ytterholkfjällen erbjuder stor likhet, en omständighet som, äfven den, talar för den af mig uttalade uppfattningen.

Härtill kommer, att *T. laevigatum* enligt såväl Reichenbach's Flora germanica excursoria, som hans Flora germanica exsiccata, är »parva species», d. v. s. småväxt, hvaremot var. *patulum*, eller *laevigatum* Marss., är en stor- och grofväxt *officinale*, samt dessutom, att ytterholkfjällen hos *laevigatum* enligt Reichenbach's Fl. exs. i likhet med desamma hos min *laevigatum* äro i spetsen starkt afsmalnande, icke såsom hos min *patulum*, resp. *laevigatum* Marss., breda och trubbade. Vidare hänföres *corniculatum* Kit. af Reichenbach såsom en knölbärande form till *laevigatum*, hvarjämte den närstående *glaucescens* anföres såsom till storleken stående emellan *laevigatum* och *officinale*, hvilket äfven utvisar, att enligt hans uppfattning *laevigatum* ej är storväxt såsom den senare och dess var. *patulum*.

Af allt detta synes framgå, att Willdenow's namn *laevigatum* ej kan afse någon form af *T. officinale* med utstående trubbiga ytterholkfjäll, utan fastmer den småväxta *Taraxacum* med vanligen tilltryckta eller uppräta, äggrundt spetsiga ytterholkfjäll, som hos oss gått uuder namnet *corniculatum* Kit. Att af denna självständiga art äfven finnes en varietet, lämpligen benämnd *reflexum*, med smalare, utstående, nedåt bågböjda ytterholkfjäll, snarlik *T. glaucescens* M. a B. och var. *uncinatum* af *T. officinale*, har i min ofvan nämnda uppsats redan framhållits.

Äfven E. Fries använder i Herb. Norm. namnet *laevigatum* för yngre exemplar af den s. k. *corniculatum* utan knöltand, hvarjämte L. M. Neuman's beskrifning i hans nyligen utkomna Sveriges Flora synes gifva vid handen, att den af honom benämnda v. *laevigatum* (Willd.) Marss. afser en småväxt form med äggrunda och spetsiga, utstående eller tilltryckta ytterholkfjäll, från hvilken v. *corniculatum* knappast torde kunna skiljas och v. *erythrospermum* endast genom smalare ytterholkfjäll och röda frukter, i likhet med *glaucescens* M. a B., hvaremot endast den omständighet synes tala, att han såsom synonym fjällform anför den storväxta *officinale*-formen *boreale* Hjelt. Att äfven hans *laevigatum* ej kan vara identisk med

min var. *patulum* af *officinale* framgår ej mindre af anförda morfologiska olikheter än hvad förekomstsättet vidkommer, i det nämligen var. *patulum* ganska allmänt förekommer på odlade och ruderatplatser, ej sällan på fuktiga stränder.

Att slutligen den af mig med namnet *T. officinale* var. *patulum* betecknade formen ej tidigare anmärkts och beskrifvits, torde få tillskrifvas endast dess stora likhet med *T. officinale* f. *genuinum* Koch. Saknaden af densamma hos Willdenow kan därföre lättare förklaras än om han, för den händelse Marsson's uppfattning vore den riktiga, hade utelämnat den s. k. *corniculatum* eller *erythrospermum*, hvilken icke med någon annan af hans arter än *laevigatum* kan identifieras».

Assistent Ch. Emil Boldt demonstrerade talrika exemplar af de i Finland förekommande *Zannichellia*-arterna samt lämnade därvid ett kort förelöpande meddelande

Om förekomsten i Finland af Zannichellia major Boenn.

Denna åtminstone för det politiska Finland nya art hade föredragaren förliden sommar anträffat i Borgå skärgård, vid Hafsudden på Emsalö. — Enligt Conspect. Fl. Fenn. vore *Z. major* 1864 af J. M. Norman funnen vid Elvenæs i Ostfinnmarken, således inom det finska floragebitet. Skäl förelåge emellertid för antagandet att Norman's form icke är *Z. major*, utan *Z. polycarpa*, hälst exemplar, tagna på samma ståndort af Th. M. Fries, tillhöra just denna senare art. Norman's uppgift torde därföre tillsvidare böra betraktas som tvifvelaktig. — Herr Boldt hade för afsikt att i en framtida uppsats om *Zannichellia*-formerna söka utreda äfven denna fråga.

Amanuens Harald Lindberg förevisade och föredrog:

Finlands Galeopsis-former.

— Smärre uppsatser N:o 6.

Professor John Sahlberg föredrog:

Phimodera humeralis Dalm. och Dolichopus Ruthei Löw.
Två nykomlingar till Finlands fauna

— Smärre uppsatser N:o 7.
Under föredraget demonstrerades i fråga varande insekter.

Herr Sahlberg framlade vidare

Tvänne anmärkningsvärda fanerogamer.

1. *Carex livida.* Denna inom Ab förut icke anträffade art hade föredragaren funnit på Hangöudd i ett kärr vid Täktom by, hvarest den växte rätt ymnigt.

2. *Betula nana* × *verrucosa,* af hvilken en c. 2 m hög buske iakttagits å Junninsuo kärr i Sammatti. Föredragaren anmärkte, att han hvarken på detta kärr eller i trakten däromkring funnit *B. nana.* — Hybriden var bestämd af amanuensen Harald Lindberg.

Prof. Th. Saelan framlade en

Potatisknöl af stor växtkraft.

Potatisknölen, som uppgräfts å Lappviksudden, hade redan i jorden alstrat ett skott, som i sin tur utvecklat en annan potatisknöl. Föredragaren hade iakttagit talrika dylika bildningar och tillskref deras uppkomst de gynnsamma klimatiska förhållandena under sommaren.

Professor E. Sundvik omtalade

Ett fall af dubbelparasitism hos en fjärillarv.

Den ifrågavarande, härvid förevisade långhåriga larven var betäckt af parasitstekelkokonger, ur hvilka ett stort antal steklar utkläckts. Enligt herr Sahlberg tillhörde dessa släktena *Microgaster* och *Pteromalus* äfvensom en art af det vinglösa stekelsläktet *Pezomachus,* hvilken såsom dubbelparasit snyltat hos någondera af de förra.

Herr Sundvik meddelade en notis

Om klöfversnärjans (Cuscuta Trifolii) förekomst i Karislojo.

Klöfversnärjan upptogs icke i Herb. Mus. fenn.; den betraktades som en icke-finsk växt och ansågs i vårt land kunna fortlefva endast något år å samma växtplats. Föredragaren hade emellertid i sju års tid iakttagit arten å Rauhala gårds ängsplan, där den växte ymnig och frodig på *Trifolium, Campanula, Rumex* o. a. växter.

I anslutning härtill framhöll prof. Elfving, att frön af *Cuscuta Trifolii,* insända från Fagervik i Ingå af friherre Edv. Hisinger, varit fullt mogna och grobara.

Amanuens Harald Lindberg hade i Karelen sett klöfversnärjan på ställen, där densamma bibehållit sig åtminstone under tolf år; på särskilda orter hade arten förekommit i så stor mängd, att den förkväft klöfvern.

Fil. mag. Alexander Luther förevisade den för Finlands fauna nya nudibranchiaten *Alderia modesta* och föredrog därvid:

Über das Vorkommen von Alderia modesta bei Helsingfors.

— Smärre uppsatser N:o 8.

I anslutning till prof. Sahlberg's å detta möte afgifna meddelande om *Phimodera humeralis* föredrog professor O. M. Reuter:

Phimodera fennica och dess lefnadssätt.

— Smärre uppsatser N:o 9.

Herr Reuter lämnade vidare följande meddelande:

En ny finsk art af hemiptersläktet Sehirus.

— Smärre uppsatser N:o 10.

Doc. K. M. Levander demonstrerade ett exemplar af

Cottus quadricornis,

infångadt i Wirmasvesi i Karttula (Sav. bor.) och insändt af d:r G. W. Levander.

Af arten, som förekommer allmänt i hafvet och i Ladoga, var endast ett exemplar tidigare kändt från Saimavattnen (Purovesi).

Fil. mag. Harry Federley framlade

Tvänne anmärkningsvärda fjärilar.

1. *Orgyia gonostigma* L. ♀. Denna för faunan nya art afviker från den i vårt land allmänna *Org. antiqua* genom sin betydligare storlek och sin gråsvarta färg. Exemplaret anträffades af föredragaren invid Malm station i maj 1901 såsom larv; fjäriln utkläcktes den 12 juni. — Enligt Aurivillius är *Org. gonostigma* allmän i Danmark, medan den redan i södra Sverige är sällsynt; dess nordligaste fyndort är belägen invid Stockholm. Tengström upptager i sin katalog arten från S:t Petersburg. I hela mellersta Europa är densamma allmän. Äfven i Sibirien synes *Org. gonostigma* förekomma.

2. *Zonosoma orbicularia* Hb., af hvilken ett exemplar infångades vid Helsingfors den 8 juni 1901. — Fyndet var af intresse, emedan arten inom det finska faunaområdet hittills var känd endast från Karelen.

I anslutning till det föregående meddelade stud. R. Krogerus, att *Org. gonostigma* förliden sommar anträffats i Karislojo af eleven Torsten Forsius.

Fil. mag. E. Odenvall förevisade exemplar af

Carex pulicaris från Hangö.

Fyndet erbjöd intresse, emedan arten icke tidigare blifvit anträffad i fasta Finland.

Till de zoologiska samlingarna hade sedan årsmötet d. 13 maj följande gåfvor öfverlämnats:

1 ex. *Myoxus quercinus,* skjutet i Rautakangas by vid Sordavala d. 28. VIII. 1901 och föräradt af stud. V. Siitoin;

1 ex. *Nucifraga caryocatactes* från Tammerfors d. 3. IX. 1900 af stud. V. Ståhlberg;

2 exx. *Falco æsalon,* ungfåglar, från Hangö d. 23. VII. 1901 af preparator G. W. Forssell;

1 ex. *Buteo vulgaris* från Urdiala d. 22. VI. 1901 af preparator G. W. Forssell;

1 ex. *Ardea stellaris,* ♂, skjutet vid Pikkala i Sjundeå och d. 1. V. 1901 föräradt af godsägaren T. Lindeberg;

1 ex. *Lestris pomarina,* d. 26. VII. 1901 öfversändt från Salahmi bruk i Iisalmi af disponent Elmgren;

1 stort ex. ruda, *Carassius vulgaris,* 32 cm l., fångadt i Godby träsk i Finström, Åland, af provincialläkaren, d:r L. W. Fagerlund;

2 exx. *Belone vulgaris,* insända i juni d. å. från Lovisatrakten. Det ena ex., 72 cm l., var föräradt af redaktör O. Reuter, det andra, 75 cm l., infångadt vid Bästö i Sarvlaks skärgård, var öfverlämnadt af lektor Iverus;

1 ex. *Clupea alosa* var. *finta,* från Lovisa skärgård af lektor Iverus;

1 ex. *Cottus quadricornis* från Virmavesi i Karttula d. 19. VII. 1901 af kommunalläkaren G. W. Levander;

Pupa edentula från Åggelby i Helsinge af fil. mag. J. I. Lindroth;

3 arter fjärilar af stud. Åke Nordström;

3 arter fjärilar af apotekare J. Sucksdorff;

31 planktonprof från Nyslotts-trakten af stud. K. Enwald.

Till de botaniska samlingarna hade sedan årsmötet d. 31 maj följande gåfvor förärats:

197 former och 33 hybrider af *Hieracium pilosella*, de flesta i talrika exx., från Lojo-trakten, Nyl. och Ta., häribland originalexx. till *Pilosellæ*, beskrifna i »Nyländska Piloselloider», »Nyländska Hieracia» och »Sydfinska Pilosellæ», af rektor M. Brenner;

53 kärlväxter från södra och mell. Finland, af godsägaren, jur. kand. A. W. Gadolin;

155 kärlväxter, af dem 47 från södra och mell. Finland, de öfriga från Norge, Gottland och södra Ryssland, af dens.;

1 prof grankottar från Malm af fil. mag. Harald Lindberg;

1 svamppreparat af direktor Z. Schalin;

1 fascierad gren af klibbal från Sibbo af d:r W. Laurén;

Rubus suberectus, c. fl. et c. fr., från Nykyrka af herr O. A. Gröndahl;

13 kärlväxter från Sa och 2 från Dovre af rektor E. J. Buddén;

Carex arenaria från Hogland af stud. Signe Lagerstam;

Kärlväxter från Kar. Lad., bland dessa *Rumex domesticus* × *obtusifolius* ny för provinsen, af provisor K. H. Hällström;

3 kärlväxter från Om, däribl. *Pteris* och *Sparganium ramosum* nya för provinsen, samt

3 kärlväxter från Bromarf (Ab), däribland *Carex pulicaris* och *Scirpus parvulus*, af fil. mag. E. Odenvall;

20 kärlväxter från Ab, Ta och Kl, däribland några för resp. provinser nya, af forstmästare Edv. af Hällström;

1 ex. *Galeopsis versicolor* f. *albiflora* fr. Ta af stud. F. W. Klingstedt.

På därom gjord anhållan beslöt Sällskapet träda i skriftutbyte med följande sällskap och institutioner:

Norges Fiskeribestyrelse, Kristiania.

The Museum of the Brooklyn Institute of Arts and Science. Brooklyn, New-York.

La Universidad de La Plata, Facultad de Ciencias Fisico-Matematicas. La Plata (Rep. Argent.).

Delaware College Agricultural Experiment Station, Entomological Department. Newark, Delaware.

Free Museum of Science and Art, Department of Archeology. University of Pensylvania, Philadelphia.

Mötet den 2 november 1901.

Till inhemsk medlem invaldes med acklamation student Albin Backman (föreslagen af rektor Arrhenius).

Beslöts afsända välönskningstelegram till »Société nationale des sciences naturelles et mathématiques de Cherbourg», som den 30 december d. å. firar sitt 50-års jubileum.

Till publikation anmäldes följande uppsatser, hvilkas innehåll af resp. författare korteligen refererades:

1. Erik Nordenskiöld, Zur Kenntnis der Oribatiden-Fauna Finlands.

2. K. M. Levander, Eine neue farblose *Peridinium*-Art. — Smärre uppsatser N:o 11.

3. Rolf Palmgren, Anteckningar, gjorda under en ornitologisk resa till Lunkulansaari och Mantsinsaari i Salmis socken. — Smärre uppsatser N:o 12.

Amanuens Harald Lindberg förevisade

Trenne anmärkningsvärda växter från Jorois (Sav. bor.).

1. *Sagittaria natans.* — Framläggande ett synnerligen instruktivt herbariematerial, redogjorde föredragaren för denna arts formkrets. Djupvattenformer hafva smala hela blad, medan lågvatten- och terrestra former äga tvänne basflikar, hvilka vanligen äro trubbiga, undantagsvis tillspetsade såsom hos *S. sagittifolia.*

2. *Polygonum foliosum.* — Jorois-fyndet erbjöd intresse, emedan artens hittills antagna ostgräns, belägen invid Borgå, genom detsamma icke obetydligt framsköts.

3. *Carex cyperoides*, funnen på samma strand som de båda föregående. Denna sällsynta art var inom det finska floraområdet tillförne känd endast från Karelen, hvadan dess västgräns genom detta fynd betydligt förskjutits.

I anslutning till detta meddelande omnämnde rektor Arrhenius, att lyceist Hans Buch funnit några exemplar af *Carex cyperoides* på stranden af Dysterniemi sjö invid Willmanstrand.

D:r V. F. Brotherus förevisade

En för Finlands flora ny mossart, Archidium alternifolium (Dicks.) Schimp.

Arch. alternifolium hade anträffats i en samling mossor, som af föredragaren senaste sommar hopbragts på Åland och som sedermera blifvit granskad af kamreraren O. Bomanson. — Arten, tidigare känd från några lokaler i Sverige äfvensom från spridda fyndorter i Central- och Västeuropa, förekom fruktbärande på hafsstränder, på sandblandad lera, vid Godby i Finström och vid Norrby i Lemland, på det senare stället i ganska riklig mängd.

D:r Enzio Reuter föredrog:

Anisandrus dispar Fabr., en i Finland föga beaktad skadeinsekt på äppelträd.

»En i mellersta Europa och bland de skandinaviska länderna i Danmark för särskilda löf- och fruktträd understundom rätt skadlig insektart är den till Tomiciderna hörande *Anisandrus dispar* Fabr. I vårt västra grannland Sverige och hos oss har denna insekt hittills ansetts vara skäligen sällsynt, på grund hvaraf man kunde vara böjd för antagandet att den i dessa nordliga länder icke vore af någon ekonomisk betydelse.

För ett par år sedan har emellertid i Sverige ett angrepp af denna insekt på äppelträd omnämts af C. Grill [1]), och senaste sommar visade sig ifrågavarande art äfven i vårt land

---

[1]) Grill, C. *Tomicus dispar* Fabr. på äppelträd. — Ent. Tidskr. 20, 1899, p. 79; äfven i Upps. prakt. ent. 9, 1899, p. 105.

kunna uppträda som ett värkligt skadedjur, i det att på Lofsdal i Pargas trenne 4—5-åriga dvärgäppelträd dogo ut till följd af nämda insekts angrepp. Vid ett flyktigt ögonkast kunde sagda skada lätt förmodas hafva förorsakats genom de unga trädens förfrysning, men vid närmare undersökning förmärktes såväl å stammens hela längd som å de gröfre grenarne flere små, cirkelrunda hål, hvilka strax förrådde närvaron af en tomicid. Vid den i medlet af juli företagna uppfläckningen af de skadade träden visade sig dessa svårt angripna af *Anisandrus dispar.*

Veden var på åtskilliga ställen genomdragen af insektens ingångsrör, moder- och yngelgångar. De förra härbergerade talrika efter hvarandra radade honor, hvilka att döma af den mjuka och ljusa kitinbetäckningen, som ännu icke hunnit antaga den definitiva svartbruna färgen, påtagligen för icke synnerligen länge sedan utkläckts. Här och där mellan honorna observerades enstaka exemplar af den betydligt sällsyntare, mindre och egendomligt formade hannen. Yngelgångarna voro fylda med puppor och larver i olika utvecklingsstadier. Samtliga i de tre äppelträden befintliga individerna uppgingo till närmare ett halft tusental.

En så talrik förekomst af denna i vårt land såsom en sällsynthet betraktade art var ju rätt oväntad, men detta förhållande gifver å andra sidan anledning till den reflexionen, att nämnda insekt måhända dock icke hos oss är en sådan raritet, som man hittills ansett. Den omständigheten, att arten icke blott genomgår hela sin utveckling inne i trädens stammar och grenar, utan därefter äfven den fullbildade skalbaggen synes tillbringa största delen af sitt lif på samma undanskymda och oåtkomliga plats, är egnad att förklara orsaken hvarför ifrågavarande art i det hela taget så sällan anträffas. Hannens sällsynthet förefaller måhända relativt ännu större till följd däraf att den, vinglös som den är, i ännu högre grad än den bevingade honan för ett instängdt lif på den plats, där den utkläckts.

Detta dolda lefnadssätt är måhända också en orsak till att denna insekts skadegörelser så föga uppmärksammats af frukträdsodlarena. Jag kan nämligen icke värja mig för den misstanken, att det är dess angrepp som varit den värkliga skulden till fruktträds utdöende i mer än ett fall, då orsaken därtill sökts i helt andra omständigheter».

Under föredraget framlades exemplar af arten i olika utvecklingsstadier äfvensom sektioner af äppelstammar, utvisande de af insekten gnagade gångarna. —

I anslutning härtill meddelade prof. J. Sahlberg följande:

»Den ifrågavarande trägnagaren, *Anisandrus dispar* Fabr., är nog ganska sällan anträffad hos oss, men detta beror väl, såsom d:r Reuter redan anfört, till stor del på dess fördolda lefnadssätt. Den lefver icke allenast på äppelträd, utan äfven på andra löfträd, t. ex. *Alnus incana* och *Populus tremula*, men träffas sällan ute i det fria. Honan borrar ett borrhål vanligtvis vid roten af en gren eller ock i en frisk och saftig, nyss afhuggen stubbe och gnagar sedan långa cylindriska gångar, vanligtvis längs märgen, till uppehållsort för sig, larverna och pupporna. Om man på sensommaren fläcker upp gångarna, träffar man här en hel rad fullbildade exemplar. På ett ungt äppelträd i Karislojo, hvilket tydligen dött i följd af denna insekts angrepp, fann jag sålunda en gång i slutet af juli såväl i stammen som längs flera grenar ett stort antal individer så ordnade, att till först följde 10 à 12 honor, så en hanne, o. s. v. Ute i det fria har jag en gång i Yläne anträffat talrika honor krypande på en nyss afhuggen aspstubbe, utan att det lyckades mig finna en enda hanne. Denna arts hanne, som afviker från alla andra trägnagare genom sin mycket korta, nästan tvära kroppsform, är först på senare tid funnen hos oss. Då sålunda min farfader C. Sahlberg, såsom hans efterlämnade samling utvisar, ej hade påträffat en enda hanne, men mer än ett halft hundratal honor, antog han, när han sedermera kom i besittning af hannen, att han hade en annan art för sig, och beskref densamma i Insecta fennica såsom en ny art under

namn af *Bostrichus tachygraphus.* — Angående artens skadlighet för fruktodlingen äro olika åsikter rådande. För min del tror likväl äfven jag, att icke så få nyssplanterade, ympade träd och grenar af äldre träd torka till följd af dess angrepp, ehuru man icke så noga tagit reda på dödsorsaken».

D:r E. Reuter höll härpå följande andragande:

Angrepp på sädesslag af larven till Phyllotreta vittula Redtb.

— Smärre uppsatser N:o 13.

Studeranden Martin Weurlander förevisade och föredrog:

Honan af Agrypnetes crassicornis Mc Lachl.

»Under en färd i Esbo skärgård den 22 juni detta år fann jag en trichopter, som befunnits vara honan till *Agrypnetes crassicornis* Mc Lachl. Af arten, som tillsvidare är funnen blott i Finland, hafva förut endast tre hanexemplar blifvit anträffade, hvarför uppdagandet af honan en längre tid legat i neuropterologernas intresse.

I anledning af att den af mig funna *Agrypnetes*-honan i hög grad liknar honan till den närstående *Agrypnia pagetana* L., har professor J. Sahlberg närmare granskat entomologiska museets Agrypnider och därvid funnit, att bland dessa förekommo tvänne sedan lång tid tillbaka anträffade honor af *Agrypnetes crassicornis.* Sålunda äro af arten inalles funna tre individer af hvartdera könet.

Den beskrifning öfver honan till nämnda art, som här nedan lämnas, stöder sig på en jämförande granskning af mitt och museets exemplar.

Agrypnetes crassicornis Mc Lachl. ♀. — Ofvan brungrå, under något ljusare; pronotum med gulgrå behåring. Antenner omkring ²/₃ så långa som framvingarne, tydligt smalare än hos hannen, svartaktiga, mot basen med knappt framträdande ljusare ringar; lederna på undre sidan konvexa, den fjärde och närmast följande leder tydligt transversella, men den relativa längden småningom tilltagande mot antennens spets. Maxillarpalper med tämligen korta leder, de tre yttersta längst. Ben

bleka, gulaktigt grå, mycket tunnt och tilltryckt håriga; sporrar 1, 2, 2, små, i synnerhet framtibiernas, tornar nästan inga; främre tarsernas tre mellersta leder mycket korta; mellersta och bakre benparets tarser afplattade, längs främre kanten med en kam af styfva hår, som äro längre på mellan-, än på baktarserna. Vingar brungråaktiga, nästan hyalina, långa, utåt föga bredare, med tämligen tvär utkant. Sista abdominalsegmentets bihang små och föga utvecklade. Längd mellan vingspetsarna 35 mm.

Honan af *Agrypnetes crassicornis* liknar mycket honan af *Agrypnia pagetana*, men skiljes lätt från denna genom antennernas basalleder, som hos den förra äro transversella och konvexa, hos den senare longitudinella, samt genom hårkammen längs mellersta tarsernas framkant. Vidare äro vingarnes utkant hos den förra tvärare, vingnervaturen mindre skarpt framträdande, och sista abdominalsegmentets bihang mindre utbildade än hos den senare».

I anslutning till herr Weurlander's föredrag yttrade prof. J. Sahlberg:

»Angående betydelsen af denna af herr Weurlander gjorda upptäckt ber jag att få yttra några ord. *Agrypnetes crassicornis* hör onekligen till de intressantaste Phryganeiderna. Den beskrefs af Mc Lachlan i hans monografi öfver Europas Trichoptera efter ett enda hanexemplar, taget vid Jollas nära Helsingfors af professor J. A. Palmén. På grund af dess ovanligt tjocka antenner och outvecklade tibialsporrar ansåg han sig böra för arten uppställa ett särskildt släkte, ehuru den till det yttre på det högsta liknade den allmänna *Agrypnia pagetana* L. Åtskilliga gånger har auktor sedermera skrifvit till mig om denna art, uppmanat mig att söka efter densamma samt uttalat önskan att någongång för sin nästan kompletta samling af palearktiska Trichoptera erhålla ett exemplar af arten i fråga. Mer än ett decennium därefter anträffades ånyo en hanne af denna art på ön Ramsö i Esbo socken af fröken E. Elmgren, hvilken förärade exemplaret till finska samlingen. Under en

exkursionsresa till Hangö senaste sommar lyckades jag den 9 juli finna en hanne på en med *Heleocharis* och diverse gräs bevuxen lerig hafsstrand nära Tvärminne by på östra sidan af Hangö landtunga, men mina bemödanden att finna flera exemplar voro fruktlösa. Jag sände exemplaret till Mc Lachlan, som, på samma gång han uttalade sin fröjd och tacksamhet öfver gåfvan, uppmanade till ifriga försök att finna honan, hvilken han förmodade skulle vara vinglös eller brachypter. Knappt en vecka därefter visade mig herr Weurlander den af honom funna insekten, som han ganska riktigt antog vara den förut okända honan till *Agrypnetes*. Denna var dock ingalunda brachypter, utan liknade vid första påseendet till förväxling honan af *Agrypnia pagetana*, så mycket mer som den har betydligt finare antenner än hannen. Den afviker dock, såsom herr Weurlander's nu lämnade beskrifning och figur utvisa, i väsentliga karakterer från nyssnämnda art, bland annat genom de med långa mjuka hår — simhår — prydda basallederna på mellersta tarserna. Vid närmare granskning af i universitetets samling under namn af *Agrypnia pagetana* förvarade exemplar påträffades två honor af *Agrypnetes crassicornis*, tagna för många år sedan af Wasastjerna i Österbotten; dessa hade i tiden blifvit förbisedda äfven af Mc Lachlan, som ställt den bland *A. pagetana*. — Arten synes sålunda hafva en ganska stor utbredning längs våra kuster».

Fil. mag. Harry Federley lämnade följande meddelande:

Trenne anmärkningsvärda fjärilar.

»1. *Tapinostola Hellmanni* Ev., tagen af mig vid Viborg och Helsingfors i augusti månad 1898. Arten är förut icke med säkerhet känd från vårt naturalhistoriska område. Tengström upptager den icke häller uti sin katalog, utan anger endast i en not, att v. Nordmann uppgifvit sig hafva anträffat arten vid Helsingfors. Tengström har emellertid icke sett exemplaret och synes icke hafva litat på nämnda uppgift, hvarför den, som nämndt, icke af honom upptagits såsom hörande till

vår fauna. Hvad artens utbredning i öfrigt beträffar, upptager Aurivillius den endast från Upplands skärgård och Sjælland. Enligt Staudinger's och Rebel's nya katalog är *T. Hellmanni* känd från norra Tyskland, Holland, Petersburg, Ural och Altai.

2. *Caradrina grisea* Ev. Af denna art lyckades jag i juni sistlidne sommar öfverkomma ett exemplar i närheten af Helsingfors. Arten togs första gången inom vårt faunaområde af Günther i Petrosawodsk och beskrefs af Tengström såsom en »nova species» under namn af *Caradrina petræa*, men då Eversmann redan tidigare under ofvanstående namn beskrifvit den såsom en varietet af *Caradrina quadripunctata* Fabr., bör den väl rätteligen bära namnet *C. grisea* Ev., sedan den numera allmänt anses såsom en skild art. Denna sällsynta art är sedan dess veterligen endast en gång anträffad i Finland, nämligen på Lofsdal i Pargas af d:r Enzio Reuter.

3. *Hadena porphyrea* Esp., tagen vid Helsingfors den 29 augusti 1901, har hittills icke anträffats inom våra politiska gränser, utan är känd endast från Petrosawodsk, där den enligt Günther förekommer mycket sparsamt». —

Exemplar af ifrågavarande arter demonstrerades under andragandet.

Studeranden Rolf Palmgren omnämnde

Ett fynd af vaktel (Coturnix communis) i Helsingfors.

En individ af denna art infångades nyligen i en portgång vid Norra Esplanadgatan härstädes. Fågeln öfverlämnades åt d:r Ernst Wasenius och synes trifvas väl i fångenskapen.

Till de zoologiska samlingarna hade förärats följande gåfvor:

1 ex. *Phalacrocorax carbo* från Boe gård vid Borgå af godsägare Standertskiöld. — 1 ex. *Syrnium uralense* från Impilaks af agronom Fagerström. — Ägg af *Larus ridibundus* och *Vanellus cristatus* från Vik i Helsinge af tandläkare Ernst Wasenius. — *Gordius aquaticus*, flere exemplar från Kuopio, af stud. K. W. Natunen. — 59 planktonprof från

norra Savolaks af studerandene J. E. Aro, A. Ruotsalainen och K. W. Natunen. — 5 sällsynta fjärilarter från Helsingfors af mag. H. Federley.

Till de botaniska samlingarna hade förärats följande gåfvor:

Carex livida från Hangöudd och *Betula nana* X *verrucosa* från Sammatti af prof. J. R. Sahlberg och stud. U. Sahlberg. — En samling kurbitsfrukter (jättepumpor etc.), vuxna i Haapavesi, af prostinnan N. Pöyhönen. — 81 kärlväxter, mest *Alchemillæ*, insamlade i olika delar af landet af farmaceuter, genom d:r W. Laurén. — *Scirpus parvulus* från Helsingfors, flere exx., samt *Mentha arvensis* från Nyl. & Ta, 4 exx., af rektor M. Brenner. — *Litorella lacustris*, 6 exx., med blommor o. frukt, samt *Lemna minor* o. *L. trisulca* c. fl. från Karislojo af forstm. E. af Hällström. — 47 arter kärlväxter från Eurajoki af stud. C. G. Björkenheim. — *Gentiana pneumonanthe* från Mäntsälä (tillfällig?) af mag. J. I. Lindroth. — *Crepis biennis* från Helsinge af mag. E. Häyrén. — 46 kärlväxter från Ik, mest från Uusikirkko, af järnvägsbokhållaren O. A. Gröndahl. — 6 kärlväxter från Nyl. och Lojo-trakten af mag. H. Lindberg. — 40 kärlväxter från södra Finland, mest ballastväxter, af mag. O. Collin. — *Zannichellia major* från Borgå skärgård, ny för floran, af mag. Ch. E. Boldt.

Mötet den 7 december 1901.

Till inhemsk medlem invaldes med acklamation tandläkaren Ernst Wasenius (föreslagen af rektor Arrhenius).

Enär delegationens för de vetenskapliga föreningarna mandat utginge den 31 december d. å., utsåg Sällskapet proff. J. A. Palmén och J. P. Norrlin att äfven under nästföljande period representera detsamma i nämnda delegation.

På därom gjord anhållan beslöt Sällskapet träda i skriftutbyte med följande institutioner:

1. Lloyd Library of Botany, Pharmacy and Materia medica i Cincinnati, Ohio, U. S. A.

2. Société des naturalistes de Kasan.

3. Museidirektionen i Jakutsk.

4. Museidirektionen i Irkutsk.

Framlades Meddelanden, häfte 27, som redigerats af prof. Elfving. — Priset för häftet fastställdes till 2 fmk.

Till publikation anmäldes följande uppsatser, för hvilkas innehåll resp. författare i korthet redogjorde:

1. J. I. Lindroth, Verzeichnis der aus Finnland bekannten *Ramularia*-Arten.

2. Enzio Reuter, *Aeolothrips fasciata*. Eine carnivore Thysanoptere. — — Smärre uppsatser N:o 14.

Rektor M. Brenner föredrog:

Nya Hieracium-former från Södra Finland.

I anslutning härtill förevisade herr Brenner den äkta

Hieracium cymosum L.,

förliden sommar anträffad i Skräddarby i Sibbo socken af dr W. Laurén.

Student Martin Weurlander framlade en

Färgvarietet af ejder,

skjuten i Kökar på Åland den 23 maj d. å.

Dr K. M. Levander föredrog följande:

Meddelande om Paullinella chromatophora.

»År 1895 beskrefs af K. Lauterborn[1]) en i mer än ett afseende synnerligen intressant skalbärande sötvattenrhizopod,

---

[1] Lauterborn, R., Protozoenstudien. II. *Paullinella chromatophora* nov. gen. nov. spec., ein beschalter Rhizopode des Süsswassers mit blaugrünen chromatophorenartigen Einschlüssen. Zeitschr. wiss. Zool. LIX. 1895. S. 537—544. Taf. XXX.

hvilken af nämnda forskare hade upptäckts bland diatomacéflockar i Altrhein vid Neuhofen. Djuret, som erhöll namnet *Paullinella chromatophora* Lauterb., är märkvärdigt isynnerhet därigenom, att cellplasman konstant härbärgerar jämförelsevis ganska stora kromatoforliknande kroppar af blågrön färg. Ehuru djuret, jämfördt med de flesta andra sötvattentestaceer, är mycket litet, ity att dess pungformiga skal, som är glasklart samt bildadt af fem meridionala serier af kiselplåtar, mäter i längd endast 0,020—0,030 mm vid en bredd af 0,015—0,020 mm, faller det dock ganska lätt i ögonen, tack vare de nämnda blågröna kropparna. Dessa saknades icke hos ett enda af de omkring tvåhundra exemplar, som kommo till undersökning; de voro till antalet nästan alltid två, aldrig flera. Beträffande deras betydelse afvisar Lauterborn på goda grunder förmodandet, att de skulle utgöra utifrån såsom näring upptagna blåalger, och anser dem vara symbiotiska blåalger eller, hvilket har större sannolikhet för sig, värkliga kromatoforer.

För att i någon mån bidraga till kännedomen om utbredningen af ifrågavarande anmärkningsvärda rhizopodart, ber jag få meddela, att exemplar af densamma sistlidne sommar i början af juni anträffades af mig såväl i sött som i bräckt vatten. Arten förekom på ringa djup i bottenslammet af Finnträsk i Kyrkslätt samt vid stranden af innersta ändan af Långviken i samma socken. På sistnämnda ställe varierade vattnets salthalt, enligt på polytekniska institutets kemiska laboratorium utförda analyser af medtagna vattenprof, mellan 0,42—0,50 %. De af mig observerade exemplaren från dessa fyndorter hade äfven städse två blågröna kroppar i cellplasman».

Forstmästare K. O. Elfving lämnade följande meddelande om

På tallbarr öfvervintrande ägg af röda tallstekeln (Lophyrus rufus).

»De öfvervintrande ägg af *Lophyrus rufus* jag nu är i tillfälle att förevisa, hafva anträffats på barr af c. 10—20-åriga tallar i närheten af Evois Forstinstitut. Redan föregående vin-

ter, den 19 mars, fann jag på samma lokal äggsamlingar af ifrågavarande stekel, rörande hvilkas utveckling jag iakttagit, att larverna utkläckts den 2 juni; den vidare utvecklingsgången kunde jag till följd af utrikesresa icke följa.

Dessa fynd tyda på riktigheten af Borries' iakttagelser (De danske *Lophyrus*-arter og deres udbredelse. Entomol. Meddelelser, III. 1891), att *Lophyrus rufus* öfvervintrar i äggstadium och icke, såsom *L. pini*, i kokong. Jag anser tillochmed sannolikt, att nämnda öfvervintringsstadium är regel — härpå tyda, utom de två år efter hvarandra funna äggen, den omständigheten, att samtliga exemplar af *L. rufus*, hvilka finnas förvarade i Evois Forstinstituts samlingar, blifvit infångade i augusti, hvaraf kunde dragas den slutsats, att *L. rufus*' flygtid infaller på sensommaren, medan *L. pini* flyger på försommaren (huruvida *L. pini* kan utveckla en andra generation på sensommaren, har jag mig ej bekant). — Redan Th. Hartig har (Die Familien der Holz- und Blattwespen. Berlin 1837) på grund af att exemplar utkläckts ända in i oktober uttalat en förmodan, att *L. rufus* skulle öfvervintra i äggstadium. En likadan uppgift lämnar Ratzeburg (Die Forstinsecten. III. Berlin 1844) och omnämner, att denna art i september blifvit fångad ute i det fria. Köppen omtalar (Die schädlichen Insekten Russlands. St. Petersburg 1880), att han 1873 på estniska kusten anträffat larver af *L. rufus* den 2 juli, att dessa ännu den 27 juli varit synliga, samt att han den 27 augusti fått fem imagines utkläckta (3 ♂, 2 ♀), hvarförutom den 19 augusti den första ♀ påträffats ute i det fria. Ehuru Köppen förmodar denna sena förekomst af *L. rufus* vara en tillfällighet, ett undantag, är jag böjd för att anse detta tvärtom såsom normalt och regel. — Utom dessa indirekta bevis för att *L. rufus* öfvervintrar i äggstadium, har jag mig ej bekanta några andra direkta bevis, än Borries' iakttagelser och de af mig funna äggen (jmfr. Judeich & Nitsche, Lehrbuch der Mitteleuropäischen Forstinsektenkunde. II. Nachtrag. Berlin 1895; Boas, Dansk Forstzoologi. Kobenhavn 1899 och Eckstein, Forstliche Zoologie. Berlin 1897, m. fl.).

Slutligen får jag uttala önskvärdheten af att få mig tillsända välvilliga meddelanden från eget land om möjliga observationer rörande röda tallstekelns flygtid och utveckling».

Herr K. O. Elfving omnämnde härefter

Tvänne anmärkningsvärda insektfynd.

1. *Byctiscus populi.* Af denna coleopter hade föredragaren å aspblad den 13 augusti 1898 anträffat fyra exemplar i Kittilä. Insektens hittills kända nordligaste fyndort är belägen i Om.

2. *Dryocoetes Alni*, funnen i Evois, där densamma var mycket allmän. Föredragaren uttalade som sin åsikt, att ifrågavarande barkborre hade en vidsträckt utbredning i vårt land. Han hade sett gångar af densamma ända upp i Lappland; något exemplar af självfva djuret hade dock ej iakttagits därstädes.

Forstmästare J. E. Ekström förevisade ett exemplar af

Halfenkel beckasin (Telmatias gallinula),

infångadt den 20 november 1901 på Alexandersgatan i Helsingfors.

Vidare demonstrerade herr Ekström en i Kyrkslätts skärgård anträffad

Tallgren med af hare afgnagad bark.

I anslutning härtill meddelade forstmästare A. W. Granit, att harar äfven i nordligaste delen af Enare anställde betydande skada på tallar. — Å de marker, där nämnda observationer gjorts, saknades löfträd.

Mötet den 1 februari 1902.

Till inhemsk medlem invaldes med acklamation student Viktor Ståhlberg (föreslagen af docent Levander).

Sällskapet beslöt på därom gjord anhållan inleda skriftbyte med:

1. Ornithologischer Verein i München, som skulle erhålla Meddelanden äfvensom särtryck af ornitologiskt innehåll, och

2. Deutsche Dendrologische Gesellschaft, som skulle erhålla Meddelanden samt öfvertryck rörande fanerogamer.

Framlades Sällskapets Acta, Volumen vicesimum (XX), som innehåller följande uppsatser:

1. G. Schneider, unter Mitwirkung von K. M. Levander, Ichthyologische Beiträge. Notizen über die an der Südküste Finlands in den Skären des Kirchspieles Esbo vorkommenden Fische. Mit 2 Tafeln.

2. A. Luther, Verzeichnis der Land- und Süsswassermollusken der Umgebungen Revals. Ein Beitrag zur Fauna Estlands.

3. Id., Bidrag till kännedomen om land- och sötvattengastropodernas utbredning i Finland. Med 1 karta.

4. E. Odenvall und T. H. Järvi, Verzeichnis einiger für Finland neuer oder daselbst wenig beachteter Araneen.

5. K. M. Levander, Zur Kenntniss des Planktons und der Bodenfauna einiger seichten Brackwasserbuchten.

6. Id., Übersicht der in der Umgebung von Esbo-Löfö im Meereswasser vorkommenden Thiere.

7. Osc. Nordqvist, År 1900 verkställda undersökningar rörande några hafsfiskars lek och förekomsten af deras ägg och yngel i Finska viken.

8. K. M. Levander, Beiträge zur Fauna und Algenflora der süssen Gewässer an der Murmanküste.

9. J. I. Lindroth, Mykologische Mittheilungen. Mit 1 Tafel. Priset för denna volym fastställdes till 7 mk.

Till publikation anmäldes följande uppsatser:

1. A. J. Silfvenius, Über die Metamorphose einiger Phryganeiden und Limnophiliden.

2. Enzio Reuter, Meromyza cerealium n. sp., ein neuer Getreide-Schädiger. — Smärre uppsatser N:o 15.

3. A. K. Cajander, Über die Westgrenzen einiger Holzgewächse Nord-Russlands.

4. Id., Fenologisia havaintoja lähellä Kallisten kartanon Mynämäessä kesänä 1900.

5. Wäinö Borg, Pflanzentopographische Studien im südwestlichen Finland.

Prof. J. Sahlberg föredrog

Några bidrag till vår insektfauna.

1. Peplomyza Baumhaueri, en för Finland ny fluga.
2. Några för vår fauna nya Halticider.

— Smärre uppsatser N:o 16.

Lektor A. J. Mela demonstrerade tvänne exemplar af Labbarten

Lestris pomatorhinus.

Det ena exemplaret var den 2 juni 1901 skjutet i Torneå af bankdirektor Hj. Sundqvist samt till samlingarna föräradt af rektor J. W. Nordberg.

Det andra exemplaret, skjutet i Taipalsaari den 7 juli 1901, var insändt af rektor A. Sahlgren.

I anslutning härtill meddelade prof. J. A. Palmén, att exemplar af förenämnda labbart blifvit insändt från Salahmi i Kiuruvesi af herr Elmgren.

Herr Mela framlade ett exemplar af

Cottus quadricornis,

infångadt i Haukivesi på vårvintern 1866.

Denna individ var den första hornsimpa, som veterligen öfverkommits i Saima-vattnen. Fisken tillvaratogs först af assessor Pistolekors, som öfverlämnade densamma i intorkadt tillstånd till herr C. Ph. Lindforss i Sulkava. I anledning af en förliden höst i »Luonnon Ystävä» ingående notis öfversände denne exemplaret till föredragaren för att af honom föräras till samlingarna. Gåfvan vore så mycket värdefullare, som det exemplar af *Cottus quadricornis*, hvilket student P. Bäckvall den 20 juli 1869 infångat i Puruvesi, gått förloradt.

Docent K. M. Levander föredrog:

Om förekomsten af Moina rectirostris O. F. M. i Finland.

»Då förekomsten af daphnidsläktet *Moina* i Finland härförinnan icke varit känd, ehuru ganska talrika Cladocerformer redan blifvit antecknade från särskilda trakter af Finlands naturalhistoriska område, synes det mig förtjäna meddelas, att under en exkursion d. 12 maj 1901 anträffades af mig på Rödbärgen vid Helsingfors i en liten vattensamling på en klippa invid hafsstranden talrika exemplar af *Moina rectirostris* O. F. M. De konserverade exemplaren voro samtliga, ofta med utbildade sommarägg försedda, honor. Antagligt är, att arten är mycket sällsynt eller mycket sporadiskt förekommande i vårt land; detta icke allenast på den grund, att den förut ej blifvit här observerad, utan äfven med hänsyn till dess förekomst på den skandinaviska halfön. Lilljeborg anför i »Cladocera Sueciæ» denna art, den enda af släktet *Moina*, som blifvit anträffad i Sverige, endast från tre fyndställen: i Skåne, Upland och Östergötland».

Amanuens Harald Lindberg erinrade om att han för flere år sedan förevisat en kvist af

Picea excelsa lus. brevifolia Cripps

från SOLhem i Lojo. Samma träd, som under en lång följd af år utvecklat endast de för denna lusus karakteristiska kortbarren, bar nu på ett 3—4 årigt skott långa barr såsom hos typisk gran, medan samtliga öfriga skott buro kortbarr.

Statsentomologen, dr Enzio Reuter framlade den för Finlands politiska område nya fjäriln

Agrotis sincera,

funnen af stud. G. Fabritius vid Haminanlaks nära Kuopio. Inom vårt lands naturalhistoriska gränser hade förut anträffats endast ett exemplar, vid Petrosawodsk af A. Günther.

Rektor M. Brenner föredrog:

Nya Hieracium-former från södra Finland.

Student Å. Nordström förevisade

Botys crocealis,

en för Finlands fauna ny mikrolepidopter, funnen af föredragaren i Pärnå den 11 juli 1901.

Fil. mag. Wäinö Borg föredrog utförligt om en af honom och fil. mag. V. Axelson förliden sommar företagen

Botanisk exkursionsresa i Kuolajärvi lappmark.

Till de botaniska samlingarna hade sedan november-mötet förärats följande gåfvor:

45 kärlväxter från Karelska näset af järnvägsbokhållaren O. A. Gröndahl. — 20 kärlväxter från Bromarf och 45 d:o från Lappajärvi af mag. E. Odenvall. — *Rumex hydrolapathum* från Helsinge, ny för Nyland, af stud. M. Weurlander. — 183 kärlväxter från Pusula och Pyhäjärvi af stud. J. A. Wecksell. — 18 lafvar från Korpo af stud. G. Renvall. — 14 kärlväxter från Korpo skärgård, insamlade af lyceisten Aug. Renvall, genom stud. G. Renvall. — 232 exx. af *Hieracium Pilosella* coll. från Ingå af rektor M. Brenner.

Till de zoologiska samlingarna hade sedan november-mötet inlämnats följande gåfvor:

1 ex. *Talpa europæa* från Frugård i Mäntsälä af dr E. Nordenskiöld. — 1 ex. *Passer domesticus*, ljus varietet, skjutet d. 26 augusti 1901, af herr Koskenhovi. — 1 ex. *Starna perdix*, 1 ex. *Lestris pomarina*, skjutet i Taipalsaari d. 7 juli 1901, af rektor A. Sahlgren. — 1 ex. *Colymbus Adamsi*, skju-

tet i Villmanstrand i oktober 1896, af kontorist Uno Lönnqvist. — 3 exx. *Pelecus cultratus*, 1 ex. *Abramis vimba* från Viborgs skärgård, af stud. N. K. P. Hagman. — 1 ex. *Aspius rapax* från Kulovesi sjö i Tyrvää, fångadt den 19 januari 1902, inlämnadt af stud. H. Ståhlberg. — 125 flaskor med Trichopterlarver och -nymfer, af hvilka en stor del determinerade, från Esbo, Viborgstrakten och Lappee, af fil. kand. A. J. Silfvenius. — En samling mikroskopiska preparat af för Trichopterlarver och -nymfer karakteristiska kroppsdelar, af fil. kand. A. J. Silfvenius. — 8 arter sällsynta Coleoptera från Åbo trakten, de flesta för provinsen nya, af stud. G. A. Wahlström. — 6 arter sällsynta Coleoptera från Nagu af stud. G. Sundberg. — 3 arter sällsynta Coleoptera från Nyland af stud. Å. Nordström. — En sällsynt psocid från Helsingfors af stud. A. A. Sola. — Lepidoptera från Savolaks, bland dem 2 exx. *Colias Hyale* från Tavastila, af dr R. Fabritius. — 13 Lepidoptera från Kuopio-trakten, bland dem *Agrotis sincera*, *A. speciosa* v. *arctica*, *Asteroscopus nubeculosus*, *Hadena illyrica* och *H. unanimis*, af stud. G. Fabritius. — C:a 80 Lepidoptera från Vesanto, Joutsa och Jyväskylä af apotekare J. Sucksdorff. — *Hadena illyrica* från Nagu af stud. G. Sundberg.

Mötet den 1 mars 1902.

Till inhemska medlemmar invaldes med acklamation student Armas Ruotsalainen (föreslagen af lektor Mela) och student I. M. Wartiainen (föreslagen af prof. Kihlman).

Ordföranden meddelade, att presidenten Isak Fellman till Sällskapet öfverlämnat en summa af 400 fmk för åvägabringandet under sommaren 1902 eller 1903 af en undersökning af »floran i omnejden af Lappajärvi sjö i mellersta Öster-

botten, en trakt som i botaniskt afseende hör till de mest försummade i vårt land».

Tacksamt emottagande den frikostiga gåfvan beslöt Sällskapet på öfligt sätt anslå stipendiet till ansökan ledigt.

Ordföranden lämnade en öfversikt af Sällskapets budget för det löpande året. Då af denna öfversikt framgick, att tryckningskostnaderna för redan nu förefintliga manuskript med mer än 8,000 fmk komme att öfverstiga årets beräknade totalinkomster, beslöts i enlighet med Bestyrelsens förslag omedelbart, i till Hans Majestät ställd ansökan, anhålla om ett extra anslag af 8,000 fmk.

På därom gjord anhållan beslöts träda i skriftutbyte med »L'herbier de l'Institut Botanique de Bucarest», och skulle till nämnda institution öfversändas Sällskapets Meddelanden.

Lektor A. J. Mela förevisade en bössa och ett björnspjut, som tillhört aflidne kapten B. Höök och nu af enkefru Höök såsom gåfva öfverlämnats till Sällskapet. Med ifrågavarande bössa hade kapten Höök nedlagt 134 björnar.

Professor J. Sahlberg föredrog:

Hemilea dimidiata Löw funnen i Finland.

— Smärre uppsatser N:o 17.

Amanuens Harald Lindberg framlade den för Finlands flora nya arten

Agrimonia odorata Mill.

och lämnade i anslutning härtill följande meddelande:

»Då jag för någon tid sedan genomgick ett herbarium, tillhörande eleven vid Privata svenska flickskolan Dagmar Gripenberg, anträffade jag ett vackert, fruktbärande exemplar af *Agrimonia odorata* Mill., insamladt den 5 aug. 1900 på en torr backe invid stranden af Barö ö i Ingå, Nyland. Senare erhöll jag ett blommande exemplar, taget samtidigt på samma ställe af eleven i Nya Svenska Läroverket A. Klingstedt. Enligt uppgift förekom åtminstone ett 20-tal individer af *Agr. odorata* därstädes.

I hopp om att möjligen anträffa något exemplar från annan fyndort har jag granskat de former af *Agr. Eupatoria*, som förvaras i härvarande finska samling; det har emellertid visat sig, att de alla tillhöra *Agr. Eupatoria*. Då *Agr. odorata* har en stor habituell likhet med sistnämnda art, är det dock icke osannolikt, att den blifvit förbisedd och står att anträffa på Åland och i kusttrakterna af sydvästra Finland. — *Agrimonia odorata* har en mycket vidsträckt utbredning i Europa. Den förekommer nämligen från södra Ryssland till Spanien och från Polen till Irland samt dessutom i Danmark, Norge och Sverge, är öfverallt sällsyntare än *Agr. Eupatoria* och i flere länder anträffad endast på någon enstaka lokal. Enligt Blytt's flora förekommer *Agr. odorata* i Norge endast i trakterna kring Kragerö, Tvedestrand och Grimstad, hvilka orter alla äro belägna på landets sydligaste kust. Äfven i Sverge är *A. odorata* sällsynt. Enligt Thedenius' flora är den inskränkt till kusttrakterna af Skåne, Blekinge, Bohuslän, Halland, Östergötland och Dalsland; dessutom angifves den från Hästholmen nära Stockholm och från Blidö i Roslagen. I Neuman's nyligen utkomna flora uppgifves den äfven endast från nämnda provinser. Blidö är belägen vid c:a 59^0 $30'$ n. br., Barö åter strax söder om 60^0 n. br. Genom fyndet på sistnämnda ort har således nordgränsen för *Agr. odorata* blifvit framskjuten nära $^1/_2{}^0$. Såväl J. Klinge (Flora von Est-, Liv- und Curland) som E. Lehmann (Flora von Polnisch-Livland) anföra endast *Agr. Eupatoria* och *Agr. pilosa* från sina resp. områden. Äfven artens ostgräns framflyttas således genom Barö-fyndet, och detta med ej mindre än 5^0.

De viktigaste karakterer, som åtskilja de ofvannämnda trenne finska arterna af *Agrimonia* äro följande.

Agr. odorata Mill.

Blad spetsiga med uddtanden betydligt längre än sidotänderna, på undre sidan försedda med talrika, tydligt framträdande glandler, blandade med (särskildt på nerverna) glest sittande längre hår; småbladen ofta kortskaftade. Skenfruktens nedre del nästan halfklotformig, otydligt fårad, med de nedersta borsten svagt nedåtböjda.

Agr. Eupatoria L.

Blad mer eller mindre trubbade (de öfversta dock alltid spetsiga) med uddtanden af samma storlek som sidotänderna; de ganska sparsamt förekommande glandlerna på bladens undre sida nästan dolda af den täta, ofta filtartade hårigheten; småbladen alldeles oskaftade. Skenfruktens nedre del kägellik med djupa fåror utefter hela längden, starkare hårig; de nedersta borsten utstående eller mer eller mindre utåtriktade.

Agr. pilosa Ledeb.

Blad på undre sidan endast sparsamt håriga längs nerverna, glandler sparsamma; småbladen med långsträckt vigglik, i regeln helbreddad bas, försedda med obetydliga skaft. Skenfruktens nedre del kägellik med djupa fåror utefter hela längden, glatt; alla borsten uppåtriktade och sammanstötande».

Rektor M. Brenner föredrog:

Nya Hieracium-former från Södra Finland.

Student Albin Backman förevisade och föredrog:

Några anmärkningsvärda kärlväxter från Karelen och Åland.

»1. *Ranunculus acer * propinquus* C. A. Mey. (*R. acer* v. *Steveni* Regel). Senaste sommar insamlade jag i utkanten af ett kärr i Ruskeala socken af Ladoga Karelen exemplar af en *Ranunculus*-form, som syntes mig egendomlig. Denna form har af amanuensen Harald Lindberg konstaterats vara ofvan nämnda underart af *R. acer*. Korshinsky beskrifver denna form på följande sätt: »Foliorum radicalium laciniæ latæ rhomboideo-ovales vel obovatæ, incisæ vel serratæ». Härtill kan tilläggas, att växten, isynnerhet rotbladen och stammens nedre del, alltid är mer eller mindre tätt betäckt af långa, gulbruna, utåt eller nedåt riktade hår. — *R. acer *propinquus* är en geografisk ras, som i Sibirien ersätter den hos oss förekommande formen af *R. acer*. Den är tidigare af amanuensen Lindberg urskild i botaniska museets samlingar från Kola-halfön, där så många andra ostliga arter finna sin nordvästgräns. Fyndorten i Ruskeala utgör sålunda den västligaste kända.

2. *Ranunculus auricomus *Sibiricus* (Glehn). En med *R. acer *propinquus* fullkomligt analog form är den af aman. Lindberg senaste vår omnämnda *R. auricomus * Sibiricus*, hvilken han likaså urskilt i samlingarna från Kola-halfön. På samma ställe, där *R. propinquus* anträffades, insamlade jag äfven exemplar af, såsom jag då antog, *R. auricomus*. Dessa exemplar har aman. Lindberg emellertid funnit tillhöra den nyssnämnda ostliga rasen *R. Sibiricus*, hvilken sålunda — såvidt nu är kändt — äfvenledes i Ruskeala har sin västligaste utpost.

3. *Bidens radiatus* × *tripartitus*. Under en exkursion i Libelits socken i norra Karelen anträffades senaste sommar denna hybrid å fuktig mark jämte föräldrarna. *B. radiatus* uppträdde under en mängd olika former; ett par centimeter höga *pumila*-former växte i skuggan af meterhöga former. På samma ställe växte äfven sparsamt *B. tripartitus* var. *integer*.

4. *Rubus arcticus* × *saxatilis*, tidigare (1898) anträffad på tvänne ställen i Suistamo af stud. I. Vartiainen, fann jag sommaren 1900 på särskilda ställen i Ruskeala. Formen *per-arcticus* var den allmännare; endast tvänne exx. f. *per-saxatilis* kunde antecknas.

5. *Pulsatilla*. Våren 1901 företog jag en resa till Valkjärvi socken (Ik) för att på den gamla och kända *Pulsatilla*-lokalen vid Pasuri göra mig bekant med formerna af detta släkte. Resan lyckades öfver förväntan väl. Utom de tre arterna — *P. patens* och *P. pratensis* stodo i full blom — anträffade jag äfven de trenne hybriderna. *P. patens* × *vernalis* uppträdde rätt allmänt under en mängd olika former. Af de två öfriga hybriderna anträffades endast ett exemplar af hvardera; båda hade unga blad. *P. pratensis* × *vernalis* stod i full blom, hvaremot *P. patens* × *pratensis* var nästan utblommad.

6. *Viola rupestris* var. *glaberrima* Murb. förekom sensommaren 1901 sparsamt på en ås på Tikansaari i Libelits (Kb).

7. *V. mirabilis* × *Riviniana*. Af denna sällsynta hybrid anträffades sommaren 1898 fyra exemplar växande bland stam

arterna under en buske å lundartad ängsmark norr om Ramsholmen i Jomala socken på Åland. Ifrågavarande hybrida form är i motsats till en senare funnen tämligen intermediär. Sommaren 1901 iakttog jag nämligen i Ruskeala ett exemplar af nämnda hybrid, som står vida närmare *V. Riviniana*, men dock genom bladformen samt hårigheten på och nedanför stiplerna förråder sin frändskap med *V. mirabilis*. — Hybriden är 1885 funnen af rektor Axel Arrhenius nära Grelsby på Åland.

8. *V. mirabilis* × *rupestris*. Denna hybrid förekom i en mängd olika former å Ilola egendom i Ruskeala. Sålunda anträffades på en skogsäng en liten, 3—6 cm hög *subarenaria*-form med blommor från rotstocken. Denna form växte i stor ymnighet, vida talrikare än stamarterna. Invid samma äng samt på flere andra ställen anträffades olika *submirabilis*-former; från tvänne lokaler hafva äfven sterila former antecknats.

9. *V. canina* × *rupestris*. Omkring ett dussin exemplar af hybriden iakttogs å skuggig ängsbacke i Ruskeala. — Tidigare är densamma endast en gång antecknad från Karkku.

10. *V. Riviniana* × *rupestris* anträffades i samma antal och på samma ställe som föregående hybrid. Bägge hybriderna äro till alla delar tätt finhåriga och deras stjälkar äro nedtill violett färgade. De två hybriderna skiljas från hvarandra genom bladens och stiplernas form.

11. I detta samband förtjänar måhända äfven omnämnas, att *V. canina* × *Riviniana* i Ladoga Karelen, likasom i södra Finland öfver hufvud, är rätt allmän, ehuru ofta förbisedd. —

Samtliga *Viola*-hybrider äro välvilligt granskade af rektor Axel Arrhenius. — *Bidens radiatus* × *tripartitus* är bestämd af aman. H. Lindberg, som äfven godhetsfullt granskat *Pulsatilla*-formerna».

Kollegan Thorsten Renvall föredrog:

Spridda ornitologiska meddelanden.

— Smärre uppsatser N:o 18.

Dr Enzio Reuter lämnade följande meddelande:

Ett massuppträdande af snöpoduriden Achorutes socialis Uzel.

»Redan flere gånger förut hafva i Finland anträffats s. k. »snöpodurider»; meddelanden härom hafva jämväl vid särskilda tillfällen gjorts inför Sällskapet.

Nyligen har åter ett massuppträdande af snöpodurider iakttagits i vårt land, nämligen i den vid Gamlakarleby belägna s. k. Yxpila-skogen af fabrikör C. J. Forsén, som i bref meddelat mig, att han den 26 sistlidne februari kl. 1/22 e. m. observerat, att snötäcket vid skogskanten var mörkprickigt, ungefär sådant det ter sig nedanför ett större etablissement, där sot från skorstenen nedfallit på snön. Vid närmare betraktande befunnos de mörka prickarna utgöras af millioner och åter millioner 2—3 mm långa insekter, hvilka vid försök att infånga dem hastigt »kurrade ihop sig till ett nystan» och med bakdelen gjorde en rörelse, snarlik den hos en hoppande loppa.

»Långsmed den 3 kilometer långa skogsvägen», skrifver hr Forsén, »fanns det af dessa insekter, som sagdt, millioner, och ett synnerligen kärt tillhåll för dem tycktes gamla spår efter hundar och människor vara, ja de voro alldeles svarta af dessa djur.» Termometern visade vid tillfället + 4° C; kort förut hade vid blid väderlek stormlik blåst öfvergått orten.

Följande dag, den 27 febr., besöktes platsen ånyo. Temperaturen hade under natten sjunkit till — 10° C och var vid tiden för det andra besöket, kl. 1/21 e. m., — 5° C. Denna gång fanns endast ett jämförelsevis ringa antal af nämnda insekter kvar, och af dessa voro åtskilliga döda, enligt förmodan till följd af den starka kölden föregående natt.

Af de medsända profven framgick, att arten i fråga var *Achorutes socialis* Uzel, en typisk vinterpodurid, om hvilkens första uppträdande i vårt land prof. O. M. Reuter för icke länge sedan lämnat ett utförligare meddelande. (Medd. F. Fl. F. h. 24, 1900, p. 127—129)».

Till de botaniska samlingarna hafva sedan februarimötet inlämnats följande gåfvor:

134 mossor från Norra Karelen, de flesta arter förut icke representerade i samlingarna från detta landskap, 21 mossor från Åland, alla bestämda af mag. H. Lindberg, af mag. Walter M. Axelson. — 30 arter fröväxter från Ponoj-trakten äfvensom *Torilis Anthriscus* fr. Åland af forstm. J. Montell. — 100 exx. fröväxter och en *Chara*-art från Nyland af rektor M. Brenner. — En masurbildning, tillvaratagen på järnvägens vedplan i Helsingfors, af stationskarlen Hirvonen.

Mötet den 5 april 1902.

Ordföranden uttalade några minnesord öfver Sällskapets åldrige medlem lektor Ludvig Michael Runeberg, som den 29 mars 1902 aflidit i Borgå.

Till publikation anmäldes följande arbeten:

1. Bibliotheca Zoologica Fenniae. Herausgegeben von Zoologen Finlands. Redigiert von O. M. Reuter und A. Luther. — Arbetet refererades af prof. O. M. Reuter.
2. Walter M. Axelson, Diagnosen neuer Collembolen aus Finland und angrenzenden Teilen des nordwestlichen Russlands. — Smärre uppsatser N:o 19.
3. Id., Putkilokasvisto Pielisen ja Höytiäisen välisellä kannaksella.
4. B. Poppius, Blombiologiska iakttagelser.

Beslöts på förslag af fil. mag. A. Luther hos följande samfund och tidskriftsredaktioner väcka anhållan om skriftutbyte:

1. Tidskrift för Jägare och Fiskare, utgifven af A. Hintze. Helsingfors.
2. Fiskeritidskrift för Finland. — Suomen kalastuslehti. — Redaktör d:r Osc. Nordqvist. Helsingfors.

3. Malacological Society of London. Proceedings (från 1893).

4. Società malacologica Italiana. Bulletino (från 1875).

5. Revue Suisse de Zoologie et Annales du Musée d'Histoire naturelle (från 1893).

Professor A. O. Kihlman uttalade sig angående åtgärder för ökandet af bytet med Sällskapets publikationer sålunda:

»Redan vid tiden för uppgörandet af planen till detta hus, där Sällskapets bibliotek nu är uppställdt, tänkte man sig möjligheten däraf att olika lärda sällskap i särskilda fall kunde finna anledning att understödja hvarandra i syfte att därigenom dels anskaffa förut obefintliga serier af vetenskapliga publikationer, dels komplettera tidigare erhållna, men ofullständiga sådana. Därigenom att två eller eventuelt flere samfund gemensamt skulle offerera sina publikationer, kunde antagligen ernås öfverenskommelse om utbyte äfven i sådana fall, då måhända intet af våra sällskap ensamt för sig skulle mäkta erbjuda antaglig ekvivalens. Visserligen torde bytet därvid af praktiska skäl öfverhufvud böra anordnas sålunda, att de erhållna skrifterna komme att tillfalla ett enda af de repartiserande samfunden, men då inom dem alla bestämmelserna för utlåningen gestaltat sig synnerligen liberala, torde det ej vara svårt att i praktiken tillbörligen tillgodose allas rätt.

Sedan numera äfven Finska Vetenskaps Societetens bibliotek blifvit genom mag. Bergholms försorg katalogiseradt, torde det vara skäl att söka, i den mån omständigheterna medgifva, realisera äfven detta slag af skriftbyte.

Jag får på grund häraf vördsamt föreslå att Sällskapet, med godkännande i princip af ett sådant samgående med andra sällskap, ville åt sin bibliotekarie uppdraga, att i förekommande fall och där sådant kan pröfvas vara för Sällskapets syften nyttigt, inkomma med förslag i sådant afseende.»

Sällskapet omfattade enhälligt herr Kihlmans förslag.

Föredrogos de inkomna ansökningarna om reseunderstöd och beslöts, i enlighet med Bestyrelsens förslag och med erinran om herrar exkurrenters förpliktelse att beakta de eventuella anvisningar rörande arbetsplan, exkursionernas anordnande och naturföremålens insamlande och konservering, som Sällskapet förbehållit sig rätten genom Bestyrelsen meddela, att tilldela

fil. mag. Alex. Luther 400 fmk för hydrofaunistiska undersökningar i Lojo sjö;

fil. kand. Walter M. Axelson 500 fmk, eller, för den händelse en ansökan om fribiljett å statens järnvägar bifölles, 400 fmk för undersökningar rörande utbredningen i landet af Collembola;

fil. kand. A. J. Silfvenius 250 fmk för studiet af Trichopter-faunan i omnejden af Sordavala;

kontorsskrifvaren Elis Nordling 100 fmk för ornitologiska studier på Hogland, Tytärsaari och Lavansaari;

studd. Alvar Palmgren och Fredrik Klingstedt (gemensamt) 300 fmk för floristiska undersökningar i södra Ålands skärgård samt

student Rolf Palmgren 100 fmk för ornitologiska studier i Kumo älfdal.

Enär ingen kompetent person ansökt presidenten Fellmans resestipendium för exkursioner under instundande sommar, beslöts att denna gång icke utdela detsamma.

Prof. O. M. Reuter förevisade talrika exemplar af tre utpräglade

Färgvarieteter af capsiden Poeciloscytus unifasciatus Wolff,

hvilka han under sina exkursioner i Pargas funnit vara bundna vid enhvar sin bestämda *Galium*-art *(verum, boreale* och *palustre)*, och uppmanade öfriga entomologer att å andra orter iakttaga dessa former, hvilka måhända rättare borde anses såsom självständiga arter.

Professor Th. Saelan lämnade följande meddelande om

Luzula angustifolia.

»Vid sammanträdet den 6 oktober 1883 hade jag äran förevisa för Sällskapet exemplar af *Luzula angustifolia* Garcke, som jag under föregående sommar funnit talrikt växande på tvänne ställen å Barkkarila egendom nära Willmanstrand, dit den sannolikt ursprungligen inkommit med utländskt gräsfrö; jag anmärkte vid samma tillfälle, att den dessförinnan säkerligen förefunnits därstädes redan i åratal, emedan några där befintliga gräsplaner icke på lång tid hade blifvit insådda med gräsfrö.

Sistlidne sommar gjorde jag ett tillfälligt besök på samma ställe, där numera Kaukas stora trådrulle- och träsliperifabrik uppstått, och återfann jag nämnda *Luzula*-art fortfarande växande på samma skuggiga ängsplan, där jag för närmare tjugo år sedan första gången gjorde dess bekantskap. Däremot var växten försvunnen från det andra stället, där den hade växt invid en gärdesgård, emedan detta numera upptogs af bostäder för fabriksarbetare.

Då denna ståtliga *Luzula*-form bibehållit sig så länge, är det väl skäl att inregistrera den som bofast i vår flora. För ett par år sedan fann jag några exemplar af denna art växande äfven på en gräsplan på Repoholmen invid Degerö utanför Helsingfors.»

I anslutning till herr Saelan's anförande omnämnde amanuensen H. Lindberg, att han å Toubila egendom i Pyhäjärvi (Ik) funnit *L. angustifolia*. Arten uppträdde här i stor ymnighet på gräslindor, där den synbarligen sedan lång tid bibehållit sig och förökats. Dessutom hade föredragaren sett exemplar af denna växt, insamlade vid Viborg och på Degerö utanför Helsingfors.

Fil. mag. B. Poppius föredrog:

Coleopterologiska meddelanden.

— Smärre uppsatser N:o 20.

Prof. A. O. Kihlman föredrog:

Über das Vorkommen von Thalictrum kemense in Finnland.

Smärre uppsatser N:o 21.

Professor E. Sundvik framlade i Karislojo insamlade exemplar af

Cuscuta Trifolii

snyltande på *Campanula*, *Rumex acetosella* och andra arter.

Fil. mag. J. I Lindroth demonstrerade en

Gallbildning på Rosa cinnamomea,

förorsakad af gallstekeln *Rhodites rosarum*. — Gallbildningen var insänd af herr Y. H. Nylund på Mustiala.

Rektor M. Brenner föredrog:

Nya Hieracium-former från södra Finland.*)

Mötet den 3 maj 1902.

Till korresponderande ledamot valdes med acklamation ingeniören Constantin Ahnger i Askabad (föreslagen af proff. Reuter och Sahlberg).

På därom gjord anhållan beslöts träda i skriftutbyte med Riesengebirgsverein, Hirschberg in Schlesien, och skulle till nämnda förening öfversändas »Meddelanden».

Till publikation anmäldes följande uppsatser:

1. Iivari Leiviskä, Oulun seudun merenrantojen kasvullisuudesta.

2. A. J. Silfvenius, Zur Kenntnis der Verbreitung finnischer Chlorophyceen und Cyanophyceen.

---

*) Dessa jämte de på december-, februari- och marsmötena anmälda *Hieracium*-formerna skola under den gemensamma titeln »Spridda bidrag till kännedom af Finlands *Hieracium*-former VI» ingå i Acta, Vol. 25.

Lektor A. J. Mela demonstrerade en

Röd aborre,

som infångats i Kesäjärvi i Loppis den 26 april d. å. och därifrån öfversändts af herr Jalmari Brander.

Amanuens Harald Lindberg redogjorde för sina undersökningar af

Finlands Heleocharis-former.

Föredraget belystes genom talrika herbarieexemplar och handteckningar. — Herr Lindberg hade för afsikt att i en snar framtid offentliggöra resultatet af sina studier öfver nämnda växtformer.

Rektor M. Brenner föredrog:

Nya Archieracia från Norra Finland.

»Vid genomgåendet af en samling *Hieracia*, dem forstmästare K. J. Ehnberg till min granskning öfverlämnat, har jag utom förut kända former anträffat äfven några hittills obeskrifna, på hvilka jag härmed tager mig friheten fästa intresserade botanisters uppmärksamhet. Tillika ber jag att få uppmana till ej mindre ett allmännare insamlande och studerande af detta af de flesta hittills förbisedda släkte, än till konserverandet af ett så stort antal som möjligt af de anträffade formerna.

I fråga varande, hittills ej anmärkta former, hvilka alla insamlats i den del af Österbotten, som af mig särskildt benämnts Öster-Norrbotten, äro följande:

H. subornatum. Differt ab *H. ornato* Dahlst. caule graciliore in parte inferiore forte longivilloso, foliis tenuibus immaculatis, caulinis omnibus petiolatis estellulatis, supremo subsessili anguste lanceolato integerrimo, pedicellis sub involucro fuscescentibus in colorem involucri transeuntibus stylisque flavis. — Ad Sonkaperä Paavonselkä paroeciae Rovaniemi $18^3/_{\text{VII}}94$ lectum.

H. orariiceps. Phyllopodum; *caulis* 35—45 cm, firmus — sat gracilis, erectus, subflexuosus, e basi rufescente dense vil-

losa virescens, pilis brevibus albis sparsis vel superne raris floccisque sparsis superne densioribus vestitus, 3—5-folius; *folia* crassiuscula sat firma, prasino-viridia, parcipilosa — subglabra, subtus laetiora saepe violascentia, densius longiusque pilosa, *basalia* 2—3, petiolis brevibus semiamplexicaulibus alatis rufescentibus densivillosis munita, ovalia — lanceolato ovalia acuta, vel infima longipetiolata obovata obtusa, repanda vel denticulata, dense ciliata, *caulina* brevipetiolata — sessilia, decrescentia, lanceolata — breviter lanceolata vel suprema ovato lanceolata minuta, acuta — subcuspidata, argute parcidentata, inferiora ad costam dorsalem marginesque dense pilosa parumque stellulata, superiora sat dense vel suprema dense floccosa minusque pilosa; *capitula* 2—3, majora, pedicellis remotis erecto-patentibus strictis vel leviter curvatis subtomentellis subepilosis acladium 12—15 mm longum superantibus; *involucra* virescentia, 10—12 mm alta, crassiuscula basi rotundata, vix stellulata, pilis brevibus albis nigro-crassipedibus sat densis glandulisque raris minoribus immixtis vestita, *squamae* pluriseriales late subulatae — subtriangulares obtusae, exteriores immarginatae; *styli* laeti. — Ad gregem *H. gothicum* (Fr.) Dahlst. pertinere videtur. — In prato humido ad Walmari par. Kemi $18^{18}/_{VII}96$ inventum.

H. sublaterale. Aphyllopodum; *caulis* 25—40 cm, gracilis, erectus, flexuosus, e basi purpurea parcipilosa — subglabra virescens, pilis longis albis crassipedibus hirsutus — subglaber fere laevis, parum stellatus — nudus, 6—8-folius; *folia* parva, firma — molliuscula, viridia, parcipilosa — glabra, subtus vix pallidiora subglaucescentia, pilosa parceque stellulata marginibus asperis ciliata, *basalia* brevipetiolata lingulata subintegerrima sub anthesi emarcida, *caulina* brevipetiolata — sessilia, anguste lanceolata acuta, in medio minute denticulata — integerrima, infimis maximis ad anthelam usque decrescentia, superiora insuper stellulata; *capitula* 1 — pauca, mediocria, radiantia, pedicellis gracilibus remotis erectis strictis vel leviter curvatis flexuosisque, exasperatis, vix vel sub involucro densius floccosis pilis brevissimis raris vel nullis, superne squamis linearibus in

involucrum adscendentibus; *involucra* atroviridia, 10—11 mm alta, basi angustata, pilis pallidis nigripedibus strictis brevibus parce vestita, floccis ad margines squamarum basalium raris vel nullis, *squamae* pauciseriales sat anguste subulatae obtusae immarginatae, intimae subacutae laetiores vel laetimarginatae, basales lineares in pedicellum descendentes; *styli* laeti. — Differt a *H. laterali* Norrl. in H. M. F. ed. II involucris angustioribus basi attenuatis, squamis pauciserialibus, pedicellis obscuris tenuifloccosis. — In prato humido ad Walmari par. Kemi $18^{26}/_{\text{VII}}98$ lectum.

H. tornense Brenn. var. *denticulatum*. Foliis basalibus brevius petiolatis, intermediis dentibus minoribus. — In pratis humidis $18^{26}/_{\text{VII}}98$ lectum. Loc.: Walmari par. Kemi.

Förutom dessa förekommer i nämnda samling ännu en obeskrifven form från Ajos-landet utanför Kemi stad, hvilken synes vara identisk med en i Universitetets samlingar under namn af *H. subpellucidum* Norrl.* *lapponum* befintlig form från Kola halfön, Lappmarken och Kuusamo, hvilken ännu tillsvidare ej blifvit publicerad.»

Herr Brenner omnämnde vidare, att

Larus ridibundus

denna vår vid islossningstiden uppträdt i stor mängd i Södra hamnen härstädes.

Professor J. Sahlberg förevisade den för Finlands fauna nya coleopteren

Heterhelus scutellaris Heer.

och lämnade om densamma följande meddelande:

»Denna art hör till ett för Skandinavien förut okändt släkte, som nyligen blifvit afskildt från *Cateretes* (= *Cercus* Latr.), och lätt igenkännes från de hos oss förekommande arterna af detta släkte, *C. pedicularius* L. och *C. bipustulatus* Payk., genom den täta och fina punkturen samt de trubbvinkliga, ej rundade bakvinklarna på prothorax, äfvensom genom ett hos hannen framträdande litet 8:de dorsalsegment bakom pygidium. Af denna art har till samlingarna af stud. R. Kro-

gerus öfverlämnats ett exemplar, taget vid Helsingfors af eleven R. Forsius, som uppgifvit sig hafva sett talrika individer i blommorna af *Sambucus*. För resten förekommer den här och där i mellersta Europa och är tagen äfven i Livland; arten skall stundom förekomma i utomordentlig mängd i blommorna af *Sambucus racemosa*. Denna insekt hör således till de arter, som helt plötsligt uppenbara sig på kultiverade växter, ehuru de förut ej varit funna på nära nejder.»

Assistent D. A. Wikström föredrog följande:

Ett egendomligt fall af öfvervintring.

»Under en den 6 april detta år företagen vinterexkursion på skarsnön längs ängarne mellan Fredriksbergs skjutbana och järnvägslinjen, kom jag att tillfälligtvis undersöka toppskotten af några unga tallar, hvilka till c:a en half manshöjd stucko upp öfver drifvan. Därvid iakttog jag å ett af träden några skalbaggar, som med hufvudet nedåt sutto inkilade mellan dess toppskott, inbäddade i kådan; somliga voro helt och hållet täckta af denna, andra hade bakre delen af abdomen blottad. Vid en ånyo företagen granskning af de andra närstående tallarne af samma höjd, observerades samma fenomen äfven å dem. Det visade sig alltså, att en större mängd af denna skalbagge hade valt sig en likartad öfvervintringslokal å barrträden i fråga.

Anmärkningsvärdt är emellertid, att denna insekts vistelseort om sommaren är en helt annan, än den nu befanns vara. Den öfvervintrande skalbaggen var nämligen den till familjen *Chrysomelidae* hörande *Phyllodecta vitellinae* L., hvilken sommartid allmänt anträffas på videarter, pil och poppel. Här föreligger ett egendomligt fall af ombyte af vistelseort, i det att en skalbagge, som egentligen lefver på videarter, söker sig en vinterbostad på barrträd.

Orsakerna till en sådan växling af sommar- och vinterlokal kunna naturligtvis vara mångahanda. Måhända kunde dock en af dessa bestå däri, att videbuskarne med sin fasta, släta bark och sina kala grenar icke erbjuda insekten ett så

godt skydd mot vinterkölden som tallarna med sina täta barr och djupa grenklykor. Därtill kommer ännu, att den särskildt mellan toppskotten rikligt afsöndrade kådan, i hvilken ju insekterna voro inbäddade, erbjuder ett godt skydd mot både köld och väta.

Detta dock endast såsom ett försök till förklaring af företeelsen. Förhållandet synes emellertid vara värdt en fortsatt iakttagelse, och särskildt vore därvid att utröna, huruvida öfverflyttningen hvarje år upprepas, samt när och under hvilka förhållanden den äger rum. Då platsen, där ofvan anförda iakttagelse gjordes, är lätt att finna, anbefalles saken i vederbörande exkurrenters hågkomst. Måhända kunde därigenom äfven ett litet bidrag erhållas till frågan om våra skalbaggars öfvervintringsförhållanden.»

Prof. O. M. Reuter meddelade i anslutning härtill, att åtskilliga hemipter-arter, särskildt cicadarier och psylloder, om hösten öfverflytta från sina egentliga näringsplantor, örter och löfträd, till barrträden, på hvilka de öfvervintra, för att åter om våren begifva sig tillbaka till de förra, som ofta befinna sig långt från vinterstationen. Herr Reuter hade redan länge samlat material till en afhandling öfver detta intressanta ämne, men ännu icke hunnit afsluta densamma.

Student Johan Brüning framlade ett exemplar af

Sterna nigra, ungfågel,

skjutet den 6 augusti 1901 i Leppäsaari i Wiborgs skärgård.

Rektor Axel Arrhenius förevisade några förliden sommar insamlade

Sällsynta fanerogamer från sydvästra Finland.

1. *Galium Mollugo* × *verum* f. *per-Mollugo,* funnen i Lemlands skärgård (Al) på Nåtö, där hybriden växte på en gräslinda bland föräldrarna.

2. *Sagina maritima* anträffad på Nåtö, på en sandig hafsstrand, där densamma sågs i tämligen riklig mängd. —

Arten var förut inom vårt floraområde känd endast från Ekerö (Al), hvarest amanuensen Harald Lindberg iakttog några individer sommaren 1892.

3. *Aira bottnica* × *caespitosa,* flere former, från holmar i Lemlands skärgård. — I anslutning härtill omnämnde föredragaren, att han redan sommaren 1892 vid Korpoström i Korpo (Ab) funnit och igenkänt ifrågavarande hybrid.

4. *Carex rostrata* × *vesicaria.* Denna sällsynta hybrid hade föredragaren anträffat vid Bredvik på Lemlax-ön i Pargas (Ab) »in loco limoso paludoso inter alnos», där den växte i stor myckenhet bland *C. rostrata;* omedelbart i närheten fanns ett ansenligt, rent bestånd af *C. vesicaria.* Bastarden intog såväl till habitus, som till karakterer en midtställning mellan föräldra-arterna. Af dess pollen visade sig c. 97 % vara impotent, medan pollenet åtminstone hos *C. rostrata* var fullt normalt utveckladt. — Föredragaren hade för afsikt att framdeles lämna en utförligare beskrifning af berörda hybridform.

Slutligen framlade herr Arrhenius

Lathraea squamaria från Pojo (Nyl)

funnen i maj 1901 af herr Osborne Hancock i hassellundar vid Långdal nära Fiskars. Arten förekom, åtminstone på en lokal, i stor ymnighet.

Student Fredrik Klingstedt förevisade några

Anmärkningsvärda Salix-hybrider från Åland.

1. *Salix nigricans* × *repens,* ny för floran, från Björkö; en annan form från Askö, belägen likasom Björkö i Lemlands skärgård, torde äfven tillhöra denna kombination eller möjligen vara *S. caprea* × *repens.*

2. *S. caprea* × *repens* från Skobbholmen i Lemland, från Mariehamn och från Ekerö (2 former).

3. *S. aurita* × *repens* från Björkö i Lemland, från Mariehamn, från Ekerö och från Hammarland (2 former).

Vidare framlade herr Klingstedt exemplar af

Zannichellia major,

tagna sommaren 1900 i Barösund.

Reseberättelser afgåfvos af följande Sällskapets stipendiater:

1. Student Alvar Palmgren, som afgaf en redogörelse öfver en af honom sommaren 1899 företagen floristisk exkursion på Åland.

2. Fil. mag. Alexander Luther, som föredrog:

Planktologiska och hydrofaunistiska studier i Lojo sjö under sommaren 1901.

Ur nämnda berättelse anföres följande utdrag:

»I början af sommaren sökte jag att såvidt möjligt taga hänsyn till alla i sjön förekommande djurgrupper och äfven att i lika mån ägna uppmärksamhet åt plankton, litoralfauna och bottenfauna. Mer och mer inseende omöjligheten af att medhinna ett så utförligt program, vände jag dock mot slutet af sommaren min uppmärksamhet hufvudsakligen åt turbellarierna, och särskildt åt rhabdocoeliderna, af hvilken inom vårt land nästan obearbetade grupp ett rikligt material stod till mitt förfogande. Antalet af mig anträffade turbellariespecies uppgår till omkr. 28, däribland ett par sannolikt nya, en af dem tillhörande ett ännu obeskrifvet släkte. Bearbetningen af tubellarierna, särskildt deras anatomi, har jag under vintern fortsatt.

Hvad de endast till ringa del genomgångna planktonsamlingarna vidkommer, må nämnas, att materialet från Lojo sjö numera är ganska ansenligt, i det att utom de tidigare, af d:r Levander genomgångna profven föreligga talrika sådana från senare tid: sommaren 1900 på Aurlaks-fjärden hvarannan dag tagna ytprof; vintern 1900—1901 under de flesta månader gjorda vertikalfångster; maj—sept. 1901 i början och medlet af hvarje månad från det största djupet på Storfjärden (54 m) upphämtade prof, samt för tiden därefter (vintern 1901—1902) minst en gång i månaden på sistnämnda ställe utförda vertikalfångster (för januari 1902 saknas dock prof). Profven från nov. 1901—mars 1902 har jag mag. A. E. Streng's utmärkta vänlighet att tacka för.

Rörande den litorala faunan gjordes anteckningar om på olika ståndorter uppträdande djur samt om faunans variation

under sommarens lopp.[1] Särskildt i ögonen fallande voro variationerna på de af klippor bestående, resp. steniga stränderna af Storfjärden, hvarför jag tillåter mig att något utförligare omnämna desamma. Vid mitt första besök på platsen, den 20 maj, kransades stränderna af ett praktfullt, smaragdgrönt bälte af *Ulothrix zonata.* Algen befann sig uppenbarligen på höjden af sin utveckling; den bildade massor af gameter och zoosporer och aftog efter denna tid — sannolikt i samband med vattnets stigande temperatur — hastigt, så att den 1 juni endast en hvit, i följd af vattnets sjunkande ofvan vattnet befintlig rand antydde dess plats. I dess ställe utvecklade sig senare en tofsig filt af diatoméer, särskildt en *Gomphonema*-art, som bildade ett c. 15 cm bredt bälte. Den uppnådde sitt maximum och aftog under senare hälften af juni, men kom redan omkring den 1 juli ofvan vattenytan. Under den följde ett c. 35 cm högt bälte, sparsamt beklädt med alger, mest diatoméer, och glest beströdt med hylsor af en liten, hvit eller färglös Chironomid-larv. Längst ned anträffades ett ställvis nästan sammanhängande bälte af skorplikt utbredda spongillider. På gneis- och granit-klipporna hysa dessa zoner på grund af vågsvallet och bristen på skyddande skrymslen endast få djur. Man finner mest representanter för den pelagiska faunan och endast en och annan, ofta säkerligen förirrad litoral form. — Vida rikare på djurlif äro steniga stränder. Stenarnas öfre yta uppvisar samma bälten som klipporna, men under och mellan dem dväljes en mängd djur, som vid lugnare väderlek äfven våga sig fram till algerna. Bland dem böra främst framhållas följande arter: En liten hemipter, (sannolikt en *Sigara*-art), som är karakteristisk för *Ulothrix*-bältet; vidare en svart ephemerid-larv, *Chironomus*-larver, Hydrachnider; bland crustacéer *Astacus fluviatilis, Gammarus pulex* (mycket talrik), *Asellus aquaticus, Sida crystallina, Alonopsis elongata, Chydorus sphaericus;* vidare *Plumatella repens, Hydra grisea*, samt bland turbella-

---

[1] Att härvid hänsyn ofta måste tagas äfven till vegetationen är naturligt.

rier *Dendrocoelum lacteum, D. punctatum*, *Planaria* sp. och *Polycelis* sp.

Det blefve för vidlyftigt att här söka skildra äfven andra, rikare ståndorter på samma sätt. Omnämnas må blott, att material, belysande olika ståndorters fauna under skilda tider af sommaren, insamlats samt att anteckningar rörande densamma gjorts.

Äfven rörande de skilda, till bottenregionen hörande djurens bathymetriska utbredning hafva notiser samlats. På det största djupet (54 m), förekomma ännu: *Tubifex* (allmän) och en annan, blekröd oligochaet, hvilken nästan städse anträffas innesluten i en hylsa af *Beggiatoa*-trådar; *Chironomus*-larver och puppor, *Corethra*-larver; de relikta crustacéerna *Pallasiella 4-spinosa, Gammaracanthus loricatus* (sällsynt), *(Pontoporeia affinis* tyckes ej gå djupare ned än till c. 30 m); ofvan bottnen *Mysis relicta*, vidare turbellarierna *Dendrocoelum lacteum*, *Planaria* sp. och *Plagiostoma lemani* Dupl. Därtill komma ännu flere mikroorganismer, bland hvilka här endast må omnämnas den i mellersta Europa allmänna, men hos oss härintills icke anträffade rhizopoden *Quadrula symmetrica,* hvilken jag funnit uti ett bottenprof, som upphämtats från 54 m djup. — Bland de talrika, på grundare vatten lefvande bottenorganismerna må här endast framhållas den alloiocoela turbellarien *Antomolos morgiensis* Dupl., hvilken likasom den ofvannämnda *Plagiostoma lemani* blifvit, om än säkerligen oriktigt, tolkad såsom en relikt djurform.

Rörande fiskars förekomst och lek hafva några anteckningar samlats, till stor del dock baserade endast på allmogefiskares utsago. Omkring 100 exx. af skilda fiskarter hafva blifvit undersökta med afseende på deras föda (tarminnehåll) och parasiter.

De fysikaliska iakttagelser, som af mig gjorts, äga såsom upplysande för organismernas lefnadsvilkor sitt egentliga intresse för den zoologiska forskningen. Från rent hydrografisk synpunkt däremot äro de endast af underordnadt intresse, i det de endast komplettera de synnerligen noggranna, af

mag. A. E. Streng på samma platser regelbundet utförda mätningarna.»

Till de botaniska samlingarna hade förärats följande gåfvor:

10 fröväxter, mest från Sordavala, af stud. I. M. Wartiainen. — 87 algprof från Lappee, insamlade åren 1900 och 1901, äfvensom 60 mikroskopiska algpreparat från samma trakt, af fil. kand. A. J. Silfvenius. — 8 fröväxter, insamlade af elever vid svenska normallyceum, genom lektor K. J. W. Unonius. — 45 kärlväxter från Kemi-trakten och Karelen af forstmästare K. J. Ehnberg. — *Androsace septentrionalis* fr. Tenala af kammarförvandt G. Sucksdorff. — 2 kärlväxter fr. Nyland af stud. A. A. Sola. — 1 obeskrifven svamp från Kuopio af folkskoleinspektor O. A. F. Lönnbohm. — 1 svamp och 2 mossor fr. södra Tavastland af prof. Fr. Elfving. — 13 *Hieracia* fr. Åland o. Karelen af studeranden, fröken L. Högman. 29 kärlväxter från Nyland af prof. A. O. Kihlman. — 1 gallbildning från Mustiala af herr Y. H. Nylund.

Till de zoologiska samlingarna hade sedan februarimötet förärats följande gåfvor:

1 ex. *Lestris pomatorhinus* från Torneå af rektor Nordberg. — 1 ex. *Cottus quadricornis*, fångadt vårvintern 1866 med isnot i Haukivesi vid Nyslott och skänkt af possessionat C. Ph. Lindforss. — 3 under vintern tagna planktonprof från Nyslott-trakten af stud. Kurt H. Envald. — 1 ex. *Angvis fragilis* från Kirjavalahti vid Sordavala d. 1 juni 1901 af stud. K. Siitoin. — 1 ex. *Alauda alpestris* från Kampbergen vid Helsingfors, skjut. d. 17 april 1902, af samskoleeleven Arne Henell. — Ett större antal microlepidoptera från olika delar af landet af dr R. Fabritius och stud. G. Fabritius.

Årsmötet den 13 maj 1902.

Ordföranden, professor J. A. Palmén, uppläste följande:

Årsberättelse rörande Sällskapets verksamhet 1901—1902.

»Den känsla af tillfredsställelse öfver vunna forskningsresultat, som framkallas vid en återblick på det gångna verksamhetsåret, dämpas af den nu rådande ovissheten rörande landets öden öfverhufvud — vetenskaplig forsknings lugna förkofran beror ju i hög grad af lugna samhälleliga förhållanden och af oafbruten utveckling på alla områden.

Tyngande kännes det äfven, när ett plötsligt afbrott göres i en lifskraftigt uppträdande forskares och stormans verksamhet. Adolf Nordenskiöld's frånfälle den 12 aug. 1901 kändes i hans finska fosterland djupt, och ett uttryck af sin känsla gaf äfven vårt Sällskap, när den bortgångnes stoft bisattes i Jakobs kyrka i Stockholm. Det är sannt, att han ej inom Sällskapet utvecklat någon verksam roll, ty just vid tidpunkten för hans inträde däri, i maj 1857, skilde honom yttre förhållanden för alltid från fosterlandet. Men det är också visst, att om han fått dröja i Finland, så skulle han ha kommit att här utöfva ett ytterst välgörande inflytande på vetenskaplig forskning öfverhufvud och äfven på vårt samfund. Vi kunna sluta detta af den energi han utvecklade i sitt nya fädernesland samt på grund af hans personliga egenskaper. Han ställde alltid i förgrunden vetenskapens, icke sina egna intressen, han var af naturlig anläggning en faderlig och personlig vän till alla yngre sträfsamma naturforskare, och han förstod att taga vara på dem samt ena dessa såväl som äldre duktiga forskare i gemensamt arbete för stora uppgifter, hvilkas mål ofta låg långt utom

hemlandets gränser. Han förstod att samordna intressen, som eljes lätt hade gått skilda vägar. Hans energiska natur lät sig aldrig afskräckas genom några motigheter, utan förhoppningsfullt emotsåg han städse framtiden, beredd till nya ansträngningar. Och slutligen — må det tillåtas oss finnar att särskildt fästa oss vid den omständigheten — han hade gärna sina finska landsmän till medhjälpare. Ty kärleken till Finland minskades hos honom aldrig — det visade han i stort, när han deltog i den internationella deputationen från kulturfolken, och i smått, när han i mars 1901 uti bref uttalade sin tack för att vårt Sällskap lämnade honom såsom landsman tillfälle att deltaga i resandet af minnesvården öfver William Nylander. Måtte minnet af dessa två landsmän, som Finland icke fick behålla inom sina gränser, men som dock på vetenskapens område gjort landet heder, förhjälpa oss att bära forskningens fana högt, såsom de burit den.

Under det förflutna året har Sällskapet förlorat tvänne utländska ledamöter, botanikerna Arnold och Klinge. Om dem har prof. Norrlin lämnat följande minnesord:

»Den 8 augusti förlidet år skattade den kände likenologen d:r F. Arnold åt förgängelsen. Född den 24 febr. 1828 i Eichstädt, utbildade Arnold sig till jurist och var i yngre år anställd som »Bezirksassessor» i sin födelsestad. Samtidigt arbetade han äfven framgångsrikt på botanikens område och gjorde sig redan på 1850-talet bekant som en betydande moss- och lafkännare. Ifrån Eichstädt öfverflyttade Arnold till München, där han fungerade som ledamot i appellationsrätten (Oberlandesgerichtsrath) och fortsatte med sina botaniska forskningar, som han numera riktade hufvudsakligen på lafvarne. Sommarferierna användes till resor och exkursioner, särskildt till Tyrolen, därifrån väldiga samlingar hembragtes. I talrika uppsatser och arbeten har Arnold belyst bl. a. laffloran i frankiska Jura, i Tyrolen och nejderna kring München. Under de fyra senaste decennierna af det gångna seklet var han tillika flitigt upptagen med utgifvandet af sina omfattande »*Lichenes exsiccati*; af detta värdefulla exsiccatverk — det största af alla öfver laf-

var hittills utkomna — förärade han äfven vårt Universitet exemplar.

Med outtröttlig nit och med det mest oegennyttiga intresse hängaf sig Arnold åt botaniska undersökningar och studier. Hans våning vid Sonnenstrasse i München utgjorde ett verkligt museum, där nästan allt utrymme var upptaget af botaniska samlingar. Arnold var i öfrigt en lärd man, som med vaken blick följde vetenskapens framsteg äfven på andra områden. Med saknad skall enhvar, som haft förmånen att komma i personlig beröring med honom, minnas den samvetsgranne forskaren samt den flärdfria, rättrådiga, vänlige och humane hedersmannen i München. — Till ledamot af Sällskapet inkallades Arnold år 1880.

Enligt nyligen ingången underrättelse har Sällskapets för kort tid tillbaka invalde korresponderande ledamot d:r J. Klinge aflidit i S:t Petersburg i sitt 51 lefnadsår. Hos oss har d:r Klinge i vidare kretsar gjort sig bekant närmast genom sina omfattande undersökningar öfver de nordiska *Orchis*-formerna, hvilka han på ett ingående sätt med hänsyn till deras genesis jämväl sökt utreda. Klinge har äfven med framgång arbetat på flere andra områden; särskildt intresserade han sig för torfmosseundersökningar. Nämnas må ännu att Klinge uti vindarne velat finna en faktor, betydelsefull ej blott för vegetationen, utan äfven i väsentlig grad ingripande på daningen af strandformerna vid sjöarna och floderna i norden.»

I hemlandet hafva tre medlemmar aflidit. Lektor Ludvig Michael Runeberg verkade i Kuopio såsom lärare i naturalhistoria och har under sin lefnad lämnat åtskilliga iakttagelser af floristisk art till Sällskapet, i hvilket han år 1856 såsom ung student inträdde. Han afsomnade i sin fädernestad Borgå den 29 mars 1902. Med. doktorn Fredrik Elifas Hellström var lifligt intresserad af den inhemska fågelvärlden och har därom gjort en mängd iakttagelser, mest i trakten af Gamla Karleby; han inträdde i Sällskapet 1879 och afled i dag för jämt ett år sedan. Bergsrådet Karl Adolf Moberg åter, som egnade sig åt Finlands geologiska undersökning, blef med-

lem i vår krets redan 1859 och afled den 8 juli 1901 i Nådendal.

Till nya medlemmar hafva under året kallats nio personer, nämligen såsom korresponderande ledamöter ingeniören C. Ahnger i Ashabad och lektorn vid Skogsinstitutet i Stockholm, d:r Alb. Nilsson, som inhemska medlemmar tandläkaren E. Wasenius, samt studenterna C. G. J. Sundberg, G. A. Wahlström, A. Backman, V. Ståhlberg, A. Ruotsalainen och I. M. Wartiainen.

Det är med synnerligt nöje jag framhåller, att Sällskapets åtta möten varit besökta af ett mycket stort och konstant antal (34—38) personer, en regelbundenhet, som tillförene kanske aldrig uppnåtts. Då vidare tages i betraktande, att bland de besökande städse funnits representanter för alla åldrar, hvilka visat ett lefvande och intensivt intresse för Sällskapets arbete, kan med fog påstås, att lifvet inom Sällskapet pulserat vaket och friskt.

Under mötena hafva till publikation inlämnats ett jämförelsevis stort antal vetenskapliga afhandlingar och uppsatser, nämligen:

Schneider, G. Ichthyologische Beiträge. II.

Levander, K. M. Mittheilungen über Anopheles claviger in Finland.

Westerlund, C. A. Kritik och »Kritik». Reflexioner.

Luther, A. Genmäle.

Nordenskiöld, Erik. Zur Kenntnis der Oribatiden-fauna Finlands.

Levander, K. M. Eine neue farblose Peridiniumart.

Palmgren, R. Anteckningar gjorda under en resa till Lunkulansaari och Mantsinsaari i Salmis socken.

Lindroth, J. I. Verzeichnis der aus Finland bekannten Ramularia-arten.

Reuter, Enzio. Aeolothrips fasciata L. Eine carnivore Thysanoptere.

Cajander, A. K. Über die Westgrenze einiger Holzgewächse Nord-Russlands.

Cajander, A. K. Fenologisia havaintoja lähellä Kallisten kartanoa, Mynämäessä kesänä 1900.

Silfvenius, A. J. Über die Metamorphose einiger Phryganeiden und Limnophiliden.

Reuter, Enzio. Meromyza cerealium n.sp., ein neuer Getreide-Schädiger.

Borg, V. Pflanzentopographische Studien im südwestlichen Finland.

Axelson, W. M. Diagnosen neuer Collembolen aus Finland und angrenzenden Teilen des nordwestlichen Russlands.

Axelson, W. M. Putkilokasvisto Pielisen ja Höytiäisen välisellä kannaksella.

Poppius, R. B. Blombiologiska iakttagelser.

Leiviskä, I. Oulun seudun merenrantojen kasvullisuudesta.

Silfvenius, A. J. Zur Kenntnis der Verbreitung finnischer Chlorophyceen und Cyanophyceen.

Berättelser öfver förut anställda naturhistoriska exkursioner med reseunderstöd af Sällskapet hafva under året inlämnats af:

mag. Häyrén öfver en resa i botaniskt syfte i Björneborgstrakten 1901;

magg. Borg och Axelson om en samma sommar företagen botanisk resa i Kuolajärvi lappmark;

mag. Luther om undersökningar af hydrofaunistisk art i Lojo sjö och

hr A. Palmgren öfver år 1901 verkställda botaniska undersökningar på Åland.

I sammanhang härmed må nämnas, att magg. Cajander och Poppius för Sällskapet i ett längre föredrag redogjort för den forskningsfärd de med understöd af Universitetet senaste sommar företagit längs Lenas floddal.

Förutom de till tryck inlämnade resultaten bör alldeles särskildt anföras tvänne af bibliografisk art, hvarmed Sällskapet hoppas kunna uppvakta det snart stundande naturforskaremötet härstädes. Prof. Sælan har nämligen anmält till tryckning en öfversikt af Finlands botaniska literatur. Och under ledning af

prof. O. M. Reuter och mag. A. Luther har en samverkan åstadkommits mellan trettiotvå finska zoologer, som under inbördes kontroll sammanställt Finlands zoologiska litteratur så i detalj som för närvarande är möjligt; här skola upptagas titlarna på finska mäns inom eller utom landet i tryck meddelade afhandlingar, äfvensom utländske mäns i Finland tryckta arbeten. Förhållandena tillåta ej att redan till naturforskaremötet utdela äfven en realkatalog, men en sådan skall senare utarbetas. Det är uppenbart, att de botaniska och zoologiska katalogerna i hög grad skola underlätta allas sträfvande att inhämta, hvad äldre forskare uträttat och hvad vi nu för närvarande känna, samt därigenom återverka välgörande på det naturalhistoriska arbetet i Finland.

Men det är icke blott alla dessa aktstycken, som upptagit tiden för mötena, utan fastmer den mängd af smärre meddelanden och förevisningar, som ett stort antal medlemmar föranstaltat och som ofta nog föranledt ett ömsesidigt utbyte af meningar eller komplettering från olika håll. Protokollen innehålla inemot 30 botaniska andraganden af omkring hälften så många medlemmar, bland hvilka mera regelbundet uppträdt herrar Brenner och H. Lindberg den senare med iakttagelser om ganska många olika växtgrupper, i hvilket afseende äfven rektor Arrhenius lämnat viktiga bidrag; meddelanden hafva i öfrigt lämnats af hrr Backman, Boldt, Brotherus, Häyrén, Kihlman, Klingstedt, Odenvall, Sælan, Sahlberg och E. Sundvik. Meddelanden åter af zoologisk art hafva gjorts främst af hrr Sahlberg, Enzio Reuter, O. M. Reuter och Levander, samt vidare af herrar Brenner, Brüning, Ekström, K. O. Elfving, Federley, R. Krogerus, Lindroth, Luther, Mela, Nordström, R. Palmgren, Poppius, T. Renvall, E. Sundvik, Weurlander och Wikström, inalles inemot 40 meddelanden af 20 personer.

Af Sällskapets tryckskrifter hafva utkommit Acta XX och Meddelanden, häfte 27. Det förra omfattar 369 sidor, tre taflor och en karta, samt innehåller afhandlingar af Schneider, Levander (3), Luther (2), Odenvall och Järvi, Nord-

qvist samt Lindroth. Häfte 27 af Meddelanden är redigeradt af prof. Fredr. Elfving samt innehåller förhandlingarna under mötena året 1900—1901 och därunder inlämnade smärre uppsatser.

Inom kort lämnar Acta 21 prässen, innehållande fortsättning af Hj. Hjelt, Conspectus floræ fennicæ (16 ark), äfvensom afhandlingar af Erik Nordenskiöld, Levander och Silfvenius. Af Acta 22 är redan en större afhandling af Lindroth tryckt och en annan återstår. Jämväl Acta 23 är påbörjad med afhandlingar af Cajander, till hvilka komma att fogas andra af Lindroth och Axelson, Leiviskä, Häyrén och andra. Det blir sålunda möjligt att först uti Acta 24 införa de bibliografiska öfversikter, hvarom nyss varit fråga. Sist bör nämnas, att Meddelanden, häfte 28, som redigerats af herrar Arrhenius och E. Reuter och innehåller mötesförhandlingar och särskilda smärre uppsatser för detta verksamhetsår, jämväl är under tryckning.

Sällskapet befinner sig sålunda i en period med uppsjö af tryckalster, ett antal sådant det ännu aldrig haft under prässen på en gång. Detta resultat är lysande ur vetenskaplig synpunkt. Men just denna ljusa del af årsverksamheten framkallar oundvikligen sin kontrast, ett motsvarande mörkt drag i ekonomiskt afseende, hotande den närmast följande framtiden. Sällskapet passerar härmed ett kritiskt skede, ty trycka allt kan det ej och afstå därifrån och från exkursioner vill det ej. Det har varit tvunget att söka en tredje utväg, som möjligen har utsikt att lyckas.

Vårt statsanslag har från 1902 års början blifvit höjdt från 3,000 till 6,000 mk, och däruti se vi en ljusning för framtidens ekonomi. Men för i år räcka dessa 6,000 ej till för mera än tredjedelen af tryckningskostnaden. Sällskapet har därföre, på förslag af Bestyrelsen, ingått till landets styrelse med en motiverad anhållan om ett extra anslag af 8,000 mk. Och vi hafva den tillfredsställelsen att, så vidt det beror på inhemska myndigheter, kunna emotse en lycklig lösning af frågan, kanske redan i en snar framtid.

I säker förhoppning på denna lösning har Sällskapet fördristat sig att ej blott fortsätta tryckningen, utan ock att, trots de ringa tillgångarna, utgifva stipendier, nämligen åt

hr Luther för hydrofaunistiska studier i Lojo sjö	Fmk	400: —
» Axelson för undersökning af landets Collembola	»	500: —
» Silfvenius för undersökning af Trichoptera	»	250: —
» Nordling för ornitologiska undersökningar på Hogland	»	100: —
» R. Palmgren för ornitologiska undersökningar i Kumo älfdal	»	100: —
» A. Palmgren och Klingstedt för floristiska undersökningar på Åland	»	300: —
Summa	Fmk	1,650: —

I sin förtröstan på framtida bättre utsikter har Sällskapet ännu funnit sig stärkt genom att presidenten N. I. Fellman donerat 400 mk att användas för en undersökning af floran i omnejden af Lappajärvi sjö; tvänne sökande hafva anmält sig, men frågan har tillsvidare icke upptagits till slutlig granskning.

Året har för Sällskapet erbjudit såväl ljus- som skuggsidor; de förra hafva dock märkbart öfvervägt de senare. Kommer Sällskapet blott lyckligt öfver den nu pågående ekonomiska krisen, så kan det med tillförsikt arbeta vidare. Ett 80-årigt vetenskapligt samfund, som inom sig hyser många nya och lifskraftiga medlemmar, lider ej af den enskilde 80-åringens krämpor, utan känner sig ungt och manadt till lifskraftig verksamhet.»

Föredrogs nedanstående af skattmästaren, bankdirektör Leon. v. Pfaler sammanställda

»Årsräkning för år 1901.

Debet.

Behållning från år 1900.

Stående fonden.

Hypoteksföreningens 4 1/2 % obl. af 1884	20,000: —	
Helsingfors stads 4 1/2 % obl. af 1882	5,000: —	
Helsingfors stads 4 1/2 % obl. af 1892	3,000: —	28,000: —

Senator J. Ph. Palméns fond.

Helsingfors stads 4 1/2 % obl. af 1882	500: —	
Forssa Aktiebolags 5 % obl. af 1894	4,000: —	
Trävaruaktiebolaget Kemis 5 1/2 % obl. af 1893 . .	5,000: —	
Å depositionsräkning i Föreningsbanken	500: —	10,000: —

Sanmarkska fonden.

Forssa Aktiebolags 5 % obl. af 1894	2,000: —	
Utlånadt till hr John Sahlberg mot revers och proprieborgen, à 5 %	2,000: —	4,000: —

Insamlingen för William Nylanders minnesvård.

Å löpande räkning i Föreningsbanken . .	1,063: —	

Årskassan.

Å löpande räkning i Föreningsbanken .	1,339: 72	44,402: 72

Inkomster under året.

Statsbidraget för året blef så sent beviljadt, att detsamma icke kan lyftas förrän under år 1902		—: —	
Influtna räntor:			
å Hypoteksföreningens $4^{1}/_{2}$ % obl. af 1884 . . .	900: —		
å Helsingfors stads $4^{1}/_{2}$ % obl. af 1882	247: 50		
å Helsingfors stads $4^{1}/_{2}$ % obl. af 1892	135: —		
å Forssa Aktiebolags 5 % obl. af 1894	300: —		
å Trävaruaktiebolaget Kemis $5^{1}/_{2}$ % obl. af 1893	275: —		
å hr John Sahlbergs revers à 5 %	100: —		
å bankdeposition	25: —		
å löpande räkning . . .	57: 59	2,040: 09	
Ledamotsafgift:			
af M. W. Weurlander		15: —	
För försålda skrifter:			
influtet		40: 80	
Till minnesvården öfver William Nylander:			
influtna bidrag		470: 80	
Gåfvor:			
af »Onämnd» för bekostande af exkursion i Kuolajärvi lappmark	500: —		
genom R. Boldt för botaniska undersökningar i Björneborgstrakten . .	350: —	850: —	3,416: 69

Skuld till år 1902.

Till Sällskapet för Finlands geografi mot revers, löpande med 5 1/2 % ränta			3,000: —
		Fmk	50,819: 41

Kredit.

Utgifter under året.

Arvoden:			
åt sekreteraren	200: —		
» bibliotekarien för 1 1/2 år	300: —		
» vaktmästaren	125: —	625: —	
Reseunderstöd:			
åt A. Luther	300: —		
» W. Borg och W. M. Axelson	500: —		
» J. A. Wecksell . . .	125: —		
» E. F. Häyrén	350: —	1,275: —	
Ränta å Sanmarkska fonden		200: —	
För grafmonumentet öfver William Nylander:			
af Societas beviljadt anslag	200: —		
» insamlade medel . . .	1,533: 80	1,733: 80	
För begrafningskrans å A. E. Nordenskiölds grift		53: 55	
Tryckningskostnader		4,045: 73	
Porton, annonser m. m.		229: 90	8,162: 98

Behållning till år 1902.

Stående fonden.

Hypoteksföreningens 4 1/2 % obl. af 1884	20,000: —		
Helsingfors stads 4 1/2 % obl. af 1882	5,000: —		
Helsingfors stads 4 1/2 % obl. af 1892	3,000: —	28,000: —	

Senator J. Ph. Palméns fond.

Helsingfors stads $4^1/_2$ % obl. af 1882	500: —	
Forssa Aktiebolags 5 % obl. af 1894	4,000: —	
Trävaruaktiebolaget Kemis $5^1/_2$ % obl. af 1893 . .	5,000: —	
Å depositionsräkning i Föreningsbanken	500: —	10,000: —

Sanmarkska fonden.

Forssa Aktiebolags 5 % obl. af 1894	2,000: —	
Utlånadt till hr John Sahlberg mot revers och propriehorgen, à 5 %	2,000: —	4,000: —

Årskassan.

Å löpande räkning i Föreningsbanken .	656: 43	42,656: 43
		Fmk 50,819: 41»

På förslag af revisorerna, prof. Sælan och rektor Brenner, beviljades härpå skattmästaren full ansvarsfrihet för hans förvaltning af Sällskapets medel.

Intendenten, professor A. O. Kihlman uppläste följande:

Årsredogörelse öfver de botaniska samlingarnas tillväxt.

»Till de botaniska samlingarna hafva under året inlämnats 1,243 fröväxter och ormbunkar, 159 mossor, 18 lafvar, 118 alger, 2 svampar och 15 nummer till de karpologiska samlingarna. Bland gåfvorna märkas främst följande större samlingar: kärlväxter från västra Nyland af stud. J. A. Wecksell, mossor från Karelen och Åland af magister Walter M. Axelson, kärlväxter, hufvudsakligen Hieracia, från Nyland af rektor M. Brenner, algprof och algpreparat från Karelen af magister A. J. Silfvenius. Mindre omfattande, men rätt anmärkningsvärda

bidrag hafva samlingarna af kärlväxter fått emottaga af juriskandidat A. Gadolin från olika delar af landet, af mag. E. Odenwall från mellersta Österbotten och Bromarf, af stud. C. G. Björkenheim från Satakunta och af herr V. W. Westerlund från Simo. Öfriga gåfvor, bland hvilka finnas åtskilliga fynd af stort intresse, hafva inlämnats af följande personer: fru prostinnan Nora Pöyhönen, professorerna F. Elfving och J. Sahlberg, rektor E. J. Buddén, senatskammarförvandt G. Sucksdorff, magistrarne Ch. E. Boldt, O. Collin, E. Häyrén, H. Lindberg och J. I. Lindroth, forstmästarne Edv. af Hällström, J. Montell, K. J. Ehnberg, folkskoleinspektor O. A. F. Lönnbohm, studerandene K. H. Hällström, Laura Högman, U. Sahlberg, I. M. Wartiainen och M. Weurlander, järnvägsbokhållaren O. A. Gröndahl, lyceist A. Renwall, stationskarlen Koivonen. Därjämte hafva genom d:r W. Laurén och lektor K. J. W. Unonius inlämnats växter, samlade af herrar farmaceuter och af elever vid Svenska normallyceum.

Äfven detta år har den inhemska fanerogamfloran, frånsedt diverse Hieracia, ökats med ett par nya arter, nämligen *Zannichellia major*, tagen af mag. Ch. E. Boldt i Sibbo, och *Agrimonia odorata*, tagen i Ingå af skolelever och bestämd af mag. H. Lindberg. Den sistnämnde har äfven vid företagen revision af museets *Galeopsis*-former särskilt de hos oss förut kollektivt uppfattade *Gal. tetrahit* och *G. bifida*.

Bland mossorna märkes den för floran nya *Archidium alternifolium*, tagen af possessionaten J. O. Bomanson på Åland.»

Intendenten, docent K. M. Levander uppläste följande:

Årsredogörelse öfver de zoologiska samlingarnas tillväxt.

»Af däggdjur hafva till samlingarna inlämnats 2 arter, af hvilka förtjänar framhållas den hos oss sällsynta *Myoxus quercinus*, anträffad vid Sordavala och förärad till samlingarna af stud. K. Siitoin. En värdefull samling sälskallar har Sällskapet fått emottaga af fiskeriinspektören, d:r O. Nordqvist.

Fågelsamlingen har förökats med 15 arter i 18 exemplar, af hvilka en art blifvit inköpt för museets räkning, de öfriga skänkta af herrar J. E. Ekström, Otto Eriksson, agronom V. Fagerström, preparator G. W. Forssell, skoleleven Arne Hanell, herr Koskenhovi, possessionat Th. W. Lindeberg, kontorist Uno Lönnqvist, rektor J. U. Nordberg, professor J. A. Palmén, rektor A. Th. Sahlgren, baron L. Standertskjöld, student V. Ståhlberg och student M. Weurlander.

Till den inhemska fisksamlingen hafva förärats 8 arter i 13 exemplar. Bland dessa må såsom varande af särskildt intresse här framhållas de i våra vatten sällsynta marina formerna *Clupea alosa* v. *finta* och *Belone vulgaris*, insända från Lovisa skärgård, samt 2 exemplar af insjöformen af *Cottus quadricornis* från Saimen och Virmasvesi, äfvensom den för faunan nya *Cottus poecilopus* från Virmasvesi. För de ichtyologiska gåfvorna står Sällskapet i förbindelse till provincialläkare d:r L. W. Fagerlund, student N. K. P. Hagman, d:r J. I. D. Iverus, kommunalläkare G. W. Levander, possessionat C. Ph. Lindforss, redaktör O. Reuter och student V. Ståhlberg.

Till reptiliesamlingen har inlämnats en art, som förärats af student K. Siitoin.

Till mollusksamlingen har inlämnats en art af magister J. I. Lindroth.

93 prof af insjöplankton har Sällskapet fått emottaga af studenterne J. E. Aro, K. Envald, K. W. Natunen och A. Ruotsalainen.

Vid samlingarnas bearbetning har e. o. amanuensen, magister A. Luther varit sysselsatt med sortering och ordnande af förut inlämnadt mollusk material samt med undersökning af turbellarier; d:r E. Nordenskiöld har fortsatt sina undersökningar öfver acarider, samt undertecknad genomgått en stor del af de å museum bevarade samlingarna af insjöplankton.

Hvad de entomologiska samlingarna beträffar, förtjänar i första rummet nämnas den rikliga tillväxt fjärilsamlingen vunnit,

i det adjunkten, d:r E. Reuter till samlingarna förärat en stor mängd Microlepidoptera, af honom insamlade under loppet af flere år, förnämligast i sydvästra Finland. Likaledes har en riklig samling, hufvudsakligast Coleoptera, men äfven en mängd insekter af andra ordningar, inlämnats af e. o. amanuensen, magister B. Poppius, mest från hans med understöd af Sällskapet företagna resor i finska och ryska Lappmarken. En tämligen stor mängd insekter af skilda ordningar, dock mest Coleoptera, har vidare inlämnats af fil. kandidat W. M. Axelson, som insamlat dem under sin med understöd af Sällskapet senaste sommar företagna resa i gränstrakterna mellan Kemi Lappmark och ryska Lappmarken. Ett ganska betydligt antal Lepidoptera har under året förärats äfven af d:r R. Fabritius och student G. Fabritius från särskilda delar af landet samt af apotekare J. Sucksdorff från Jyväskylä, Joutsa och Vesanto. Af fil. kand. A. J. Silfvenius hafva till samlingarna skänkts 25 prof af Trichopterlarver och -nymfer, till stor del bestämda, samt en kollektion mikroskopiska preparat af dessa djur.

Mindre gåfvor, mest enskilda sällsynta och för samlingarna nya insekter hafva inlämnats af professorerna O. M. Reuter och J. Sahlberg, forstmästarena K. O. Elfving, K. J. Ehnberg och F. Silén, fil. kandidat A. J. Silfvenius och magister H. Federley, studenterna R. Krogerus, Å. Nordström, K. Siitoin, A. A. Sola, G. A. Wahlström, O. Wellenius, M. V. Weurlander samt eleverna R. Forsius och U. Sahlberg.

Under året har adjunkten dr E. Reuter fortsatt och slutfört sin tidigare påbörjade granskning af till museet inlämnade samlingar af Microlepidoptera, af hvilka dessutom en duplettsamling provisoriskt uppställts, samt bestämt de under året inlämnade Macrolepidoptera. Till följd af den synnerligen rika tillväxten af Macrolepidoptera hafva de inlämnade exemplaren icke kunnat få plats i den förra, uppställda samlingen, hvarför en ny uppställning, där exemplaren af hvarje art ordnats geografiskt, påbegynts i af Universitetet anskaffade nya skap, och har detta arbete med

ospard möda till större delen utförts af magister H. Federley. Då likaledes knappt utrymme yppats uti den uppställda coleoptersamlingen, särskildt vid inrangerandet af de rikligen inlämnade bidragen från Lappmarkerna, har en delvis ny uppställning af denna samling påbegynts af e. o. amanuensen B. Poppius. Äfven förtjänar nämnas, att forstmästar Silén föräratt och uppställt en efter växtarter ordnad samling af insekter, hvilka bidraga till blommors befruktning och af honom observerats och tillvaratagits i Kittilä.

Med undersökningar af å zoologiska museum förvarade finska Collembola har fil. kand. W. M. Axelson fortsättningsvis varit sysselsatt. Likaså har fil. kand. A. J. Silfvenius fortsatt sina studier öfver Trichopterlarver och -nymfer samt student T. H. Järvi öfver spindlar.

Åtskilliga specialister i utlandet hafva under året bearbetat mindre grupper af Universitetets samlingar eller begagnat sig af dem vid utarbetandet af monografier eller andra vetenskapliga specialarbeten. Bland dessa må särskildt nämnas öfverlärar P. Stein i Genthum, som till granskning öfvertagit en stor del af de finska *Anthomyidæ* (Diptera), d:r Villeneuve i Rambouillet, som för en monografi af *Sarcophaga* (Diptera) erhållit hela museets förråd af denna grupp, akademikern Th. Pleske i S:t Petersburg, som på samma sätt öfvertagit släktet *Chrysops*, samt prof. J. W. Spengel i Giessen, som erhållit museets samtliga finska exemplar af *Papilio machaon*.»

Bibliotekarien, statsentomologen Enzio Reuter's

Årsberättelse öfver bibliotekets tillväxt

var af följande lydelse:

»Sällskapets bibliotek har under det senaste verksamhetsåret, från den 13 maj 1901 till den 13 maj 1902, visat en något mindre tillväxt än under näst föregående år, nämligen med inalles 734 nummer, fördelade med hänsyn till innehållet på följande sätt:

Naturvetenskaper i allmänhet	387
Botanik	82
Zoologi	121
Geografi	15
Geologi, paleontologi, mineralogi	46
Landt- och skogshushållning, fiskeriväsende	17
Medicin, fysik, kemi, farmaci	16
Matematik, astronomi, meteorologi	8
Antropologi, etnografi	6
Diverse skrifter af blandadt innehåll	36
Summa	734

Likasom förut hafva de flesta publikationer erhållits af de lärda samfund, institutioner och tidskriftsredaktioner, hvilka med Sällskapet underhålla regelbundet skriftutbyte. Dessa uppgå för närvarande till 281, af hvilka under det förgångna året tillkommit femton, nämligen:

Norges Fiskeristyrelse, Kristiania;

The Museum of the Brooklyn Institute of Arts and Siences, Brooklyn, New York;

La Universidad de la Plata, Facultad de Ciencias Fisico-matematicas, La Plata;

Delaware College Agricultural Experiment Station, Entomological Department, Newark, Delaware;

Free Museum of Science and Art, Departmentet of Archæology, University of Pennsylvania, Philadelphia;

Lloyd Library of Botany, Pharmacy and Materia medica, Cincinnati, Ohio;

Société des Naturalistes de Kasan;

Museidirektionen i Irkutsk;

Museidirektionen i Jakutsk;

Ornithologischer Verein, München;

Deutsche Dendrologische Gesellschaft, Bonn, Poppelsdorf;

L'Herbier de l'Institut botanique de Bucarest;

Riesengebirgsverein, Hirschberg i. Schles.;

Redaktionen för »Tidskrift för jägare och fiskare», Helsingfors;

Fiskeriföreningen i Finland, Helsingfors.

Dessutom hafva förslag till utbyte med ytterligare ett par samfund och institutioner framställts, men ännu icke ledt till definitivt resultat.

För välvilliga bokgåfvor står Sällskapet i tacksamhetsskuld till The John Crerar Library i Chicago, Meteorologisches Landesdienst von Elsass-Lothringen, Strassburg i E., och Finska Landtbruksstyrelsen samt till herrar P. T. Cleve, F. Niedenzu och R. Sernander.»

Vid de statutenligt härpå företagna valen af tjänstemän och öfriga funktionärer i Sällskapet återvaldes till

ordförande professor J. A. Palmén,

vice ordförande professor Fredr. Elfving,

sekreterare rektor Axel Arrhenius,

skattmästare bankdirektör Leon. von Pfaler,

medlem i Bestyrelsen den i tur afgående, professor J. P. Norrlin,

revisorer af pågående kalenderårs räkenskaper professor Th. Sælan och rektor M. Brenner.

Till korresponderande ledamot invaldes med acklamation lektorn vid Skogsinstitutet i Stockholm, fil. d:r Albert Nilsson (föreslagen af proff. Elfving och Norrlin).

Till publikation anmäldes följande afhandlingar:

1. A. Osw. Kihlman, Die Vegetationsverhältnisse der Hochgebirge Umptek und Lujaur-urt in Russisch Lappland.

2. Guido Schneider, Ichthyologische Beiträge III. Ueber die in den Fischen des Finnischen Meerbusens vorkommenden Endoparasiten.

Framlades Acta 21, N:o 1, innehållande Hj. Hjelt, Conspectus Floræ Fennicæ. Amentaceæ—Polygonaceæ.

Docenten K. M. Levander föredrog:

Om förekomsten af bergsimpan, Cottus poecilopus Heckel, i Finland

»För några dagar sedan tillsände mig min broder, kommunalläkare G. W. Levander, två exemplar af s. k. bergsimpa, *Cottus poecilopus* Heckel, fångade i Virmasvesi sjö i Karttula socken i norra Savolaks. Enär denna fiskform, hvilken numera betraktas såsom en underart af stensimpan, *C. gobio* L., icke förut blifvit påträffad i vårt land, torde några närmare upplysningar om de bägge tillvaratagna och nu här till påseende föreliggande exemplaren ej sakna intresse.

Såsom redan nämndes, äro de bägge exemplaren funna i Virmasvesi sjö, tillhörande Rautalampi vattenstråt och således Päijänne-systemet. De äro fullvuxna och af nästan samma storlek; det större exemplaret mäter i längd 83 mm, det mindre 80 mm. Bägge anträffades på 4—6 famnars djup. Det ena fångades redan d. 17 oktober 1901 med mujknät, det andra exemplaret åter med bottennot den 6 maj. Anmärkningsvärdt är, att fisken hvardera gången erhölls i relativt djupt vatten, ty enligt uppgift i litteraturen skall bergsimpan likasom stensimpan, hvilken för samma lefnadssätt, uppehålla sig »på stenig botten och på ringa djup i närheten af stränderna dels i skärgårdarne i öfre delen af Östersjön och sannolikt äfven i Bottniska viken, och dels i insjöar, och dessutom i strömmar och bäckar med liknande botten och starkt strömmande eller forsande vatten». [1]) I samma vatten, där de båda bergsimporna blifvit påträffade och hvarest äfven en hornsimpa, *Cottus quadricornis* L., blifvit af min broder tillvaratagen och till våra samlingar inlämnad, förekommer äfven stensimpan, som enligt meddelande af nämnde person är allmän på grundt vatten längs stränderna. Särskilda exemplar af den senare arten blefvo mig tillsända samtidigt med de bägge bergsimporna, hvilka redan vid ytlig granskning skilja sig från de föregående genom sin finprickiga teckning, röd-

---

[1]) Lilljeborg, W., Sveriges och Norges fiskar, p. 135.

bruna färg och de karakteristiska rödbruna tvärbanden öfver bukfenorna. Slutligen får jag tillägga, att jag granskat alla såsom *Cottus gobio* L. betecknade, i zoologiska museum befintliga fiskar, härstammande från särskilda insjöar i olika delar af landet och från våra hafskuster, utan att bland dem hafva funnit någon enda *Cottus poecilopus* Heck. Antagligen är sålunda ifrågavarande form mycket sällsynt hos oss, ehuru den kanske skall visa sig hafva en vidsträcktare utbredning inom landet, om blott uppmärksamheten engång riktas på densamma.»

B.

SMÄRRE UPPSATSER.

N:o 1.

Tre för den finska faunan nya Eriophyider.

Meddelande

af

J. I. Lindroth.

(Föredraget den 2 febr. 1901). [1])

1. **Eriophyes diversipunctatus** (Nal.) 1890. — *Phytoptus d.*, Nalepa in Sitz.-ber. K. Akad. Wiss. Wien, v. 99, h. I, p. 41, t. I, f. 1, 2. *Eriophyes d.* Nalepa in: Tierreich, Eriophyidæ, Berlin 1898, p. 12.

På Andersbergs egendom i Mäntsälä socken fann jag sommaren 1900 den 15 juli några blad af *Populus tremula L.*, hos hvilka glandlerna på bladskaftet voro uppsvällda till de relativt stora, gröna eller något rödaktiga gallbildningar, som af Thomas närmare beskrifvas i Nova Acta Acad. Leopold. v. 38, p. 270—273. Vid mikroskopisk granskning af gallbildningarna framgick, att de voro bebodda af en Eriophyidart, som syntes vara identisk med *Eriophyes diversipunctatus* (Nal.). Då en fullt säker bestämning af ifrågavarande djurart till följd af det allt för knappa materialet ej kunde ske, företogs den 22 och den 29 juli en färd till samma trakter. Båda gångerna var jag nog lycklig att finna den eftersökta gallbildningen, den 22 juli dock i så ringa mängd (endast mycket små gallbildningar på tvänne blad), att någon definitiv bestämning af

[1]) Publicerandet af denna uppsats fördröjdt.

den i dem förekommande djurarten icke häller nu var möjlig. De gallbildningar däremot, som den 29 juli insamlades från en stor asp, växande tätt invid den väg, som leder fram förbi Andersbergs mejeri, voro jämförda med de föregående betydligt större och bättre utvecklade samt — såsom det vid mikroskopisk granskning framgick — rikligen bebodda af *E. diversipunctatus* (Nal.).

Då det sålunda genom de tre nämda exkursionerna tycktes framgå, att nämda Eriophyid åtminstone vid något efterletande stod att finna, beslöt jag att eftersöka densamma äfven i de närmaste omgifningarna af Helsingfors. Under en kortare utflykt till omnejderna af »Alphyddan» påträffades ganska riktigt ett ungt exemplar af *Populus tremula*, på hvilket ofvan nämnda gallbildning tämligen rikligt förekom. Vid mikroskopisk granskning kunde äfven här konstateras närvaron af *E. diversipunctatus* (Nal.).

Professor Nalepa säger (Sitz. ber. K. Akad. Wiss. Wien, v. 99, h. I, p. 42), att äggen af *E. diversipunctatus* torde vara runda samt att det ej lyckats honom att se fria ägg af arten i fråga. I det material, som hopsamlades i Mäntsälä den 29 juli, har jag sett ganska talrika bildningar, som af allt att sluta ej kunde vara annat än ägg, tillhörande sagda Eriophyid. Dessa voro rundade eller nästan klotrunda, hyalina och hade ett kornigt innehåll; de mätte 29—37 μ i diameter.

På de ofvan nämnda fyndorterna för *E. diversipunctatus* (Nal.) fanns äfven den hos oss rikligt uppträdande gallbildning, som är känd under namn af *Erineum populinum* (Se Frank: Die thierparasitären Krankheiten d. Pflanzen, Berlin 1896, p. 50). På fyndorterna såväl i Mäntsälä som vid Helsingfors var nämnda erineumbildning bebodd af *Eriophyes varius* (Nal.) och *Phyllocoptes populi* Nal. Den senare arten, som hittills med säkerhet hos oss är känd endast från Ik [1]), förekom på fyndorten vid Helsingfors tämligen rikligt.

---

[1]) Lindroth: Beiträge zur Kenntniss der Finländischen Eriophyiden (Acta Soc. F. Fl. Fenn. XVIII, N:o 2, p. 21).

Som utbredningsområde för *E. diversipunctatus* (Nal.) anges af Nalepa (Das Tierreich, Eriophyidæ, p. 12) mellersta Europa och Syd-Tyrolen. Arten förekommer äfven, som jag kunnat konstatera, flerstädes i trakterna kring Stockholm.

2. **Eriophyes tuberculatus** (Nal.) 1891. — *Phytoptus t.*, Nalepa in: Denkschrift. K. Akad. Wiss. Wien, v. 58, p. 869, t. 1, f. 3, 4. *Eriophyes t.*, Nalepa in: Tierreich, Eriophyidæ. Berlin 1898, p. 44.

Under en utflykt till Fölisön invid Helsingfors den 2 augusti 1900 gjordes en afstickare till den närbelägna klippholmen Grisön. På holmens västra udde växte ett antal magra stånd af *Tanacetum vulgare* L., af hvilka några, som voro angripna af parasitsvampen *Peronospora leptosperma* de Bary, till följd af sitt tvinande utseende genast föllo i ögonen. Vid närmare undersökning fann jag äfven några unga phytoptocecidier, hvilka äro närmare beskrifna af Thomas i Zeitschr. f. ges. Naturw. Bd. 49, p. 365 ff. En grundlig granskning af så godt som samtliga på holmen växande exemplar af *Tanacetum* belönades med ett visserligen tämligen knappt, men dock tillräckligt material af sagda gallbildning. Vid företagen närmare mikroskopisk granskning af cecidierna befunnos dessa vara bebodda af den karaktäristiska *Eriophyes tuberculatus* (Nal.).

Då det knappast kan betviflas, att ofvan nämnda *Eriophyes*-art bör kunna anträffas här och hvar hos oss, enär ju dess värdväxt, *Tanacetum vulgare*, förekommer öfver största delen af vårt land, vore det skäl att taga vara på misstänkta och synbarligen sjuka blad af *Tanacetum*. Ett kort omnämnande af cecidiets utseende kan därför kanske här vara på sin plats. De nämnda gallbildningarna äro för det mesta att söka på de öfversta bladen, som vanligen äro något ljusare till färgen. Cecidierna bildas därigenom att på värdväxten bladens hufvudflikar inrullas uppåt, så att de blifva ränn- eller rörformiga. Hos mera starkt angripna blad äro flikarna snörformigt ihoprullade och masklikt hit och dit vridna.

Som utbredningsområde för *E. tuberculatus* (Nal.) anger Nalepa (l. c.) mellersta Europa.

3. **Eriophyes gracilis** (Nal.) 1890. — *Cecidophyes gr.*, Nalepa in: Nova Acta Acad. Leopold. v. 55, p. 385, t. 1, f. 9, 10. *Eriophyes gr.*, Nalepa in: Tierreich, Eriophyidæ, Berlin 1898, p. 28.

Ganska ofta har jag varit i tillfälle att på blad af *Rubus idæus* L. observera en omfattande fläckbildning, som yttrar sig däruti, att vissa partier af bladens öfre yta förete en betydligt ljusare, i hvitt eller gult — mera sällan i brunt — stötande färg. Motsvarande del af bladets undre yta är däremot något mörkare färgad än de omgifvande friska delarna. Detta beror åter därpå, att trikombeklädnaden på det angripna bladpartiet antingen helt och hållet eller till största delen saknas. Samtidigt härmed blifva bladen i sin helhet deformerade, i det de ofta få en något oregelbunden form, och blifva i de fall, då äfven bladnerverna angripas, mer eller mindre starkt skålformigt böjda eller delvis hoprullade.

Dylika sjukliga *Rubus*-blad ha af mig flere gånger blifvit närmare granskade, utan att dock någon antaglig sjukdomsorsak kunnat uppvisas. Då det likväl låg nära till hands att antaga det någon akarid var orsaken till ofvan nämnda växtsjukdom, spritlades under senaste sommar dylika angripna blad af *Rubus idæus* från särskilda ställen i Mäntsälä och Thusby. Vid en undersökning af materialet framgick, att det samma innehöll en *Eriophyes*-art, som i det väsentligaste öfverensstämde med *Eriophyes gracilis* (Nal.). Tyvärr syntes det som om nämnda art skulle uppträda ytterst fåtaligt. Så kunde man ur hvarje spritprof efter långvarigt sökande i bästa fall finna ett eller högst ett par djur. Då dylikt spritmaterial syntes mig mindre lämpligt för erhållande af sagda smådjur, hopsamlades den 6 augusti 1900 å Träskända gård i Thusby ett större parti sjuka *Rubus*-blad, hvilka lades i destilleradt vatten, hvarest de häftigt omskakades. Då den i vattnet befintliga massan af djur, väfnadsrester af bladen m. m. hade samlat sig på bottnen af några profrör, upptogos prof med häfvert och undersöktes mikroskopiskt. Ett visserligen ytterst knappt, men för en säker bestämning fullt tillräckligt material erhölls på detta sätt. Det visade sig, att arten i fråga var *Eriophyes gracilis* (Nal.).

Äfven den 9 aug. fann jag omkring »Alphyddan» vid Helsingfors rikligt af fläckiga och något deformerade *Rubus idæus*-blad. Ett större antal dylika hemtogs och behandlades med vatten. De sålunda erhållna djuren voro högst få. Dock kunde äfven här konstateras förekomsten af *E. gracilis* (Nal.).

Såsom ofvan nämndes har jag tämligen ofta varit i tillfälle att iakttaga fläcksjuka på blad af *Rubus idæus* och det så godt som öfverallt, hvarest flere exkursioner blifvit gjorda. Då något spritmaterial likväl ej insamlats, kan om sjukdomsorsaken i sist anförda fall intet med säkerhet anföras. Dock ligger det nära till hands att antaga det *E. gracilis* äfven här förelegat. I alla fall synes det vara mer än troligt, att arten i fråga med lätthet skall kunna upptäckas litet hvarstädes hos oss. Det ringa individantal, i hvilket densamma synes förekomma, torde vara det, som väsentligen försvårar dess upptäckande.

Af Nalepa angifves (l. c.) mellersta Europa som artens utbredningsområde. *E. gracilis* är senare anträffad af mig flerstädes kring Stockholm.

Eriophyes peucedani (Can.) var. *carvi* (Nal.), som hos oss förut är känd från tvänne orter (Lindroth: l. c., p. 17), uppträdde sistförflutna sommar i slutet af juli och augusti månader flerstädes och ställvis rätt rikligt i Mäntsälä och Thusby. Som kändt förekommer denna parasit i blommorna af Carum carvi, hvilka långt in mot slutet af vegetationstiden bibehålla sina något i grönt eller rödt stötande, mer eller mindre deformerade kronblad. Då *Carum* i normala fall vid denna årstid så godt som öfveralt redan står i full frukt, är det synnerligen lätt att skilja de friska *Carum*-individerna från de angripna.

För *Eriophyes similis* (Nal.), som förr är känd endast från Åland, Eckerö Storby (Lindroth l. c. p. 19), må som ny fyndort anföras Sviby på Åland, hvarest arten fanns i cephaloneonbildningar på *Prunus spinosa* L. den 31 juli 1897 (A. Kajava, J. I. L..)

N:o 2.

Kritik och „Kritik".

Reflexioner

af

C. A. Westerlund.

(Föredraget den 5 oktober 1901).

I mina »Fundamenta malacologica» (1892) har jag upptagit och föreslagit en mängd regler och bestämmelser för nomenklaturen, prioriteten, artbegreppet, artbeskrifningen o. s. v., men jag har alldeles förbigått att säga något om den vetenskapliga kritiken, emedan jag ansåg den vara af alldeles privat beskaffenhet. Men det är måhända icke så, eller är den det alldeles för mycket; i båda fallen bör den kunna regleras.

Verkligt vetenskaplig kritik är nödvändig, sund och välgörande, renande och befruktande, ty den baseras alltid på omsorgsfull sjelfständig undersökning i naturen, pro et contra, då äfven skälen i hvarje fall anföras, och, om kritikern finner dessa ännu för svaga, »hellre friar än fäller», tills han fått full klarhet, eller med tystnad afvaktar denna tid. Den, som verkligt älskar vetenskapen, känner sig aldrig förlägen inför sådan kritik, aldrig sårad af att se sina misstag uppdagade, han tvärtom gläder sig, isynnerhet om han sjelf, vid ökad erfarenhet och skärpt blick, blir i tillfälle att rätta begångna fel, ty han vet att sanningen en gång skall komma i dagen, och endast den är hans mål.

Men det finnes ett slag af »kritik», som man stundom ser begagnadt, att antingen blott insinuera (kritisera med!) eller helt enkelt utmönstra och förkasta eller till simpla former degradera omsorgsfullt beskrifna arter, som dessa kritiker alldeles icke

genom sjelfstudium känna, ofta aldrig hafva sett, och detta utan att gifva minsta skäl för denna åtgärd, naturligtvis utan att ega något sådant. Vanligen är det vetenskapens neophyter, som så göra, men stundom begå erfarna vetenskapsmän samma fel. Det är mot en sådan »kritik» på blotta hugskott eller förmodanden eller tycke och som rättast benämnes omotiveradt klander, som man måste protestera.

Då hvarje åsigt, som är grundad på skäl, bör respekteras och väl aldrig begreppen »art» och »varietet» komma att af alla uppfattas alldeles lika, kan det tyckas vara temligen likgiltigt, under hvilken af dessa benämningar en form rubriceras. Men så är det ändå icke så länge någon vigt lägges på att skilja emellan dessa begrepp. Alla dessa stridigheter undviker »l'école nouvelle» genom att ställa alla former lika. En författare deremot af »gamla skolan», som flitigt bemödat sig om att samvetsgrannt i naturen undersöka vilkoren för formernas uppträdande samt orsaken till och räckvidden af deras förändringar, d. v. s. att finna artens naturliga typus och från denna skilja eventuella varieteter (*variationes*), som afvika genom någon hufvudkarakters förändring, men dock bibehålla artens habitus och karakterer för öfrigt, modifikationer (*aberrationes*), som uppstå genom yttre inflytanden och genom öfvergångar äro förbundna med stamformen (äfven dessa benämnas vanligen varieteter), underarter (*subspecies*) eller raser, ofta kallade »konstanta varieteter» eller »lokala former», individuella förändringar (*mutationes*) och slutligen monströsa bildningar (*lusus, monstrositates*); denne författare tyckes kunna fordra, att den som citerar honom, skall göra det ärligt (d. v. s. så, som den citerade anför), eller, om denne någon anser sig hafva skäl att i ett visst fall hafva annan åsigt, att anföra dessa skäl. Emedan enligt min uppfattning art är en form, som uppnått sjelfständighet, mognad och en viss stadga, der den förekommer, antingen först så småningom under hela den närvarande geologiska perioden, eller den åtminstone så lång tid lefvat isolerad och under inflytande af andra yttre förhållanden, att den hunnit fixera sina egendomliga karakterer, så att den alltid inom

sitt område uppträder konstant (såsom t. ex. förhållandet är med en mångfald insulära arter), om än den ene eller den andra, alltefter sin natur, har förmåga af flera eller färre, större eller mindre förändringar, hvarunder den alltid behåller de vigtigaste af sin typs hufvudkarakterer, och ehuru den, som paläontologien lärer oss, under långa tidrymder är underkastad utvecklingens lag; så är det af vigt både i paläontologiskt, systematiskt och zoogeografiskt hänseende att skilja den från de densamma underordnade begrepp jag nyss anfört. Det är derföre jag ock protesterar mot den »kritik», som utan insigt i deras betydelse, blott leker tärning med dessa begrepp. På tvenne grundpelare måste den vetenskapliga kritiken hvila och de äro: fråga alltid naturen till råds i n n a n du uttalar dig — framlägg dess bevis d å du dömer.

Några nya synpunkter inom denna kritik torde genom följande exempel komma på tal.

1. I ofvannämnde »Fundamenta malacologica» har jag på sid. 1—17 framlagt »Vorschlag zu Regeln für die malakologische Nomenklatur» och dervid äfven angifvit de fall, då ett redan i tryck offentliggjordt namn måste ändras. Men, emedan intet lagstadgande är för alla tider fullständigt, utan måste utvidgas eller förändras allteftersom nya, förut okända eller opåaktade, »fall» göra sådant nödvändigt, vill jag här meddela ett par sådana och anledningarne dertill.

I Verh. u. Mitth. des Siebenb. Ver. für Nat. wiss. XL. 1890 har Hr. M. v. K i m a k o w i c z offentliggjort en särdeles intressant och vigtig, såväl fysiologisk som anatomisk undersökning öfver Siebenbürgens Daudebardier. Min galiziska *D. calophana*, som Boettger ansåg vara en ung *D. langi* Pfr och Clessin såsom synonym med denna, kommer här till sin rätt och blir ånyo utförligt beskrifven såsom en god och självständig art; men Hr. v. K. har ansett sig böra gifva den ett nytt namn (*D. jickelii*), emedan min art, menar han, synes vara beskrifven efter något yngre exemplar än han haft att tillgå. De mig vid beskrifningen föreliggande exemplaren hade 5 mm. längd, $3^1/_2$ mm. bredd och $1^1/_3$ mm. höjd, då hans största exemplar mäter $5^9/_{10}$ mm.

längd och 1 4/10 mm höjd. Endast på grund af denna olikhet i storlek och utan att hans exemplar företedde minsta olikhet för öfrigt, har han förkastat det namn, under hvilket jag beskref arten 9 år förut. Detta är absolut orätt. Så lösa få icke principerna och reglerna för nomenklaturen vara. Hvilken massa af namn måste icke då ändras! Mera till det kuriösa räknar jag sådana oegentligheter, som att Clessin i sin Molluskenfauna Oesterreich-Ungarns und der Schweiz (1887) upptager såsom varietet af *Hyalinia nitens* Mich. ett förut okändt namn »Szepii Hazay» och som dess synonym »H. nitens Mich. var. Ressmanni West. Jahrb. *1883*»! Något skäl har naturligtvis icke kunnat anföras.

2. Det förekommer ibland att en författare blir tvungen att uppställa och beskrifva en ny art efter uppenbart unga eller icke fullständigt utväxta exemplar, då t. ex. embryonalvindningarne hos dessa visa en från alla bekanta beslägtade arter fullkomligt afvikande byggnad eller skulptur, och alltså angifva den nya artens hufvudkarakter. Det namn, under hvilket denna då beskrifves, får icke ändras af den, som sedan får i sina händer den utväxta snäckan, så vida icke denna företer en afvikande habitus eller nya och vigtigare artkarakterer (såsom mynningtänder e. dyl.), hvarigenom dess systematiska ställning blir en annan. Så t. ex. min *Helix (Xerophila) metabola* från ön Lampedusa. Den senare från samma ö beskrifna *X. lampedusæ* Kob. har blifvit ansedd vara den fullbildade *metabola*, men är en skild art och utan dennas embryonalkarakter.

3. I sammanhang med föregående vill jag fästa de unga malakologernas uppmärksamhet mera än hittills skett på nödvändigheten att iakttaga beskaffenheten hos snäckornas embryonalvindningar. Många arter anlägga dessa helt annorlunda än deras för öfrigt närmast beslägtade, med hvilka de under sin vidare utveckling kunna i hög grad öfverensstämma. Om således dessa vindningar äro mycket smala, d. v. s. tilltaga långsamt i bredd, deremot hos en nära förvandt, för öfrigt nästan lika art äro påfallande breda och grofva eller hafva en starkt afvikande skulptur, och dessa karakterer äro konstanta,

så bör det vara nog för att skilja dem som goda arter. Hos sl. *Zonites* t. ex. är detta af vigt och hos Unioniderna spelar embryonalskalens beskaffenhet en stor roll. Hittills har detta visat sig vara af största betydelse hos sl. *Pupa* och *Clausilia*, emedan de första vindningarnes afvikande byggnad från de följande hos många arter varit en tvingande orsak till uppställande af nya genera. Inom flera slägten har äfven de öfriga vindningarnes långsamma eller hastiga tillväxt specifik betydelse, inom andra har detta icke samma vigt. Det är derföre för hvarje malakolog nödvändigt (jfr. Fundam. malacol. p. 69) att i naturen studera hvarje genus särskildt för att lära, i hvilken riktning dess variationsförmåga och variationstendens gå, hur stor denna förmåga och hur stark denna tendens är, hvilka af snäckans delar och hur långt dessa kunna motstå yttre, fysikaliska såväl som kemiska, inflytanden o. s. v. Allt detta är mycket olika i olika slägten, ofta inom olika artgrupper eller sektioner, och blott om man känner detta, kan man döma om skillnaden emellan art och varietet. Man försumme öfverhufvudtaget icke att med hvarandra jemföra unga och halfvuxna exemplar af närstående arter. Hade min unge vän H. S. gjort detta iakttagande, innan han gjorde sin entré i Nachrichtsblatt 1900, så hade han knappast fört min *Planorbis cryptomphalus* såsom varietet till *Pl. elophilus* Bgt. Dessa båda äro dessutom väl skilda såsom fullväxta.

4. I Acta Societatis pro Fauna et Flora fennica, Vol. XX, N:o 3, 1901 har Hr A. Luther offentliggjort ett för Finlands molluskfauna mycket värdefullt och lärorikt arbete: Bidrag till kännedomen om Land- och Sötvattengastropodernas utbredning i Finland. Författaren har deri uttalat omdömen om det vetenskapliga värdet i mina malakologiska arbeten, särskildt om ett stort antal af de arter, som äro beskrifna i min Synopsis molluscorum extramarinorum Scandinaviæ i samma Acta 1897, hvilka omdömen synas mig oriktiga eller åtminstone ofullständiga, tills de åtföljas af på motsvarande studier i naturen grundade bevis. Sådana saknas nu fullständigt.

Hr L. säger i sitt arbete sidan 13: »En jämförelse af vår fauna med den Skandinaviska halföns försvåras genom den utan tvifvel allt för trånga uppfattning af artbegreppet, som, i öfverensstämmelse med den franska »école nouvelle», gör sig gällande i Westerlunds malakozoologiska arbeten, isynnerhet i dem af senare tid. Man är här tvungen att utöfva en kritik af arternas värde, en kritik, som dock är ytterst vansklig, då man i de flesta fall ej har tillgång till exemplar af arterna, utan endast är hänvisad till de af författaren gifna, nästan aldrig af figurer åtföljda diagnoserna. I följd af den af Westerlund hyllade uppfattningen af artbegreppet är man nödgad att förhålla sig skeptisk gentemot hvarje(!!) af honom uppställd art. Jag har därföre i det följande såsom säker (»god») art upptagit endast(!) sådana former, hvilka äfven(!) af andra författare (quique sint!) erkänts såsom sådana eller om hvilka jag sjelf varit i tillfälle att bilda mig ett omdöme.»

Herr L:s arbete är som sagdt värdefullt för landets fauna, äfven genom det stora antal medhjelpare han haft (och uppräknar) och de offentliga samlingar han för sina lokaluppgifter kunnat rådfråga. Det vore högligen att önska att någon eller några ville utarbeta ett lika godt verk öfver samma ämne för Skandinaviska halfön. Men då hans arbete icke innehåller något utom sitt syfte (molluskernas förekomstorter), känner jag icke hvar och när han dokumenterat sitt berättigande att föra den kritiska filen, då det gäller »uppfattning af artbegreppet», bedömande af artkaraktererernas olika värde inom olika genera eller andra af systematikens problem, hvartill fordras årslånga trägna studier just af dessa och det icke blott vid studieföremålens geografiska periferi, utan äfven i deras centra.

»I öfverensstämmelse med den franska école nouvelle», säger Hr. L. Hvad skulle väl mina franska vänner säga härom, de som anse mig vara ultralinnean i »uppfattningen af artbe-

greppet», eller hvad de malakologer, som i min Fauna reg. palæarcticæ och Katalog der Binnenmollusken finna hundratals af den »skolas» arter (eller hvad vi envisas att der kalla »arter») såsom varieteter! Det är sannt, rätt många af dessa voro icke, oaktadt min samlings stora rikedom på äfven franska malakologers originalexemplar, genom sådana der representerade, men jag hade tillräckliga förstudier öfver resp. slägters eller arters biologi och derjemte ofta känt eller egt och beskrifvit bestämda öfvergångsformer. Dessutom har jag vetat, att hvad vi hos Bourguignat och hans meningsfränder (»l'école nouvelle») betrakta såsom art, alldeles icke är detsamma, som »gamla skolan» så kallar, ty de förra beskrifva endast former och alla former såsom likställda, hvilka visa sig (åtminstone »genom tre karakterer») konstanta under likartade yttre förhållanden, utan att det ringaste bry sig om deras genesis, och betrakta såsom varieteter blott tillfälliga eller individuela förändringar. Häri äro de tvifvelsutan i sin fulla rätt och vi hafva orätt, då vi jemföra dessa former med hvad vi kalla arter. Våra species innefatta derföre mycket ofta hela formgrupper af »l'école nouvelle» (hvilket uttryck för öfrigt blifvit ett smädeord i okunnighetens mun). Båda åsigterna, båda metoderna bilda parallela forskningsvägar till samma mål, de hafva lika berättigande och lika vetenskapligt värde, om de konseqvent genomföras. Den ena vill visa huru naturföremålen gestalta sig i vår tid mer eller mindre sjelfständigt bredvid hvarandra; den andra huru formerna framgått ur hvarandra eller dessas systematiska värde i förhållande till hvarandra. En fråga kan blifva hvilket som mest gagnar vetenskapen, att skilja och noggrannt beskrifva den mångfald af former, som Naturen i sin rikedom företer, eller att under ett nomen commune (sådant som *Anodonta mutabilis*) begrafva allt, som man finner »mer eller mindre likt». Det förra fordrar alltid en vaken iakttagelsegåfva, ofta en skarp blick för skiftningarna i naturen, och endast det, som lägges fram i öppen dag, blir föremål för närmare granskning; det senare kan den okunnigaste göra och det blir alltid ofruktbart. För

öfrigt tillåter jag mig hänvisa till mina »Fundamenta malacologica» sidan 65.

»Isynnerhet af senare tid», heter det. Vet då icke Hr. L. att detta är alldeles emot naturens ordning? I ungdomen är man liberal och frikostig, kanske slösande, på gamla dar konservativ och sparsam; som nybörjare, med inskränkta vyer och då ännu okunnigheten hänger som en tät slöja för blicken, ser man gerna i allt, som är nytt för en sjelf, äfven något nytt för andra, men det man inte alls kan fatta, går man försigtigt omkring såsom något »misstänkt». Med åren, efter otaliga förnyade pröfningar och allteftersom morgondimman skingrar sig, blir man mera »skeptisk» och framför allt mera sjelfkritisk, man tvekar oftare, pröfvar noggrannare och dömer ej förr än man pröfvat.

Herr L. beklagar sig öfver huru ytterst svårt han haft att »kritisera» mina arbeten, då han »endast» haft tillgång till »diagnoserna» (utförliga och omsorgsfulla nog att kunna kallas beskrifningar) på de flesta arterna, men erkänner att han aldrig sett ett exemplar af dessa och icke ens kunnat efter figurer bilda sig någon föreställning om dem. Ja, det medgifves att man skall vara mycket — modig att under sådana förhållanden uttala en kategorisk förkastelsedom öfver alla af mig såsom förut obeskrifna uppställda arter, »om hvilka han icke själf kunnat bilda sig ett omdöme». Det hade möjligen varit bättre att vänta tills rustkammaren blifvit bättre försedd. »Andra författare» (t. ex. Kobelt och Clessin, att icke nämna Locard, Fagot m. fl.) hafva till arter upphöjt former, i hvilka jag först icke vågade se annat än varieteter. Blott en enda författare (dr. Wagner i Wien) har roat sig med att »draga in» en del Pomatiasformer, som icke blott jag utan nästan alla samtida betraktat såsom arter. Detta slägte är också mycket formrikt och mer än vanligt öppet för olika åsigter, men ännu är sista ordet om betydelsen af dess former visst icke uttaladt.

Om figurers betydelse inom malakologien är jag nödsakad att hänvisa till Fundam. malacol., till sid. 77. Jag har visser-

ligen flera gånger bifogat figurer till mina beskrifningar, såsom i Malakazool. Blätter ett större antal, t. o. m. kolorerade, hvilket jag dock anser sämst af allt, i mina afhandlingar öfver Jenisej- och Vegaexpeditionerna o. s. v.; men för mig blir alltid en noggrann beskrifning af större värde än hvarje figur, då det gäller artkarakterer, som äro att söka inuti föremålen eller som afse de yttre delarnes relativa förhållande (t. ex. vindningarnes relativa höjd, hvilket lemnar goda artkarakterer särskildt hos *Vertigines,* liksom deras olika tillväxt på bredden hos sl. *Vitrea* och *Vitrina*, och som mycket noggrannare kan beskrifvas än afbildas). Låtom oss dessutom antaga, hvad som oftast torde vara händelsen, att en författare sjelf icke kan föra ritstiftet utan måste (såsom jag) uppdraga åt en i konsten kunnig person att afbilda det ofta mycket lilla naturföremålet med alla dess egendomligheter, men denne dessinateur icke är naturkunnig eller åtminstone icke »fackman» och icke kan fatta betydelsen af de karakterer han får anvisning att framhålla; antag vidare att författaren och ritaren bo långt ifrån hvarandra, så att den förre icke kan öfvervaka den senares arbete, som sig bör. Men, om ändå figurerna blifva någorlunda naturtrogna, så skola de öfverlemnas till en träsnidare eller gravör, och hans arbete sker väl alltid handtverksmessigt. Slutligen läggas dessa figurer under tryckpressen och der underkastas de ofta en så nedsvärtande »kritik», att artbeskrifvaren omöjligen kan känna igen dem. Kommer sen målaren med sina pytsar och skall »corrigera naturen», fyller alla sömmar och alla fördjupningar med färg och tillintetgör all mikroskulptur, så har man väl skäl att säga: heldre inga figurer, men goda beskrifningar, såvida icke författaren sjelf är skicklig tecknare. Knappt då!

Nu vill jag anföra några exempel ur Herr L:s »kritik».

Under rubrikerna »osäkra synas mig», »såsom osäkra betraktar jag», »sannolikt blott» anför Hr. L. bl. a. följande: *Vitrina holmiensis* blir blott en form af *V. pellucida* Müll. (om Hr. L. vill läsa igenom beskrifningen, så skall han finna, att den nya artens närmare anförvandter äro att söka i en helt annan grupp än dit *V. pellucida* hör). — *Hyalinia upsaliensis*

är för honom blott en form af *H. cellaria* Müll. (»eget omdöme» efter ex.; jag vidhåller min åsigt att de båda arterna icke ens stå i närheten af hvarandra). — *Clausilia sejuncta* är »enligt Clessin endast en form af *Cl. pumila* Z.» (utom A. Schmidt på sin tid är Clessin bland »andra författare» ensam om denna åsigt; *Cl. sejuncta* finnes på mångfaldiga lokaler i Sverige, Norge och Danmark, i hvilka riken aldrig *Cl. pumila* Z. är funnen; för öfrigt bör det skrifvas *Cl. sejuncta* W. och icke, som ofta sker, *Cl. sejuncta* A. Schmidt, ty A. S. har aldrig beskrifvit eller benämnt denna art, utan blott i förbigående erinrat om »Exemplare von *Cl. pumila* mit lamella spiralis sejuncta»). — Om *Cl. cruciata* Stud. säger Hr. L.: »I Skandinavien är den, enligt W., funnen på ett ställe i Gausdalen i Norge»; hvarför icke från nästa rad i Synopsis anföra att arten finnes »frequens» vid Östersund i Jämtland (alltså »im nördlichen Schweden»)? — *Succinea altaica* Mts. var. *norvegica* står äfven på proscriptionslistan (hvarför, nämnes icke; jag har haft originalexemplar från Prof. v. Martens af hans altaica att jemföra med); — *S. borealis* W. och *arenaria* Bouch. förklaras med ! vara »former af *S. oblonga* Drp.» (slägtet tillhör de mest variabla och svåra, så att en förvexling af art och varietet här icke bör kunna betraktas som en dödssynd; men *S. arenaria* Bouch. anses nästan allmänt vara en god art, såväl till följe af sin skalform, fasta konsistens som sitt från andra Succineer afvikande lefnadssätt). — *Planorbis dispar* är måhända, som Hr. L. säger, blott »en form af *Pl. contortus* L.» och säkert är det förhållandet med det mesta, som jag fått mig tillsändt såsom *dispar*; men har Hr. L. haft den rätta *dispar* att jemföra? — Att icke samtlige mina *Gyraulus*-»arter» blifvit utan nåd slopade och, emedan de erbjuda åtskilliga svårigheter att bestämma, återförenade med den gamla *Pl. albus* Lin., har väl icke skett blott derför att »artbegreppet här är i mycket hög grad beroende af individuel uppfattning», hvarmed väl menas att sådant kan afgöras a priori. Tvärtom hafva de alla blifvit upptagna såsom arter! Jag känner alltför väl vattensnäckornas stora känslighet för lokala inflytanden för att på långt när lika strängt hålla på deras art-

rätt, som hos landsnäckorna i allmänhet och inom vissa slägten isynnerhet; men såsom sjelfständiga former förmenar jag att de äro lätt skiljbara för ett någorlunda öfvadt öga, de må sen kallas arter eller icke. Eller också måste hela sektionen *Gyraulus* betraktas såsom en art (*albus* L.) och det går väl svårligen an. *Gyraulus*-formerna stå i detta fall alldeles i paritet med de många arter, som botanisterna afskilt från Linné's *Ranunculus aquatilis* och förenat till slägtet *Batrachium.* — *Valvata antiqua* Sow. »är enligt Johansen endast varietet af *piscinalis*» (jag kan icke påminna mig någon annan författare, som har samma åsigt; redan såsom fossila betraktas de båda arterna såsom väl skilda!). Herr A. C. Johansen i Ribe är f. n. mycket radikal och ingen vän af den aposterioriska filosofien. Att förneka *V. antiqua* arträtt var en småsak, jag vill derför anföra några andra radikala åtgärder. *Ancylus danicus* W. (som han säkerligen aldrig sett) kan han »ikke engang betragte som en særlig Varietet» af *A. lacustris*; *Plan. septemgyratus* Z. och *Pl. dazuri* Mörch. (två former, som utvecklat sig i fullkomligt motsatta riktningar) anser han »for identiske eller i hvert Fald for Varieteter, der kun ere lidet utprægede» af *Pl. spirorbis* »O. Fr. Müller»; *Pl. ammonoceras* W. och *Pl. cryptomphalus* W. äro naturligtvis »så lidet karakteristiske», att han knappt anser dem för varieteter af *corneus*; *Limnæa truncatula* är icke annat än en »hungerform» af *L. palustris* L.; »Müllers *Nerita pusilla* er uden Tvivl et yngre Individ af *V. piscinalis*», oaktadt, såsom Müller sjelf säger, »*Neritam piscinalem* valde refert, at multo minor, & tamen anfractuum quatuor est» och Mörch: umbilicus perspectivus cylindricus», då nafveln hos en ung *piscinalis* aldrig är mer än en rima; »*Sphærium corneum* L. var. *scaldianum* Norm. är = *S. ulicnyi* West.», ehuru den förre tillhör sektionen *Corneola* och den senare sekt. *Calyculina* och äro till form m. m. högst olika hvarandra, hvarpå prof. Uličny i Trebitsch först fästade min uppmärksamhet; att sammanfösa alla våra talrika *Anodonta*-former under ett namn (*A. mutabilis* Cl.) såsom en och samma art, är nog förståndigt, ty det är beqvämt och vida lättare än att på de mångfaldiga före-

komstorterna efterforska orsakerna till dessa vexlingar och hvilka former som naturen visar vara samhöriga; jag har i Fauna d. Binnenconch. och Syn. moll. Scand., efter att förut hafva redogjort för mina skäl därtill, vid detta enda slägte följt Bourguignat's method och, med biträde af unionidkännaren par préference Mr. Drouët i Dijon, noggrannt beskrifvit nordens bekanta vigtigare former, fördelade i grupper efter sin sannolika frändskap, detta för att möjligen lemna ett yngre slägte någon handledning vid utforskandet af det, som jag icke medhunnit. — *Valvata lilljeborgi* betecknar Hr. L. såsom »*piscinalis* forma?» (ibland detta slägtes rätt väl fixerade arter, för att vara vattensnäckor, intager den anförda formen ett godt rum).

Hr. L. anser att *Vallonia extrema* W. möjligen är densamma som *V. adela* W., »hvilken af Clessin anses vara synonym med *V. tenuilabris* A. Braun». I Rossmässler's Iconographie N. F. f. 1450 beskrifver och afbildar Kobelt min *V. adela* och förenar den äfvenså med *V. tenuilabris*, nämligen hvad Clessin kallar så (efter ex. från Clessin), men han upptager, liksom jag gjort, Braun's *V. tenuilabris* såsom en helt annan art, och säger t. o. m. om *adela*: »ich bin nicht sicher, ob diese Art wirklich zu *Vallonia* zu stellen ist, da sie keinen umgeschlagenen Mundsaum auszubilden scheint». *V. extrema* är återigen en annan.

Att mina många nya *Vertigo*-arter skulle såsom »högst misstänkta» utan ransakning och dom blifva deporterade ur faunan, var ju att vänta, men att detta skedde på grund af deras »stora sällsynthet», är ändå väl starkt. Det har väl knappast funnits någon *Vertigo* eller *Isthmia*, som icke i början ansetts högst sällsynt och lokal, emedan de på grund af sin litenhet och sitt undangömda lefnadssätt äro ytterst svåra att finna (åtminstone innan man förstod att använda sikt), liksom *Daudebardia*, *Acme* m. fl. Jag vill anföra några exempel. År 1853 på hösten fann jag i en ekstubbe i södra Kalmar län ett exemplar af den då för Sveriges fauna nya *V. angustior* Jeffr., men lyckades aldrig i den trakten finna flera; nu är den funnen af mig och andra i rikets flesta delar upp till Östersund, mången-

städes i tusental. Den 23 aug. 1865 kom jag, under hvila på stranden af en sjö nära Ronneby, händelsevis att rycka upp en grästufva ur den fuktiga marken och tufvan befanns hafva en liten *Vertigo* i spetsen på hvar och en af sina rotfibrar. Det var den sedan såsom *V. lilljeborgi* beskrifna. Att jag sedan för denna snäckas skuld ofta vallfärdade till fyndorten, är ju påtagligt, men blott ännu ett exemplar blef funnet. Följande år insamlade jag, efter en bättre metod (vitjning), på en annan sjöstrand härinvid 800 exemplar, och nu är denna art känd från många vidt skilda trakter och länder. År 1822 beskref S. Nilsson sin *Pupa* (*Isthmia*) *costulata* funnen »rarissime ad Esperöd Scaniæ», och 1865 var det hardt när omöjligt för mig att kunna skaffa mig till låns ett exemplar af denna snäcka för beskrifning i min akad. afh. om »Sveriges Mollusker». Två år derefter (1867) upptäckte jag den sjelf på branterna nedanför Borgholms slottsruiner och var den der så ymnig (i sällskap med de föga mindre talrika *Vert. angustior* och *alpestris*), att jag och min följeslagare insamlade omkring 12,000 exemplar af denna art, som dessutom är den allmännaste snäckan öfver hela Öland. Sommaren 1867 fann jag i en bokskog här invid Ronneby ett par exemplar af *V. ronnebyensis*, som jag sedan dess aldrig lyckats återfinna; men från trakten af Berlin har jag erhållit ett rätt stort antal. I oktober 1868 fann d. v. eleven vid skogsinstitutet (sedermera jägmästaren) Eug. Hemberg på en brant, af granskog bevuxen, backe (Augustenborg kallad) vid Tennhult i Småland 3 exemplar af *V. otostoma*. Oaktadt ytterst noggrannt efterforskande vid flere besök under olika år och på olika tider af snäcksaisonen, har denna art aldrig blifvit återfunnen, men väl de på samma backe förekommande *V. pineticola* W., *V. ovoidea* W. och *V. arctica* Wallenb. Om denna *otostoma* säger Prof. Dr. Boettger: Sie ist eine wahre Wunderform, ganz eigenthümlich und höchst merkwürdig.

Jag kan icke bättre göra än hänvisa den, som ärligt vill lära känna och derefter bedöma de nu »misstänkta» småttingarne, till hvad den sistnämnde skarpsynte och erfarne malakologen säger i sitt arbete »Die Entwicklung der Pupa-Arten»

(1889) sidan 6: »Eine Untersuchung wie die vorliegende kann nur auf die minutiösesten Unterschiede in der Form des Gehäuses, in der Bildung des Mundsaums und Nackens und in der Zahl und Stellung der Zähne und Zahnfalten in der Mündung dieser zumeist fast mikroskopischen Schalen begründet werden, zu deren Erkennung und Werthschätzung, resp. Abwägung des systematischen Werthes, eine lange Gewöhnung und ein Vertrautsein mit womöglich allen lebenden Formen gehört. Es kann daher nicht Wunder nehmen, wenn ich die zahlreichen Formen in schärfster Weise gegliedert habe und auf diese Gliederung auch für die Zukunft Werth lege.»

N:o 3.

Genmäle.

Af

A. Luther.

(Föredraget den 5 okt. 1901).

Uti en uppsats benämnd Kritik och »Kritik» har dr. C. A. Westerlund framställt särskilda anmärkningar emot mitt arbete »Bidrag till kännedomen om land- och sötvattensgastropodernas utbredning i Finland», hvilka anmärkningar delvis tarfva en förklaring från min sida.

Dr. W.'s anmärkningar rikta sig särskildt emot mitt förfaringssätt att uti kapitlet »II. Jämförelse med grannländernas molluskfauna» såsom »osäkra» beteckna flere bland de af honom uti »Synopsis molluscorum extramarinorum Scandinaviæ» anförda arterna. Dr. W. finner denna »kritik» oberättigad, emedan tillräckliga skäl för en sådan »degradering» icke i hvarje enskildt fall kunnat anföras; dock bör det påpekas, att det här

ingalunda gält kritik i den mening, att jag skulle afsett att på detta sätt bidraga till det faktiska utredandet af de ifrågavarande snäckornas systematiska ställning. Någonting sådant har icke legat inom planen för mitt arbete. — Att mycket kan anmärkas emot det ifrågavarande kapitlet, är jag den första att villigt erkänna. Särskildt hade ingressen till kapitlet, hvilken af Dr. W. ordagrant anföres, bort vara tydligare stiliserad, så att däraf klarare, än hvad fallet nu är, hade framgått, att det enda motivet, hvarför jag sökt att gruppera arterna efter deras värde, varit sträfvan att vid behandlingen af de båda områdena tillämpa samma måttstock och att vid jämförelsen icke medtaga former, rörande hvilkas artberättigande minsta skymt af tvifvel kunde råda. På grund af talrika, af Dr. W. bestämda exemplar, hvilka jag varit i tillfälle att undersöka i Helsingfors universitets zoologiska museum, har jag funnit, att Dr. W. ofta till arten åtskilt former, hvilka jag ansett tillhöra samma art. I öfverensstämmelse härmed har jag uti förteckningen öfver Finlands gastropoder ofta sammanfört arter, hvilka af Dr. W. åtskiljas. För att en jämförelse med Skandinaviens gastropodfauna skulle gifva ett resultat, som närmade sig det faktiskt existerande förhållandet, var det en oafvislig nödvändighet att tillämpa en och samma skala på båda områdena. Det är möjligt att sättet varit altför radikalt och att fördelningen icke utfallit lyckligt; den senare gör ingalunda anspråk på ofelbarhet, hvilket väl äfven med tillräcklig tydlighet torde framgå ur ingressen, där just det vanskliga i bedömandet af arternas värde framhålles. Jag betviflar icke, att bland de af mig såsom »osäkra» betecknade arterna äfven skola finnas flere »goda» arter.

Detta i allmänhet om ifrågavarande kapitel. Nu till några af de speciella anmärkningarna.

Uttrycket »école nouvelle» trodde jag mig berättigad att använda, särskildt med hänsyn till de af Dr. W. i »Synopsis» anförda *Anodonta* arterna, — icke färre än 68 spp. — dock tager jag gärna tillbaka detta uttryck, eftersom Dr. W. ej önskar räknas till nämda skola. — Med afseende på *Cl. sejuncta* ber jag Dr.

W. observera, att densamma finnes anförd bland »säkra» arter. För mig berodde intet därpå, om denna snäcka uppfattades såsom självständig art eller såsom en geografisk varietet eller underart; hufvudsaken var, att den icke finnes i Finland. — Att fyndorten Östersund uteblifvit vid *Cl. cruciata* beror på ett beklagligt förbiseende. — Rörande de arter, hvilka jag icke sett, kan jag naturligtvis icke inlåta mig i något meningsutbyte.

N:o 4.

Botaniska undersökningar i Björneborgstrakten sommaren 1901.

Reseberättelse afgifven

af

Ernst Häyrén.

(Föredragen den 5 oktober 1901).

I »Societas' pro Fauna et Flora Fennica» protokoll för den 3 april 1901 ingår följande skrifvelse:

»Till Societas pro Fauna et Flora Fennica öfverlämnas härmed trehundra femtio (350) fm. med vördsam anhållan att medlen blefve af Sällskapet utdelade i och för en undersökning under instundande sommar af floran och vegetationen i Björneborgstrakten, förslagsvis området från yttre skären utanför Räfsö och Mäntyluoto till någon mil inåt land, räknadt från Björneborg, samt att resultaten af undersökningen sedermera blefve offentliggjorda i Sällskapets publikationer. Tillika få vi meddela, att Lektor Hj. Hjelt, som i ett motiveradt utlåtande framhållit såsom sin åsikt, att »knappast någon del af Finland är i samma mån i behof af en undersökning i botaniskt af-

seende, som just trakten kring Björneborg», förklarat sig villig att med upplysningar och råd tillhandagå exkurrenten. Såsom ett önskemål få vi slutligen uttala, att ett antal öfvertryck af den framtida publikationen finge af oss utlösas. Björneborg den 13 mars 1901.

Björneborgare.»

Det i ofvan stående skrifvelse omnämnda stipendiet blef af Sällskapet mig tilldeladt, och bedref jag under april, maj och de första dagarna af juni förberedelser till resan. Sålunda sammanställdes förefintliga floristiska uppgifter angående Satakunta, anskaffades topografiska och geologiska kartor öfver Björneborgs omnejd, inköptes en del förnödenheter o. s. v. Under detta arbete erhöll jag af d:r Hj. Hjelt i Karkku en mängd både skriftliga och muntliga litteraturuppgifter och anvisningar, medan d:r R. Boldt i Björneborg meddelade mig åtskilliga viktiga upplysningar, mest af praktisk art, angående förhållandena i nämnda stad. Det är mig både en plikt och ett nöje att här till dessa personer frambära uttrycken för min uppriktiga tacksamhet.

Till d:r Hj. Hjelt står jag i största förbindelse äfven för de många värdefulla råd och anvisningar han gaf mig under ett kort besök på Järventaka gård i Karkku. Under hans erfarna ledning var jag då i tillfälle att iakttaga floran och vegetationen vid öfre loppet af Kumo älf; under våra gemensamma exkursioner uppmärksammades särskildt de för öfre delen af Kumo älfdal karakteristiska *Scolochloa arundinacea, Nasturtium amphibium* och *Stellaria uliginosa.*

Den 9 juni på e. m. anlände jag till Björneborg. Här kompletterades utrustningen, bl. a. genom anskaffande af kartor öfver självfva staden och dess marker.

Redan en blick på kartan visar, att Björneborgstrakten erhåller sin karakter af Kumo älf, som nordväst om staden bildar ett närmare en mil långt och öfver 2 km bredt ödelta. Slätten kring Björneborg består till största delen af älfvens aflagringar. Det var därför naturligt, att älfven och dess infly-

tande på växtvärlden främst skulle ådraga sig min uppmärksamhet. I anslutning till »Björneborgares» förslag utkastade jag planen att egna den första tiden åt en jämförelsevis hastig undersökning af älfven och dess närmaste omgifning — omkr. 0,5 —1 km åt hvardera sidan — ofvanom staden. Utgångspunkten blefve trakten kring Ulfsby kyrka. Därpå skulle följa ett noggrannare studium af ödeltat, hvilket lofvade att blifva intressant i växttopografiskt hänseende. Sedermera var det min afsikt att fortsätta allt längre nedåt ända till Räfsö, hvarvid hafvets inflytande på växtvärlden och de till följd häraf uppkomna zonerna skulle beaktas. Vidare ämnade jag undersöka några af de yttersta hafsholmarna samt, om tiden det medgåfve, göra en afstickare t. ex. till Kumnäs udde eller Hvittisbofjärds skärgård. Det var skäl att börja undersökningen inne i landet, emedan växtligheten där alltid är tidigare utvecklad än ute vid hafsbandet, och emedan gräset på ängsmarkerna kort efter midsommar skulle nedmäjats.

Detta program blef i hufvudsak följdt. Hufvudkvarteret uppslogs till en början i Gammelby, dit jag anlände den 11 juni.

Till först undersöktes trakten mellan Ulfsby kyrka och det längre uppåt belägna färjstället öfver älfven invid Friby. Icke långt nedanför färjan delar sig älfven kring Saaris ö uti den smalare Vanhajoki och den bredare, lugnare Isojoki. Nämnda ö upptages till stor del af odlingar, men bär äfven något skog. Längst i söder finnes på udden litet löfskog med riklig örtvegetation; där växte bl. a. *Geum intermedium*. På öns norra udde åter träffas en djup, vacker granskog. På älfbranterna mot Vanhajoki gjordes ståndortsanteckningar.

Den 13 juni företogs en lång exkursion utmed vänstra älfstranden från Friby till Koivisto och därifrån längs landsvägen till staden. Härunder studerades särskildt älfbranterna och deras växtlighet. De präktigaste älfbranterna i trakten finnas strax ofvanom Koivisto gård; de äro ställvis så branta, att det är svårt att klättra uppför dem, så mycket mer som sanden ger vika under fötterna. — Under denna och några andra ex-

kursioner observerades *Nasturtium amphibium*, som dock ej går längre ned än till Björneborgs stad. Denna växt trifves bäst vid små vattendrag, som långsamt rinna ut i självfva älfven. Här finnes den både i vattnet och på stränderna.

Den 16—22 juni företogos exkursioner kring Sonnäs, Härpö och Koivisto samt på Aittaluoto. Svartsmark by — med undantag af självfva älfstranden, som undersöktes under en färd utmed älfven från Koivisto till staden — blef sålunda oberörd af undersökningen, men markerna här föreföllo att vara dylika som på Gammelbys område.

Vid Härpö insamlades lafvar på ett väldigt gneisbärg, det första jag under sommaren påträffade. Vid floden observerades första gången bl. a. *Rumex hydrolapathum* och *Hydrocharis*, tvänne af Björneborgstraktens karakteristiska växter. Växttopografiska anteckningar gjordes.

Den 26 juni företogs med ångbåt en utflykt till Räfsö i och för erhållande af en öfverblick af trakten. Då bärg och höjder äro sällsynta, kunde en stor del af deltat öfverskådas och planer uppgöras för de närmaste dagarna.

Den 27 juni—6 juli undersöktes deltat. Härvid besöktes alla älfvens förgreningar, »ådror» eller »juovat» som de kallas, med undantag af Torbonäsådran. Hjulböleådran granskades allenast i mynningen, och upp i Leimaninjuopa färdades jag endast knappa 0,25 km. Några mindre, till största delen igengrodda ådror undersöktes blott på enskilda ställen. För öfrigt undersöktes alla ådror i hela deras längd. Under båtfärderna gjordes ständigt landstigningar, och ofta företogos längre vandringar på holmarna eller det angränsande fastlandet. Ståndortsanteckningar gjordes, och en del floristiska notiser insamlades.

Alla deltaholmarna och de angränsande delarna af fastlandet upptagas till största delen af ängsmarker. Endast på få ställen finnas åkrar, och här och hvar ses videsnår. Inströdda i ängarna ligga några grushöjder med trädvegetation. Till dem hör t. ex. Lotsöre park.

Deltaholmarna äro högst närmast staden. Ju längre nedför floden man kommer, desto lägre ligger marken, tills den slutligen endast med någon decimeter eller t. o. m. centimeter höjer sig öfver vattenytan. Här försiggår tillandningen snabbast; den viktigaste faktorn vid denna process är aflagring af det material, som floden för med sig och som till största delen utgöres af något lerhaltig sand. Enligt den karta, som A. Wahlroos uppgjort öfver »Kumo elfs utloppsvik nu och fordom» (Fennia III, N:o 9, 1890), belöper sig deltats längdtillväxt — d. v. s. den horisontala tillväxten i strömmens riktning — till omkr. 36 m per år. Deltat sträcker sig nu nära 500 m längre nedåt än på nämnda karta, d. v. s. ända till Kivins.

Flodmaterialet aflagras äfven mellan deltaholmarna. Bankar uppstå, och sålunda igenspärras mången »ådra».

På de nyssbildade bankarna både inne i deltat och vid dettas nedre gräns uppträder det första året en säregen vegetation, som till stor del består af ettåriga växter: *Bidens cernuus*, *B. platycephalus*, *B. tripartitus*, *Bulliarda aquatica* (ställvis), *Callitriche verna* (landform), *Elatine hydropiper*, *Juncus bufonius*, *Ranunculus sceleratus*, *Subularia aquatica* m. fl. *Limosella aquatica* är äfven karakteristisk. Följande år tillkommer vanligen *Eqvisetum fluviatile* (mest f. *limosum)*, som i Kumo älfs delta förekommer i stora massor. Denna växt efterföljes af *Carices (acuta, aquatilis, ampullacea)*. Vidare infinner sig *Agrostis alba* och sist *Aira caespitosa*. En mängd örter hafva för omhvälfningsprocessen endast sekundär betydelse.

Inne i de instängda vikarna, som ofta nedifrån inskjuta i deltaholmarna, förlöper utvecklingen annorlunda. Här aflagras mest gyttja. Den täta växtligheten spelar hufvudrollen i tillandningsprocessen. Först synas näckrosor *(Nuphar luteum* och *Nymphæa candida)*, vissa *Potamogeton*-arter, *Hydrocharis* (ställvis) m. fl. Sedan komma *Oenanthe* och *Butomus* och slutligen *Phragmites*, *Scolochloa*, *Scirpus lacustris*, sällan *Typha*. Med dessa blandar sig *Eqvisetum fluviatile*, som längre mot stranden blir allt mer förhärskande. På dessa ställen bildas betydande lager fräkentorf. Härefter sker utvecklingen i huf-

vudsak såsom ofvan skildrats. — En del vikar innehålla massor af *Amblystegia,* och då finnas på öfvergången till fast mark gungflyartade bildningar.

Tåtelängarna skulle säkert förvandlas till saliceter och skog, om ej de videplantor, som kunna skjuta upp redan i *Eqvisetum*-bältet, ständigt af befolkningen borträdjades.

Uti deltat gjordes ock floristiska iakttagelser. Många annars vanliga arter anträffas här icke, dels emedan de ej ännu hunnit infinna sig, dels emedan lämpliga lokaler saknas.

Den 8 juli—1 augusti undersöktes fortsättningen af den nordöstra älfstranden från Torbonäs till Krootila, Kahaluoto, Väkevä nokka och Lyttskär, hvarjämte en färd företogs till några holmar i Hvittisbofjärds skärgård och de flesta holmarna utanför Lyttskär, bl. a. Sådö och Busö. Trakten kring Rosnäs och Hjulböle blef till följd af den knappa tiden icke närmare utforskad, men någon större lucka torde härigenom ej uppstått i undersökningen. Äfven här förekomma helt visst intressanta lokaler, men de synas, åtminstone vid flyktigt betraktande, i det hela vara af samma slag, som lokalerna i de mera noggrannt undersökta trakterna.

Bland anmärkningsvärda växter, som anträffades, må omnämnas *Salicornia herbacea* och *Aira caespitosa* × *A. bottnica.* Vid Pirunpesä, ett stort stenröse i Lyttskärs skog, insamlades flere arter mossor. Några växttopografiska anteckningar gjordes, bl. a. på den egendomliga, låga deltaön Krootilan santa.

Den stora höjdsträckning, som ofvanom Härpö, Rosnäs och Hjulböle begränsar älfdalen, träder invid Torbonäs helt nära älfstranden och på Lyttskärs område når den fram till denna. Ylinokka, Kahaluoto och Väkevä nokka ligga dessutom på en mindre höjdsträckning, som äfven sluttar direkt ned mot älfven. Dessa höjdsträckningar äro, likasom de ute i älfven liggande öarna, bildade af krossgrus, där medelstora och stora stenar äro mycket allmänna. Granskogen, som för det mesta bekläder dessa höjder och öar (den är dock numera till stor del nedhuggen å Lyttskär), kan t. o. m. på långa sträckor vara så godt som ett enda stenröse, där man får hoppa från sten

till sten eller tränga sig fram mellan de väldiga blocken. Bärg äro däremot sällsynta; på Busö och Sådö finnas några sådana af obetydlig höjd. Invid Ylinokka och Torbonäs finnas dock två högre bärg.

Vid floden förekomma mest stenstränder med jämförelsevis små stenar, där de mest karaktäristiska växterna äro *Myosotis caespitosa, Stellaria media* och *Polygonum hydropiper*. Vikarna äro tämligen långgrunda och hysa samma växtlighet af vattengräs m. m. som inne i deltat. Inåt mot land kan antingen *Eqvisetum fluviatile* m. m. uppträda såsom redan beskrifvits, eller ock infinna sig *Carices* genast. Och ej sällan finnes mellan vattengräsen och albuskaget en egendomlig zon med *Polygonum foliosum*. Marken i denna zon utgöres alltid af mycket lös gyttja, som öfversvämmas vid högre vattenstånd. Än är gyttjan bar, än är den i större eller mindre grad täckt af *Ranunculus flammula* var. *reptans*. *Polygonum foliosum* förekommer här rätt ymnigt och ofta tillsammans med *P. hydropiper, P. minus, Bidens* etc. Under gyttjan, som är någon dm djup, möter fast mark: grus af samma slag, som träffas högre upp på stranden strax nedanför albältet. Denna zon kan nå en bredd af ett tiotal meter. Ofvanstående gäller både öarna och fastlandet.

En annan egendomlighet för nordöstra älfstranden är det rikliga uppträdandet af klibbal. Gråalen blir sällsynt redan vid Ylinokka, och från Porinnokka *) nedåt saknas den.

Mellan fastlandet och en del af holmarna finnas vidsträckta samfund af Characeer.

Den 9 juli företogs en exkursion till Södermarks by i Norrmark, som var af hufvudsakligen historiskt intresse. I nämnda by växer nämligen på Uusitalo (Praka) hemmans mark den gamla ek, som torde vara densamma, hvilken redan Linné omnämnt (Flora lapponica, Prolegomena, § 30), och om hvilken man tvistat, huruvida den vore vild eller ej. Det var naturligtvis för mig omöjligt att med säkerhet afgöra frågan, om än

---

*) En udde på Lyttskärs mark något ofvanom Tärnoura holme.

särskilda skäl synas tala för att trädet ursprungligen vore planteradt. — Under vägen gjordes bland annat observationen, att den forna sjön Pyyntöjärvi numera är igenvuxen och till största delen förvandlats till mossängar.

Den 22 juli gjordes ett besök hos läraren i naturkunnighet vid finska lyceet i Björneborg, fil. mag. F. A. Lönnmark, som under sommaren vistades i närheten af Kristerskär såg i Hvittisbofjärd. Han meddelade mig några notiser af botaniskt intresse.

Den 2—11 augusti undersöktes området vid sydvästra älfstranden från Inderö by med Kivins till Pihlava, Ytterö och ut till Mäntyluoto.

Ytteröudden mellan Kumo älf och Bredviksbukten är af alldeles annan beskaffenhet än trakten nordost om älfven. Den består nämligen till största delen af sand, delvis mycket fin hafssand. Ett större grusområde finnes dock mellan Inderö by, Einäjärvi och Pihlava. Men ej ens här förekomma stenar synnerligen talrikt, och aldrig äro de så stora som på nordöstra sidan om älfven.

Det på sandmarken vanligast förekommande trädslaget är tallen. Tallmo med vackra *Cladina*-mattor finnes t. ex. W och SW om Ytterö gård, där sanden är hopad i karakteristiska dyner.

Mellan Pihlava såg och järnvägen har sundet mellan Inderö och Ytterö fordom gått fram till det nuvarande Einäjärvi. Nu träffas här tåtelängar, öfver hvilka höja sig gruskullar — forna holmar — med karakteristisk lundvegetation: *Betula verrucosa,* lönn, rönn, asp, *Lonicera xylosteum, Ribes alpinum, Convallaria majalis, Polygonatum officinale* och *multiflorum, Rubus saxatilis, Melica* m. m. På fuktigare ställen ses *Alnus glutinosa, Melandrium rubrum, Triticum caninum* m. fl.

Flodstranden är emellan Kivins och Pihlava i mycket lik stranden i nordost: dels, i synnerhet närmare Pihlava, småstenig strand, dels långgrund gyttjestrand med *Polygonum foliosum* etc. Men ju längre man kommer från Pihlava åt Mäntyluoto till, desto mera tager sanden öfverhand, så att man, då

man passerat den sista villan, har framför sig en bred, mycket långgrund strand af lerhaltig sand och bevuxen längst utåt med *Heleocharis palustris* och *uniglumis*, inåt med *Agrostis alba, Festuca rubra, Carex Oederi, Plantago maritima* etc.

I SW sträcker sig en väldig dyn från Keri torp till Uparonokka. De viktigaste sandbindande växterna härstädes och på det utanför belägna sandfältet äro *Elymus arenarius* och *Ammodenia peploides*.

Närmast flodstranden träffas åtminstone en enkel rad klibbal. Vid Pihlava sträcker sig klibbalsbältet t. o. m. långt inåt. Gråal är dock allmän och ställvis mycket ymnig. Gråalen går ända ut till udden, därifrån järnvägen går öfver till Mäntyluoto, men observerades ej på denna ö.

Den 14—15 augusti gjordes ett besök hos fil. mag. K. G. Ollonqvist på hans villa å Stengårds hemman i Hvittisbofjärd. Magister Ollonqvist ställde med största tillmötesgående till mitt förfogande sin »Catalogus plantarum», hvilken möjliggör en i många afseenden intressant jämförelse mellan floran i Hvittisbofjärd och Björneborgstrakten. Förteckningen omfattar fanerogamer, kärlkryptogamer och mossor samt är i hufvudsak upprättad på 1860-talet. — På en exkursion till en liten vik med bräckt vatten insamlades bl. a. *Najas marina*.

Den 18—26 aug. vistades jag på Kumnäs udde, där exkursioner företogos åt olika håll, i synnerhet längs stränderna. Några ståndortsanteckningar gjordes. På yttersta delen af udden uppträder *Hippophaë*, icke som vanligt i en smal randzon utanför alarna, utan utbredande sig öfver större ytor. Intressant var äfven *Myrica*, som ställvis växte i stora massor. — Ifrån Kumnäs företogs en utfärd till de yttersta hafsholmarna, hvarvid Santakari, Oudoursholm och Pukkiluoto besöktes. Det viktigaste fyndet var *Ruppia spiralis*. Alla tre holmarna ligga inom hafszonen, som karakteriseras genom *Juncus balticus, Aira bottnica, Hippophaë rhamnoides, Fucus vesiculosus* och några andra alger.

De sista dagarna af augusti besöktes Räfsö, Tahkoluoto och Kapellskär, hvarvid isynnerhet floristiska och växtgeografiska

iakttagelser gjordes. Ballastplatsen på Räfsö karakteriseras främst af *Carduus nutans,* som finnes i massa och äfven uppträder i en vacker hvitblommig form. I ögonen fallande är äfven *Senecio Jacobaca.* Öfriga ballastväxter, 20 à 30 arter, finnas i mindre mängd.

Den 1 september var jag tvungen att afresa till Helsingfors. Ännu föregående dag på e. m. företogs en liten utflykt i stadens närmaste omgifning, hvarvid bl. a. insamlades *Spirodela polyrrhiza* och *Riccia fluitans,* nya för provinsen.

Till följd af den tidiga afresan blef det mig omöjligt att företaga tvänne utflykter, som säkerligen erbjudit mycket af intresse: den ena till Säbbskär, den andra till de numera med fastlandet förenade Björnholmen, Sandholmen, Herrainpäiväluoto och Gräsoura i närheten af Mäntyluoto. Äfven Kumnäs och delvis Ytterö blefvo rätt flyktigt undersökta. Inre delen af Bredviksbukten jämte tillstötande partier af fastlandet, hvilka trakter dock ligga på sidan om det egentliga undersökningsområdet, blefvo obesökta. Såsom i det föregående omnämnts, lämnades Svartsmark, Rosnäs och Hjulböle byar å sido. Det är att hoppas, att någon eller några af de intresserade personer, som voro mig följaktiga på mina färder, under kommande somrar noggrannare skola undersöka dessa eller andra nära Björneborg liggande trakter, t. ex. Hvittisbofjärds skärgård. —

Befolkningen har så godt som öfverallt visat mig tillmötesgående och välvilja, icke minst sedan lokalbladen i en notis omtalat min undersökning. Många äro i öfrigt de personer, som på sätt eller annat understödt mig, särskildt genom meddelande af floristiska och andra uppgifter. Till dem alla ett uppriktigt tack!

Så snart det insamlade materialet hunnit genomgås och bearbetas, skall det framläggas i ett för publicering lämpligt skick.

N:o 5.

Anmärkningsvärda växter från Björneborgstrakten.

Meddelande
af
Ernst Häyrén.

(Föredraget den 5 oktober 1901).

Aspidium thelypteris (L.), förut icke funnen i Sat., anträffades 13. VIII. 01. på Inderö bys mark, icke långt från Pihlava station. Växten förekom rätt ymnigt i och vid en liten försumpning tillsammans med *Typha latifolia, Hydrocharis* m. fl.

Juncus balticus Willd. är förut icke anmäld från Sat., ehuru arten, åtminstone i Björneborgstrakten, finnes i stora mängder i yttersta hafszonen, där den uppträder såsom karaktersväxt på sandig mark.

Spirodela polyrrhiza (L.) upptäcktes första gången i Sat. d. 7. VIII. 1901 i en lergrop nära Björneborgs stad. Här, likasom i andra, senare besökta lergropar invid staden, förekom denna art ymnigt tillsammans med *Lemna minor* och — ofta — äfven med *Lemna trisulca.* Den anträffades på en likartad lokal också längre bort från staden, nämligen på Lyttskär, innanför viken vid Alholmen.

Deschampsia bottnica × *caespitosa,* ny för provinsen, anträffades den 18 juli 1901 på några små grund i närheten af Ruohokari i Hvittisbofjärd.

Triodia decumbens (L.), ny för provinsen, togs den 23 aug. 1901 på Kumnäs i Björneborgs landsförsamling på sandjord å en fuktig, med videbuskar beväxt äng.

Najas marina L., förut ej anmäld från Sat., observerades redan 20. VIII. 1865 af fil. mag. K. G. Ollonqvist invid Viikilä torp å Stengård hemman i Hvittisbofjärd. Växten insamlades af mig på samma plats den 15 aug. 1901 och före-

kom rätt ymnigt, i synnerhet i den grunda vikens inre del. Troligt är att arten finnes äfven annanstädes i bräckt vatten i Hvittisbofjärds skärgård.

Ruppia spiralis L., ny för provinsen, anträffades den 20 augusti 1901 invid Santakari, en af de yttersta hafsholmarna i Björneborgstrakten. Denna växt förekom ymnigt på hård sandbotten, på inemot 1 meters djup. Stället var skyddadt för grof sjögång, ehuru vattnet där vanligen är i svallning. Lyceisten I. Selin, som åtföljde mig under exkursionen, var den som först observerade växten. — Samma växt fanns i mindre mängd äfven invid Oudoursholm, ungefär 0,5 km från föregående ställe.

Humulus lupulus L. omnämnes såsom växande vild i Sat. redan af Linné (Iter lapponicum, Carl v. Linnés ungdomsskr., samlade af E. Ährling, sid. 199). Den uppgifves nämligen förekomma mellan »Gjölbohl» (= Jördböle by i Sastmola?) och» Hvisbofjärd» »jucundo spectaculo vild, slåendes sig omkring aspträden etc. helt artigt». Uppgiften har betviflats, troligen dock med orätt. Vild humle finnes åtminstone på åtta ställen i Björneborgs landsförsamling, och mag. K. G. Ollonqvist har funnit sådan på två ställen i Hvittisbofjärd. Humlen anträffas vanligen på små, mycket steniga grushöjder, som fordom varit själfständiga holmar, men genom tillandning förenats med fastlandet; den uppträder vanligen någorlunda ymnigt, ställvis dock skäligen sparsamt. Vegetationen på dessa »holmar» är oftast mer eller mindre lundartad.

Polygonum foliosum Lindb. fil. Denna karakteristiska *Polygonum*-art växte sommaren 1901 i stor ymnighet på ömse sidor om Kumo älf nedanför deltat. Troligen finnes växten äfven längre uppåt älfvens lopp, ehuru den ej ännu var utvecklad, då dessa trakter af mig undersöktes. De första, sterila exemplaren togos i Torbonäs den 11 juli. Arten trifves på den lösa gyttjezon, som vid de långgrunda stränderna, i synnerhet inne i vikarna, ofta finnes mellan vattengräsregionen och den fastare delen af stranden, som sällan öfversvämmas. Denna zon står vid högre vattenstånd under vatten. Gyttjan är antingen bar eller mer eller

mindre tätt bevuxen med *Ranunculus flammula* f. *reptans*. Tillsammans med *P. foliosum* anträffas *P. minus, P. hydropiper*, någon enstaka *Bidens*-individ, *Callitriche verna* etc. — Ehuru *P. foliosum* i systematiskt hänseende står närmast *P. minus*, påminner den vid flyktigt betraktande dock mest om *P. hydropiper*. Detta är fallet i synnerhet med den form, som utbildas på ställen, hvilka länge varit i afsaknad af vatten. Här blir stammen ofta alldeles upprät, under det att den hos exemplar, som lefvat under normala förhållanden, nedtill vanligen är krypande och rotslående. En annan habituskarakter lämna bladen, som hos *P. foliosum* äro utstående eller oftare vinkelrätt utspärrade, t. o. m. vid basen tvärt böjda nedåt; denna karakter synes ej så väl på prässade exemplar, men är ute i naturen i ögonen fallande. — I sin beskrifning*) af arten uppräknar Harald Lindberg äfven de tills dato kända fyndorterna, bland hvilka nämnas tvänne invid Kumo älf: Nakkila, 19. VII. 1859, Th. Simming; Karkku, 31. VIII. 1872, Hj. Hjelt. Då arten dessutom förekommer vid älfvens utlopp och därtill i ymnighet, synes det sannolikt, att den hör till älfdalens karaktersväxter.

Salicornia herbacea L., ny för provinsen, upptäcktes på tvänne lokaler i Björneborgs landsförsamling: Torbonäs och Inderö. På bägge ställena förekom växten tillsammans med *Atropis distans;* i närheten växte *Juncus Gerardi*, på det ena stället dessutom *Glaux*. Jordmånen var starkt lerblandad sand. Bägge lokalerna äro belägna 200 à 300 m från flodstranden, men nära en half mil från saltvatten. De jämte *Salicornia* uppträdande växterna återfinnas icke förrän man kommer ut till hafsstranden. Allt tyder sålunda på, att här föreligga ståndortsrelikter från den tid, då salt vatten ännu sträckte sig rundtom det med fastlandet nu sammanvuxna Inderö. På båda lokalerna uppträder *Salicornia* ymnigt.

*) Meddelanden af Societas pro Fauna et Flora Fennica h. 27 (1900—1901), p. 4.

N:o 6.

Finlands Galeopsis-former.

Meddelande

af

Harald Lindberg.

(Föredraget den 5 oktober 1901).

I H. M. F. upptagas af släktet *Galeopsis* arterna *G. ladanum* L., *G. versicolor* Curt. (= *G. speciosa* Mill.) och *G. tetrahit* L.

Under flere somrar har jag på särskilda ställen gifvit akt på den form, som hos oss kallats *G. tetrahit,* för att få utredt, huruvida möjligen både *G. tetrahit* och *G. bifida* Boenn. förekomma i Finland. Öfver allt har jag sett endast den form, som genom sina smärre, med smal, urnupen underläpp försedda blommor visat sig tillhöra *G. bifida.* Först denna höst lyckades jag finna den äkta *G. tetrahit* i ett trädgårdsland på Träsvedja invid Malm station i Helsinge och några dagar senare på en nybesådd gräslinda i Kajsaniemi park härstädes. På sistnämnda plats växte denna art tillsammans med såväl röd- som hvitblommig *G. bifida* samt med *G. speciosa.* Här var jag i tillfälle att studera dessa närstående arter ute i naturen och kunde således lätt iakttaga de för dem utmärkande karaktererna. Jag underkastade därefter de på härvarande museum förvarade finska formerna af detta släkte en närmare granskning för att dymedels få dessa arters utbredning hos oss klarställd. Såsom resultat af denna granskning har framgått, att *G. bifida* är den hos oss allmänt öfver hela landet utbredda formen, medan däremot *G. tetrahit,* såsom följande förteckning på för mig kända fyndorter utvisar, är iakttagen på endast ett fåtal lokaler, spridda från landets sydligaste till dess nordligaste delar.

Galeopsis tetrahit L.

Ab., Åbo, leg. Ringbom. Exemplaret saknar blommor, men tillhör, att döma af bladformen och den sparsamma hårbeklädnaden, denna art.

N., Pojo, Sällvik, 14. VIII. 1900, Martha Schauman.
Helsingfors, Brunnsparken, 13. VIII. 1899, Marie Seidenschnur.
Helsingfors, Kajsaniemi, 30. IX. 1901, H. L.
Helsinge, Åggelby, 26. VII. 1899, Inga Stenberg.
Helsinge, Malm, Träsvedja, 20. IX. 1901, H. L.

Sb., Kuopio, 6. VIII. 1856, L. M. Runeberg.

Le., Enontekis, Palojoki, 30. VII. 1867, A. J. Malmberg.

Li., Enari, 1856, E. Nylander & Gadd.

Lt., Kola, 28. VII. 1861, P. Karsten.
Srednij vid Kola viken, VII. 1885, V. F. Brotherus.

Från landets östra delar är *G. tetrahit* mig veterligen icke känd. S. Korschinsky (Tentamen Floræ Rossiæ orientalis) upptager denna art endast från en lokal i guv. Kasan och från tvänne i guv. Wiatka; *G. bifida* anför han däremot såsom allmänt utbredd särskildt i de östra delarna af det af honom behandlade området, som omfattar guvernementen Kasan, Wiatka, Perm, Ufa, Orenburg, norra delen af Samara samt Simbirsk. En likartad utbredning synas arterna hafva äfven hos oss.

Galeopsis bifida Boenn.

Denna art är, såsom nämndt, allmänt utbredd öfver hela Fennoscandia orientalis.

Galeopsis ladanum L

Af denna art förekommer hos oss endast den bredbladiga hufvudformen, a *intermedia* (Vill.). Dess nordgräns går öfver Jyväskylä (Tb), Jorois (Sb) och Suopohja (On); ännu längre norrut, såsom vid en ångkvarn i Brahestad (Om) är *G. ladanum* visserligen iakttagen, men den uppträder då endast tillfälligt.

Galeopsis speciosa Mill.

Likasom *G. bifida* allmänt utbredd öfver hela området. Af ifrågavarande art äro inom vårt land anträffade ett par egendomliga färgvarieteter, nämligen a) en rödblommig, f. *purpurea* Sælan p. p., utmärkt genom röd pip och öfre läpp (den undre läppen har violett midtflik och gula sidoflikar såsom hos den vanliga formen) samt b) en hvitblommig, f. *alba,* med enfärgadt hvit krona. Af dessa är f. *purpurea* till först anträffad af rektor E. J. Buddén på Vehmersalmi invid Kuopio (10. VIII. 1888); senare har professor Th. Saelan påträffat några individer af samma form i en kornåker i Kb, Juuka, Lonkkavaara, Hartola (3. VIII. 1900). På båda dessa ställen växte den tillsammans med den vanliga formen. Den senare färgvarieteten, f. *alba,* är af student F. W. Klingstedt observerad vid Ilonoja i Jaala socken, Ta (8. VIII. 1898). De första af prof. Saelan såsom f. *purpurea* vid ett af Sällskapets möten anmälda exemplaren från Helsingfors tillhöra ej *G. speciosa,* utan den nedan anförda *G. pubescens.*

Galeopsis pubescens Besser.

Denna för vår flora främmande art skiljer sig från *G. speciosa, G. bifida* och *G. tetrahit* genom stammens afvikande beklädnad: nedåtböjda, mjuka, något krulliga hår jämte sparsammare inblandade, styfva, borstlika sådana, liknande dem hos nyss nämnda tre arter. Blommorna äro röda med gul pip och stora som hos *G. speciosa.* Prof. Saelan har tvänne gånger i Arkadia-trädgården härstädes anträffat *G. pubescens*, där den växte tillsammans med *Lamium album, L. purpureum* och *G. bifida,* första gången den 6. IX. 1894, då endast en individ observerades, och därefter 22. VIII. 1895, då några exemplar iakttogos. Senare har prof. Saelan därstädes förgäfves eftersökt densamma. Den form, som här anträffats, är f. *hispida* Tausch, utmärkt genom mer rikligt förekommande borstlika hår. *G. pubescens* är att betrakta såsom tillfällig hos oss. Den tillhör öfverhufvud alls icke den nordeuropeiska floran, men förekommer däremot i sydöstra Europa och östra delarna af Central-Europa.

De karakterer, genom hvilka de finska formerna af *G. tetrahit* och *G. bifida* skiljas från hvarandra, framgå af följande öfversikt:

G. tetrahit L.	*G. bifida* Boenn.
Stam med glest sittande borstlika hår.	Stam, synnerligast under lederna, med borstlika hår.
Blad kortare, med kort, afrundad bas.	Blad längre, med afsmalnande bas.
Blommor röda (endast exemplaret från Malm hvitblommigt), vanl. 17—20 mm långa, med upptill tydligt vidgad pip; undre läppens knölar höga och spetsiga, dess midtflik kvadratisk, i spetsen tvär eller afrundad, med platta kanter.	Blommor hvita eller röda, vanl. 13—14 mm långa, med upptill icke vidgad pip; undre läppens knölar låga och trubbiga, dess midtflik långsträckt, smal, med nedviken kant, i spetsen urnupen; äfven sidoflikarna oftast svagt urnupna.

N:o 7.

Phimodera humeralis Dalm. och Dolichopus Ruthei Löw.

Tvänne nykomlingar till Finlands fauna.

Meddelande
af
John Sahlberg.

(Föredraget den 5 oktober 1901).

Under senaste sommar företog jag i medlet af juli månad några exkursioner på Hangö landtunga, hufvudsakligen för att undersöka insektfaunan på dess sandiga stränder, och biträddes därvid af min son Unio. Resultatet utföll ej så lyckligt, som jag hade hoppats, troligen emedan årstiden ej var rätt lämplig.

Emellertid anträffade vi några för vår fauna nya arter, bland dem tvänne remarkabla former, den ena hörande till ordningen Hemiptera, den andra till Diptera.

1. *Phimodera humeralis* Dalm. Af denna art, tillhörande det intressanta släktet *Phimodera*, påträffades imagines och larver å vipporna af de spridda strån af *Festuca duriuscula*, som växte på de torra sandfälten utmed östra kusten mellan Täktom by och Hangö stad. Larverna förekommo tämligen talrikt, men endast några få individer voro denna årstid fullt utbildade, så att vi med stor möda lyckades insamla ett par tiotal imagines. Förut är denna art tagen i Skåne och Halland samt på enstaka lokaler i Ryssland och norra Tyskland; den är, likasom öfver hufvud arterna af detta släkte, öfver allt mycket sällsynt. En följd af dessa arters sparsamma förekomst är att de ofta blifvit förväxlade med hvarandra, och att väl skilda species från olika orter beskrifvits under samma namn, i den förutsättning att de vore identiska. Noggrannare undersökningar hafva emellertid visat, att nämnda släkte äger omkring femton skilda, ehuru närstående species, hvilka hafva en ganska inskränkt utbredning och hufvudsakligen förekomma på sandstepper i sydöstra Europa. Från Finland känna vi förut endast en art, *Ph. fennica* J. Sahlb., beskrifven efter ett enda, vid Uleåborg af professor W. Nylander taget exemplar, angående hvilkens utbredning och lefnadssätt professor O. M. Reuter är i tillfälle att lämna nya meddelanden. Från Sverige känner man äfvenledes blott en art, nämligen den likaså efter ett enda exemplar beskrifna *Ph. lapponica* Zett.

Den vid Hangö funna arten visade en stor färgolikhet hos de skilda könen.

Honan, som öfverensstämmer med den af Dalman äfvenledes efter ett exemplar under namn af *Tetyra humeralis* först beskrifna formen och som sedermera af senare författare, såsom Flor, Fieber, Reuter m. fl., ånyo beskrifvits under detta artnamn, är ofvan svartbrun med små upphöjda hvitgula punkter och likafärgade små fläckar på hufvud och prothorax samt dessutom tecknad med en stor hvitaktig, oregel-

bundet rätvinkligt triangelformig humeralfläck, som sträcker sig öfver täckvingarnas obetäckta del och skutellens yttre basaldel, med den räta vinkeln vänd inåt.

Hannen är däremot ofvantill gråhvit eller hvitgul med sparsamma bruna och svarta teckningar. Efter all sannolikhet har detta kön af några författare tagits för *Phimodera galgulina* H. Sch. Arten skiljer sig dock från den rätta *Ph. galgulina*, af hvilken exemplar från Ungern benäget meddelats af prof. Reuter, genom nästan räta framhörn hos prothorax, under det hos sistnämnda art dessa hörn äro mera utdragna, men i själfva spetsen tydligare afrundade. Dessutom är den ungerska arten tydligare borsthårig och har en något skrofligare yta än vår art.

2. *Dolichopus Ruthei* Löw. Den andra nykomlingen till vår fauna är ofvan nämnda särdeles vackra dipter, utmärkt genom en skarpt tecknad liten svart fläck vid själfva vingspetsen. Af denna art anträffades två hanexemplar på ett mycket sankt kärr vid Täktom träsk omkring 5 kilometer norr om Hangö stad, där den flög bland *Carices* och *Eriophora* tillsammans med den något mindre, hos oss förut endast ett par gånger funna *D. punctum* Meig. Äfven denna arts hanne har en svart punkt på vingarna, som dock är belägen vid inre kanten bakom spetsen; dessutom hafva vingnerverna en annan form, hvarjämte flere andra olikheter förefinnas. *D. Ruthei* är för öfrigt funnen på några orter i södra Sverige; bl. a. hafva flera exemplar anträffats i Östergötland.

N:o 8.

Über das Vorkommen von Alderia modesta bei Helsingfors.

Von

A. Luther.

(Vorgetragen 5 October 1901).

Im Jahre 1878 entdeckte Prof. J. A. Palmén im Finnischen Meerbusen bei Helsingfors zwei Nudibranchier, *Emble-*

tonia pallida und *Pontolimax capitatus*, [1]) von welchen wenigstens die erste Art hier regelmässig vorkommt. [2]) Zu diesen beiden Arten kann ich nun eine dritte fügen, welche der Gattung *Alderia* Allman angehört und von der einzigen bekannten Art *A. modesta* (Lovén) in so geringem Grade abweicht, dass ich sie hier unter diesem Namen anführe.

Auf einer in Gemeinschaft mit D:r K. M. Levander und einigen anderen Herren am 21 September 1901 nach der unweit Helsingfors gelegenen Insel Fölisön unternommenen Excursion fand ich die Art in einer kleinen Uferpfütze nahe bei der zur erwähnten Insel führenden Brücke. Die Dimensionen der Pfütze waren nur etwa $^3/_4$ m $\times$ $^1/_4$ m; die Tiefe etwa 5 cm; die Höhe über dem damaligen (niederen) Wasserstand schätze ich auf etwa 15 cm, den Abstand von dem Wasserrand auf 6—7 m. Es unterliegt keinem Zweifel, dass die Wellen bei stärkerem Wind die Pfütze erreichen, und man konnte a priori annehmen, dass der Salzgehalt starken Schwankungen unterliegen würde. Zwei Wasserproben, welche ich auf ihren Gehalt an Cl habe analysieren lassen, beweisen auch letzteres zur Genüge. Am 21. IX enthielt 1 l Wasser 1,669 gr Cl, entsprechend 2,80 gr NaCl pro l, am 28. IX war der Gehalt an Cl auf 2,556 gr gestiegen, entsprechend 4,21 gr NaCl pro l. — Der Boden der Pfütze war mit *Scirpus parvulus* bedeckt, dem sich einige zum grössten Teil abgestorbene Exemplare von *Enteromorpha intestinalis* zugesellten. Von Mikrophyten habe ich notiert: sterile *Spi-*

---

[1]) Palmén, J. A. Tvenne Opistobranchiater från finska viken. Medd. Soc. F. & Fl. fenn. 7. 1881, S. 129—131. — Schon 1863 hatte jedoch, wie ich während der Drucklegung dieser Zeilen finde, Alex. v. Nordmann eine Mitteilung gemacht, der zufolge er an Schilfstengeln *(Phragmites)* in der Tölöbucht bei Helsingfors eine nicht näher bestimmte ›*Tergipes*›-art gefunden hatte. Es ist höchst wahrscheinlich, dass sich diese Notiz auf *Embletonia pallida* bezieht, welche noch heute an demselben Fundort häufig ist. Vgl. Öfvers. F. Vet. Soc. Bd. VI. 1864, S. 12.

[2]) Levander, K. M. Materialien z. Kenntn. d. Wasserfauna in der Umg. von Helsingfors, etc. III. Acta Soc. F. et Fl. fenn. XVII. 1899. N:o 4, S. 17.

rogyra-fäden (zahlreich); eine in Zoosporenbildung begriffene *Cladophora;* Diatoméen in Menge (sowohl Arten wie Individuen); ferner zahlreiche Cyanophycéen: Rivulariacéen auf *Scirp. parvulus, Calothrix* sp., *Oscillatoria* sp., *Arthrospira* sp. — Von Tieren beobachtete ich: *Chydorus sphæricus* (massenhaft), zahlreiche Cyclopiden und Harpacticiden, ferner kleine Trichopteren Larven, *Chironomus*- und *Ceratopogon*-Larven, viel kleine Nematoden u. Hypotrichen, sowie einzelne Individuen von *Limnæa stagnalis* (ganz jung), dem eigentümlichen Rädertier *Lindia torulosa* und dem Strudelwurm *Macrostoma hystrix* (1 Ex.).

Bei einem erneuten Besuch am Fundort am 28. IX fanden sich in der Pfütze abermals 2 Exx. von *Alderia.* Trotz eifrigen Suchens konnte aber in keiner der zahlreichen Pfützen der Umgebung irgend ein Exemplar der Art entdeckt werden.

Das grösste von mir gefundene Exemplar mass 8 mm Länge und 3 mm Breite bei ruhigem Kriechen. Von der Abbildung Alder and Hancock's[1]) (Fam. 3. Pl. 41. Fig. 2) weichen unsere Exemplare in einigen Beziehungen ab. Die Rückenanhänge beginnen nämlich bei allen von mir untersuchten Individuen etwas weiter rückwärts als es bei den abgebildeten Exx. der Fall ist, nämlich hinter dem vordersten Viertel des Körpers. Auch die Form der Blindsäcke ist bei unseren Exx. breiter, nie so langgestreckt wie auf der citierten Abbildung (Figg. 2 u. 3). Von geringer Bedeutung ist es wohl, dass die Farbe der bei uns gefundenen Tiere viel lebhafter war als auf der Figur der englischen Autoren, ein Unterschied, der wohl dem Umstande zuzuschreiben ist, dass Alder und Hancock nur bereits abgestorbenes Material vorlag. Brady[2]) beschreibt seine

---

[1]) Alder, J. and Hancock, S.: A Monograph of the British Nudibranchiate Mollusca. London 1845.

[2]) Brady, G. E. On the occurence of *Alderia modesta* near Sunderland. Trans. Tyneside Nat. Field Club. 1860—62. Vol. 5, pag. 151. Newcastle-upon-Tyne 1863. — Eine Abschrift dieser Notiz verdanke ich dem freundlichen Entgegenkommen des Herrn D:r O. Borge in Stockholm.

Exx. als »of a dull greyish green colour». Die von mir gefundenen Individuen waren dunkelgelb mit schwarzer Pigmentierung und dunkel braun oder grün durchschimmerndem Darm. Die jungen Tiere waren stets dunkler als die erwachsenen. — Die Radula meiner Exx. stimmt mit der Beschreibung und Abbildung Alder & Hancock's überein.

Der hiesige Fundort erinnert an diejenigen auf den Brittischen Inseln. Dort wurde *Alderia* nämlich in Brackwasserpfützen gefunden, welche nur von hoher Flut erreicht werden. — Zu den Eigentümlichkeiten der Art gehört die Gewohnheit das Wasser zu verlassen und auf das trockene Land hinauf zu kriechen. Auch meine in Gefangenschaft gehaltenen Individuen krochen oft an den Wänden der sie beherbergenden Glasgefässe empor. Leider fielen sie schon nach ein par Tagen dem Angriff von Saprolegniacéen zum Opfer.

Nach der mir zu Gebote stehenden sehr unvollständigen Literatur zu urteilen, ist die Art bisher nicht aus dem Gebiete der Ostsee bekannt. Die einzigen mir bekannten Fundorte sind die Küste von Bohuslän in Schweden, wo Lovén [1]) die Art zuerst entdeckte, sowie auf den Britischen Inseln: Scibberen in Süd-Irland, Swansea im südlichen Wales, Sunderland südlich von Newcastle sowie Hylton Dene in NO-England. [2])

[1]) Lovén, S. Om nordiska Hafs-Mollusker. Öfvers. K. Vet. Akad. förh. Årg. I. 1844. Stockholm 1845 p. 49. *(Stiliger modestus).* — Auch in Index. Moll. litora Scandinaviæ occidentalia habitantium. Ibid. Årg. III. 1846 p. 140 *(Alderia modesta).* — Alder & Hancock geben Norwegen an, was wohl auf einer Verwechslung beruht.

[2]) Letzterer Fundort nach Brady, G. S. On the Crustacean Fauna of the Salt-Marshes of Northumberland and Durham. Nat. Hist. Transact. Northumb. and Durh. Part. I, Vol. III, 1869, p. 121.

N:o 9.

Phimodera fennica J. Sahlb., dess lefnadssätt och nymf.

Meddelande

af

O. M. Reuter.

(Föredraget den 5 oktober 1901).

Med anledning af professor J. Sahlberg's i dag gjorda meddelande om upptäckten inom vårt faunaområde af en ny art af det egendomliga hemiptersläktet *Phimodera* anhåller jag att få lämna några uppgifter om den förut hos oss kända arten af detta släkte, *Ph. fennica* J. Sahlb.

Af densamma känner man hittills endast tvänne finska exemplar, det första funnet den 13 juni i närheten af Uleåborg af prof. W. Nylander, det andra taget år 1877 i Suonenjoki i norra Savolax af d:r E. J. Warén, enligt hvilkens uppgift den lefver på sandmarker (se J. Sahlberg, En. Hem. Gymnoc. Fenn., p. 13). Arten har sedermera blifvit funnen i Petersburgska guvernementet, såsom det uppgifves på *Cladonia rangiferina*, (Bianchi, Ann. Mus. Zool. S:t Petersb. 1897, p. XII) och i Norge af Varloe, som vid Risör tagit tre exemplar, krypande omkring på sanden (Ent. Tidskr. 1901, p. 144).

Senaste sommar besökte jag den 7 juli Nagu Sandö, på hvilkens södra kust den sandiga stranden sträcker sig ett långt stycke in åt ön, bevuxen blott här och där med små *Thymus*- och *Arctostaphylos*-tufvor. Då jag undersökte dessa senare, på hvilka bland andra den förut i Skandinavien blott vid Christiania och i Finland i Kivinebb (på båda ställena endast ett exemplar) funna *Aphanus phoeniceus* förekom talrikt [1]), upptäckte jag under tufvorna ett gammalt dödt exemplar af en skutellerid, som

[1]) Funnen senaste sommar äfven vid Hangö af prof. J. Sahlberg.

vid närmare undersökning befans vara *Phimodera fennica* J. Sahlb., och kort därefter under en annan tufva ett lefvande exemplar jämte några larver. Oaktadt träget sökande kunde jag ej anträffa flere. Jag återvände till stället den 16 augusti och lyckades nu finna tre vackra imagines samt två fullvuxna nymfer, af hvilka den ena utvecklades till imago den 23:dje, medan den andra däremot dog.

Dessa exemplar äro alla hanar och betydligt mindre än den af Sahlberg beskrifna honan. Deras längd är 7 mm; färgen är något varierande, än tämligen rent grå, än stötande i rödt, skutellen mer eller mindre, stundom nästan omärkligt tvärskrynklig och med mörkare vattrade teckningar; grundfärgen tydlig äfven på framdelen af pronotum och hufvud, icke såsom hos honan helt och hållet svartaktig. De hufvudsakliga artkaraktererna äro dock desamma som för denna, och jag tviflar åtminstone tills vidare icke på att dessa och förut kända exemplar tillhöra samma species.

De hemförda nymferna lefde uteslutande på *Arctostaphylos,* å hvilkens bladstjälkar och unga frukter de sögo; däremot syntes de försmå *Vaccinium vitis idæa,* som äfven bjöds dem. Det gamla döda exemplaret, som jag fann under en *Arctostaphylos*-tufva jämte talrika affallna och torra, vintergamla bär, påminte starkt till utseendet om dessa.

Då nymfen ännu är obeskrifven, meddelas här nedan följande beskrifning öfver densamma:

Phimodera fennica J. Sahlb. *nympha:*

Breviter obovata, sat convexa, superne griseo-pubescens, nigro-punctata; capite vittula utrinque prope oculum vittisque duabus mediis verticis in marginem clypei continuatis nigris; noto linea tenui discoidali longitudinali, maculis quatuor parvulis pronoti duabusque majoribus basalibus mesonoti latius distantibus laevibus pallidis; dorso abdominis lateribus utrinque punctis quinque in seriem dispositis pallidis nigro-cinctis, disco medio nigricante, segmento secundo guttulis basalibus duabus distantibus, segmentis tertio et quarto apice medio macula

transversali majore pallida utrinque punctis duobus nigris notata instructis; connexivo medio segmentorum nigricante; corpore inferne albido, inpunctato, solum lateribus grisescente, dense nigropunctato; antennis nigricantibus, articulo primo pallido; pedibus nigris, femoribus dimidio basali albidis, inpunctatis, tibiis superne pallidis, sulcis duobus longitudinalibus nigris Long. 6 mm.

N:o 10.

En ny finsk art af hemiptersläktet Sehirus.

Meddelande
af
O. M. Reuter.
(Föredraget den 5 oktober 1901). *)

Senaste vår anhöll den kände hemipterologen d:r G. Horvath i Buda-Pest om de exemplar, jag i min samling eger af *Sehirus dubius* Scop., med hvilken arts närmare utredning han då var sysselsatt. Jämte eget material tillsände jag honom då äfven det i universitetets finska museum förvarade, af d:r F. Sahlberg för länge sedan vid Åbo funna, såsom denna art uppställda exemplar, hvilket i Sahlbergs Monogr. Geor. Fenn. p. 21 upptogs under namn af *Cydnus albomarginellus* Fabr. Detta är det enda kända finska och öfverensstämmer med afseende å den starka tvärintryckningen på pronotum med den af Horvath år 1880 uppställda *S. impressus*.

Insekterna hafva nu återsändts och d:r Horvath meddelar, att det finska exemplaret befunnits tillhöra den af J. Scott år 1874 från Japan och China beskrifna *S. (Canthophorus) niveimarginatus* (Sign., Rev. du groupe des Cydnides, 263, 3, T. XXVI, f. 233, Ann. Soc. Ent. Fr. 1884, 57, T. III, f. 223). Denna art skiljes lättast från *S. dubius* genom följande karakterer:

---

*) Senare förfullständigadt. O. M. R.

Corpore superne crebrius punctato, capite apicem versus minus reflexo et apice leviter inciso, sulco orificiorum odoriferorum *abbreviato*, scutello ruguloso, marginibus lateralibus ventris *totis* anguste eburneis».

Den i mellersta och södra Europa lefvande *S. dubius* har framtill smalare och helbräddadt hufvud, betydligt längre och framåt böjd orificial-sulcus samt hvitfläckigt konnexivum.

S. niveimarginatus har i själfva värket en ganska vidsträckt utbredning öfver norra Asien. F. Sahlberg har från Daurien hemfört exemplar af denna art och de exemplar från Osnatjennaja, hvilka Hammarström tagit och hvilka jag i »Hemiptera Heteroptera från trakterna kring Sajanska bärgskedjan» (Öfv. Finska Vet. Soc. Förh. XXXIII, 1894, 173, 2) anfört under namn af *Canthophorus dubius,* hafva vid närmare undersökning visat sig tillhöra *C. niveimarginatus.*.

Då de af F. Sahlberg i Daurien funna exemplaren äro uppstuckna på alldeles liknande nålar, som exemplaret från Åbo, kunde tvifvel uppstå, huruvida icke möjligen detta senare af något misstag införts i den finska faunan. Likheten i uppstickning och preparation är emellertid lätt förklarlig, då exemplaren samlats af samma person, och en utbredning, sådan som den af *S. niveimarginatus*, i fall Åbo-exemplaret vore finskt, är alls icke enastående. Jag vill här endast anföra en art, *Acanthia (Salda) Sahlbergi* Reut., som hittills varit känd endast från Finland, men af hvilken E. Saunders sändt mig exemplar, tagna i Amur. Likaså är den egendomliga homopteren *Bathysmatophorus Reuteri* J. Sahlb., enligt meddelande i bref af E. Autran, utbredd ända in i nämnda land. Likasom denna, förekomma antagligen äfven *Ac. Sahlbergi* och *Sehirus niveimarginatus* öfver en stor del af Sibirien.

Osäkert är ännu till hvilken art det af Fallén från Sverige anförda exemplaret (Hem. Svec. p. 19, *Cydnus albomarginatus*) och det i Peterburgska guvernementet af Hummel funna (Bianchi, Ann. Mus. Zool. St. Petersb. 1897, p. IX) höra; Falléns beskrifning (»*maculis* abdominis lateralibus albis») tyder dock på att den svenska arten vore den äkta *dubius*.

N:o 11.

Eine neue farblose Peridinium-Art.

Von

K. M. Levander.

(Vorgetragen am 2. November 1901).

Ich gebe im Folgenden eine Beschreibung eines kleinen Vertreters der Gattung *Peridinium*, welcher wegen Mangel an Chromatophoren beachtet zu werden verdient. Die Art wurde von mir in einer, Långviken genannten, seichten Brackwasserbucht (Eingang ca. 20 km W von Helsingfors) im vorigen Sommer gefunden. Sie kam zahlreich am Ufer, welches mit Schilf, Rohr und *Potamogeton perfoliatus* bewachsen war, sowie am Boden vor; doch war sie auch in Oberflächenfängen häufig vertreten. Der Salzgehalt des Wassers, wo die Art lebte, wechselte zwischen 0,42—0,50 procent. [1])

Peridinium achromaticum n. sp.

Der Körper ist klein, 31 bis 44 μ lang und fast ebenso breit (29 μ bei einer Länge von 31 μ, 38 μ bei einer Länge von 40 μ). Der Querschnitt ist kreisrund, nur mit etwas abgeplatteter Ventralseite. Die Querfurche verläuft transversal in der Mitte des Panzers. Die Vorderhälfte hat einen zugespitzten Pol, die hintere Hälfte erscheint in gewisser Lage zweigespalten.

Der Panzer ist dünn, leicht zerbrechlich, die Platten sind so schwach areolirt, dass sie fast wie glatt aussehen. Die Intercalarzonen sind in der Regel schmal; bei Exemplaren mit breiteren Intercalarzonen erscheinen diese schwach quergestreift.

---

[1]) Der Salzgehalt ist angegeben nach einigen zu verschiedenen Zeiten des Sommers geschöpften Wasserproben, deren Chlorgehalt im chemischen Laboratorium des Polytechnischen Instituts bestimmt worden ist.

Fig 1.

Fig. 2.

Fig. 1. Ventralansicht der Schale eines 31 μ langen, 29 μ breiten Exemplars. — Fig. 2. Dorsalansicht der hinteren Schalenhälfte eines grösseren Exemplars. Die beiden Figuren sind bei Anwendung von Leitz' Obj. 7, oc. 1 gezeichnet.

Die Zahl der Platten beträgt zusammen 21, wie bei *P. tabulatum.* Von den Platten gehören 14 der vorderen Panzerhälfte und 7 der hinteren an. Die Anordnung der Platten ist die typische. Unter den ersteren findet man 7 Prääquatorialplatten, von denen die dorsalmediane etwas breiter als die übrigen ist. Die Rautenplatte ist vierseitig, schmal und in der Längsachse der Schale ausgezogen. In ihrem vorderen rinnenförmigen Fortsatze liegt am Apicalpol die Scheitelöffnung. Die Ränder der Rinne erscheinen am Apicalpol als zwei winzige Stachelchen. Von Apicalplatten finden sich ein Paar ventrale, schmälere, ein Paar laterale, breitere, fünfseitige Platten und eine unpaare, dorsale, vierseitige Platte (vordere Dorsalplatte). Zwichen dieser und der mediandorsalen Prääquatorialplatte liegt eine sechsseitige Dorsalplatte (hintere Dorsalplatte).

In der hinteren Panzerhälfte finden sich 5 Postäquatorialplatten und zwei Antapicalplätten. Die Ränder der schmalen Längsfurche sind besonders nach hinten kammartig erhöht und erscheinen in dorsaler und ventraler Ansicht als zwei kurze Stachel.

Der Kern liegt vor einem Flüssigkeitsreservoir in der Mitte des Körpers und erscheint bei in Methylessigsäure fixirten Exemplaren von gestreckt bohnenförmiger Gestalt. Die Länge beträgt bei grossen Exemplaren etwa 23 μ.

Das für die Art charakteristischste ist das vollständige Fehlen von Chromatophoren. Auch ist kein Stigma vorhanden. Im peripheren Theile des farblosen Plasmakörpers finden sich hyaline glänzende Tröpfchen (Fett), welche sich bei Zusatz von 1 % Osmiumsäurelösung bräunen. In der hinteren Hälfte des Körpers liegt eine grosse helle Flüssigkeitsblase (Reservoir).

Geformte Nahrungskörper beobachtete ich nie bei den zahlreichen Exemplaren, die mir zu Gesicht kamen. Wahr-

scheinlich ernährt sich *P. achromaticum* saprophytisch. Dafür spricht auch sein Aufenthalt im Schlamme und am Ufer, wo es viel zahlreicher vertreten ist, als im offenen Wasser. Auch im Aquarium findet man das Tier am zahlreichsten am Boden.

Farblose Peridineen scheinen im Meere häufiger als im Süsswasser zu sein. Es ist besonders die schalenlose Gattung *Gymnodinium*, welche im Süsswasser und Meere auch chromatophorenfreie Formen aufweist. Von der Gattung *Glenodinium* hat O. Zacharias neulich eine hyaline Form, *Gl. apiculatum* Zach., aus dem Süsswasser beschrieben.[1] Unter den der Gattung *Peridinium* angehörenden Formen ist meines Wissens bisher keine aus süssem Wasser bekannt. Unter den marinen Formen ist *P. tristylum* Stein nach Berg[2] farblos, und nach Schütt[3] sollen auch die anderen marinen Vertreter dieser Gattung in der Regel ohne Chromophyll sein.

Die vorliegende Art habe ich bisher nur in brackischem Wasser gefunden, wo sie zusammen mit Süsswasser- und marinen Tieren und Algen vorkam.[4] Sie war den ganzen Sommer vom Anfang Juni bis wenigstens zur späteren Hälfte des August am genannten Fundort häufig.

---

[1] Zacharias, O., Zwei neue Dinoflagellaten des Süsswassers. Zool. Anz. Bd. XXIV, 1901. S. 307.

[2] Bergh, R. S, Der Organismus der Cilioflagellaten. Morph. Jahrb. Bd. VII. 1881.

[3] Schütt, Fr., Die Peridineen der Plankton-Expedition. I. Theil. 1895. S. 67.

[4] Angaben über die Zusammensetzung des Planktons der 3 km langen Bucht Långviken finden sich in meiner Schrift: Zur Kenntnis des Planktons und der Bodenfauna einiger seichten Brackwasserbuchten. Acta Soc. pro F. & Fl. fenn. Vol. XX, N o 5. 1901.

N:o 12.

Anteckningar gjorda under en ornitologisk resa till Lunkulansaari och Mantsinsaari i Salmis socken.

Meddelande

af

Rolf Palmgren.

(Föredraget den 2 november 1901).

Våren 1901 erhöll jag af Societas pro Fauna et Flora Fennica ett penningebidrag för att undersöka fågelfaunan på de stora öarna Lunkulansaari och Mantsinsaari i Salmis socken.

Från Helsingfors afreste jag den 7 maj till Sordavala. Här såg jag mig emellertid tvungen att kvardröja en hel vecka i afvaktan på Viborgs guvernörskanslis resolution på min ansökan om rättighet att skjuta fridlyst vildt. Under denna tid företog jag exkursioner i stadens omgifningar. Efter en besvärlig resa med skjuts anlände jag den 16 maj till Salmis kyrkoby och fortsatte följande morgon färden till Ulahto by på Lunkulansaari. Här tycktes allt ännu befinna sig i vinterskrud, ehuru vårens värkningar redan flerstädes voro skönjbara. Sålunda voro skogarna uppfyllda af snödrifvor, medan på åkrarna bara fläckar öfverallt skymtade fram. Ulahto-träsket hade afkastat sitt istäcke, och närmast öns stränder fanns en smal rand af öppet vatten. I detta sammanhang bör omnämnas att de flesta ängsmarker, till följd af det ovanligt höga vattenståndet denna och föregående vår, åtminstone delvis voro öfversvämmade.

På Lunkulansaari exkurrerade jag ända tills isen på Ladoga gifvit vika, och först i början af juni kunde jag begifva mig öfver till Mantsinsaari. Enär denna ö emellertid föreföll att vara mycket fattig på all slags fågel, återvände jag efter ett par dagar till Lunkulansaari, där jag vistades ända till den 22

juni, då jag med ångbåt afreste till Sordavala. Under denna tid hade ytterligare några exkursioner till Mantsinsaari samt en till fastlandet företagits.

Såsom af det ofvannämnda framgår, egnade jag tiden mellan den 17 maj och den 22 juni till ornitologiska iakttagelser. Vid min sena ankomst till Lunkulansaari hade största delen af ortens flyttfåglar redan infunnit sig, hvarför för de flesta arter några flyttningsdata icke kunde antecknas. Den mängd, i hvilken särskildt simfåglar och vadare uppträdde under vårsträcket, var anmärkningsvärd. De vistades därvid, hvarje art skildt för sig eller flere i sällskap med hvarandra, på Ulahto-träsket och dess stränder, i större eller mindre svärmar, varierande från 200 till några individer i flocken. Hvarje försök att komma inom skotthåll för att fälla exemplar, som föreföllo mig obekanta, misslyckades. Då en ansenlig mängd af de observerade arterna jämväl förekom häckande inom området, egnade jag den knappa tid, som stod mig till buds, till ett så vidt möjligt ingående studium af ortens häckfågelfauna. Såsom varande alldeles ensam, utan något biträde, ansåg jag tiden icke medgifva konservering af andra än de sällsyntare och för orten karakteristiska fågelarter jag lyckades öfverkomma, utan trodde mig nyttigare kunna använda den till exkursioner. Af de konserverade skinnen äro exemplar inlämnade till Sällskapets förfogande.

På Mantsinsaari och Lunkulansaari har tidigare Adolf von Bonsdorff uppehållit sig i samma syfte. Resultaten af hans observationer ingå under rubrik »Ornithologiska iakttagelser gjorda hufvudsakligast inom Salmis socken om våren 1881» i Meddel. af Societas pro Fauna et Flora Fennica, 15, 1886. Mina anteckningar från samma orter kunna sålunda tjäna endast som en komplettering af von Bonsdorff's. De innehålla en beskrifning i stora allmänna drag af Lunkulansaari med afseende å ståndorter och dessas fågelfauna, äfvensom en kortfattad systematisk förteckning öfver områdets samtliga fågelarter, upptagande deras förekomst, utbredning, af allmogen gifna benämningar samt andra iakttagelser.

Mantsinsaari och Lunkulansaari äro tvänne stora öar, belägna vid nordöstra kusten af Ladoga utanför Salmis kyrkoby och i ornitologiskt hänseende af intresse, emedan flyttfågelvägen för flere fågelarter går öfver dem i riktning mot nordost till Hvita hafvet.

Mantsinsaari, som är belägen ett godt stycke ut i Ladoga, liknar en långsträckt ås, är mycket skogfattig och till största delen bevuxen med buskar, af hvilka isynnerhet enen förekommer talrikt. Stränderna äro höga, dels steniga, dels sandiga, men aldrig lågländta med långgrundt vatten. Hela ön förefaller mycket steril och är i ornitologiskt hänseende åtminstone under vårsträcket föga lönande, emedan de flesta simfåglar och vadare i följd af den totala afsaknaden af lågländta och sumpiga stränder ej slå sig ned här, utan sträcka öfver till den nära fastlandet belägna Lunkulansaari. Och den omständigheten. att Ladoga ännu sent om våren är isbelagd, är orsaken till att gässen till största delen draga vidare norrut. Däremot borde Mantsinsaari om hösten vid gässens sträcktid vara en lämplig vistelseort för den, som närmare vill studera flyttningsfenomenet inom denna fågelgrupp.

Lunkulansaari däremot eger i Ulahto-träsk med tillgränsande ängsmader för simfåglar och vadare särdeles lämpliga rastplatser och har för öfrigt ett helt annat utseende än Mantsinsaari, hvarför en beskrifning i stora allmänna drag af de särskilda ståndorterna kan hafva sitt intresse.

Ulahto-träsket är egentligen ett sund, som åtskiljer ön i tvänne delar. Emedan isen här smälter redan ett par veckor tidigare än på Ladoga, och träsket därtill synes äga en för fåglarna tilltalande natur, utgör det under sträcktiden en älsklingsuppehållsort för en mängd vadare och ännu flere simfåglar. Att detta träsk jämväl skulle ega en riklig häckfågelfauna, kunde man på grund af dess beskaffenhet genast sluta sig till. Det är nämligen ytterst långgrundt med särdeles sumpig och gyttjig botten och mestadels öppna, flacka stränder samt till största delen uppfylldt af gungflyartade bildningar, på befolkningens språk kallade »kubluloi». Detta mycket vattensjuka gyngfly,

hvars sega fasthet betingas af mossa, eger en vegetation af allehanda kärr- och vattenväxter, såsom starr, vass och fräken, af hvilka vassen befinner sig innerst, medan starr- och fräkenvegetationen vid yttre kanten omsluter det hela; härvid synes *Carex*-regionen oftast vara belägen innanför *Equisetum*-bältet, men dessutom förekommer starren glest spridd här och hvar i gungflyet. På sina ställen anträffas äfven mindre samlingar af *Comarum, Calla* och *Menyanthes;* den sistnämnda förekommer icke sällan så talrikt, att den fullständigt ersätter fräkenvegetationen. Genom gungflyet sträcker sig en mängd smala slingrande kanaler, hvilka med hvarandra förbinda den rand af fritt och öppet vatten, som finnes närmast intill hvardera stranden af träsket. Dessa kanaler ömsom utvidga sig till större eller mindre vattensamlingar, ömsom åter hoptränga sig till mycket trånga farleder, där roddaren endast med svårighet kan färdas fram. Vattenytan är sällan klar, utan oftast grumlig — något som till stor del härrör af den gyttjiga bottnen, från hvilken vid minsta blåst uppkastas slam och grus — samt vanligen betäckt af allehanda bladväxter, såsom *Potamogeton*, *Nymphæa, Nuphar* m. fl., äfvensom af fjolårig förmultnande vass och andra vegetationsrester, som hopat sig till ett tjockt och fast lager kring gungflyet. Alla intill träsket gränsande ängar och ängsmarker voro nu till en icke obetydlig utsträckning öfversvämmade, och öfverallt uppstucko ofvan vattenytan tufvor af mossa och gräsarter, buskar, mindre träd och ett virrvarr af gärdesgårdar. Närmast intill den sålunda bildade strandlinjen följde tufviga, sanka och vattensjuka ängar, eller ock var vattenbrynet kantadt af snårbildande buskar och småväxta träd, mestadels vide, al och björk. På sina ställen stod träsket dessutom i förbindelse med kärrängar, karakteriserade genom en vegetation af såväl björnmossa som hvitmossa samt riklig starr.

På Ulahto-träsket rådde under vårsträcket ett rörligt och brokigt lif. På de små vattensamlingarna i gungflyet, på de öfversvämmade ängsmarkerna och det större, öppnare klarvattnet i midten af träsket, öfverallt vimlade det af änder och dykänder (sl. *Spatula, Anas*, *Fuligula*), och vassruggarna voro på

sina ställen garnerade af dessa fåglar. Mot inloppet af träsket syntes stora svärmar af skrakar, prackor, allor, knipor, svärtor och sjöorrar (sl. *Mergus, Harelda, Glaucion, Oidemia*) dyka och simma omkring nära iskanten, på hvilken småfåglar sutto radade, ofta fågel vid fågel. Längre bort på isen rastade stundom flockar af gäss (sl. *Anser*, *Brenta*), hvika mot den ljusa fonden framträdde såsom mörkare fläckar och linjer. Af vadare åter voro de vattensjuka och delvis öfversvämmade ängsmaderna uppfyllda. Snäppor, spofvar och brushanar (sl. *Totanus, Numenius, Machetes*) sprungo här omkring och betäckte stundom nästan helt och hållet de större eller mindre tufplättar, som stucko upp ofvan vattenytan. Det hela företedde en tjusande och omväxlande anblick, brokig till följd af de mest olika färgdräkter, med hvilka isynnerhet hannarna af *Lamellirostres* och *Machetes* voro utrustade, och omöjlig att beskrifva. Lika svårt att troget återgifva var det oväsen, som uppstod, då flockarna flögo upp. De togo till vingarne med ett smällande, hvinande och susande ljud, blandadt med de mest olika läten. Tyvärr varade vårsträcket för de flesta arterna endast en kortare tid.

Ulahto-träsket, i den mening af beskrifningen framgår, egde såsom redan är påpekadt en riklig fågelfauna, som kan fördelas på en mängd olika ståndorter. Här nedan äro de på resp. lokaler häckade arterna antecknade med ett (h).

Sålunda observerades på gungflyet och — för så vidt det gäller simfåglar — på vattensamlingarna i detsamma följande arter:

Calamoherpe schoenobænus (h)
Emberiza schoeniclus (h)
Hæmatopus ostreologus
Numenius arcuata (h)
N. phæopus
Machetes pugnax (h)
Totanus fuscus
» *calidris*
» *glareola* (h)
» *glottis*

Actitis hypoleucos
Telmatias gallinago (h)
Tringa alpina
» *Temminckii*
Ortygometra porzana (h)
Ardea stellaris (h ?)
Spatula clypeata (h)
Anas boschas (h)
» *strepera*
» *penelope* (h)

Anas acuta (h)
» *querquedula*
» *crecca* (h)
Oidemia fusca
» *nigra*
Glaucion clangula
Fuligula cristata (h)
» *ferina* (h)
Harelda hiemalis
Mergus merganser
» *serrator*
Sterna hirundo (h)
Larus ridibundus (h)
» *canus* (h)
» *fuscus*
» *argentatus*
Podiceps griseigena (h)
Colymbus lumme (h)

Bland dessa kunna häckfåglarna indelas i två grupper: den ena omfattande dem, som voro beroende af gungflyets inre vassbevuxna del och där kläckte, den andra omfattande åter de arter, hvilka såsom häckplatser använde kanterna af gungflyet eller de kring densamma hopade lagren af förmultnande växtdelar och andra vegetationsrester. Till den förra gruppen hörde det stora flertalet. Den senare gruppens representanter voro följande:

Sterna hirundo (h)
Larus ridibundus (h)
» *canus* (h)
Podiceps griseigena (h)
Colymbus lumme (h)

På de vattensjuka ängarna vid stranden och tufsamlingarna i vattnet uppehöllo sig nedanstående arter:

Motacilla flava (h)
Anthus pratensis (h)
Vanellus cristatus
Numenius arcuata (h)
» *phæopus* (h ?)
Machetes pugnax
Totanus fuscus
» *calidris*
Totanus glareola
» *glottis*
Telmatias major
» *gallinula*
Anser bernicla
Spatula clypeata
Anas penelope
» *crecca*

Från busksnåren vid vattenbrynet antecknades:

Luscinia suecica
Phyllopseustes sibilatrix
» *trochilus*
Linota cannabina
Emberiza schoeniclus (h)

På kärrängarna iakttogos:

Numenius arcuata (h)
Machetes pugnax (h)
Totanus fuscus
Totanus glottis (h?)
» *glareola* (h)
Telmatias gallinago (h)

I de vid träsket belägna buskmarkerna kläckte en mängd änder, tillhörande följande arter:

Anas boschas (h)
» *penelope* (h)
Anas crecca (h)

Kring byarna är marken vanligen uppodlad till åkrar, som äga en särdeles stenig jordmån — stenkummel finnas öfverallt uppkastade på dem — och som oftast åtskiljas från hvarandra genom stenbundna enbuskmarker. På sådana lokaler iakttogos följande arter:

Saxicola oenanthe (h)
Motacilla alba (h)
» *flava* (h)
Anthus pratensis (h)
» *cervinus*
Corvus cornix
» *frugilegus*
Cleptes pica
Fringilla montifringilla
Linota cannabina
Plectrophanes lapponicus
Alauda arborea
» *arvensis* (h)
Columba palumbus
Starna perdix (h)
Charadrius apricarius

Bland dessa häckade *Saxicola oenanthe* och *Motacilla alba* i stenkummel, *Motacilla flava, Anthus pratensis* och *Alauda arvensis* på åkerrenar.

Vid människoboningar eller i deras omedelbara närhet vistades:

Luscinia phoenicurus (h)
Sturnus vulgaris (h)
Motacilla alba (h)
Passer domesticus (h)
» *montanus* (h)
Hirundo rustica (h)
» *urbica* (h)

Åkrarna gränsa här än till buskbevuxna betesmarker, än och oftast till löfskogsdungar, i hvilka sistnämnda hufvudbeståndsdelen utgöres af större buskar och småväxta träd, som till-

sammans med de talrika småbuskarna likasom garnera åkern med ett tätt löfbuskage. Vuxna träd uppträda däremot sparsamt i dessa dungar.

På betesmarkerna förekommo:

Saxicola rubecula (h)
Phyllopseustes trochilus (h)
Motacilla flava (h)
Anthus pratensis (h)
Carpodacus erythrinus (h)
Linota cannabina

Från löfskogsdungarna hafva antecknats följande:

Luscinia rubecula (h)
» *phoenicurus* (h)
Turdus pilaris (h)
Sylvia hortensis (h)
» *curruca* (h)
» *cinerea* (h)
Phyllopseustes trochilus (h)
Muscicapa grisola (h)
» *atricapilla* (h)
Parus major (h)
Anthus trivialis (h)
Corvus cornix
Cleptes pica
Carpodacus erythrinus (h)
Fringilla coelebs (h)
Linota chloris (h)
» *cannabina* (h)
Emberiza citrinella (h)
Iynx torquilla (h)
Cuculus canorus (h)

De ofvannämnda löfskogshulten öfvergå småningom i mera kuperad terräng med gles blandskog, utmärkt genom riklig buskvegetation af gran och en, men äfven af björk, al, rönn och vide; detta slag af ståndort gifver, allt efter som marken höjer sig, rum för barrskogar af olika täthet. I blandskogarna vistades:

Turdus musicus (h)
» *iliacus* (h)
Lanius collurio (h)
Parus major (h)
Corvus cornix (h)
Cleptes pica (h)
Fringilla coelebs (h)
Linota chloris (h)
Acanthis spinus (h)
Caprimulgus europæus (h)
Picus martius (h)
Falco subbuteo (h)
» *tinnunculus* (h)
Tetrao tetrix (h)
Lagopus albus (h)

Från barrskogarna hafva följande arter antecknats:

Turdus musicus (h)
» *iliacus* (h)
Regulus cristatus (h)
Parus borealis (h)

Corvus cornix (h)	*Acanthis spinus* (h)
Cleptes pica (h)	*Picus major* (h)
Loxia curvirostra (h)	» *minor* (h)
Fringilla coelebs (h)	*Tetrao tetrix* (h)

Längst inne på ön finnes en tämligen grof och tät granskog, i hvilken följande arter iakttogos:

Turdus iliacus (h)	*Loxia curvirostra* (h)
Regulus cristatus (h)	*Pyrrhula rubicilla* (h)
Tharraleus modularis	*Fringilla coelebs* (h)
Parus borealis (h)	*Tetrao urogallus* (h ?)

Lunkulansaari är rik på små träsk. Några af dem äro skogsträsk. De ega en bottenvegetation af mossa och ymnig starr, äro skäligen djupa och rundt omkring ända till vattenbrynet skog- och buskbevuxna. Här häckar med förkärlek *Colymbus lumme* (h).

Andra träsk äro till utsträckningen större, mycket grunda med dyig botten och ega en riklig vass-, starr- och fräkenvegetation samt gränsa åtminstone ställvis till fält och ängsmarker. Här häckade:

Anas boschas (h)	*Fuligula cristata* (h)
» *penelope* (h)	» *ferina* (h ?)
» *crecca* (h)	

Dessutom förekommo mångenstädes i barrskogarna mossbevuxna öppna ställen, kantade af björk- och videsnår och ofta i midten innehållande en pöl eller vattenrika försumpningar. Liknande företeelser funnos talrikt äfven vid skogsbrynen af betesmarkerna. Här uppehöllo sig:

Lagopus albus (h)	*Anas penelope* (h)
	» *crecca* (h)

Ute på Ladoga och vid de små skären vistades under sträcktiden en mängd simfåglar, nämligen:

Oidemia fusca	*Glaucion clangula*
» *nigra*	*Harelda hiemalis*

Mergus merganser	*Larus fuscus*
» *serrator*	» *argentatus*
Larus canus	*Colymbus arcticus*
	» *lumme*

På de höga skog- och buskbevuxna stränderna anträffades häckande:

Actitis hypoleucos (h)	*Mergus serrator* (h)
Oidemia fusca (h)	*Glaucion clangula* (h)

På mycket klippiga och steniga stränder förekommo däremot endast:

Actitis hypoleucos (h)	*Larus fuscus* (h ?)

På sandstränder iakttogos:

Charadrius hiaticula	*Tringa alpina*
» *curonicus* (h)	» *Temminckii*

Systematisk förteckning öfver fågelfaunan på Lunkulansaari och Mantsinsaari.

Luscinia philomela anträffades ej af mig; v. Bonsdorff däremot hörde denna fågel under de första dagarna af juni månad ett par gånger slå sina driller på Mantsinsaari.

L. rubecula häckade ytterst sparsamt på Lunkulansaari.

L. suecica observerades af mig några gånger i strandbuskaget på Lunkulansaari; en ♂ tillvaratogs $^{21}/_{V}$.

L. phoenicurus var mycket allmän inom området och anträffades såväl i närheten af människoboningar som öfverallt vid skogsbrynen, där lämpliga häckplatser funnos.

Saxicola oenanthe förekom talrikt på de stenbundna åkrarna inom området, medan närstående art

S. rubetra blott sparsamt häckade på de buskbevuxna betesmarkerna på Lunkulansaari och Mantsinsaari.

Turdus musicus, T. iliacus och *T. pilaris* voro de enda trastarter, som af mig iakttogos inom området. Af dessa före-

kom den sistnämnda häckande i löfskogsdungar med rik buskvegetation, medan de tvänne andra arterna tycktes föredraga bland- och barrskogarna.

Regulus cristatus var en mycket allmän häckfågel i Lunkulansaaris barrskogar.

Sylvia hortensis, S. curruca och *S. cinerea* anträffades samtliga talrikt i de löfskogshult, som öfverallt omgifva åkrarna på Lunkulansaari; den förstnämnda vistades i de glesare och på större träd rikare lundarna, medan de båda öfriga arterna förekommo i de af buskar och småväxta träd bildade snåren.

Phyllopseustes sibilatrix antecknades icke af mig; v. Bonsdorff däremot iakttog tvänne exemplar af denna art.

Ph. trochilus hörde till ortens allmännaste småfåglar och var företrädd isynnerhet där mindre skogshult af löfträd och buskar funnos.

Calamoherpe schoenobænus förekom i stor mängd häckande i vassen på Ulahto-träskets gungfly. Härifrån hördes isynnerhet om natten oafbrutet fågelns sträfva toner, likasom skulle den försökt öfverrösta den hvisslande rörhönan.

Muscicapa grisola häckade blott sparsamt, medan

M. atricapilla allmänt iakttogs i de talrikt förekommande löfskogsdungarna.

Lanius collurio anträffades sparsamt häckande inom området.

Tharraleus modularis. Ett enstaka ex. sågs den 19 maj 1881 af v. Bonsdorff och tillvaratogs af honom.

Parus major var mycket sällsynt på öarna och observerades af mig endast några gånger, under det att

P. borealis tämligen allmänt förekom i barrskogarna på Lunkulansaari.

Motacilla alba och *M. flava* hörde till ortens allmännaste sommarfåglar. Medan sädesärlan föredrog åkrarna i närheten af människoboningar, vistades gulärlan med förkärlek på de sanka, tufviga och vattensjuka ängarna.

Anthus pratensis iakttogs på enahanda lokaler och i samma mängd som *Motacilla flava.*

Anthus cervinus har observerats mycket sällan. v. Bonsdorff såg 18 23/v 81 tvänne individer och lyckades fälla den ena af dem; af mig antecknades arten blott en enda gång, den 22/v, då ett enstaka par iakttogs. Fåglarna voro tydligen stadda på flyttning till nordligare trakter.

A. trivialis var en mycket allmän häckfågel i löf- och blandskogarna.

Corvus corax (korppi). Ett enstaka ex. anträffades den 22/v på Lunkulansaari.

C. cornix (varis) förekom synnerligen allmänt på Lunkulansaari och Mantsinsaari.

C. frugilegus är flere gånger af mig iakttagen, nämligen den 10/v 1 ex., Sordavala; den 17/v 1 ex., Salmis, Miinala; den 20/v 2 exx. och den 21/v 1 ex., Lunkulansaari; den 22/v 4 exx., Salmis kyrkoby.

C. monedula sågs blott en gång, den 22/v, flera exx., Salmis kyrkoby.

Cleptes pica förekom synnerligen allmänt på Lunkulansaari och Mantsinsaari.

Garrulus glandarius observerades af v. Bonsdorff några gånger; af mig icke iakttagen.

Sturnus vulgaris häckade sparsamt inom området.

Loxia curvirostra anträffades sparsamt på Lunkulansaari i de tätare och gröfre granskogarna.

Pyrrhula rubicilla häckade sparsamt inom området.

Carpodacus erythrinus var en allmän och för öarna mycket karakteristisk fågel. Öfverallt i lundarna och skogsbrynen blef man i tillfälle att iakttaga den föga skygga fågeln och höra den grannt tecknade hannens melodiska stämma.

Passer domesticus (varpunen) och *P. montanus* (varpunen) anträffades hvardera häckande vid människoboningar. Vid min ankomst till Sordavala observerades pilfinkar i mindre antal vid rior och lador i stadens utkanter, men först i Salmis förekommo de i större mängd. På fastlandet tycktes de båda arterna vara lika talrikt representerade, men redan på Lunku-

lansaari hade gråsparfvens antal aftagit, och på Mantsinsaari syntes endast pilfinkar.

Fringilla coelebs hörde till ortens allmännaste småfåglar och vistades såväl i löfskogslunder som i bland- och barrskogar.

Fringilla montifringilla förekom om våren mycket talrikt och tycktes gärna sällskapa med lappsparfvarna. Öfverallt där mindre skogshult funnos, hördes dess sträfva läte. Jag har äfven antecknat arten från Sordavala, Wakkosalmi, ^{12}/v, flera exx.

Linota chloris sågs tämligen allmänt på Lunkulansaari och föredrog som häckplatser de glesa blandskogarna.

L. cannabina anträffades, ehuru jämförelsevis sparsamt, häckande inom området.

Acanthis spinus var ytterst klent representerad på Lunkulansaari.

Emberiza citrinella förekom mycket allmänt på öarna i Salmis.

E. schoeniclus fanns om möjligt ännu talrikare på Lunkulansaari än föregående art och häckade både i vassen på Ulahto-träskets gungfly och på de buskrika stränderna.

Plectrophanes lapponicus anträffades under vårsträcket synnerligen talrikt på åkrarna å Lunkulansaari. Sålunda har jag observerat arten: den ^{18}/v i stora svärmar om flera hundra i flocken, den ^{19}/v f. m. flockar i samma mängd, den ^{19}/v e. m. endast några par, den ^{20}/v en mindre flock och den ^{21}/v två små svärmar.

Hirundo rustica och *H. urbica* voro hvardera talrikt representerade.

H. riparia häckade i Salmis kyrkoby i den sandvall, på hvilken kyrkan är uppbyggd.

Ampelis garrulus iakttogs under resan till Salmis. Den ^{16}/v sågs tvänne särskilda gånger ett enstaka par i de glesa barrskogar, som mellan Läskelä och Impilaks gästgifveri omgifva landsvägen.

Alauda arborea. Ett enstaka exemplar observerades 18 ^{25}/v 81 af v. Bonsdorff.

Alauda arvensis anträffades mycket allmänt på åkrarna inom området.

Picus martius, P. major och *P. minor* voro de enda hackspettarter jag observerade på öarna i Salmis, och äfven de voro sällsynta företeelser. Antagligen häckade dock alla tre arterna, om ock sparsamt, på Lunkulansaari, ty de iakttogos där regelbundet. På fastlandet däremot tycktes särskildt spillkråkan förekomma talrikare.

Iynx torquilla var mycket allmän.

Cuculus canorus likaså.

Caprimulgus europaeus sågs flera gånger flyga utmed stränderna af Lunkulansaari.

Cypselus apus förekom talrikt, särskildt kring Salmis kyrkoby.

Falco peregrinus. Då Salmis är i total afsaknad af branta, ödsliga fjälltrakter, är det lätt begripligt att pilgrimsfalken icke en enda gång anträffades därstädes. Men i Sordavala trakten (Haukkarinta, Kirjavalaks, Mäkisalo m. fl. ställen) häckade den tämligen allmänt.

F. subbuteo (haukka) var däremot den allmännaste roffågeln i Salmis och uppträdde synnerligen talrikt på Lunkulansaari.

F. æsalon (haukka) observerades under våren några gånger på Lunkulansaari, nämligen: $^{14}/_{V}$ 1 ex., $^{20}/_{V}$ 1 ex. och $^{25}/_{V}$ 1 ♂, som tillvaratogs.

F. tinnunculus (haukka) sågs åtskilliga gånger på Lunkulansaari och häckade där, ehuru mycket sparsamt. Möjligen var det alltid samma par som af mig iakttogs.

Astur palumbarius (haukka) antecknades blott en enda gång, $^{16}/_{V}$, 1 ex., Salmis kyrkoby.

Pandion haliaëtus. Af denna roffågel observerades regelbundet ett par, kretsande öfver Ulahto-träsket. Arten iakttogs äfven på Mantsinsaari.

Haliaëtus albicilla (kotka) syntes tillhöra Salmis' fastland, hvarifrån den dock gjorde utflykter till Mantsinsaari. Här observerades den understundom; sålunda lyckades det engång

öns klockare att fälla en ♀, som var i beråd att frånröfva en fiskljus en väldig gädda.

Strix bubo torde vintertid utsträcka sina ströftåg ända till öarna. En folkskolelärare hade senaste vinter därstädes skjutit ett exemplar.

Asis accipitrinus var den enda uggleart jag iakttog under min vistelse i Salmis; blott ett enstaka exemplar af densamma observerades $^{15}/_{VI}$.

Columba palumbus uppträdde under flyttningstiden tämligen allmänt på åkrarna å Lunkulansaari, men försvann senare helt och hållet. På fastlandet häckade den dock här och hvar.

Tetrastes bonasia häckar enligt v. Bonsdorff i ringa antal kring Uusikylä by.

Tetrao urogallus (metscho). Blott en enda gång observerades ett enstaka exemplar på Lunkulansaari. Af allmogen uppgafs den häcka i stor mängd på fastlandet.

T. tetrix (tedri) var särdeles allmän på Lunkulansaari.

Lagopus albus (metschkana). Likaledes allmän på nämnda ö, hvilkens kärrtrakter tycktes utgöra fågelns älsklingstillhåll.

Starna perdix (peltopyy) förekom i ringa antal på åkrarna å Lunkulansaari.

Charadrius hiaticula anträffades under sträcktiden tämligen allmänt på öarna i Salmis, särskildt på Mantsinsaari, men observerades icke senare, hvaremot dess anförvandt

C. curonicus icke blott om våren var särdeles allmän, utan äfven i stort antal kvarblef för att häcka, isynnerhet på de sandiga stränderna af Mantsinsaari.

C. apricarius förekom under vårsträcket i stora flockar på åkrarna å Lunkulansaari. Ljungpiparen ankom den $^{22}/_{V}$, då äfven antalet var störst; den $^{23}/_{V}$ syntes endast några individer och den $^{24}/_{V}$ kunde blott ett ex. antecknas.

Hæmatopus ostreologus (?). Under en exkursion $^{26}/_{V}$ sågs en vadare, som till följd af det långa afståndet icke med säkerhet kunde bestämmas, men antagligen var en strandskata.

Vanellus cristatus. Ett enstaka exemplar iakttogs tvänne särskilda gånger, den $^{23}/_{V}$ och $^{24}/_{V}$.

Numenius arcuata (suokurma) var en särdeles allmän sommarfågel på såväl fastlandet som öarna. Synnerligen talrikt företrädd var arten på Ulahto-träskets gungfly och de sanka ängsmarker, som gränsa till detsamma.

N. phœopus (suokurma) iakttogs under vårsträcket i ringa antal på enahanda lokaler som föregående art. Af 4 den $^{25}/_{V}$ observerade exx., fälldes en ♂.

Machetes pugnax (merikukko) förekom särdeles allmänt under vårsträcket i maj månad. På de större eller mindre tufsamlingar, som å de öfversvämmade ängsmarkerna höjde sig öfver vattenytan, syntes öfverallt flockar om 15—20 individer. Man blef här i tillfälle att beundra den sköna, brokiga taflan af en brushanelek. Däremot lyckades jag aldrig iakttaga själfva parningen. De flesta individer vistades på orten endast en kortare tid, men ett icke obetydligt antal kvarblef dock för att häcka. Redan i början af juni tycktes lektiden vara slut, hvarefter hannarna i små flockar uppehöllo sig längs kanterna af gungflyet och på stränderna af Ulahto-träsket, medan honorna drogo sig till de innersta och mest svårtillgängliga delarna af gungflyet, äfvensom till kärrängarna, för att häcka.

Totanus fuscus (pitkänjokkanen) observerades regelbundet i mindre antal tillsammans med gluttsnäppan och försvann från orten samtidigt som denna.

T. calidris. Endast ett enstaka exemplar iakttogs $^{20}/_{V}$.

T. glareola (pitkänjokkanen) och *T. glottis* (pitkänjokkanen) voro under vårsträcket talrikt representerade på Lunkulansaari; detta var fallet isynnerhet med kärrsnäppan, af hvilken icke sällan svärmar om ända till 50 stycken iakttogos. För öfrigt tycktes dessa båda arter i regeln icke sällskapa med hvarandra, kanske till följd af att de syntes föredraga olikartade ståndorter; medan gluttsnäppan vistades på de sanka ängsmarkerna, uppehöll sig kärrsnäppan på gungflyet och starrängarna, där ett icke obetydligt antal kvarblef för att häcka. Gluttsnäppan försvann från orten redan de sista dagarna af maj.

Actitis hypoleucos förekom äfven på öarne, särskildt på Mantsinsaari, hvilkens steniga och grusiga stränder utgjorde en lämplig vistelseort för densamma; arten häckade sparsamt.

Telmatias major. Blott en enda gång, den 20/v, anträffades ett enstaka exemplar, medan

T. gallinago (suvenlammas) allmänt förekom inom området, där den kläckte såväl på gungflyet som på de sanka och vattensjuka skogs- och kärrängarna.

T. gallinula. Ett enstaka exemplar sågs af v. Bonsdorff på Lunkulansaari 18 18/v 81.

Tringa alpina och *T. Temminckii* voro de enda representanter för småsnäpporna, som under vårsträcket gästade öarna. De anträffades isynnerhet på Mantsinsaaris sandstränder, där de i smärre flockar uppehöllo sig tillsammans med *Ch. curonicus* och *Ch. hiaticula.*

Ortygometra crex antecknades icke, medan däremot

O. porzana utgjorde en af karaktersfåglarna på Ulahto-träskets gungfly, hvarest åtminstone 25 par häckade. Rörhönans hvinande läte hördes nätterna igenom, ackompagneradt af säfsångarens sträfva toner och rördrummens starka, vidtljudande, bölande läte.

Grus communis (kurki) sträckte i väldiga skaror öfver öarna och rastade någongång på Mantsinsaari.

Ardea stellaris (uuhka, morskij byk). Denna sällsynta fågel förekom på Ulahto-träsket. Huruvida den här uppehöll sig parvis och häckade, eller blott en enstaka hanne slagit sig ned, var omöjligt att afgöra, ty det bedrägliga gungflyet förhindrade hvarje försök att på närmare håll iakttaga fågeln. Dess hemska, vidtljudande, om oxens bölande påminnande läte hade hos befolkningen gifvit anledning till tron att detta härstammade från ett spöke, som residerade på Ulahto-träsket och om nätterna kunde blifva mycket farligt för små barn.

Cygnus musicus (joutsen) anträffades aldrig af mig, men den skall, enligt allmogens påstående, om hösten i stort antal slå sig ned vid kusterna af Mantsinsaari.

Anser- och *Branta*-släktena (hanhi) sträckte öfver i väldiga flockar. Stundom rastade gäss på den svaga isen långt från stranden, men de voro oåtkomliga, hvarför det var mig omöjligt att bestämma arten. Likväl tyckte jag mig märka, att de båda

släktena höllo sig skildt från hvarandra. Endast en gång, den $^{2}/_{\text{VI}}$, slogo tvänne individer af *Branta bernicla* sig ned på en ängsmark; det lyckades mig att med ett hasardskott fälla det ena exemplaret.

Spatula clypeata (leveänjokkanen, selentsch) var särdeles allmän under maj månad; den kläckte i mindre antal vid Ulahto-träsket.

Anas boschas (selentsch), *A. penelope* (huobasorsa) och *A. crecca* (tavi) voro de allmännaste representanter för detta släkte och kläckte vid Ulahto-träsket.

A. strepera. I de väldiga bläsandssvärmarna upptäckte jag några gånger en and, som genom sin hvita vingspegel och sin habitus för öfrigt visade sig vara snatteranden. Den hade antagligen i mindre antal följt med bläsänderna på dessas resa till norden. Oaktadt synnerliga ansträngningar lyckades jag aldrig komma inom skotthåll, ty flockarnas otroliga skygghet trotsade alla försök därtill. Huruvida snatteranden häckade inom området, kan jag ej afgöra; detta synes likväl ej omöjligt, i betraktande af att tjänliga lokaler funnos.

A. querquedula sågs af v. Bonsdorff på Lunkulansaari. Under en exkursion den 18$^{18}/_{\text{V}}$81 observerade han 4 exx., men lyckades ej öfverkomma någon af fåglarna.

Oidemia fusca (meritedri) var en särdeles allmän häckfågel och uppehöll sig i stora flockar vid de öppna kusterna af Mantsinsaari och Lunkulansaari. Artens häckningstid syntes infalla mycket sent, först i medlet och slutet af juni, ty ännu den $^{17}/_{\text{VI}}$ iakttog jag flockar af svärtor, bestående af hannar och honor.

O. nigra sågs blott sparsamt under vårsträcket.

Fuligula cristata (kylmytsch) var utan tvifvel den allmännaste simfågeln inom området och uppehöll sig sträcktiden i väldiga flockar på Ulahto-träsket. Här kläckte den också i stor mängd; likaså vid de små vattensamlingarna på öns södra del. Artens häcktid tycktes infalla först från medlet af juni. Till sitt lefnadssätt öfverensstämde fågeln och vistades gärna i sällskap med

F. ferina (puna kylmytsch), som också, ehuru ej på långt när lika allmänt, förekom på Ulahto-träsket. Vid min sena ankomst till Lunkulansaari hade arten redan anländt och uppehöll sig i smärre flockar om några par likasom inströdda i de väldiga viggsvärmarna. Senare, i slutet af maj, anträffades fågeln parvis, och från medlet af juni observerades endast hannar, hvilka äfven nu tycktes sällskapa med de talrika vigghannarna.

Glaucion clangula (sotka) sågs under vårsträcket i stor mängd vid kusterna af öarna i Salmis och kvarblef äfven i ringa antal för att häcka.

Harelda hiemalis (alli?) var under flyttningstiden mycket allmän ute på öppna sjön kring Mantsinsaari och Lunkulansaari, där flockar om hundra individer ej voro sällsynta, men häckade ej inom området.

Somateria mollissima? En enda gång, den $^{15}/_{\text{VI}}$, observerades tvänne hannar, tillhörande detta släkte. Till följd af det långa afståndet kunde jag ej komma till visshet angående artens identitet, men det förefaller mig sannolikast, att det var vanliga äjder.

Mergus merganser (jouhelo?) sågs af mig några gånger under vårsträcket. Huruvida den häckade inom området, kunde jag ej afgöra.

M. serrator (koskelo) bildade jämte svärtan bland simfåglarna den för de öppna, skog- och buskbevuxna stränderna typiska häckfågelfaunan.

Sterna hirundo (tjiira) kläckte synnerligen allmänt på mindre gungflysamlingar i Ulahto-träsket, där ofta rede vid rede kunde anträffas.

Larus ridibundus. Af denna fågel häckade några par på Ulahto-träsket. Sina ägg lade honan i en urhålkning i de kring gungflyet hopade, af fjolårig förmultnande vass och andra vegetationsrester bestående balarna. Den $^{1}/_{\text{VI}}$ fann jag ett rede med 2 ägg.

Larus canus (kalakaja) kläckte i likhet med tärnan, ehuru i mindre antal, på gungflysamlingarna. Fågelns hvilo-

platser utgjorde de Ulahto-träsket i alla riktningar genomkorsande gärdesgårdarna, på hvilka ofta dussintals fiskmåsar sutto uppradade. Ett par hade tagit i besittning ett gammalt kråkbo, hvarest jag till stor förvåning i stället för kråkan fann en fiskmås rufvande sina ägg. En allmogeman, för hvilken jag omnämnde fyndet, fann ej något öfverraskande däri, utan påstod sig ofta hafva gjort samma iakttagelse.

L. fuscus (kalakaja) var mycket allmän under maj månad och häckade antagligen äfven inom området, ehuru jag aldrig lyckades konstatera det.

L. argentatus sågs endast några gånger i maj månad, men försvann därefter helt och hållet från orten.

Lestris parasitica. v. Bonsdorff observerade engång en flock labbar, som sträckte öfver orten.

Podiceps cristatus (ryögä) iakttogs mycket sällan. Arten häckade sparsamt vid fastlandet.

Podiceps griseigena (ryögä) förekom ytterst allmänt på Ulahto-träsket, där den under parningstiden i slutet af maj förde ett öronbedöfvande oväsen. Hannen och honan summo därvid med utsträckta halsar mot hvarandra och läto under utstötande af sitt vrålande läte de uppåtriktade näbbspetsarna tangera hvarandra. Åtminstone 25 par kläckte på gungflyholmarna, och åtskilliga gånger fann jag ägg af denna art i en liten urhålkning i mossen. Då en hel mängd kullar tillvaratogs, må några data och mått uppgifvas, så mycket hällre, som de skilda kullarna ej blott sig emellan, utan äfven hvad de särskilda äggen i samma kull vidkommer, förete en höggradig variation. 1) $^{3}/_{\text{VI}}$, 4 st.: 34,5/58,5, 36,5/55, 35/55, 34/47,5; 2) $^{12}/_{\text{VI}}$, 3 st.: 38/53, 38/55, 35/54; 3) $^{15}/_{\text{VI}}$, 5 st.: 34,5/53,5, 34/49,5, 34/52, 35/52,5, 35/53. Ett egendomligt drag hos denna art är att den, i motsats till öfriga doppingar, jämförelsevis lätt kunde förmås att flyga upp, då den med tunga, långsamma vingslag alltid längs vattenytan och i motvind flygande fågeln erbjöd den bästa skottafla man kunde önska sig.

Colymbus arcticus (kuikka) häckade i mindre antal på Mantsinsaari, medan

C. lumme (kuikka) var ytterst talrikt representerad inom området, särskildt på Lunkulansaari, där den kläckte såväl på gungflyet som isynnerhet vid de små skogsträsken på ön.

N:o 13.

Angrepp på sädesslag af larven till Phyllotreta vittula Redtb.

Meddelande
af
Enzio Reuter.

(Föredraget den 2 november 1901).

I medlet af juni sistförflutna sommar observerade jag på flere ställen i Österbotten (Förtom, Närpes, Lappfjärd) å de nyss i ax gångna rågåkrarna enstaka hvitnande och vissnade ax, hvilka icke företedde något spår af angrepp och hvilkas öfverstrån äfvenledes befunnos fullkomligt oskadade. En närmare undersökning af de rågstånd, som visade nämnda sjukdomsbild i något mera framskridet stadium, ådagalade, att hela rågstrået, ända från marken upp till axet, var stadt i förvissnande. Särskilda strån intogo därjämte en mer eller mindre starkt lutande ställning, och i en del fall hade rågstrået till och med helt och hållet fallit omkull. De skadade stråna visade sig vara alldeles invid jordytan antingen tvärt afbitna, eller ock företedde de på ena sidan ett till storleken varierande, oregelbundet hål med ojämna, likasom söndertrasade kanter. Efter ifrigt sökande lyckades jag upptäcka våldsvärkaren, en skalbaggslarv, som fullständigt öfverensstämde med den af Lindeman beskrifna och afbildade larven till den s. k. kornjordloppan, *Phyllotreta vittula* Redtb., hvilkens lefnadssätt och skadegörelse på sätt här ofvan angifvits af honom tämligen utförligt omnämnas. *)

---

*) Lindeman K. Entomologische Beiträge. 1. Ueber die Lebensweise und Entwickelung der *Haltica vittula* Redtb. Moskau 1887.

De i fullvuxet tillstånd 4 1/2—5 mm långa, ljust gråhvita, på kroppssegmentens ryggsida med talrika mörka vårtfläckar tecknade, glest korthåriga, med glänsande svart hufvud och nacksköld samt svartaktiga benpar och rödbrun analsköld försedda larverna (beträffande en utförligare beskrifning hänvisas till Lindeman!) äro rätt lifliga i sina rörelser och begifva sig från strå till strå, hvilka hvart och ett i tur och ordning tjäna larven till näring, afgnagas eller urhålkas invid jordytan samt förvissna. En och samma larv kan sålunda ödelägga ett mycket stort antal strån, och genom detta lefnadssätt hos larven förklaras lätt orsaken till att man endast i jämförelsevis få strån anträffar djuret i fråga. I omkullfallna eller redan fullständigt hvitnade strån skall man i regeln förgäfves leta efter larven; säkrast anträffas denna i strån, hvilkas ax ännu förete endast en begynnelse till hvitnande. Här uppehåller den sig i stråets nedersta del, alldeles invid jordytan, i en liten urhålkning, som därjämte innehåller en ringa mängd af larvens exkrementer.

Senare på sommaren, i början af juli, iakttog jag äfven i södra Finland (Lofsdal i Pargas) såväl på råg- som i ännu högre grad på hveteåkrar talrika omkullfallna eller snedt lutande, i förtid hvitnade strån, hvilka voro skadade på fullkomligt enahanda sätt som tidigare beskrifvits. Ehuru jag ej här lyckades ertappa själfva skadedjuret, tvekar jag icke att tillskrifva äfven denna skadegörelse ett angrepp af larven till kornjordloppan.

Ännu senare, eller i medlet af juli, förmärktes på en kornåker å nyssnämnda egendom en anmärkningsvärdt stor mängd strån, hvilka företedde de ofvan angifna, för ifrågavarande larvers angrepp så karakteristiska skadorna. I själfva värket anträffade jag också i basen af några kornstrån larven af *Phyllotreta vittula,* hvarigenom hvarje tvifvel om skadedjurets identitet undanröjdes.

I hvilken utsträckning denna skadeinsekts angrepp på ofvannämnda orter ägt rum, är svårt att afgöra. I Österbotten var angreppet vid tiden för mitt besök påtagligen ännu i sin begynnelse. På Lofsdals egendom var angreppet för året vis-

serligen afslutadt, men till och med en approximativ uppskattning af härjningens vidd försvårades i hög grad därigenom, att samtidigt på såväl råg- som hvete- och kornåkrarna flere andra skadedjur uppträdde, hvilkas angrepp äfvenledes resulterade i frambringandet af i förtid vissnade strån, resp. i uppkomsten af hvitax. Den största likheten i afseende å sjukdomsbilden hos den skadade plantan företedde angreppet af en acarid, *Rhizoglyphus echinopus* (Fum. & Rob.) Murr., hvilken sommaren 1900 af mig ertappats såsom skadedjur på hafre, [1]) men senaste sommar anträffats jämväl på råg-, hvete- och kornåkrar. (I förbigående må här omnämnas, att denna acarid sommaren 1901 af mig observerats lefvande å rötterna eller den nedersta stamdelen äfven af särskilda örter, såsom *Centaurea jacea* och *Tragopogon pratense).*

Om jag icke dess mindre skulle våga mig på en ungefärlig uppskattning af vidden af den skada, som *Phyllotreta vittula*-larvernas angrepp vållade å de särskilda sädesslagen på Lofsdal, så torde det snarare vara för lågt än för högt taget, om förlusten å kornåkern, som var värst angripen, beräknas till 10 %. Å hveteåkern kunde skadan belöpa sig till högst 5 %, å rågåkern till ännu mindre. I hvarje fall äro dock redan dessa angrepp af den betydenhet, att kornjordloppan, hvilken i vårt land förut icke gjort sig känd såsom skadeinsekt, numera med allt skäl bör räknas till våra sädesslags värkliga fiender, så mycket mer som den synes uppträda i vidt skilda delar af landet.

I sammanhang härmed må nämnas, att *Pyllotreta vittula* är skadlig icke blott i larv-, utan äfven i imagostadium. Lindeman beskrifver i sin förut citerade uppsats de båda slagen af angrepp. Medan larvens skadegörelser af honom uppgifvas hafva varit mycket svårartade, anser han den fullbildade skalbaggen, hvilken angriper bladen å den unga sädesbrodden, för jämförelsevis föga skadlig. I Sverige däremot är det märkligt

---

[1]) Jfr Reuter, E. *Rhizoglyphus echinopus* (Fum. & Rob.) Murray, ein neuer Schädiger des Hafers. Medd. F. Fl. Fenn. H. 27. 1901, p. 121—125.

nog endast den fullbildade insekten, hvilken där sedan länge är känd under namn af kornjordloppan, som veterligen anstiftat skada, men dess härjningar hafva understundom isynnerhet på kornbrodden varit rätt allvarsamma;[1]) några angrepp af larven till denna insekt synas icke vara kända i Sverige.[2]) I Norge har för några år sedan *Pyllotreta vittula* för första gången blifvit uppmärksammad som skadeinsekt, i det att kornåkrarna på flere särskilda orter, delvis rätt svårt, samt äfven rågen angripits af denna skalbagges larver;[3]) i motsats till förhållandet i Sverige har däremot i Norge — likasom i Finland — något märkbart angrepp af den fullbildade insekten veterligen tills dato icke observerats.

N:o 14.

Aeolothrips fasciata (L.).

Eine carnivore Thysanoptere.

Von

Enzio Reuter.

(Vorgetragen am 7. Dezember 1901).

Die Frage, ob die Thysanopteren sich ausschliesslich von vegetabilischen oder auch von tierischen Substanzen ernähren, ist mehrmals diskutiert worden. Von denjenigen der älteren

---

[1]) Jfr Lampa, S. Berättelse för 1897 af föreståndaren för statens entomologiska anstalt. Ent. Tidskr. 19, 1898, p. 23; ingår äfven i Uppsatser i prakt. entomologi, 8, 1898, p. 23.

[2]) Jfr. Lampa, S. Berättelse etc. år 1895. Ent. Tidskr. 17, 1896 p. 49; U. pr. ent. 6, 1896, p. 49.

[3]) Jfr. Schöyen, W. M. Beretning om Skadeinsekter og Plantesygdomme i 1894. Christiania 1895, p. 5—7; samt Beretning — — — 1895, Christiania 1896, p. 6.

Autoren, welche sich überhaupt über die Art der Nahrung dieser winzigen Tiere geäussert haben, wird durchwegs die Vermutung ausgesprochen, bezw. die Tatsache festgestellt, dass die in Rede stehenden Thysanopteren-Arten von pflanzlichen Säften leben. [1]) In neuerer Zeit ist wiederholentlich, namentlich von Seiten der praktischen Entomologen, nachgewiesen, dass recht viele Thysanopteren regelmässig eine herbivore Lebensweise führen, ja sogar öfters durch ihre Angriffe an verschiedenen Pflanzen recht grosse Schäden anrichten können.

Die Angaben über eine carnivore Lebensweise von Thysanopteren sind dagegen verhältnismässig selten und keineswegs immer zuverlässig.

Zu einer offenbaren Übertreibung macht sich Walsh schuldig, wenn er behauptet, es seien die Thysanopteren überhaupt nicht Pflanzenfresser, sondern »generally, if not universally,

---

[1]) Vgl. De Geer, C. Beskrifning på en Insect af ett nytt Slägte (Genus), kallad Physapus. K. Sv. Vet.-Acad. Handl. V. 1744, S. 1—9. — Idem, Mémoires pour servir à l'histoire des Insectes. III. Stockholm 1773, S. 1—18. — Linné, Systema Naturae. Ed. XIII. T. I. P. I. 1767, S. 687,743. — Bjerkander, C. Om en Thrips, som skadar Kornbrodden. K. Sv. Vet. Ak. Nya Handl. XI. 1790, S. 226—229. — Marsham, T. Observation on the insect, that infested the corn in the year 1795. Trans. Linn. Soc. III. 1797, S. 242—251. — Idem, Further observations on the wheat insects. Ibid. IV. 1798, S. 224—229. — Kirby, W. History of Tipula Tritici and Ichneumon Tipulae, with some Observations upon other Insects, that attend to the Wheat. Ibid. IV. 1798, S. 230—238. — Vassalli Eandi, Mem. d. Acc. d. Scienze di Torino .1806. — Bouché, P. F. Naturgeschichte der schädlichen und nützlichen Garten-Insecten etc. I. Berlin 1833, S. 206. — Passerini, C. Alcune notizie sopra una specie d'Insetto del Gen. Thrips, dannose agli olivi nel Territorio de Pietrasanta. Atti d. Acad. de Georgofili. XII. 1834. — Haliday, A. H. An Epitome of the British Genera, in the Order Thysanoptera, with Indications of a few of the Species. Entom. Magaz. III. 1836, S. 439—451. — Burmeister, H. Handbuch der Entomologie. II. Berlin 1836, S. 404—418. — Westwood, J. O. An Introduction to the modern Classification of Insects. II. London 1840; und viele Andere.

insectivorous.» [1]) Diese Behauptung stützt sich z. T. auf lose und augenscheinlich irrige Vermutungen. Es dürfte indessen vielleicht eine von ihm beobachtete, und zwar eine in *Phylloxera*-Gallen lebende Thysanopteren-Art, die sich angeblich von den *Phylloxera*-Läusen ernähren sollte, eine carnivore Lebensweise führen. [2]) Riley hat dieselbe Beobachtung gemacht und ist der Ansicht, dass diese Thysanopteren »do more than any other species to keep the leaf-inhabiting grape *Phylloxera* within bounds.» [3]) Die z. T. auf falsche Prämissen begründete und übereilte generelle Bemerkung Walsh's, dass die Thysanopteren »not the foes, as has been generally imagined, but the friends of the farmer» seien, könnte demnach vielleicht in diesem speziellen Falle Gültigkeit haben; in den allermeisten Fällen haben aber die Landleute wahrhaftig allen Grund, diese winzigen Tiere als wahre Feinde zu betrachten.

Eine unzweifelhaft carnivore Lebensweise ist von Pergande an einer anderen Thysanopteren-Art beobachtet, welche sich von den an den Blättern einer *Platanus*-Art lebenden *Tetranychus telarius*-Individuen ernährte. [4]) Ein dritter Fall carnivorer Lebensweise ist von Bohls an *Anthothrips (Phloeothrips) aculeata* Fabr. bemerkt. Die auf *Stachys germanica* beobachteten Larven der genannten Thysanopteren-Art leben nach seiner Angabe »durchaus nicht friedlich neben einander, sondern greifen sich gegenseitig an, wobei das bedrohte Tier sich durch einen aus dem After austretenden Saft, der

[1]) Walsh, B. D. On the Insects, Coleopterous, Hymenopterous and Dipterous, inhabiting the Galls of certain species of Willow. P. I. Diptera. Proc. Ent. Soc. Philad. III. 1864, S. 611—612. Vgl. auch: Practic. Entomologist. I. 1866, S. 21; II. 1867, S. 50.

[2]) Vgl. Walsh, B. D. Proc. Ent. Soc. Phil. I, S. 310.

[3]) Riley, C. V. Mo. Rept. VI. S. 50—51.

[4]) Pergande, T. Habits of Thrips. Psyche. III. 1882, S. 369. — Dieser Aufsatz und diejenigen von Walsh und Riley sind mir nur nach den allerdings wörtlichen Zitaten H. Osborn's in: The Food Habits of the Thripidae. Ins. Life. I. 1888—1889, S. 137—139, bekannt.

sauer reagirt, zu schützen sucht. Auf verletzten Individuen der eignen Art, sowie auf getöteten Stubenfliegen, die man auf die Inflorescenzen der Wohnpflanze legt, sammeln sich alle Larven, die beim Herumkriechen in die Nähe derselben kommen, und verweilen dort, bis der Körper ganz ausgesogen und vertrocknet ist» — — — »Es ist fraglich», bemerkt er schliesslich, »ob nicht diese Larven doch Nahrung der Wohnpflanze entnehmen und nur zufällig carnivor werden. Sie ziehen jedenfalls tierische Säfte den pflanzlichen vor». [1])

Mit Rücksicht darauf, dass eben diese Art, *Anthothrips aculeata* Fabr. (= *Phloeothrips frumentarius* Beling), mehrmals in verschiedenen Ländern und zwar namentlich auf Getreidefeldern schädlich aufgetreten ist, liegt es ausser jedem Zweifel, dass sie — und, wie es scheint, sogar in der Regel — von pflanzlichen Säften lebt. Die Beobachtung Bohls' ist aber von Interesse, weil dadurch konstatiert worden ist, dass eine Thysanopteren-Art, die wohl eigentlich eine herbivore Lebensweise führt, unter Umständen auch carnivor werden kann.

Zu den oben angeführten drei Fällen carnivorer Lebensweise der Thysanopteren kann ich jetzt noch einen vierten hinzufügen. Mitte August 1901 bemerkte ich auf dem Gute Lofsdal im Kirchspiel Pargas ein massenhaftes Auftreten einer kleinen Thysanoptere, *Thrips communis* Uzel, auf *Chenopodium album*. Zur näheren Untersuchung wurden einige Exemplare der genannten Pflanze nach Hause gebracht und über weissem Papier durchmustert. Dabei wurde konstatiert, dass die gesagte Thysanopteren-Art, welche gleichzeitig in allen Lebensständen vorkam, sich vorzugsweise an den *Chenopodium*-Inflorescenzen aufhielt, sowie dass wenigstens die Larven diesen Pflanzenteilen ihre Nahrung entnahmen.

[1]) Bohls, J. Die Mundwerkzeuge der Physopoden. Inaug.-Diss. Göttingen 1891, S. 35, Note. — Bohls (l. c.) und Jordan, K. Anatomie und Biologie der Physapoda. Zeitschr. wiss. Zool. XLVII. 1888, S. 602, stellen sich den früheren Angeben über carnivore Thysanopteren skeptisch gegenüber.

Zusammen mit der massenhaft auftretenden *Thrips communis* kamen aber auch, obgleich viel spärlicher, mehrere Individuen einer anderen, bedeutend grösseren Art, *Aeolothrips fasciata* (L.), vor, von denen sich die meisten noch im Larvenstadium befanden. Zu meinem Erstaunen bemerkte ich, dass einige dieser Larven, welche von den *Chenopodium*-Pflanzen auf das weisse Papier herabgefallen waren, mit ihrem Munde je eine Larve von *Thrips communis* festhielten, und zwar stets in der Weise, dass die *communis*-Larve an der einen Seite gleich hinter dem Thorax gegriffen und in querer Lage zu der Längsachse der *fasciata*-Larve gehalten wurde. Wenn die *fasciata* Larven beunruhigt wurden, liefen sie behende herum, ohne die *communis*-Larve loszulassen. Durch wiederholte genaue Untersuchung konnte ich konstatieren, dass die *fasciata*-Larven tatsächlich die *communis*-Larven aussaugten.

Um feststellen zu können, ob diese carnivore Lebensweise zufällig war oder nicht, entschloss ich mich, eine Anzahl der *fasciata*-Larven aufzuziehen. Zu diesem Zwecke wurden die Larven in mehrere Partieen von je 5 Individuen verteilt, welche in Zuchtgläser gebracht und getrennt gehalten, sowie mit verschiedenem Futter gezüchtet wurden, wie dies in der folgenden Zusammenstellung, in welcher auch die verschiedenen Zuchtresultate angegeben werden, dargestellt ist. In sämmtlichen Zuchtgläsern wurde das Futter täglich erneuert. [1])

<table>
<tr><th>Partie.</th><th>Futter.</th><th>Zuchtresultat.</th></tr>
<tr><td>I.</td><td>Chen. album, Inflorescenzen.</td><td rowspan="3">Aeolothr. fasciata-Larven starben nach einigen Tagen, wie es scheint, ohne Nahrung an sich zu nehmen.</td></tr>
<tr><td>II.</td><td>Ch. album, Inflorescenzen und Blätter.</td></tr>
<tr><td>III.</td><td>Ch. album, Blätter.</td></tr>
</table>

[1]) Ausserdem wurden in noch weiteren Gläsern Larven und Imagines von *Thrips communis* je mit Inflorescenzen und Blättern von *Chen. album*, und zwar mit gutem Erfolge, gefüttert.

Partie.	Futter.	Zuchtresultat.
IV.	*Ch. album*, Infloresc., und *Thr. communis*-Larven.	*Aeolothr. fasciata*-Larven saugten, wie dies wiederholentlich direkt beobachtet wurde, die *Thr. communis*-Larven und -Imagines aus. Dagegen konnte niemals eine Nahrungsaufnahme der *fasciata*-Larven aus den Pflanzenteilen beobachtet werden.
V.	*Ch. album*, Infloresc., und *Thr. communis*-Imagines.	
VI.	*Ch. album*, Blätter, und *Thr. communis*-Larven.	
VII.	*Ch. album*, Blätter, und *Thr. communis*-Imagines.	
VIII.	*Thr. communis*-Larven.	*Aeolothr. fasciata*-Larven saugten die *Thr. communis*-Larven und Imagines aus und wuchsen, wie auch in den Partieen IV—VII, regelmässig.
IX	*Thr. communis*-Larven und -Imagines.	
X.	*Thr. communis*-Imagines.	
XI.	*Ch. album*, Infl. u. Blätter, sowie Blattläuse. [1])	*Aeolothr. fasciata*-Larven starben, augenscheinlich ohne Nahrung an sich zu nehmen. Die Futtertiere blieben stets gesund und unverletzt.
XII.	Blattläuse. [1])	
XIII.	Kleine Räupchen und Hemipteren-Larven [1])	
XIV.	Kein Futter.	*Aeolothr. fasciata*-Larven starben, ohne einander zu verletzen.
XV.	Kein Futter.	

Aus dieser Zusammenstellung ergiebt sich, dass die Larven von *Aeolothrips fasciata*: 1:o stets die pflanzliche Nahrung verschmähten; 2:o ausschliesslich eine carnivore Lebensweise führten; 3:o nicht die sämmtlichen ihnen als Futter angebotenen Tiere, sondern nur die *Thrips communis*-Individuen, und zwar sowohl Larven als Imagines, angriffen und aussaugten; 4:o nicht einander gegenseitig überfielen und somit — in Gegensatz zu dem Verhal-

[1]) Diese Tiere kamen sämmtlich auf den von den *Ae. fasciata*-Larven bewohnten *Chenopodium album*-Pflanzen vor.

ten von *Anthothrips aculeata* (vgl. oben!) — keinen Cannibalismus (s. str.) zeigten.

Von einer ziemlich erwachsenen *fasciata*-Larve wurde im Laufe eines Tages durchschnittlich 7—8 *Thr. communis*-Larven und Imagines ausgesaugt. In erster Linie fielen von dieser Art die trägeren und weichhäutigeren Larven zum Opfer der *fasciata*-Larven, aber auch die *communis*- Imagines wurden keineswegs von den letzteren verschmäht. Niemals konnte dagegen beobachtet werden, dass die Larven oder Imagines von *Thrips communis* etwa die *fasciata*-Larven überfallen hätten, auch wenn diese recht jung und von ebenso geringer Grösse wie die *communis*-Individuen waren; auch wurde niemals ein gegenseitiger Angriff unter den *communis*-Individuen bemerkt.

Obgleich nun die von mir gezüchteten *fasciata* Larven sich als durchaus carnivor erwiesen, ist damit noch keineswegs der Beweis geliefert, dass diese Art unter allen Umständen eine carnivore Lebensweise führt. Andererseits deuten aber mehrere Tatsachen darauf hin, dass diese Lebensweise jedoch, wenigstens was die Larven [1]) von *Ae. fasciata* anbetrifft, die normale ist. Es mag als Indizium der Wahrscheinlichkeit dieser Auffassung Folgendes angeführt werden: 1:o) Das gänzliche Verschmähen, bis zum Tode, der pflanzlichen Nahrung, obgleich die den Larven angebotenen Pflanzenteile ihrer tatsächlichen Wohnpflanze entnommen wurden und zudem bekanntlich viele echt herbivore Thysanopteren von den Säften recht verschiedenartiger Pflanzen leben, also überhaupt sehr wenig wählerisch sind. 2:o) Das Verschmähen sämmtlicher auf ihrer Wohnpflanze vorkommenden Tiere — auch der Individuen der eignen Art — mit Ausnahme von *Thrips communis*, was auf eine schon ziemlich ausgeprägte Festigkeit ihrer carnivoren Lebensweise zu deuten scheint. 3:o) Die ungewöhn-

---

[1]) Leider wurde das Imago sofort in Spiritus konserviert; trotz mehrmaligem eifrigem Nachsuchen wurde kein Imago mehr, sondern immer nur Larven gefunden, weshalb ich mit dem Imago keine Zuchtversuche anstellen konnte.

lich schnellen Bewegungen der *fasciata*-Larven und die Geschwindigkeit, mit welcher sie ihr Opfer überfielen. Während der Jagd nach ihrer Beute machen in der Tat die *fasciata*-Larven den Eindruck eines Raubtieres! — Auch im Bau ihrer Mundteile zeigt *Ae. fasciata* eine Eigentümlichkeit, die vielleicht in Beziehung zu einem räuberischen Leben steht. Bohls bemerkt ausdrücklich: »Ausgezeichnet vor allen anderen Blasenfüssen ist *Aeolothrips* durch seinen stark ausgebildeten Kiefertaster, welcher fast die Länge — — — des ganzen Rüssels erreicht». [1]) Die ungewöhnlich kräftige Ausbildung zusammen mit der nach aussen etwas knieförmig gebogenen Gestalt der Maxillartaster scheint in der Tat diese sehr geeignet zu machen, das Festhalten des angegriffenen Opfers zu erleichtern.

Es mag noch erwähnt werden, dass ich mehrmals die Larven von *Ae. fasciata* auch auf Getreidearten und zwar innerhalb der obersten Blattscheide, aber stets zusammen mit denen anderer Thysanopteren-Arten, namentlich *Physopus tenuicornis* Uzel und *Limothrips denticornis* Hal., sowie immer nur in geringer Anzahl zwischen den bedeutend zahlreicheren Individuen der anderen Arten vermischt angetroffen habe. Es liegt nahe anzunehmen, dass die *fasciata*-Larven auch von diesen Thysanopteren räuberisch lebt; leider habe ich keine Versuche hierüber angestellt. Jedenfalls kann man nicht betreffs der *Ae. fasciata* — wie dies meine oben angeführten Zuchtversuche beweisen — ohne Weiteres ihre Wohnpflanze [2]) etwa als ihre Nährpflanze ansehen.

Es drängt sich nun die Frage auf, ob auch die übrigen *Aeolothrips*-Arten oder ob sogar die sämmtlichen Glieder der ziemlich abgeschlossenen Familie *Aeolothripidae* eine carnivore

---

[1]) Bohls, J. l. c., S. 13. — Vgl. auch Uzel H., Monographie der Ordnung Thysanoptera. Königgrätz 1895. Taf. IX. Fig. 161 c.

[2]) Von Uzel, Op. cit., S. 74, 378—400, und Leonardi G., Gli Insetti nocivi. IV. Napoli 1901, S. 644, werden eine grosse Anzahl der verschiedenartigsten Pflanzen als Wohnpflanzen dieser Art angegeben.

Lebensweise führen. Ich habe zur Zeit keine Gelegenheit gehabt, dies zu prüfen.

Wie es sich nun auch damit verhalten mag, durch die schon oben erwähnten Fälle carnivorer Lebensweise geht hervor, dass die Thysanopteren inbezug auf die Art ihrer Nahrung keineswegs ein so einheitliches Bild zeigen, wie dies früher angenommen wurde und es mit Rücksicht auf die enge Umgrenzung dieser Gruppe, sowie auf die grosse Übereinstimmung der strukturellen Merkmale der verschiedenen Arten zu erwarten war.

Wir finden zuerst, und zwar bei der Mehrzahl der Arten, eine wahre und, wie es scheint, ausschliesslich herbivore Lebensweise. Es kann aber auch vorkommen, wie dies der von Bohls erwähnte Fall uns zeigt, dass eine eigentlich herbivore Art gelegentlich carnivor wird. Ob die von Walsh, bezw. Riley, und Pergande erwähnten Arten ebenfalls eine nur fakultativ carnivore Lebensweise führten oder normal von tierischen Säften lebten, ist z. Z. nicht zu ermitteln. Aus den oben angeführten Gründen scheint es aber sehr wahrscheinlich, dass wenigstens *Ae. fasciata* (Larven) normal, vielleicht sogar ausschliesslich, carnivor lebt.

Mit Rücksicht auf die sehr weite Verbreitung der herbivoren Lebensweise unter den Thysanopteren, müssen wir wohl mit Osborn [1]) annehmen, dass in der betreffenden Tiergruppe diese Lebensweise die ursprünglichere ist, die carnivore dagegen eine sekundär und, wie es scheint, von den verschieden Arten (Gattungen?) unabhängig erworbene Eigenschaft darstellt, welche in einigen Fällen nur fakultativ auftritt, in anderen dagegen schon eine grössere Festigkeit gewonnen hat und als die wahrscheinlich normale Lebensweise erscheint.

---

[1]) Osborn, H., op. cit., S. 142.

N:o 15.

Meromyza cerealium n. sp., ein neuer Getreide-Schädiger.

Von
Enzio Reuter.

(Vorgetragen am 1. Februar 1902).

Meromyza cerealium n. sp. — Blass grünlichgelb. Palpen an der Endhälfte schwarz. Rücken mit drei breiten, zum grössten Teil licht rotbraunen Längsstriemen, von denen die mittlere, die bedeutend breiter und länger ist als die seitlichen, am Halse mit einem kurzen rektangulären schwarzen Querfleck beginnt und an ihrem hinteren Teil bräunlich gefärbt ist; Seitenstriemen aus einem breiteren inneren rotbraunen und einem schmäleren äusseren schwarzen Teil bestehend, welch' letzterer zwei nach einander folgende, fast gleichförmige Bogen beschreibt. Schildchen braun gestreift. Hinterkörper mit drei aus länglichen Flecken zusammengesetzten braunen Längsreihen. Länge 2,5—3,5 mm.

♀. — Körper bleich, sehr schwach grünlich gelb. Kopf, mit Ausnahme eines triangulären bleicheren Scheitelfleckes, lebhafter gefärbt als der Körper, hochgelb; Stirn mässig hervorragend; Ocellenfleck schwarz; Hinterkopf mit drei neben einander stehenden äusserst kleinen bräunlichen Pünktchen, dicht am Halse schmal und undeutlich bräunlich gefärbt; das 3. Fühlerglied scheibenförmig, nach vorn unbedeutend verschmälert, sein oberer Rand beinahe gerade, der untere gerundet; das 2. und 3. Fühlerglied oben bräunlich, die Fühler übrigens an der Aussenseite rötlichgelb, an der Innenseite bleicher; Fühlerborste braun; Palpen an der Endhälfte schwarz, am Grunde gelb; Epistom etwas bleicher gelb als der Kopf. Die mittlere Rückenstrieme

beginnt am Halse mit einem kurzen, rektangulären, scharf begrentzten schwarzen Querfleck von gleicher Breite wie die der rötlichbraunen Strieme selbst; diese von dem Hinterrande des genannten schwarzen Querflecks etwa bis zu der Mitte des Rückenschildes fast gleichmässig breit, dann deutlich verjüngt, bei $^3/_4$ des Rückenschildes in einen noch bedeutend schmäleren, dunkelbraunen, nicht besonders scharf kontourierten länglichen Fleck übergehend, welcher etwa so lang, wie das Schildchen breit, ist. Seitenstriemen an der Schulter etwas hinter dem schwarzen Querfleck der Mittelstrieme beginnend, den Hinterrand des Rückenschildes nicht erreichend, vorn durch die Grundfarbe schmal aber deutlich von der Mittelstrieme getrennt, nach hinten von dieser divergierend. Jede der beiden Seitenstriemen besteht aus einem breiteren, licht rötlichbraunen, in der Mitte schwach ausgeschweiften, sowie an der äusseren Hinterecke sehr schmal schwarz gerandeten inneren Teil und aus einem schmäleren, schwarzen, von zwei nach einander folgenden, beinahe gleichförmigen und gleichmässig schmalen Bogen zusammengesetzten äusseren Teil, und zwar schliesst sich von diesen Bogen der vordere unmittelbar an den rötlichbraunen Innenteil, während der hintere, der sich bis zur Nähe der Hinterecke des Rückenschildes erstreckt, durch einen schmalen Keil der Grundfarbe von dem Innenteil getrennt ist. Rückenschild beiderseits unterhalb der Schulter mit einem kleinen ovalen schwarzen Humeralfleck. Schildchen oben bleich grünlichgelb, in der Mitte mit einer dunkelbraunen, nicht scharf begrenzten Längsstrieme, die als eine Fortsetzung des gleichfarbigen Hinterteils der Mittelstrieme des Rückenschildes erscheint. Hinterrücken schwarz. Mesothorakalpleura mit einem kleinen, länglich ovalen, vorn zugespitzten und scharf begrenzten tiefschwarzen Fleck; die Hüften des Mesothorax' mit einem ziemlich grossen, licht rötlichbraunen, triangulären, an der oberen Seite deutlich ausgeschweiften Fleck, die des Metathorax' mit einem kleineren, gleichfarbigen, vorn verjüngten birnförmigen Fleck; Metathorax unmittelbar vor der Insertionsstelle der Schwingkolben mit einem schmalen schwarzen Querstrich. Abdomen bleich grünlichgelb

mit drei Reihen länglicher brauner Flecke, die drei beinahe ununterbrochene Längsstriemen bilden. Die Mittelstrieme, welche kürzer und dunkler als die Seitenstriemen ist, beginnt erst an dem 2. Abdominalsegment — das 1. Segment ist also in der Mitte ungefleckt — und zieht sich bis zum Ende des Abdomens; die länglichen Flecke, welche diese Mittelstrieme bilden, nehmen je die ganze Länge des resp. Segmentes ein und erscheinen demnach an den beiden Enden als quer abgestutzt; jeder dieser Flecke ist vorn breiter, der erste in der Mitte schwach eingeschnürt, die übrigen nach hinten gleichmässiger, aber nicht besonders stark verjüngt, sämmtlich an dem vorderen Teil dunkelbraun, an dem hintersten Drittel plötzlich dunkler, fast schwarz. Seitenstriemen lichter braun als die Mittelstrieme, sich über die sämmtlichen Abdominalsegmente hinaus erstreckend, aussen schärfer, innen mehr diffus begrenzt, am Hinterrande des 1. Segmentes einen merklich dunkleren Fleck zeigend, am 5. Segmente mit der Mittelstrieme zusammenfliessend. Die verdickten Schenkel des 3. Beinpaares an ihrer hinteren Hälfte, die Schienen an fast ihrer ganzen Länge, unten mit zwei sehr feinen schwarzen parallelen Linien, die Schenkel ausserdem oben an ihrer äussersten Spitze jederseits mit einem deutlichen, aber sehr kleinen schwarzen Pünktchen gezeichnet. Beine übrigens gelb, Füsse am Ende braunfarbig. Flügel hyalin, sehr schwach ins Gräuliche spielend, mit licht braungelben Adern. Schwingkolben weisslich.

♂. — Das Männchen unterscheidet sich von dem Weibchen durch folgende Merkmale: Kopf und Thorax etwas lebhafter gelb; am Hinterkopfe ist nur das mittlere der drei kleinen bräunlichen Pünktchen sichtbar. Die Rückenstriemen in weiterer Ausdehnung dunkelgefärbt und ihre lichten Teile nicht so rötlich wie beim Weibchen, sondern mehr gelbbraun. Die Mittelstrieme von dem Hinterrande jenes vorn gelegenen rektangulären schwarzen Querfleckes nur bis zur Mitte des Rückenschildes licht gelbbraun, dann plötzlich schwarzbraun, nach hinten etwas stärker verjüngt und schärfer begrenzt als beim Weibchen, gleich am Ende aber wieder fast unmerklich breiter. An den Seitenstrie-

men verhält sich der äussere, doppelt gebogene Teil wie beim Weibchen; der innere, breitere, streifenförmige Teil ist dagegen nicht, wie beim Weibchen, gänzlich lichtfarbig, sondern der Länge nach in eine äussere, schwarzbraune, und eine innere, licht gelbbraune, Hälfte geteilt; diese ist bei $^{2}/_{5}$ der Länge der Seitenstrieme von einem viereckigen lichtbraunen, nicht besonders scharf begrenzten Flecke unterbrochen. Die dunkle Längsstrieme des Schildchens etwas breiter und bestimmter begrenzt als beim Weibchen. Der trianguläre Fleck der Mesothorakalhüften undeutlich, der birnförmige der Metathorakalhüften an seinem hinteren, breiteren Ende schwarz punktiert. Die Mittelstrieme des Abdomens von unregelmässigerer Breite als beim Weibchen. Die Seitenstriemen breiter und diffuser, am Hinterrande der resp. Segmente fast unmerklich dunkler, von dem Vorderrande des 2. Segmentes an sich nach hinten gleichmässig gegen die Mitte ausdehnend, so dass sie am Hinterrande des 3. Segmentes mit der Mittelstrieme zusammenstossen; an den übrigen hinteren Segmenten fliessen die Seitenstriemen mit der Mittelstrieme so zusammen, dass diese Segmente an ihrer ganzen Oberseite rauchig lichtbraun gefärbt erscheinen und nur in der Mitte des Hinterrandes der resp. Segmente einen dunkleren Fleck aufweisen. Schenkel des 3. Beinpaares etwas stärker verdickt als beim Weibchen.

M. cerealium scheint der *M. variegata* Meig. am nächsten zu stehen, unterscheidet sich aber von derselben, nach der Beschreibung Schiner's[1]) wie auch nach Vergleichung mit einem durch freundliche Vermittelung des Herrn Dr. H. Rebel aus dem Wiener Hofmuseum mir zur Ansicht gesandten Cotypus Schiner's, durch folgende Merkmale: Die drei bräunlichen Pünktchen am Hinterkopfe fehlen bei *M. variegata*. Fühler bei *M. cerealium* in grösserer Ausdehnung als bei dieser Art bräunlich gefärbt. Palpen an der Endhälfte schwarz, bei *M. variegata* gelb (nach der Beschreibung Schiner's; bei dem mir zugesandten Exemplar aber schwarz!). Rückenstriemen

---

[1]) Schiner, J. R., Fauna austriaca. II. Wien 1864, s. 210.

sämmtlich wenigstens z. T. rötlich gefärbt, während bei *M. variegata* in der Regel nur die Mittelstrieme rotgelb ist (nach Schiner, l. c., kommen aber auch bei dieser Art Exemplare mit allen Rückenstriemen rotgelb vor). Die mittlere Rückenstrieme bis zu $^3/_4$ ihrer Länge verhältnismässig bedeutend breiter als bei *M. variegata*, bei welcher letzterer Art diese Strieme ausserdem nach hinten ziemlich gleichmässig verschmälert und nicht wie bei *M. cerealium* nach hinten plötzlich verjüngt erscheint. Seitenstriemen schon vom ersten Beginn ab merklich stärker von der Mittelstrieme divergierend, ihr innerer und äusserer Teil von verschiedener Farbe (licht rötlichbraun, resp. schwarz), bei *M. variegata* gleichfarbig, schwarzgrau (ausnahmsweise rotgelb, vgl. oben!); die beiden Bogen dieses äusseren Teiles bei *M. cerealium* gleichförmig, bei *M. variegata* ungleichförmig, indem der vordere Bogen merklich kürzer und mehr konvex als der hintere ist. Der braune Fleck des Schildchens sowie die Flecke der Mittel- und Hinterhüften deutlicher hervortretend als bei *M. variegata.* Die Mittelstrieme des Abdomens erst vom 2. Segmente, bei *M. variegata* schon von dem 1. Segmente ab beginnend; bei der letztgenannten Art nehmen sowohl die einzelnen Flecke der Mittelstrieme als die der Seitenstriemen nicht, wie bei *M. cerealium*, die ganze Länge des resp. Segmentes ein, sondern erreichen je nicht dessen Hinterrand; ausserdem sind die genannten Flecke nicht bei *M. variegata* an ihrem hinteren Teil dunkler gefärbt als an dem vorderen. Bei *M. cerealium* sind die Tarsen am Ende braunfleckig, was bei *M. variegata* nicht der Fall ist.

Von *M. laeta* Schin., von welcher Art ich ebenfalls einen Cotypus zur Ansicht erhielte, unterscheidet sich *M. cerealium* durch den braun punktierten Hinterkopf, welcher bei *M. laeta* ungefleckt ist; durch die Rückenstriemen, die bei *M. laeta* sämmtlich ganz rötlich, ohne irgend welche dunkle Zeichnungen, und wenig scharf begrenzt sind; durch die äussere bogenförmige Begrenzung der Seitenstriemen, indem bei *M. laeta* der vordere Bogen merklich kürzer und konvexer ist als der hintere; ausserdem sind bei *M. laeta* die Seitenstriemen hinten

nicht zweispaltig. Bei dieser Art fehlt auch der Humeralfleck, das Schildchen ist ungefleckt und der Hinterrücken zum grössten Teil ziegelrot (bei dem mir zugesandten Exemplar jedoch ziemlich dunkel braunrot). Die Flecke der Mittelstrieme des Abdomens sind bei *M. laeta* merklich breiter und weniger scharf begrenzt als bei *M. cerealium* und erreichen nicht, wie bei dieser Art, den Hinterrand des resp. Segmentes; bei *M. laeta* beginnt ausserdem die Mittelstrieme schon von dem 1. Abdominalsegment ab. Die Flecke der Seitenstriemen bei *M. cerealium* namentlich aussen distinkter begrenzt als bei *M. laeta*, die Hinterschenkel weniger stark verdickt und die Punkte am Ende derselben kleiner, als bei dieser Art.

Von *M. saltatrix* (L). Meig., mit welcher sie auch einige Merkmale gemeinsam hat, unterscheidet sich *M. cerealium* hauptsächlich durch den weniger deutlich dunkelgefleckten Hinterkopf, durch verschiedene Farbe und z. T. auch verschiedene Form der Rückenstriemen, wie auch durch die bei *M. variegata* angegebenen Unterschiede der mittleren Abdominalstrieme.

L a r v e erwachsen 3,5—4,5 mm lang, beinahe farblos oder licht gelbgrünlich durchschimmernd, rund, vorn schwach verjüngt; die Kopfhaken gross, schwarz. Lebt einzeln im Halme von Weizen und Hafer, totale Weissährigkeit verursachend.

P u p a r i u m 3—4 mm lang, fast gleichmässig dick, mit deutlichen Segmenteinschnitten, ebenfalls sehr licht gelbgrünlich durchschimmernd oder beinahe farblos.

F u n d o r t: Finland, Lofsdal im Kirchspiel Pargas (Åboskären). [1])

Am 10 juli 1901 wurden auf einem Weizenacker des soeben genannten Gutes mehrere Larven dieser Fliege beobachtet. Die Larven bewohnen den Halm stets oberhalb des obersten Knotens, und zwar leben sie als jung im Inneren des Halmes (intraculmal), die inneren Wände desselben benagend.

---

[1]) Nach gütiger brieflicher Mitteilung des Herrn Prof. Dr. Fr. Brauer soll diese Art aus Paris im Wiener Hofmuseum unter dem Namen *M. camporum* stehen.

Später wird von ihnen der Halm oft eine Strecke (2—3 cm) entlang an der einen Seite durchaus zerfetzt; er weist dann unregelmässig zerrissene Ränder auf und enthält eine Menge der Larvenexkremente, welche das Aussehen eines feinkörnigen gelblichweissen Pulvers zeigen. Nicht selten erscheint der Halm etwas oberhalb des Knotens als gänzlich und zwar ziemlich unregelmässig und schief durchgenagt. Die erwachsene Larve wird einzeln meistens zwischen dem Halme und der obersten Blattscheide angetroffen. Ebendaselbst wurde mitunter das Puparium gefunden; in vielen Fällen erwies sich aber der Halm als vollkommen leer, was auf eine im Boden (ob normal?) stattfindende Verpuppung hinzudeuten scheint.

Durch die soeben geschilderte Beschädigung entsteht an dem befallenen Halme eine recht prägnante Form totaler Weissährigkeit, indem der ganze Blütenstand oberhalb des Angriffspunktes mit der Ähre frühzeitig vergilbt. Auf dem genannten Weizenacker waren von denjenigen Halmen, welche eine durch Angriffe oberhalb des obersten Knotens entstandene Weissährigkeit zeigten, etwa 30 % von den Larven der *Meromyza cerealium* befallen.

Auch auf einem Haferacker wurden an dem genannten Orte mehrere vergilbte Blütenstände beobachtet, die sich als vollkommen in derselben Weise, wie oben geschildert, beschädigt erwiesen. In einem der befallenen Halme wurde die Larve selbst angetroffen, und zwar stimmte diese mit den in den Weizenhalmen gefundenen so vollständig überein, dass ihre Identität ausser jedem Zweifel stehen dürfte.

Die erste Fliege schlüpfte am 20 Juli aus. Mehrere Umstände machen es aber wahrscheinlich, dass die von mir angetroffenen Larven, bezw. Puparien, verspätete Individuen darstellten, sowie dass die Flugzeit demnach schon früher eingetreten war.

Die Entdeckung dieses neuen Getreideschädigers bietet kein geringes Interesse dar. Durch dieselbe geht nämlich hervor, dass auch in Europa eine *Meromyza*-Art vorkommt, deren Larve an Getreidearten Weissährigkeit verursacht und somit

eine ähnliche Lebensweise wie die der berüchteten *M. americana* Fitch. führt, die bekanntlich in den Vereinigten Staaten von Nordamerika und in Canada ebenfalls durch supranodale Angriffe, und zwar oft in recht grosser Ausdehnung, an Weizen und, wie es scheint, an einigen Wiesengräsern totale Weissährigkeit hervorbringt.

Es mag noch bemerkt werden, dass unter den früher beschriebenen (sieben) *Meromyza*-Arten, mit Ausnahme der soeben genannten *M. americana*, nur eine Art inbezug auf ihre Lebensweise und Entwicklung bekannt ist, nämlich die auch in Finland häufige *M. saltatrix* Meig., deren Larve nach Lindeman [1]) in den Blättern verschiedener Getreidearten miniert, jedoch ohne irgend welche sichtbare Schäden anzurichten.

Schliesslich mag erwähnt werden, dass die Larve der *M. cerealium* von einer kleinen Pteromalide heimgesucht wird.

N:o 16.

Några bidrag till vår insektfauna.

Meddelande
af
J. Sahlberg.

(Föredraget den 1 Februari 1902).

---

1. Peplomyza Baumhaueri, en för Finland ny fluga.

Kort före midsommarn, den 21 Juni för några år sedan, fann jag under håfning på ett mycket skuggigt ställe under *Corylus* och *Tilia* å Karkkali udde i Karislojo en fluga, som genom sitt beteende, i det den bar vingarna taklikt nedböjda öfver bakkroppen, samt genom sin brokiga färgteckning ådrog sig min uppmärksamhet. Jag började ifrigt håfva efter flera

[1]) Lindeman, K. E. Ueber *Meromyza saltatrix* Mg. und *Elachiptera cornuta* F. Bull. Soc. Imp. Nat. Mosc. 1884, Moscau 1885, s. 251—255.

exemplar och lyckades slutligen infånga inalles 4 individer. Då jag här om dagen genomgick mina dipterskördar för att utplocka exemplar för en specialist i utlandet, riktades min uppmärksamhet åter på denna granna flugart. Vid därpå företagen bestämning af densamma fann jag att det var *Peplomyza Baumhaueri* Löw, hvilken hör till ett veterligen förut icke inom Skandinavien funnet släkte af gruppen *Sapromyzidae.* Då denna fluga, jämte den andra till samma släkte hörande arten, *P. Wiedemanni* Löw, är en af Europas sällsyntaste Diptera och hittills är funnen endast i ett fåtal exemplar på ett par tre lokaler i mellersta Europa, lämnas här nedan en kort beskrifning, enligt hvilken arten med lätthet torde igenkännas.

Peplomyza Halid.

Halid., Ent. Magaz. 1835, 148. — Löw, Dipt. Beitr. I, 21 (1845). — Schin., Dipt. Austr. II. 105.

Kroppen aflångt oval, med långsgående svartbruna strimmor. Bakkroppen af mjuk konsistens, vid torkning sammanskrumpen. Hufvudet kort, rundadt; ansiktet under ögonen något intryckt, munranden listformigt upphöjd, utan munborst; pannan hos hvartdera könet bred, dess framkant tämligen tydligt markerad, från midten ända till hjässan beväpnad med längre och kortare borst. Pumpsnuten med breda sugläppar. Palper cylindriska. Antenner nedböjda, tredje leden kort, långrund, borst finhårigt. Bröstskölden försedd med borst såväl längs midten som på sidorna. Skutellen halfrund, föga hvälfd, vid kanten beväpnad med 4 kraftiga och långa borst. Benen med praeapicalborst på alla tibier. Vingarna långa och smala, under hvilan taklikt nedböjda öfver bakkroppen, på längden mörkbandade; ribbförgreningen såsom hos *Sapromyza,* men analfältet något längre, analribborna dubbla.

P. Baumhaueri Löw, l. c. 21, 2. — Schin., l. c. 106. — *Sapromyza litura* p. part. Meig. Syst. Beschr. Zweifl. V. 266, 20.

Ljusgul, pannan mellan ögonen af samma färg, framtill med 2 stora runda svarta fläckar. Ansiktet med en liten punkt

af samma färg nedanför antennerna och ett otydligt tvärstreck invid ögats inkant. Ryggskölden ofvan med 4 långsgående svartbruna band, af hvilka de mellersta äro bredare och i midten böjda från hvarandra samt fortlöpande längs skutellens sidor ända till dess spets; på bröstsidorna nedanför vingarnas bas äfvenledes ett tydligt mörkt band. Vingarna bjärt tecknade med tvänne breda långsgående band, af hvilka det ena följer framkanten ända till spetsen och där förenar sig med det andra, som löper ett stycke från bakkanten; hvartdera inåt på ett par ställen mer eller mindre inskurna eller nästan afbrutna (eller med andra ord: vingarna svartbruna med bakre kanten smalt ljusrandad samt bärande en aflång ljus diskfläck med 4 ofta fingerlikt utdragna flikar). Bakkroppen i midten mörkare. Benen ljusgula, tarserna obetydligt mörkare, svarthåriga. Längd 2 lin.

2. Några för vår fauna nya Halticider.

Vid genomgåendet af museets ännu icke ordnade material fann jag nyligen till min öfverraskning i en låda med diverse insekter, mest exotiska skalbaggar, som tillhört framlidne grefve Mannerheim, ett antal Halticider, dels bestämda och försedda med namnetiketter med Mannerheim's handstil och däribland äfven några finska, dels etiketterade »Villnäs, Mannerheim», dels försedda med hans lätt igenkänliga signifikationslappar (röda trekanter = Villnäs i Åbo län). Troligen hade dessa blifvit uttagna för noggrannare undersökning i anledning af något nyss utkommet arbete — kanske Foudras eller Allards monografier, — men sedan blifvit glömda.

Bland dessa funnos fem särskilda för de finska samlingarna nya species, alla arter, hvilkas förekomst i vårt land förr icke blifvit konstaterad. Fyndet af ett så stort antal nya Halticider på en ort är visserligen öfverraskande och skulle väcka förvåning och misstroende, om man icke kände, huru rika enskilda lokaler samt några speciella växtarter kunna vara på hithörande insekter. Särskildt förekomma på några ruderatväxter ofta tillsammans flera arter, som uteslutande äro hänvisade till dem. Sålunda har jag t. ex. på *Solanum dulcamara* på Karel-

ska näset funnit 3 arter Halticider, som hvarken förr eller senare blifvit funna i Finland, för att icke tala om *Echium vulgare* och *Malva*-arter, som i södra och mellersta Europa härbärgera ett par 10-tal särskilda species. Äfven förtjänar nämnas att alla, kanske med undantag af en enda, äro funna i Sverige och därför voro att förvänta äfven i sydligaste Finland. De nykomna arterna äro:

1. *Phyllotreta nigripes* Panz. (*Lepidii* Koch.) — Ett exemplar. Arten lefver på Cruciferer, hufvudsakligast på *Lepidium ruderale,* är utbredd öfver större delen af Europa och tagen i södra Sverge samt af mig vid Schlüsselburg, således helt nära till vår naturalhistoriska gräns.

2. *Ph. Cruciferae* Goeze (*obscurella* Illig.) — 4 exemplar. Förekommer på samma växter som föregående; utbredd öfver södra och mellersta Europa och äfven funnen i Östersjöprovinserna, men ännu ej anmärkt från Skandinavien. Skiljer sig från den vanliga *Ph. atra* F., som förekommer på samma växter, genom blå eller grön metallfärg och gröfre punkter på prothorax, som baktill är mindre konvex.

3. *Aphthona Euphorbiae* Schr. (*hilaris* All.) — 4 exemplar. Allmän i större delen af Europa på *Euphorbia*-arter samt på flera andra växter å kultiverade ställen. Äfven tagen i södra Finland och i trakten af Petersburg.

4. *Sphaeroderma rubidum* Graels. (*testacea* Thoms. nec. Fabr.) — 1 exemplar. Lefver på *Carduus*-arter; allmän i södra och mellersta Europa; äfven funnen i södra Sverige och Östersjöprovinserna.

5. *Podagrica fuscicornis* L. — 1 exemplar. Skall lefva på Malvacéer i trädgårdar. Ej sällsynt i södra och mellersta Europa; äfven funnen i Sverge.

Utom dessa funnos några inom vårt land förut endast på enskilda lokaler tagna arter, hvilka förtjäna anföras såsom nya för provinsen Egentliga Finland, näml. *Chalcoides aurata* L., *Psylliodes chrysocephala* L. (ett exemplar funnet på Karelska näset) och *Longitarsus femoralis* Marsh.

N:o 17.

Hemilea dimidiata Löw funnen i Finland.

Meddelande
af
J. Sahlberg.

(Föredraget den 2 Mars 1902).

Vid senaste sammanträde hade jag äran att för Sällskapet anmäla en intressant, för vår fauna ny Dipter-art. Nu ber jag att åter få presentera och till samlingarna inlämna en annan till samma insektordning hörande nykomling, som jag funnit för några år sedan och hvilken icke är mindre vacker och sällsynt än den förra, näml. *Hemilea dimidiata* Löw. Denna art hör till den genom sina brokiga vingar utmärkta familjen *Trypetidae* eller *Tephritidae* och har af Löw i hans utmärkta monografi öfver denna familj, på grund af egenheter i hufvudets byggnad och i ribbförgreningen samt den märkvärdiga teckningen på vingarna m. m., blifvit afskild till ett eget släkte. *H. dimidiata* hör egentligen till södra Europas fauna; enstaka exemplar hafva någon gång blifvit tagna äfven i Österrikes alptrakter. Det var således ganska oväntadt att finna den så långt mot norden, som i Finland.

Jag infångade 2 exemplar, ♂ och ♀, vid Kirjavalaks i Ladoga Karelen den 6 Juli 1884. Äfven denna art ådrog sig genast min uppmärksamhet genom vingarnas egendomliga mörka färgteckning, hvarigenom den lätt skiljes från alla andra Trypetider. Till ledning för dess igenkännande lämnas följande korta beskrifning:

Hemilea Löw.

Monogr. der Trypetiden 32, 4, (1862). —
Schin., Dipt. austr. II, 114, 416.

Kroppen långsträckt, rödgulglänsande, med svartbruna otydliga linjer på framkroppen, och hela vingarnas främre hälft

på längden svartbrun. Hufvudet halfrundt, ansiktet med rännformiga fördjupningar under antennerna. Ögonen stora, långrunda, upptagande största delen af hufvudets sidor. Kinderna smala, munöppningen stor; pannan beväpnad med borst, af hvilka ett på hvardera sidan, nära till ögonens öfre kant, längre än de öfriga. Pumpsnuten kort med breda sugläppar. Palperna korta, cylindriska. Antennerna kortare än ansiktet; tredje leden tillspetsad med något aftrubbad ända; borsten tydligt hårig. Ryggskölden hvälfd, bakom midten och på sidorna med borst. Skutellen nästan trekantig, beväpnad med 4 långa borst. Bakkroppen oval, hvälfd, honan med mycket kort äggläggningsrör. Vingarna mycket långa och tämligen smala, nående långt öfver abdomens spets. Första längdribban dubbel, den öfre grenen framtill försvinnande, 4:de ribban bakom bakre tvärribban något bågböjd, främre tvärribban tydligt belägen bakom diskfältets midt; analfältet i spetsen utdraget i tvänne snibbar, tydligt kortare än det närmast framför liggande basalfältet. Benen tämligen späda, framlåren undertill beväpnade med borst.

H. dimidiata Costa, Ann. d. Accad. Sc. Nat. di Napoli 1837, IV, 12. Taf. I, f. 7 *(Ocnerus?)*. — Löw, Mon. Tryp. 32, 1. Taf. II, f. 3. — Rostgul, ryggskölden ofvan med 3 fina svartbruna strimmor, af hvilka den midtersta mycket otydlig; bröstsidor betydligt ljusare, likasom ansiktet, hvars fåror under antennerna äro hvitaktiga; fläcken kring ocellerna brun, abdomen i midten eller till större delen glänsande svart eller svartbrun; antenner och ben jämte svängkolfvar ljusare brungula. Vingarna baktill glasklara, framtill längs hela kostalkanten med ett bredt svartbrunt band, som intager vingspetsen och där sträcker sig ett godt stycke utöfver 4:de längdribban; gränsen mellan det svartbruna och vattenklara något våglikt böjd; vid framkanten omkring spetsen af 1:sta ribban en liten trekantig hyalin fläck; bakre tvärribban obetydligt mörkskuggad. Längd 1 $^{3}/_{4}$—2 lin., vingarna 2 $^{1}/_{2}$ lin.

N:o 18.

Spridda ornitologiska meddelanden.

Meddelande

af

Thorsten Renvall.

(Föredraget den 1 mars 1902.)

Phyllopseustes sibilatrix. Grönsångaren äger i vårt land sydostlig utbredning. Från Karelska näset, där Walléen år 1886 (Medd. F. Fl. Fenn., 15. 1889, p. 133) flerstädes påträffade fågeln och där äfven jag både vid Kexholm och i Räisälä år 1897 allmänt anträffade densamma, har grönsångaren småningom utbredt sig allt längre mot väster. Första gången jag fann fågeln i Egentliga Finland var den $^{24}/_{V}$ 1900 vid Jullas gård på Kuusisto; samma år i juni förekom arten äfven i Muurila kapell, en trakt, där jag tidigare flere år å rad anställt noggranna ornitologiska undersökningar utan att anträffa densamma.

I motsats till Walléen, men i öfverensstämmelse med Kolthoff o. Jägerskiöld (Nordens Fåglar, p. 21), har jag alltid påträffat arten »i skogar med höga löfrika träd». Men däremot har jag ej alltid sett den vistas i löfträdens kronor, såsom man kunde sluta till enligt uppgiften i nyssnämnda arbete, utan har jag lika ofta, om ej oftare, funnit fågeln uppehålla sig vid löfträdens nedersta grenar, flygande från ett träd till ett annat.

Flerstädes ha de löfskogar, i hvilka jag anträffat arten, varit uppblandade med yngre barrträd, men då jag sett grönsångaren endast tillfälligtvis besöka något barrträd, anser jag mig med full rätt kunna påstå, att de rena löfskogarna utgöra artens topografiska uppehållslokal.

Corvus frugilegus. Den $^{15}/_{IV}$ 1897 iakttog jag ett exemplar i närheten af Kexholm.

Columba oenas. I närheten af Kexholm iakttog jag den $^{11}/_{IV}$ 1897 ett exemplar af denna art.

Vanellus cristatus. I sydvästra Finland har tofsvipan på allra senaste år anmärkningsvärdt tilltagit i antal. Så t. ex. anträffade jag den $^{5}/_{VI}$ 1899 ett vippar på en delvis våt, delvis försumpad äng å Kumlinge ö. Här fann jag äfven fågelns bo, som endast bestod af en grund grop på en tufva vid kanten af ängen. Under äggen funnos blott några få, torra grässtrån. Äggen, som voro betydligt rufvade, visade följande mått:

55/31; 45,5/32; 46,5/31; 47/32.

Enligt hvad jag senare fått höra, häcka numera flere par af tofsvipan regelbundet på ofvannämnda och angränsande våta ängar. Tvänne kullar, hvardera tagna därstädes år 1901, visade följande mått:

1) 44,5/33; 45/32; 45/32,5; 45,5/32,5.

2) 46,5/32; 46/32; 47,5/31,5; 47/32.

Äfven på de sanka ängarna vid Mietoinenjokis utlopp har arten häckat sedan flere år tillbaka. Också här har densamma under de senaste åren tilltagit i antal; numera häckar här årligen ett tiotal par. En kulle ägg härifrån visade följande mått:

45,5/31,5; 47,5/32; 48/31,5; 48/32.

Tringa subarcuata. Ett exemplar, skjutet den $^{13}/_{IX}$ 1900 vid hafskusten i Mietoinen, förvaras bland Åbo finska lyceums samlingar.

Ciconia alba. Ett exemplar, skjutet i Mietoinen den $^{3}/_{V}$ 1900, förvaras bland Åbo finska lyceums samlingar. Året förut sågos tvänne exemplar af arten i samma trakt.

Anas boschas. Enligt uppgift af fullt trovärdiga personer i Kexholm skola flere individer af denna art under mildare vintrar uppehålla sig vid Vuoksens mynning, hvarest det starka strömdraget hindrar vattnet att frysa.

Glaucion clangula anländer till Kexholm under förra hälften af april månad. Den infinner sig oftast i små flockar, men äfven parvis. Dock förefaller det, som om knipan då ännu ej parat sig. Sålunda har jag flere gånger varit i tillfälle att iakttaga hannarnes frieri. Detta tillgår på så sätt, att hannen simmar fram mot honan och kastar hufvudet bakåt, så att hals och bröst komma att bilda en hvälfd, hvit båge. För att få den bländande hvita buksidan att synas så stor som möjligt, höjer fågeln sig samtidigt upp ur vattnet, ofta så högt, att fötterna bli synliga ofvan vattenytan, och fågeln nödgas anstränga sig för att ej falla baklänges.

Ehuru ofta flere hannar samtidigt göra sin kur för samma hona, aflöper frieriet dock i regeln utan strid. Alltid är det dock ej så. En strid mellan två kniphannar var jag den $^{18}/_{\text{IV}}$ 1897 i tillfälle att med tillhjälp af kikare i detalj iakttaga.

På ena sidan om Kexholms stad delar sig Vuoksen i flere små armar, hvilka inom kort sammanflyta, bildande en liten fjärd, som vårtiden utgör en kär uppehållsort för simfåglar af flere slag, främst svanor, storskrakar och knipor. Vid stranden af denna fjärd summo ofvan anförda dag tvänne knipor, hanne och hona. Då hannen ej gjorde sin kur för honan, antog jag att de redan gjort sitt val för sommaren. Plötsligt infann sig en annan hanne. Då denne genast sam fram mot honan, skyndade den tidigare närvarande hannen i hans väg. Och då hannarne möttes, började genast striden. Denna utkämpades på så sätt, att de bägge stridande sökte bita hvarandra i hufvud, hals och bröst. Ungefär 10 minuter varade striden. Så blef den sist anlände segrare. Den besegrade skyndade undan, och då han vunnit ett litet försprång, sökte han dyka ned under vattnet. På ögonblicket tog segraren tillfället i akt. Med tillhjälp af vingarna kastade han sig med så häpnadsväckande snabbhet öfver den andra hannen, att denne ej ännu hunnit fullkomligt under vattnet, förrän han bakifrån slogs på rygg, så att benen stodo rätt upp i luften. Troligen var det med bröstet fågeln tilldelade sin motståndare detta kraftiga slag. Om äfven fötterna härvid voro behjälpliga, kunde jag ej

iakttaga. Då den besegrade, efter att ytterligare ha blifvit biten och rifven, slutligen lyckades komma ett litet stycke från sin fiende, tog han till vingarna och flög bort. Segraren däremot sam fram mot honan, för hvilken han började göra sin kur, utan att honan på något synligt sätt gaf sitt missnöje tillkänna öfver ombytet.

Fuligula marila. Af denna art, som i Finland mig veterligen ej funnits häckande söder om Karlö vid Uleåborg, ha ägg jämte exemplar af själfva fågeln blifvit mig tillsända från Kumlinge, i hvars skärgård arten regelbundet häckar. Boet är sålunda funnet på »Lilla Bredgrundet», »Stora Bredgrundet», »Gloskärsören» och »Fagerviksgrundet».

Den närmast belägna trakt i Sverige, där arten häckar, är enligt Kolthoff o. Jägerskiöld (Nordens Fåglar, p. 259) Stockholms skärgård.

Fågelns bo har i Kumlinge skärgård varit beläget nära hafvet, men städse invid någon liten sötvattensamling. Ofta har denna stått så nära hafvet, att hafsvattnet vid högre vattenstånd inträngt i densamma. Boet, som städse anträffats bland gräs på en tufva, utgör endast en obetydlig fördjupning, så grund, som om den bildats helt enkelt därigenom, att anden lagt sig ned i gräset. Då bärganden lämnar boet, öfvertäcker den omsorgsfullt äggen med gräs, så att de blifva helt och hållet dolda. Kullen anträffas fulltalig i senare hälften af juni månad. Äggen i de båda kullar jag äger från Kumlinge, den ena tagen år 1899, den andra år 1901, visa följande mått:

1899: 62,5/42,5; 62,5/42,5; 63,5/42; 63,5/42; 63,5/42; 63,5/42,5; 64/41,5; 64,5/42; 65/42.

1901: 61/42,5; 62,5/41,5; 62,5/42; 63/42; 63/42; 65/43; 65/43,5; 65,5/41,5; 65,5/42,5; 66/42.

Fuligula ferina. Under senare hälften af maj månad 1900 iakttog jag ett par, hanne och hona, i Littois sjö, i närheten af Åbo. Vid en följande exkursion, en vecka senare, återfann jag

här dessa fåglar. Af deras beteende anser jag mig kunna sluta till att boet var beläget någonstädes vid ifrågavarande sjö. Tiden medgaf dock ej anställande af närmare efterforskningar.

N:o 19.

Diagnosen neuer Collembolen aus Finland und angrenzenden Teilen des nordwestlichen Russlands.

Von

Walter M. Axelson.

(Mitgeteilt am 5. April 1902.)

Fam. **Achorutidae** CB.
Gen. **Börneria** gen. nov.

Körpergestalt gegen das Hinterende bedeutend verschmälert. Segmenthöcker nicht vorhanden. Antennen kurz, kegelförmig, 4-gliedrig; Gl. IV mit plumpen, gebogenen Sinneshaaren. Mundwerkzeuge saugend, in eine kegelförmige Spitze endigend. Ocellen vorhanden, 2 + 2, Postantennalorgan fehlend. Untere Klaue fehlend. Tenaculum, Furca, Analdornen und -papillen fehlend.

B. clavisetis spec. nov. — Körperbehaarung ziemlich lang, aber spärlich und dünn. Auf den letzten Abdominalsegmenten einige starke und noch längere Borsten. Körnelung der Haut ziemlich grob. Antennen kürzer als die Kopfdiagonale, kegelförmig; Glied IV am schmälsten. Alle Glieder mit dünnen aber langen Borsten; Gl. IV ausserdem mit einigen plumpen, gebogenen Sinneshaaren. Haut nicht gefeldert. Ocellen 2 + 2, auf einem gemeinsamen ziemlich grossen, schwach schwarz pigmentierten Augenflecke. Postantennalorgan nicht vorhanden. Beine mit einer (oberen) unbezahnten Klaue. Tarsus mit 2—3

deutlichen Keulenhaaren. Tenaculum, Furca, Analdornen und -papillen fehlend. Körperfarbe weiss. Länge bis 1 mm.

Einige Exemplare am 4. Juni 1901 unter Kiefernrinde in Kuolajärvi (Kemi-Lappmark) nahe dem Berge Sotitunturi gefunden.

Die Gattung *Börneria* dem ausgezeichneten deutschen Forscher Carl Börner zu Ehren aufgestellt, gehört wie die Gattungen *Neanura* und *Micranurida* zu den primitivsten Formen unter den Collembolen und hat mit den genannten Gattungen mehrere negative Gattungscharaktere, wie fehlende Tenaculum, Furcula, Analdornen und untere Klaue, gemeinsam. Die Mundwerkzeuge sind saugend wie bei *Neanura;* Segmenthöcker fehlen aber, wodurch sie sich von dieser Gattung unterscheidet. Die Körpergestalt ist auch, zum Unterschied von den beiden genannten Gattungen, *Pseudachorutes*- oder *Achorutes*-ähnlich (am hinteren Ende verschmälert). Ob das Vorhandensein von 2 + 2 Ocellen und das Fehlen eines Postantennalorgans Gattungscharaktere sind, bleibt vorläufig unsicher. — Charakteristisch für diese Form sind übrigens die Keulenhaare auf dem Tarsus (daher der Artenname *clavisetis)*, welche Eigenschaft an die Gattung *Pseudachorutes* erinnert.

Gen. **Paranura** gen. nov.

Körperform gleichdick, breit, plump, nicht aber mit Lappen endigend. Segmenthöcker nicht vorhanden. Antennen kürzer als die Kopfdiagonale, kegelförmig, 4-gliedrig. Mundteile saugend, Mundkegel kurz, spitz. Ocellen vorhanden, 3 + 3. Postantennalorgan fehlend. Beine mit einer (oberen) Klaue. Tenaculum, Furca, Analdornen und-papillen fehlend. Tubus ventralis kurz und dick.

P. sexpunctata spec. nov. — Körperbehaarung kurz, auf den zwei letzten Segmenten einige etwas längere Borsten. Körnelung der Haut grob. Antennen konisch. Das letzte Glied schlanker als die übrigen. Gl. I : II : III : IV = 2 : 3 : 3 : 5. Mundkegel kurz, spitz. Haut nicht gefeldert. Ocellen 3 + 3,

zwei nebeneinander, eine etwas nach vorn von den anderen entfernt, alle auf eigenen kleinen Pigmentflecken. Postantennalorgan fehlend. Klaue ohne Zahn. Tarsus ohne Keulenhaare, Tenaculum, Furca, Analdornen und -papillen fehlend. Körperfarbe gelblichweiss. Länge etwa 1 mm.

Ein Exemplar von dieser sehr interessanten neuen Form fand ich am 3. Okt. 1901 unter einem Holzstück in Meilans bei Helsingfors.

Inbezug auf ihre systematische Stellung steht diese neubeschriebene Gattung sehr nahe der vorhergehenden *Börneria*, weicht aber durch die *Neanura*-ähnliche Körpergestalt und die Dreizahl der Augen, welche auf verschiedenen Flecken liegen, von der genannten Gattung bedeutend ab. Von *Neanura* ist sie durch den Mangel an Segmenthöckern und von *Micranurida* durch die Augen ziemlich leicht unterschieden. Die genauere Untersuchung dieser neuen Gattungen muss ich jedoch vorläufig, bis reichhaltigeres Material erbeutet worden ist, unterlassen.

Gen. **Micranurida** CB.

M. papillosa spec. nov. — Körperform breit, *Anurida*-ähnlich. Körperbehaarung ziemlich kurz und sehr spärlich; auf den letzten Segmenten einige längere, dünne Borsten. Mundkegel kurz, spitz. Körnelung der Haut sehr kräftig und in's Auge fallend. Antennenglied IV am längsten, kegelförmig. Alle Glieder mit kräftigen, langen Borsten, ausser welchen auf Gl. IV noch einige gebogene, plumpe Sinneshaare sich finden. Ocellen 2 + 2, ziemlich gross, nebeneinander, sehr nahe dem Postantennalorgan, welches aus 16 spitzen Tuberkeln besteht. Tuberkeln im Kreise, eine breit-elliptische Figur bildend. Klaue an der Basis auffallend breit, unter der Mitte mit einem deutlichen Zahn. Keine Keulenhaare auf den Tarsen. Furca, Analdornen und Analpapillen nicht vorhanden. Körperfarbe graulichblau. Pigment des Körpers scheint an der Spitze von den grossen Hautkörnern verteilt zu sein. Ocellenflecke schwach pigmentiert. Länge des Tieres bis 1,35 mm.

Einziger Fundort: Karelia keretina: Knjäscha am Ufer des Weissen Meeres, wo ich am 4. Sept. 1901 unter Holzstücken und Steinen im ganzen c:a 10 Exemplare fand.

Durch den spitzen Mundkegel und die saugenden Mundteile sowie durch die Zweizahl der Ocellen und das Vorhandensein eines Postantennalorgans ist diese neue Collembole wahrscheinlich in die ganz neulich von Börner aufgestellte Gattung *Micranurida* zu unterbringen. Die grosse Zahl der Tuberkeln im Postantennalorgan unterscheidet aber meine Art schon sehr gut von der deutschen, welche auch durch das Fehlen der Klauenbezahnung und durch geringere Grösse von dieser neuen Form abweicht.

Gen. **Achorutes** Templ.

A. distinctus spec. nov. — Behaarung ziemlich kurz, aber dick (der I Schäff.-Typus). Nahe dem Ende des Abdomens sind die Haare bedeutend länger und stärker, bisweilen mit einem Keulenanhang an der Spitze. Hautpapillen sehr fein. Antennen kürzer als die Kopfdiagonale; Gl. I am kürzesten, II kürzer als III, IV wenig länger als III, mit einigen Sinneskolben und gebogenen Sinneshaaren versehen. Ommatidien 8 + 8, gleichgross. Postantennalorgan mit vier kreuzweise im Kreise angeordneten Tuberkeln. Obere Klaue innen mit einem deutlichen Zahn etwas vor der Mitte, untere Klaue lang, borstenförmig, mit einer sehr schmalen Erweiterung an der Basis, halb so lang wie die obere Klaue. Tarsus mit drei starken, langen Keulenhaaren an der Basis; länger entfernt davon noch ein ähnliches, langes Keulenhaar. Dentes etwa so lang wie Manubrium, etwa 5—6 mal länger als Mucrones, mit einer langen, abstehenden Basalborste und einigen kürzeren Borsten. Hautkörner der Dentes nicht grösser als die übrigen Hautpapillen. Mucrones sehr kurz, spitz, an der Spitze leicht gebogen, 5—6 mal kürzer als Dentes, aussen mit einem grossen zahnartigen Vorsprung nahe der Mitte. Lamellen der Mucrones schmal. Analdornen gross, etwa $^3/_4$ der Länge der oberen Klaue, leicht gebogen, auf grossen Papillen, die fast halb so

gross wie die Dornen sind. Färbung des Tieres graublau, Pigment fleckig verteilt. Länge circa 0,8 mm.

Von dieser durch ihre auffallend kleinen, bezahnten Mucrones sehr gut charakterisierten Art habe ich 10 Exemplare unter Holzstücken auf humusreichem Boden bei der Stadt Joensuu in Nord-Karelien gesammelt.

A. lapponicus spec. nov. — Behaarung kurz, auf den zwei hintersten Abdominalsegmenten ausserdem einige lange, starke Borsten, die oft mit einem keulenförmigen Anhang endigen. Körnelung der Haut ziemlich grob. Analdornen mittelstark, etwas vorwärts gebogen, auf grossen Papillen, die beinahe halb so gross wie die Dornen sind. Antennen kürzer als die Kopfdiagonale; Gl. IV mit mehreren langen Borsten und einigen dicken, einwärts gebogenen Sinneshaaren. 8 + 8 etwa gleich grosse Ommatidien, auf grossen schwarzen Augenflecken. Postantennalorgan sehr klein, schwer sichtbar, mit zwei etwa in der Längsachse stehenden, länglichen Papillen. Obere Klaue innen über der Mitte mit einem schwer wahrnehmbaren Zähnchen, untere Klaue mit deutlichen Lamellen, plötzlich in einen borstenähnlichen Anhang verjüngt. Tarsen an der Basis mit fünf deutlichen Keulenhaaren, von denen das mediane am kräftigsten ist. Dentes dick, plump, kürzer als Manubrium, mit einer langen, kräftigen Basalborste und einigen kürzeren versehen, am Ende viel dicker als Mucrones. Mucrones klein, an der Spitze abgestutzt und (bei seitlicher Ansicht) zu einem viereckigen Stück erweitert, etwa so wie bei *A. nivicola* Fitch (*socialis* Uzel) und *A. spinifer* Schäffer. Mucrones aber verhältnissmässig noch kleiner als bei diesen Arten, 5—6 mal kürzer als Dentes. Hautkörner der Dentes nicht besonders gross. Körperfarbe tief violett. Länge bis 1,13 mm.

Diese neue Art scheint in den Lappmarken weit verbreitet zu sein, da sie sowohl aus Kemi- als Imandra-Lappmark angetroffen ist. Im letzten Sommer sammelte ich nämlich mehrere Exemplare von dieser Form unter Baumrinde in Kuolajärvi (Kemi-Lappmark) und bei Kantalaks (Imandra-Lappmark).

Fam. **Entomobryidae** Töm.

Gen. **Isotoma** Bourl.

I. anophthalma spec. nov. — Ausser der kurzen, dichten Behaarung des Körpers finden sich auf allen Abdominalsegmenten zahlreiche abstehende, lange, nach dem Hinterrande zu noch länger werdende, ungewimperte Borsten. Solche finden sich auch an den Hüften der Beine. Antennen etwa gleich lang wie die Kopfdiagonale. Ant. I am kürzesten, II kleiner als III, IV am längsten, solang wie II + III. Abd. III etwas kürzer als Abd. IV. Postantennalorgan wie bei *Isotoma 4-oculata*, lang und schmal und, wie es scheint, ungekniet. Augen fehlend. Tarsen ohne Keulenhaare. Klauen ohne Zähne. Furca ganz wie bei *I. 4-oculata*, am Abd. IV befestigt, kurz. Dentes kaum von der Länge des Manubriums. Mucrones zweizähnig, schlank, gross, etwa so lang wie die obere Klaue. Farbe ganz weiss. Länge des Körpers 1 mm.

Ähnelt sehr der *Isotoma 4-oculata* Tullb., von welcher sie sich bloss durch das Fehlen der Augen und durch ihre ganz weisse Farbe unterscheidet. Von *I. fimetaria* (L.) weicht *I. anophthalma* mihi durch kürzere Furca und im Verhältnis zum Manubrium bedeutend kürzere Dentes ab.

Ein einziges Exemplar ist von mir am 6. Sept. 1901 unter einem Holzstück auf feuchter Wiese beim See Koutajärvi in Karelia keretina angetroffen.

I. diplophthalma spec. nov. — Behaarung dicht, aber kurz. Auf allen Abdominalsegmenten finden sich einige abstehende, längere Borsten, welche nach dem Hinterrande zu noch länger werden. Alle Borsten ungewimpert. Antennen von der Länge der Kopfdiagonale oder etwas länger. Gl. I am kleinsten, II länger als III, IV am längsten, nicht so lang wie die übrigen zusammen, kaum von der Länge der Gl. II + III. Postantennalorgan sehr lang und schmal (nicht halbmondförmig wie bei *I. binoculata* Wahlgr.) nach den Enden abgerundet. Ocellen zwei schwarze Punkte auf den Seiten des Kopfes, ganz neben dem Postantennalorgan, circa 5—6 mal kleiner als dieses.

Abd. IV wenig länger als III. Klauen ohne Zähne, die untere halb so gross wie die obere. Tarsus ohne Keulenhaare. Furca von demselben Bau wie bei *I. fimetaria* (L.) Tullb. Dentes etwas ($1^1/_4$) mal länger als Manubrium. Mucrones zweizähnig; der zweite Zahn bedeutend grösser als der Apicalzahn, etwa so gross wie die obere Klaue. Farbe weiss. Länge 0,83 mm.

Diese Form steht der *I. binoculata* Wahlgr. sehr nahe, namentlich durch die Anwesenheit von nur zwei (1 + 1) Ocellen, unterscheidet sich aber durch den Bau der Antennen, des Postantennalorgans und der Furcula.

Bloss ein einziges Individuum dieser merkwürdigen Art ist von mir am 4. Sept. 1901 bei Knjäscha in Karelia keretina unter Holzstücken am Ufer des Weissen Meeres angetroffen.

I. propinqua spec. nov. — Behaarung kurz, gleichmässig, am Ende des Abdomens einige längere, einfache Borsten. Ausserdem ragt in der Mitte von allen Abdominalsegmenten eine steife, vertikale Borste hervor. Abd. III gleich lang oder etwas länger als Abd. IV. Antennen etwas länger als die Kopfdiagonale; Gl. I am kürzesten, II wenig länger als III, IV gleich zweimal III. Postantennalorgan elliptisch, mittelgross. Länge derjenigen von drei Ommatidienbreiten annähernd gleich. Ocellen 8 + 8, gleichgross. Furca an distalem Ende von Abd. V befestigt, bis zum Ventraltubus reichend. Dens und Mucro zusammen zweimal so lang als Manubrium. Mucro mit 4 Zähnen, welche hintereinander liegen; der Apicalzahn klein, Anteapicalzahn am grössten, der 4:te am kleinsten und auf der Aussenkante liegend, beinahe neben dem 3:ten (von der Seite gesehen). Obere Klaue mit deutlichem, untere mit kleinerem Zahn. Tarsus ohne Keulenhaare. Färbung graublau mit helleren, unpigmentierten Flecken. Länge bis 1,2 mm.

Diese, wie es scheint, unbeschriebene *Isotoma*-Form, von welcher ich mehrere Exemplare bei Meilans in der Nähe von Helsingfors in einem hohlen *Alnus incana*-Stamm zusammen mit *Lasius fuliginosus* am 3. Okt. 1901 fand, steht der *I. albella* Pack. und *I. tigrina* Nic., Tullb. am nächsten. Von der ersteren Art ist sie jedoch durch die Färbung des Körpers, sowie durch

verschiedenes Verhältnis in der Grösse der Mucronalzähne, von der letzteren durch die Vierzahl der Mucronalzähne gut unterschieden.

I. inopinata spec. nov. — Behaarung kurz, gleichmässig. Ausserdem auf allen Segmenten einige abstehende, undeutlich gewimperte Borsten; diese länger und zahlreich auf Abd. V und VI. Einige Borsten finden sich auch an den Hüften der Beine. Ant. I : II : III : IV = 3 : 4 : 3 : 6. Antennen $1\,{}^1/_2$-mal so lang wie die Kopfdiagonale. Abdomen III fast so lang wie IV. Ommatidien 8 + 8, fast gleich gross, auf stark pigmentiertem Grunde. Postantennalorgan breit elliptisch, klein, von der Länge $1\,{}^1/_2$ Ommatidienbreite. Obere Klaue mit einem Innenzahn vor der Mitte, Lateralzähne klein und fast in der Mitte der Klaue sitzend. Untere Klaue grösser als die Hälfte der oberen, zugespitzt, bald mit undeutlichem Eckzahn, bald nur mit vorspringender Ecke. Tarsus mit 2—3 Keulenhaaren. Furca an Abd. V befestigt, nicht ganz bis zum Ventraltubus reichend. Dentes $2\,{}^1/_4$—$2\,{}^1/_2$- mal so lang wie Manubrium, gerade, nicht konvergent, mit wenigen, nicht halbmondförmigen Einschnitten auf der Dorsalseite. Mucrones 4-zähnig, 3 an der Innenseite, der 4:te fast neben dem 3:ten, an der Aussenseite, etwa ${}^2/_3$ von der Grösse der unteren Klaue. Von den Mucronalzähnen scheint der zweite (Anteapicalzahn) stets am grössten zu sein, Apicalzahn etwas kleiner, 3:te und 4:te am kleinsten. Mucronalform kurz und plump; die Zähne zusammengedrängt. Ventralseite der Furca leicht gekrümmt, fast gerade. Färbung rötlich violett, Beine und Furca noch heller. Antennen rötlich, gegen ihre Spitze aber tiefblau. Länge bis 1 mm.

Unterscheidet sich von *I. sensibilis* Tullb. (= *I. denticulata* Schäff.) durch kürzere Furca, gleichgrosse Ocellen, längeres Postantennalorgan wie auch durch ihre rötliche Färbung, durch welches Charakter diese Art an *I. Westerlundi* Reut. erinnert. Von der letztgenannten Form und von *I. cinerea* Nic. weicht *I. inopinata* mihi im Bau der Dentes, welche gerade und nicht konvergent sind, sowie durch ihre bedeutend längere Furca ab.

Exemplare von dieser unerwarteten *(inopinatus)* neuen Form hat mein Reisegefährte Herr J. Kotala aus Kuolajärvi (Kemi Lappmark) im Oktober 1901 unter Baumrinde und Holzstücken gesammelt und mir zugesandt.

Fam. **Sminthuridae** Tullberg.

Gen. **Sminthurides** CB.

S. globosus spec. nov. — Körperform kugelig, hoch gewölbt. Behaarung des Körpers überhaupt kurz, auf dem hinteren Teil des Abdomens finden sich aber viele, ziemlich lange Haare. Ant. I : II : III : IV = 1 : 3 : 2 : 6. Glied IV dunkler blau gefärbt als die übrigen, nicht geringelt. Die Klauen des 1. und 2. Beinpaares gleich, mit einer schmalen Lamelle und einem langen, borstenförmigen Anhang an der unteren Klaue. Untere Klaue des 3. Beinpaares breit, lamellös, über die Hälfte der oberen reichend, ohne oder mit einer sehr kurzen Borste an der Spitze. An der oberen Klaue aller Beinpaare ist kein Zahn wahrzunehmen. Tarsus ohne Keulenhaare. Tarsalorgan nicht wahrgenommen. Furca kräftig, aufwärts gerichtet. Dentes an der Basis schwach winkelig gebogen. Der Biegung entspricht an der dorsalen Seite eine Einbuchtung. Mucrones lang und schmal, länger als ½ der Dentes, dorsal an der Innenseite gezähnt, ventral etwas vor der Mitte wenig eingebuchtet (ungefähr wie bei *Sminthurinus coecus* Tullb.). Abd. IV besitzt drei Paare sehr langer und dünner setae sensuales auf hügelartigen Papillen. Abd. V mit einem Paar solcher versehen. Augenflecken gross, schwarz, Ocellen 8 + 8. Farbe der Thiere blassviolett oder rötlich, untere Hälfte des Körpers heller. Auf den Seiten des Körpers einige hellere Punkten und Stricheln. Länge circa 0,25—0,27 mm.

S. globosus mihi, von welcher Form ich wenige Exemplare bei Soukelo (in Karelia keretina) und bei Paanajärvi -See (Lapponia kuusamoënsis) unter Holzstücken im Sept. 1901 fand, ähnelt am meisten *S. pumilis* Krausbauer, und zwar schon durch die äusserst geringe Grösse des kugeligen

Körpers. Meine Form scheint aber durch andere Färbung und bezahnte Mucrones von der erwähnten Art bedeutend abzuweichen.

Gen. **Sminthurinus** CB.

S. igniceps (Reut.) (?) var. **bimaculata** var nov. — Grundfarbe schwarz, an den Seiten des Körpers ein grosser, gelber oder gelblichweisser, fast kreisrunder Fleck, welcher sich bei einigen Exemplaren nach unten erstreckt, mit der gelben Farbe am unteren Teile des Körpers zusammenfliessend. Das letzte Abdominalsegment und Furca sowie die Oberseite des Kopfes ausser den schwarzen Augenflecken gelb oder gelbweiss. Gelbbraunes Pigment findet sich auch an den Seiten des Kopfes. Ein kleiner schwarzer Fleck ist auf der Vorderseite des Kopfes oft wahrzunehmen. Länge nur 0,4—0,5 mm.

Diese sehr hübsche Sminthuride habe ich mehrmals im Sommer 1901 in Kemi- und Imandra-Lappmark unter Moos an Bachufern und anderen feuchten Lokalitäten erbeutet. Es ist schwer zu entscheiden, ob diese Form eine eigene Art repräsentiert oder bloss eine Varietät von schon bekannten *Sminthurinus*-Arten darstellt. Bei den untersuchten Exemplaren dieser lappländischen Form habe ich auf Ant. III ein ungeteiltes Wärzchen wahrgenommen, welche Eigenschaft ich bei Vergleichung mit anderen nahestehenden Formen auch bei *S. igniceps* Reut. bemerkt habe. *Sminthurinus igniceps* ist aber, wenigstens hier in Finnland, eine typische Warmhaus-Art und als solche kein Vertreter unserer Fauna, und dazu bedeutend grösser als diese neue, freilebende lappländische Form. Es ist deswegen sehr wahrscheinlich, dass diese vorläufig als Varietät beschriebene neue *Sminthurinus*-Form später zu selbständiger Art erhoben werden muss.

S. niger (Lubb.) CB. var. **ochracea** var. nov. — Grundfarbe gelbbraun. Sonst wie die Hauptform. Antenne III mit einem aus 4 Wärzchen bestehenden Gebilde.

Ein einziges Exemplar am 15. Okt. 1901 unter moderndem Laube bei der Stadt Joensuu in Nord-Karelien von mir gefunden.

Gen. **Papirius** Lubb.

P. fuscus (Luc.) Lubb. var. **flavescens** var. nov. — Körperfarbe gelblich grau, Kopf und Furca weiss, Beine schwach bläulich, Antennen blau, an der Spitze dunkler blau gefärbt.

Vier Exemplare am 4. Sept. 1901 unter Holzstücken auf einer feuchten Wiese bei Knjäscha in Karelia keretina, am Ufer des Weissen Meeres, von mir gesammelt.

N:o 20.

Coleopterologiska meddelanden.

Af

B. Poppius.

(Föredraget d. 5 april 1902).

Bledius Poppiusi Bernh. Deutsche Ent. Zeit. 1901. 2. 248. N:o 10. — Bland de Coleoptera jag sommaren 1899 insamlade uti ryska och finska Lappmarkerna, befunno sig äfven talrika exemplar af en, som jag antog, hittills obeskrifven *Bledius*-art, hvilken i och för närmare granskning sändes till d:r Max Bernhauer i Stockerau.. Denna förmodan bekräftades också af Bernhauer, som beskrifvit densamma i ofvan citerade arbete. Då det är möjligt att arten förekommer äfven på andra ställen inom vårt faunaområde, vill jag här nedan för att underlätta dess igenkännande meddela ett utdrag ur originalbeskrifningen.

Till färgen är *Bl. Poppiusi* djupsvart, framkroppen matt, elytra och bakkroppen glänsande; antennroten, mandiblerna, palperna med undantag af den bruna spetsen, knäna och tarserna gulröda. Hufvudet smalare än thorax, matt chagrineradt, baktill på pannan med en skarpt intryckt linje, fint och glest punkteradt.

Antennerna korta, de sista lederna betydligt bredare än långa. Thorax mycket smalare än elytra, obetydligt bredare än lång, med tydlig midtellinje, framtill med parallela sidor, baktill afsmalnande med trubbiga bakhörn, tämligen starkt och tätt punkterad, i grunden tydligt chagrinerad, matt. Elytra 1/4 längre än thorax, groft och tätt punkterade, glänsande; abdomen sparsamt punkterad, glänsande. Längd 3 mm.

Bl. Poppiusi är närmast besläktad med de äfven i vårt land funna *Bl. pallipes* Grav. och *Bl. subterraneus* Er., men skiljes lätt från hvardera genom mindre storlek, längre och smalare thorax, som är tätare punkterad och mattare, samt genom starkare punkterade elytra. Från den förstnämnda arten afviker den dessutom genom tvådelad öfverläpp, från den senare åter genom kortare mandibler och kortare elytra.

Talrika exemplar anträffades den 10 juli 1899 på sandiga stränder vid Pitkäsuvanto invid Lutto älf i ryska Lappmarken i sällskap med *Bl. arcticus* J. Sbg.

Bl. arcticus J. Sbg., af hvilken förut blott det enda exemplar, prof. Sahlberg funnit vid Muonio älf, var kändt, anträffades äfvenledes talrikt på nyssnämnda ställe. Dessutom öfverkommos enstaka exemplar i medlet af augusti samma år på liknande lokaler vid öfre Lutto i trakten af Komsiovaara. — I Universitetets finska samling har ett exemplar från Nurmis (Kb) varit förväxladt med *Bl. opacus* Block; i J. Sahlbergs »Catalogus Coleopterorum Faunae Fennicae» är detsamma under detta namn anfördt ifrån ofvanstående lokal.

Under senaste år har d:r G. Luze i Wien underkastat de palaearktiska *Tachyporiderna* och *Mycetoporiderna* en ingående granskning. Han har äfven haft sig tillsändt det material af ifrågavarande grupper, som finnes i Universitetets entomologiska museum. Bland detta material hafva anträffats några intressanta former, hvilka dels voro för vetenskapen nya, dels hos oss förut varit sammanblandade med närstående former. Det torde därför vara af intresse för våra entomologer att få uppmärksamheten riktad på desamma.

Tachyporus crassicornis Mannh. är enligt Luze [1]) en ljusare form af *T. nitidulus* Fabr. Den under ofvanstående namn hos oss förut anförda arten tillhör *T. tersus* Er.

Lamprinodes Hammarstroemi Luze. Nära besläktad med *L. saginatus* Grav., men med kortare elytra, hvilka hafva en utprägladt röd färg samt glesare och starkare reffling i grundskulpturen. Hufvudet svart, thorax rödgul, hvälfd, på sidorna rundad, bakåt svagt, framåt starkare afsmalnande, bredare än elytra. Dessa senare blodröda, föga längre än thorax, vid suturen och skutellen svartbruna, fint punkterade och håriga, glänsande. Abdomen svart, segmentens bakkanter ganska bredt gulbrunt randade, tätare och starkare punkterade än elytra. Ben, palper och antenner rödbruna, de nästsista lederna 1 ½ gång så breda som långa, den ljusare slutleden nästan lika lång som de båda föregående tillsamman.

Tvänne exemplar funna af lektor R. Hammarström, det ena i Kb.: Tohmajärvi, det andra i Kl.: Suistamo. Beskrifningen är affattad efter en i Wiener Hofmuseum förvarad hona från den förstnämnda fyndorten; det andra exemplaret finnes i Universitetets finska museum.

Drymoporus punctipennis J. Sbg. Ifrågavarande hos oss mycket sällsynt förekommande art har visat sig vara identisk med den från Kaukasien af Hochhut beskrifna *Tachinus (Drymoporus) rufitarsis.* [2]) Till denna åsikt har nämligen G. Luze [3]) kommit efter granskning af typerna till de båda arterna. — *D. punctipennis* synes hafva en mycket vidsträckt utbredning, ehuru den öfverallt förekommer sparsamt. Luze anför densamma (l. c.), utom från Finland, äfven från Samara i Ryssland, Kasbek-passet i Kaukasien samt från Irkut flodens källor i Cisbaikalien. Hos

---

[1]) Luze, G., Revision der europäischen und sibirischen Arten der Staphyliniden-Gattungen *Tachyporus* Grav. und *Lamprinus* Heer. Verh. k. k zool. bot. Ges. Wien. Bd II. 1901, p. 167.

[2]) Bull. Soc. Nat. Mosc. 1849, p. 90.

[3]) Luze, G., Revision der europ. u. sib. Arten der Staphyliniden-Gattung *Tachinus* Grav. Verh. k. k. zool. bot. Ges. Wien. Jahrg. 1900, p. 180, 508.

oss är arten funnen i östra delarna af landet: Kuhmois, Kavantholm vid Viborg, Ladoga Karelen och ryska Karelen.

Mycetoporus flavicornis Luze.[1] (*W. monticola* Fowl.?) l. c. 682. 16. — Hufvudet utdraget, mera långt än bredt, med undantag af munnen svart, panngroparna stående tätt intill ögonens inkanter. Thorax utdragen, föga bredare än lång, bakåt föga, framåt starkt afsmalnande, med nästan raka sidor, svart, vid bakkanten rödaktig. Punktgroparna stående nära intill fram- och bakkanterna, de båda sidogroparna något närmare framkanten än de motsvarande bakre bakkanten, icke eller föga mera än längden af deras diameter aflägsnade från bakranden. Elytra lika långa som thorax, svartaktigt bruna eller rödbruna, de dorsala punktraderna bestående af 6—8 starka punkter; exteriora punktrader saknas, de interiora lika starka som de dorsala. Abdomen svart, fint och glest punkterad, segmentens bakkanter ganska svagt rödbrunt randade, 3:dje segmentet med mera utbredd, sparsamt punkterad mittelzon. Ben, palper och antenner brungula, de senare med i spetsen mörkare leder, 3:dje leden tydligt längre och smalare än 2:dra, 4:de leden något tvär, de nästsista 1 1/2 gång så breda som långa. Under mikroskop synes thorax kraftigt och föga glest, elytra starkt och tätt, abdomen likaså starkt, men glesare, 7:de segmentet starkare och glesare tvärstrimmiga.

M. flavicornis påminner närmast om *M. Baudueri* Muls. et Rey. Antennerna äro kortare, mot spetsen bredare, gula. Hufvudet längre, smalare. Punkterna på thorax, synnerligast de yttre vid framkanten, belägna mera inåt. Elytra kortare, med starkare punktrader, thorax framåt starkare afsmalnande, på sidorna rakare, samt dessutom med afvikande grundskulptur.

Denna art synes vara ganska utbredd i våra Lappmarker. Jag har sommaren 1899 funnit flera exemplar på följande ställen: Koppelo vid Ivalojoki den 12—15 sept. under mossa bland

---

[1]) Luze, G. *Bolitobiini.* Revis. d. paläarkt. Art. d. Staph.-Gatt *Bryocharis* Boisd. et Lac., *Bolitobius* Mannh., *Bryoporus* Kraatz und *Mycetoporus* Mannh. — Verh. k. k. zool. bot. Ges. Wien, Jahrg. 1901, 662.

Salix-buskar; Tscharminjarga vid Enare sjö den 10 aug. under mossa och löf vid roten af björkbuskar på »Vaara»; Komsiowaara vid öfre Lutto den 21 aug. under mossa i björkregionen; Okselmapää på Saariselkä den 1 sept. under mossa i öfre björkregionen; Ketola vid Nuortjaur den 25 juni under affall vid Nuortjokk efter våröfversvämning samt på fjället Tuotasch den 28 juni under mossa i björkregionen. — Utom Finland har *M. flavicornis* en vidsträckt utbredning; enligt Luze (l. c.) är arten funnen på Karawankerna, i Transsilvanien, på Riesengebirge, i Nieder-Oesterreich samt på Altai i Sibirien.

M. bimaculatus Boisd. et Lac. Den under detta namn i Sahlberg's Catalog. Coleopt. Fenn. anförda arten tillhör ej den värkliga *M. bimaculatus* Boisd. et Lac., som ej ännu är med säkerhet funnen inom vårt naturalhistoriska område, utan den närstående *M. ruficornis* Kr., till hvilken senare *M. bimaculatus* förut delvis varit hänförd som varietet.

M. pachyraphis Pand. Denna art har hos oss tidigare varit sammanblandad med *M. punctus* Gyll., till hvilken den hänförts som varietet under namn af *semirufus* Heer. Den afviker dock i väsentlig grad från *M. punctus*. Enligt Luze (l. c.) utmärker sig arten genom följande karakterer: Hufvudet, med undantag af munnen, svart. Thorax rödbrun, på midten stundom mer eller mindre svartbrun, starkt hvälfd, bakåt svagt, framåt starkare afsmalnande, så bred som elytra vid skuldrorna; punktgroparna starka, de båda yttre från framkanten mindre, de mellersta längre aflägsnade från denna senare. Elytra något längre än thorax, rödbruna, suturen smalt, sidorna bredare svarttecknade. De dorsala punktraderna bestå af ganska starka, glest anordnade punkter; yttre och inre punktrader saknas. Abdomen svart med segmentens bakkanter bredt rödbrunt kantade, ganska starkt och glest punkterad, 3:dje segmentet med utbredd, opunkterad mittelzon. Ben, palper och antenner brunröda, bakbenens lår mörkare, 3:dje antennleden lika lång som 2:dra, 4:de lika lång som bred, de nästsista dubbelt så breda som långa. Grundskulpturen på thorax kraftigt och glest, framtill starkare, på elytra tätt och fint, på abdomen glesare och star-

kare, 7:de segmentet tydligt glesare och kraftigare tvärstrimmig. — Funnen sällsynt i sydligaste Finland: Helsingfors (J. Sahlberg), Karelska näset och i Sastmola (Wikström). [1]) — Äfven funnen på Pyrenéerna, i Schlesien, Norge, Tyrolen, Steiermark, österrikiska låglandet (»Gesenke») och Ost-Sibirien.

M. inaris Luze, l. c. 695, 31.

Hufvud svart, panngroparna belägna tätt invid ögonens kanter. Thorax svartröd, glasartadt genomskinande, bakåt föga, framtill starkt afsmalnande, något bredare än elytra vid skuldrorna. Punktgroparna belägna ganska nära intill fram- och bakkanterna, de båda yttre groparna obetydligt mera aflägsnade från framkanten än de motsvarande bakre från thorax' bakkant, de mellersta bakre mera närmade bakranden än de motsvarande främre framkanten. Elytra 1 ¼ gång så lång som thorax, röda, vid skutellen och sidorna svarta. Dorsalstrimmorna bestående af sju starka, glest stående punkter; yttre och inre punktrader saknas. Abdomen svart med bredt mörkt rödbrunt kantade bakre segmentkanter, 7:de segmentet bredt gulbrunt kantadt, starkt och tätt punkteradt, (3:dje med en föga utbredd, glest punkterad mittelzon). Benen gulbruna, lår och tibier på bakbenen delvis svartbruna, palper och de bruna antennernas bas rödgula. Antennernas 3:dje led obetydligt kortare och tydligt smalare än 2:dra, 4:de nästan lika lång som bred, de nästsista dubbelt så breda som långa, slutleden trubbigt kägelformig, 1 ½ gång så lång som nästföregående. — Vid starkare förstoring visar sig thorax glänsande, elytra fint och tätt, abdomen fint och ganska glest tvärstrimmiga.

Arten bildar en mellanform mellan *M. splendens* och *M. pachyraphis.* Från den förra afviker den genom kortare 3:dje och 4:de antennleder, tjockare maxillarpalper, smalare och kullrigare kroppsform, äfvensom genom färgteckningen, från den senare arten åter genom bredare, mindre kullrig thorax, genom punktgroparnas ställning vid dennas framkant, mindre utbredd mid-

---

[1]) Luze anför (l. c., pag. 695) Sastmola såsom beläget i — Nord-Sibirien!

telzon på 3:dje abdominalsegmentet samt från båda genom sin afvikande grundskulptur.

Af denna intressanta art är tillsvidare kändt endast det exemplar, som jag den 22 juli 1899 anträffade under mossa i björkregionen på Puoresoaivi fjäll i s. ö. Enare.

Balanobius crux Fab. Ett enda exemplar af denna för den finska faunan nya curculionid anträffades af mig den 10 juli 1899 under *Salix*-löf nära Pitkäsuvanto vid Lutto älf. — Utom Finland har arten en vidsträckt utbredning i Europa. I Skandinavien är den nordligast funnen vid Målselven i Norge.

Longitarsus 4-guttatus Pontopp. I sin Catalog. Col. Scand. Dan. et Fenn. uppger C. Grill denna art äfven från Finland. Dess förekomst hos oss har emellertid varit ganska tvifvelaktig. Senaste sommar den 29 juli lyckades emellertid stud. O. Wellenius erhålla ett exemplar i Birkkala, hvadan artens förekomst hos oss således numera blifvit med säkerhet konstaterad.

N:o 21.

Über das Vorkommen von Thalictrum kemense in Finnland.

Von

A. Osw. Kihlman.

(Vorgetragen am 5. April 1902).

In Anschluss an Freyn bezeichne ich mit obigem Namen vorläufig die glatten und stipellenlosen, meistens grosswüchsigen Formen von *Thalictrum minus*, welche im russisch-sibirischen Waldgebiete offenbar eine weite Verbreitung haben und in der finnischen Flora diesen Formenkreis, so viel bekannt, allein vertreten. Die von Neuman schon vor Jahren [1]) eingehend begründete Auffassung, derzufolge Wahlenberg's var.

[1]) Öfvers. Sv. Vet. Akad. förh. 46 (1889), S. 71 ff.

rotundifolium nicht zu *Th. minus,* sondern zu *Th. flavum* zu ziehen wäre, scheint mir insoweit hinfällig zu sein, als Wahlenberg in Flora Suecica gerade den Fundort in Utsjoki als Originalfundort (»optime») hinstellt und dort reichliches *Th. minus,* aber kein *Th. flavum* zu finden ist.

Seit Wahlenberg's Zeiten wurde *Th. kemense* von mehreren Botanikern im Flussgebiete von Tenojoki und zwar an verschiedenen Orten und in reichlicher Menge verzeichnet. Dies isolirte Auftreten der Art im Thale des Tenojoki (resp. Utsjoki) war mir lange eine in hohem Grade auffallende Anomalie in der Zusammensetzung unserer Flora geblieben, zu deren pflanzengeographischem Verständniss der thatsächliche Stand unserer Kenntnisse unzulänglich erschien.

Allerdings liegen in unseren Museumsammlungen Exemplare aus noch zwei Lokalitäten: Keret am Weissen Meere und dem See Paanajärvi in Kuusamo, beide von Fr. Nylander gesammelt. Der Keret'sche Fund ist ausserdem in E. Fries' Herb. normale ausgegeben worden. Das angebliche Paanajärvi-Exemplar ist mir hingegen verdächtig. Die Etikette stammt nicht von Fr. Nylander, der auch die Fundstätte bei Paanajärvi in seinem »Spicilegium» nicht erwähnt, sondern aus dem Herbar von F. Hellström. Die Art ist nachher bei Paanajärvi nicht wiedergefunden worden, obgleich zahlreiche Botaniker in späterer Zeit dort excurrirten. Schliesslich sind die Exemplare aus Keret und Paanajärvi nach Tracht, Entwickelungsgrad und Präparation einander dermaassen gleich, dass sie ohne Etiketten wohl nicht auseinander zu halten wären. Es ist mir daher wahrscheinlich, dass hier eine Verwechslung der Etiketten stattgefunden hat; der Paanajärvi-Fund wäre demnach bis auf weitere Bestätigung als wertlos ausser Acht zu lassen.

Eine wesentliche Erweiterung haben unsere Kenntnisse neulich durch das Material erfahren, das von Cajander und Lindroth aus dem Swir-Thale (Nimpelda) mitgebracht wurde. Eine nähere Untersuchung dieser *Thal. minus*-Formen hat die Identität derselben mit dem Utsjoki-*Thalictrum* hinlänglich dargethan.

Schliesslich hat Cajander *Th. kemense* noch weiter östlich im Thale des Wodla-Flusses gefunden.

Ob die von Fr. Nylander am Kola-Fjord gefundene und als *Th. leptophyllum* neubeschriebene Art wirklich, wie von Lecoyer in seiner Monographie vermuthet wird, ein *Th. minus* var. *elatum (-Th. kemense)* ist, kann wohl zur Zeit nicht sicher entschieden werden. Die Originalexemplare scheinen leider verloren gegangen zu sein. Die Museumbehörden in Berlin, St. Petersburg (botan. Garten) und Upsala haben auf meine diesbezüglichen Anfragen eine verneinende Antwort gegeben. Auch ist die Gattung *Thalictrum* aus der fraglichen Gegend in den hiesigen Sammlungen sonst nicht vertreten. Jedenfalls ist es wohl zu erwarten, dass *Th. kemense* irgendwo an der Südküste der Halbinsel Kola noch entdeckt werden kann.

Nicht nur durch seine sehr vorgeschobene geographische Lage, sondern auch durch die nicht unbeträchtliche Anzahl der dortigen Fundorte und die Reichlichkeit der Individuen beansprucht das Auftreten im Flussgebiete des Tenojoki auch fernerhin ein besonderes Interesse. — Es ist sonst bemerkenswerth, dass die bisherigen, wenig zahlreichen Vorkommnisse von *Th. kemense* sämmtlich längs dem äussersten Rande unseres Florengebietes liegen. Dass die Art bei uns als ein ausgeprägt östlicher Typus dasteht, dürfte wohl nach alledem keinem Zweifel unterliegen.

Bulletin Bibliographique

Ouvrages reçus par la Société du 13 mai 1901 au 13 mai 1902
Tous les livres indiqués sont des in 8:o, sauf indication contraire.

1. Publications des Sociétés correspondantes.

Algérie.

Alger: Société des Sciences Physiques, Naturelles et Climatologiques.
Bulletin:

Bône: Académie d'Hippone.
Bulletin:
Comptes rendus:

Allemagne.

Augsburg: Naturhistorischer Verein für Schwaben und Neuburg (a. V.).
Bericht:

Bautzen: Naturwissenschaftliche Gesellschaft »Isis».
Sitzungsberichte und Abhandlungen: 1898—1901.

Berlin: K. Akademie der Wissenschaften.
Sitzungsberichte: 1901. 4:o.

— Gesellschaft Naturforschender Freunde.
Sitzungsberichte: 1901.

— Botanischer Verein der Provinz Brandenburg.
Verhandlungen: XLIII. 1901.

— Museum für Naturkunde. Zoologische Sammlung.
Mitteilungen:
Bericht über das Zoologische Museum zu Berlin. Halle a. S. 1901.

Bonn: Naturhistorischer Verein der Preussischen Rheinlande, Westfalens und des Regierungs-Bezirks Osnabrück.
Verhandlungen: 57, 2. 1900.
— Niederrheinische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.
Sitzungsberichte: 1900, 2.
— Poppelsdorf. Deutsche Dendrologische Gesellschaft.
Mitteilungen: 1901.

Braunschweig: Verein für Naturwissenschaft.
Jahresbericht: 1899/1900—1900/1901.

Bremen: Naturwischenschaftlicher Verein.
Abhandlungen: XV, 3. 1901; XVII, 1. 1901.

Breslau: Schlesische Gesellschaft für Vaterländische Cultur.
Jahresbericht: 78. 1900.
Schube, Th. Beiträge zur Kenntnis der Verbreitung der Gefäss-Pflanzen in Schlesien. Breslau 1901.
— Verein für Schlesische Insektenkunde.
Zeitschrift für Entomologie, Neue Folge: XXVI. 1901.

Chemnitz: Naturwissenschaftliche Gesellschaft.
Bericht:

Colmar: Société d'Histoire Naturelle.
Bulletin (Mittheilungen) Nouv. Sér.:

Danzig: Naturforschende Gesellschaft.
Schriften, Neue Folge: X, 2—3. 1901.

Dresden: Naturwissenschaftliche Gesellschaft: »Isis».
Sitzungsberichte und Abhandlungen: 1900, 2; 1901, 1.

Erlangen: Physikalisch-Medicinische Societät.
Sitzungsberichte: 32. 1900.

Frankfurt a. M.: Senckenbergische Naturforschende Gesellschaft.
Abhandlungen: XX, 3. 1902; XXVI, 3—4. 1901—1902. 4:o.
Bericht: 1901.

Frankfust a. d. O.: Naturwissenschaftlicher Verein.
Helios: XVIII. 1901.
— M. Klittke.
Societatum Litteræ: XIV. 1900.

Freiburg i B.: Naturforschende Gesellschaft.
Bericht: XI, 3. 1901; XII. 1902.

Gera (Reuss): Deutscher Verein zum Schutze der Vogelwelt.
Ornithologische Monatsschrift: XXVI, 6—11. 1901; XXVII, 1—6. 1902.

Giessen: Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.
Bericht:

Görlitz: Naturforschende Gesellschaft.
Abhandlungen: XXIII. 1901.

Göttingen: K. Gesellschaft der Wissenschaften und der Georg August Universität.
Nachrichten, Mathematisch-physikalische Klasse: 1901, 1—3; 1902, 1. 4:o.
Nachrichten, Geschäftliche Mittheilungen: 1901, 1—2. 4:o.

Greifswald: Geographische Gesellschaft.
Jahresbericht:
— Naturwissenschaftlicher Verein für Neu-Vorpommern und Rügen.
Mittheilungen: XXXII. 1900.

Guben: Internationeller Entomologischer Verein.
Entomologische Zeitung:

Güstrow: Verein der Freunde der Naturgeschichte in Mecklenburg.
Archiv: 54, 2. 1900; 55, 1. 1901.

Halle: K. Leopoldinisch-Carolinisch Deutsche Akademie der Naturforscher.
Nova Acta: LXXVII. 1901; LXVIII. 1901. 4:o.
Repertorium: I. 1894; II. 1896, 1899. 4:o.
Katalog der Bibliothek:
Grulich, O. Geschichte der Bibliothek und Naturaliensammlung. Halle 1894.

Hamburg: Naturwissenschaftlicher Verein.
Abhandlungen: XVI, 2. 1901. 4:o.
Verhandlungen, 3:e Folge: VIII. 1900. IX. 1902.
— Die Hamburgischen Wissenschaftlichen Anstalten.
Jahrbuch:
— Verein für Naturwissenschaftliche Unterhaltung.
Verhandlungen: XI. 1898—1900.

Hanau: Wetterauische Gesellschaft für die Gesammte Naturkunde.
Bericht:

Hannover: Naturhistorische Gesellschaft.

Helgoland: K. Biologische Anstalt.
Wissenschaftliche Meeresuntersuchungen, Abteilung Helgoland, Neue Folge: IV, 2. 1900. 4:o.

Hirschberg i. Schles.: Riesengebirgsverein.

Karlsruhe: Naturwissenschaftlicher Verein.
Verhandlungen: XIV. 1900—1901.

Kassel: Verein für Naturkunde.
Abhandlungen und Bericht: XLVI. 1900—1901.

Kiel: Kommission zur Wissenschaftlichen Untersuchungen der Deutschen Meere (voy. Helgoland).
Wissenschaftliche Meeresuntersuchungen, Abteilung Kiel, Neue Folge: V, 2. 1901. 4:o.

— Naturwissenschaftlicher Verein für Schleswig-Holstein.
Schriften: XII, 1. 1901.

Königsberg in Pr.: Physikalisch-ökonomische Gesellschaft.
Schriften: XLI. 1900. 4:o.

Landshut: Botanischer Verein.
Bericht: XVI. 1898—1900.

Lübeck: Geographische Gesellschaft und Naturhistorisches Museum.
Mittheilungen: II, 15. 1901.

Magdeburg: Naturwissenschaftlicher Verein.
Jahresbericht und Abhandlungen:

Marburg: Gesellschaft zur Beförderung der Gesammten Naturwissenschaften.
Sitzungsberichte: 1899; 1900.

Metz: Société d'Historie Naturelle.
Bulletin: XXI (2:e Sér. IX). 1901.

München: K. B. Akademie der Wissenschaften. Mathematisch-physikalische (II:e) Classe.
Abhandlungen: XXI, 2. 1901. 4:o.
Zittel, K. A. von. Ziele und Aufgabe der Akademieen im zwanzigsten Jahrhundert. Rede. München 1900. 4:o.
Sitzungsberichte: 1901, 2—4.
Inhaltsverzeichniss:
Almanach:

— Bayerische Botanische Gesellschaft.
Berichte: VIII, 1. 1902.
Mitteilungen: 22. 1902.

— Ornithologischer Verein.

Münster: Westfälischer Provinzial-Verein für Wissenschaft und Kunst.
Jahresbericht:

Nürnberg: Naturhistorische Gesellschaft.
Abhandlungen:

Jahresbericht:
Festschrift. Saecular-Feier der Naturhistorischen Gesellschaft in Nürnberg 1801—1901. Nürnberg 1901.

Osnabrück: Naturwissenschaftlicher Verein.
Jahresbericht: XIV. 1899—1900.

Passau: Naturhistorischer Verein.
Bericht:

Regensburg: Naturwissenschaftlicher Verein.
Bericht: VIII. 1900.
Correspondenz-Blatt:

Stettin: Entomologischer Verein.
Entomologische Zeitung: 62, 1901.

Strassburg in E.: K. Universitäts- und Landes-Bibliothek.
Thèses: *Beitter, A.* Pharmacognostisch-chemische Untersuchung der *Catha edulis*. Inaug. Diss. Strassburg i E. 1900.

Stuttgart: Verein für Vaterländische Naturkunde in Württemberg.
Jahreshefte: 57. 1901.

Wiesbaden: Nassauischer Verein für Naturkunde.
Jahrbücher: 54. 1901.

Zwickau: Verein für Naturkunde.
Jahresbericht: 1899.

Australie.

Brisbane: The Queensland Museum.
Annals:
Annual Report:

Melbourne: National Gallery of Victoria.

Sydney: Linnean Society of New South Wales.
Proceedings, 2:e Ser.: 1900, 4 (Nr. 100); 1901, 1—3 (Nrs. 101—103).

— The Australian Museum.
Records: IV, 1—5. 1901—1902.
Report: 1899; 1900. 4:o.

Autriche-Hongrie.

Bistritz: Gewerbeschule.
Jahresbericht:

Brünn: Naturforschender Verein.

Verhandlungen: XXXVIII. 1899.

Bericht der Meteorologischen Commission: XVIII. 1898.

Buda-Pest: Magyar Tudomànyos Akadémia (Ungarische Akademie der Naturwissenschaften).

Mathematikai és természettudományi közlemények: XXVII, 4—5. 1899—1901.

Értekezések a természettudom. köreből:

Értekezések a mathemat. tudomàn. köreből:

Mathemat. és természettudom. ertesitö: XVII, 3—5. 1899; XVIII, 1—5. 1900; XIX, 1—2. 1901.

Mathematische und naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn: XVI. 1898.

Almanach: 1900; 1901.

Rapport: 1899; 1900.

Abafi, Aigner. A. Lepkészet története Magyarországon. Budapest 1898.

Daday, J. Ostracoda Hungariæ. Budapest 1900.

Héjas, Andreas. Die Gewitter in Ungarn nach den Beobachtungen von den Jahren 1871—1895. Budapest 1898.

— Magyar Nemzeti Múzeum (Ungarisches National-Museum).

Természetrajzi Füzetek: XXIV, 1—4. 1901; XXV, 1—2. 1902.

Aquila. Journal pour l'Ornithologie: VIII. 1901. 4:o.

Méhely, Lajos. Monographia Chiropterorum Hungariæ. Budapest 1900. 4:o.

Ungarische Ornithologische Centrale:

Darányi, Ignácz. A Madorah Hasznáról és káráról. Budapest 1901.

— La Rédaction de »Rovartani Lapok».

Rovartani Lapok: VIII, 4—10. 1901; IX, 1—4. 1902.

Cracovie: Académie des Sciences. (Akademija Umiejetnossci).

Sprawozdanie komisyi fizyograficznej:

Rozpravy wydzial matem. przyrod, 2:e Ser.:

Bulletin international: 1901, 1—9; 1902, 1—3.

Catalogue of Polish Scientific literature: I. 1—4. 1901—1902.

Graz: Naturwissenschaftlicher Verein für Steiermark.

Mittheilungen: 1900.

Hermannstadt: Siebenbürgischer Verein für Naturwissenschaften.

Verhandlungen und Mittheilungen: L. 1900.

Igló: Ungarischer Karpathen-Verein. (Magyarországi Kárpátegyesület).

Jahrbuch:

Innsbruck: Naturwissenschaftlich-Medicinischer Verein.

Berichte: XXVI. 1900—1901.

Kolozsvárt (Klausenburg): Rédaction de »Magyar Növenytani Lapok».

Evlolyam:

— Erdélyi Múzeum-Egylet. Orvos Természettudományi Szakosztályából. (Siebenbürgischer Museum-Verein. Medicinisch-Naturwissenschaftliche Section).

II. Természettudományi szak (Naturwissensch. Abth.):
Értesitö (Sitzungsberichte): XXV. 1900; XXVI. 1901.

III. Népszerü szak.
Értesitö (Sitzungsberichte):

Prag: K. Böhmische Gesellschaft der Wissenschaften. Mathematisch-Naturwissenschaftliche Classe.

Abhandlungen, VII Folge:
Sitzungsberichte: 1901.
Jahresbericht: 1901.
Verzeichniss d. Mitglieder:

— Naturhistorischer Verein »Lotos».

Lotos, Neue Folge: XX. 1900.

Trencsén, Ung.: Trencsén Wármegyei Természettudományi Egylet. (Naturwissenschaftlicher Verein d. Trencséner Comitates).

Évkönyre (Jahresheft):

Triest: Museo Civico di Storia Naturale.

Atti:

Wien: K. Akademie der Wissenschaften. Mathematisch-naturwissenschaftliche Classe.

Sitzungsberichte, Abth. I: CVIII, 1899; CIX. 1900.
Anzeiger: 1901, 18—27; 1902, 1—9.

— K. k. Naturhistorisches Hofmuseum.

Annalen: XIII, 2—4. 1898; XIV, 1899; XV. 1900.

— K. k. Zoologisch-Botanische Gesellschaft.

Verhandlungen: LI. 1901.

— K. k. Geographische Gesellschaft.

Mittheilungen:
Abhandlungen:

Wien: Verein zur Verbreitung Naturwissenschaftlicher Kenntnisse.
Schriften: XLI. 1900—1901. 16:o.
— D:r R. v. Wettstein, Professeur.
Oesterreichische Botanische Zeitschrift: LI, 2—12. 1901; LII, 1. 1902.
Zagreb: Societas Historico-naturalis Croatica.
Glasnik: XII, 4—6. 1901.

Belgique.

Bruxelles: Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts.
Bulletin, 3:me Sér.:
Annuaire:
— Société Royale de Botanique.
Bulletin: XXXIX. 1900.
— Société Entomologique de Belgique.
Annales: XLIV. 1900.
Table générale des Annales:
Mémoires: VIII. 1901.
— Société Royale Malacologique de Belgique.
Annales: XXXV. 1900.
Procès-Verbaux:
Mémoires:
Bulletin:
— Société Royal Linnéenne.
Bulletin: XXVI, 7—9. 1901; XXVII, 1—2, 6. 1902.

Brésil.

Rio di Janeiro: Museum Nacional.
Archivos:

Canada.

Halifax, N. S.: Nova Scotian Institute of Science.
Proceedings and Transactions: X (Sec. Ser. III), 2. 1899—1900.

Chili.

Santiago: Société Scientifique du Chili.
Actes:

Costa Rica.

San José: Museo National. Republica de Costa Rica.
Anales:

Danemarc.

Kjöbenhavn: K. Danske Videnskabernes Selskab.
Skrifter (Mémoires). 6:te Række, naturvidenskab. og mathem. Afdeln.: IX, 7—8. 1901; X, 3. 1901; XI, 1. 1901. 4:o.
Oversigt: 1901; 1902, 1.
— Naturhistorisk Forening.
Videnskabelige Meddelelser: 1901.
— Botanisk Forening.
Botanisk Tidskrift: XXIV, 1—2. 1901.
Meddelelser:
Medlemsliste:
— Entomologisk Forening.

Espagne.

Madrid: R. Academia de Ciencias.
Memorias: XIV. 1890—1901. Atlas, Fasc. 1. 1891—1900; XIX, 1. 1893—1900. 4:o.
Revista:

États-Unis.

Baltimore, Md.: Johns Hopkins University.
Circulars: XIX, 144—147. 1900; XX, 148—149, 152—153. 1900—1901; XXI, 154—157. 1901. 4:o.
Memoirs from the Biological Laboratory:
Grave, C. Ophiura brevispina. Dissert. Baltimore 1900. 4:o.
» The Oyster reefs of North Carolina. Baltimore 1901.

Boston, Mass.: American Academy of Arts and Sciences.
Proceedings: XXXVI, 16—29. 1901; XXXVII, 1—5. 1901.
— Boston Society of Natural History.
Memoirs:
Proceedings:
Occasional Papers:

Bridgeport, Conn.: Bridgeport Scientific Society.
List of Birds.

Brooklyn, N. Y.: Museum of the Brooklyn Institute of Arts and Sciences.
Science Bulletin: I, 1. 1901.

Cambridge, Mass.: Museum of Comparative Zoölogy.
Memoirs: XXV, 1. 1900. 4:o.
Bulletin: XXXVI, 7—8. 1901; XXXVII, 3. 1901; XXXVIII, Geol. Ser. Vol. V, 4—6. 1901—1902; XXXIX, 1. 1901.
Annual Report: 1900—1901.

Chapel Hill, N. C.: Elisha Mitchell Scientific Society.
Journal: XVII, 2. 1901.

Chicago, Ill.: Academy of Sciences.
Bulletin:
Bulletin of the Geological and Natural History Survey:
Annual Report:

Cincinnati, Ohio: Society of Natural History.
Journal: XIX, 8. 1901; XX, 1. 1901.

— Lloyd Library of Botany, Pharmacy and Materia medica.
Bulletin: 2. 1901.

Davenport, Iowa: Academy of Natural Sciences.
Proceedings:

Lawrence, Kans.: Kansas University.
Quarterly: Ser. A. Science and Mathematics: IX, 3—4. 1900; X, 1—2. 1901.
Annual Report of the Experiment station:

Lincoln, Nebr.: Botanical Society of America.

— The University of Nebraska, Zoological Laboratory.
Studies: 40, 44—46. 1901.

Madison, Wisc.: Wisconsin Academy of Sciences, Arts and Lettres.
Transactions: XIII, 1. 1900.

— Geological and Natural History Survey.
Bulletin: VII, 1 (Economic Series N:o 4). 1901.

Meriden, Conn.: Scientific Association.
Transactions:
Proceedings:
Annual Address:

Minneapolis, Minn.: Geological and Natural History Survey of Minnesota.

Newark, Delaw.: Delaware College Agricultural Experiment Station, Entomological Department.
Annual Report: 12. 1900.
Bulletin: 49. 1900; 50. 1901.

New-Brighton N. Y.: Natural Science Association of Staten Island.
Proceedings: VIII, 5, 7—12. 1901.
Special:
New-Haven, Conn.: Connecticut Academy of Arts and Sciences.
Transactions:
New-York, N. Y.: New-York Academy of Sciences.
Memoirs: II, 3. 1901. 4:o.
Annals: XIII, 2—3. 1900—1901.
Transactions:
Index:
Philadelphia, Pa.: Academy of Natural Sciences.
Proceedings: 1900, 3; 1901, 1—2.
— American Philosophical Society.
Proceedings:
Report:
Subject Register:
Supplement Register:
— Wagner Free Institut of Science.
Transactions:
— University of Pennsylvania.
Contributions from the Botanical laboratory:
— Free Museum of Science and Art, Department of Archæology, University of Pennsylvania.
Bulletin: III, 1—3. 1901.
Portland, Maine: Society of Natural History.
Proceedings: II, 5. 1901.
Rochester, N. Y.: Academy of Science.
Proceedings: IV, p. 1—64. 1901.
San Francisco, Cal.: California Academy of Sciences.
Memoirs:
Proceedings, 3. Ser.:
Botany: I, 6—10. 1899—1900; II, 1—2. 1900. 4:o.
Zoology: I, 11—12. 1898—1899; II, 1—6. 1899—1900. 4:o.
Geology: I, 5—9. 1899—1900. 4:o.
Math.-Phys.: I, 5—7. 1899—1900. 4:o.
Occasional Papers: VI. 1899; VII. 1900.
— The Hopkins Seaside Laboratory of the Leland Stanford Jr. University.
Contributions to Biology:
Springfield, Ill.: The State Entomologist of the Illinois.
Report:

S:t Louis, Mo.: Academy of Science.
Transactions: X, 9—11. 1900—1901; XI, 1—5. 1901.

— Missouri Botanical Garden.
Annual Report: XII. 1901.

Topeka, Kans.: Kansas Academy of Science.
Transactions: XVII. 1899—1900.

Trenton, N. J., New Jersey Natural History Society (formerly The Trenton Natural History Society).
Journal:

Tufts College, Mass.: Tufts College.
Studies:

Urbana, Ill.: Illinois State Laboratory of Natural History.
Bulletin: VI, 1. 1901.
Article:
Bienniel Report:

Washington, D. C.: Department of Interior (U. S. Geological Survey).
Monographs: XXXIX. 1900; XL. 1900. 4:o.
Bulletin: 163—176. 1900.
Annual Report: XX, 2—5 & 5-maps, 7. 1898—99; XXI, 1, 6 & 6 cont. 1899—1900. 4:o.
Mineral Resources:
Schrader, F. C. and *Brooks, A. H.* Preliminary report on the Cape nome Gold Region Alaska. Washington 1900.

— Department of Agriculture.
Report:
Yearbook: 1900.

— Division of Ornithology and Mammology.
Bulletin:

— Division of Economic Ornithology and Mammology.
Bulletin:

— Division of Chemistry.
Bulletin:

— Division of Biological Survey.
Bulletin:
North American Fauna: 20. 1901; 21. 1901.

— Smithsonian Institution (U. S. National Museum).
Annual Report: 1897, 2; 1898; 1899.
Report of the U. S. National Museum:

From the Smithsonian Report: 1898: 1198, 1201, 1203, 1206—1209; 1899: 1233, 1235—1239, 1241.
Bulletin of the U. S. National Museum:

Washington, D. C.: Anthropological Society.
The American Anthropologist:
Special Papers:

— Entomological Society.
Proceedings: IV, 4. 1901.

Finlande.

Helsingfors: Finska Vetenskaps-Societeten (Société des Sciences de Finlande).
Acta: XXVI. 1900; XXVII. 1900; XXIX. 1902. 4:o.
Bidrag:
Öfversigt: XLIII. 1900—1901.
• Observations météorologiques:

— Geografiska Föreningen.
Vetenskapliga Meddelanden:
Tidskrift: XIII, 4—6. 1901; XIV, 1. 1992.

— Sällskapet för Finlands Geografi (Société de Géographie de Finlande).

— Universitets-Biblioteket.

— Finska Forstföreningen.
Meddelanden:
Ströskrifter:

— Fiskeriföreningen i Finland.

— La Redaction de »Tidskrift för jägare och fiskare».

France.

Amiens: Société Linnéenne du Nord de la France.
Mémoires: XV, 323—342. 1900—1901.
Bulletin:

Angers: Société d'Études Scientifiques.
Bulletin: Nouv. Sér.:

Béziers: Société d'Étude des Sciences Naturelles.
Bulletin: XXII. 1899.

Bordeaux: Société Linnéenne.
Actes: LV (6:e Sér. T. V.). 1900.
Catalogue de la Bibliothèque. II. Bordeaux 1901.
Caen: Société Linnéenne de Normandie.
Bulletin, 5:e Sér.: IV. 1900.
Cherbourg: Société Nationale des Sciences Naturelles et Mathématiques.
Mémoires:
La Rochelle: Académie. Société des Sciences Naturelles.
Annales:
Lyon: Société Linnéenne.
Annales, N. Sér.:
— Muséum d'Histoire Naturelle.
Archives:
— Société Botanique de Lyon.
Annales:
Bulletin:
Marseille: Musée d'Histoire Naturelle.
Annales, Zoologie:
Bulletin, 2:e Sér.:
Montpellier: Académie des Sciences et Lettres.
Mémoires de la section de médecine, 2:e Sér.: I, 4. 1900.
Mémoires de la section des sciences, 2:e Sér.: III, 1. 1901.
Nancy: Société des Sciences. (Ci-devant Société des Sciences Naturelles de Strasbourg).
Bulletin, 2:e Sér.:
Bulletin des séances, Sér. III.: I, 6. 1900; II, 1—3. 1901.
Nantes: Société des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.
Bulletin: X, 4. 1900; 2:e Sér.: I, 1—2. 1901.
— Société Académique de Nantes.
Annales, 8:e Sér.: I. 1900.
Nimes: Société d'Étude des Sciences Naturelles.
Bulletin:
Supplément:
Paris: Société Botanique de France.
Bulletin:
— Société Entomologique de France.
Annales:
Bulletin:

Paris: Société Zoologique de France.
Mémoires: XIII. 1900; XIV 1901.
Bulletin: XXV. 1900.
— Muséum d'Histoire Naturelle.
— Société de Géographie.
La Géographie: III, 5—6. 1901; IV, 7—12. 1901; V, 1—3. 1902.
— Rédaction de »La Feuille des jeunes naturalistes».
Feuille, 4:e Sér.: XXXI, 368—371. 1901; XXXII, 375—378. 1902.
Reims: Société d'Étude des Sciences Naturelles.
Bulletin, 3:e Sér.: IX, 4. 1900; X, 1. 1901.
Comptes rendus:
Travaux:
Procès verbaux:
Rouen: Société des Amis des Sciences Naturelles.
Bulletin, 4:e Sér.: XXXV, 1—2. 1899.
Toulouse: Société d'Histoire Naturelle.
Bulletin: XXXII, 3. 1899; XXXIII, 1—8 1900; XXXIV, 1—3. 1901.
Salignac Fénelon, F. de. Origines et distribution geographiques de la Faune d'Europe. Toulouse 1901.
— Société des Sciences Physiques et Naturelles.
Bulletin:
— Société Française Botanique.
Revue de Botanique:

Grande-Bretagne et Irlande.

Edinburgh: Royal Society.
Transactions:
Proceedings:
— Botanical Society.
Transactions:
Proceedings:
Transactions and Proceedings:
Annual Report:
— La Rédaction de »The Annals of Scottish Natural History».
Annals:
Glasgow: Natural History Society.
Proceedings and Transactions, N. S.:

London: Royal Society.

Proceedings: LXVIII, 445—450. 1901; LXIX. 451—458. 1901 —1902.

Reports to the Malaria Committee. 6:th Series. London 1902.

— Linnean Society.

Journal, Botany: XXXV, 243. 1901.

Journal, Zoology: XXVII, 182—183 1901.

List of the Society: 1901—1902.

Proceedings: 1900—1901.

— Royal Gardens, Kew.

Bulletin: 1899.

— Distant, W. L.

The Zoologist: 4 Ser.:

Newcastle-upon-Tyne: Natural History Society of Northumberland, Durham and Newcastle-upon-Tyne.

Transactions:

Plymouth: Marine Biological Association.

Journal, New Ser.: VI, 3. 1902.

Italia.

Bologna: R. Accademia delle Scienze.

Memorie, Ser. 5:

Indici generali:

Catania: Accademia Gioenia di Scienze Naturali.

Atti, Ser. 4: XIII (Anno LXXVII) 1900. 4:o.

Bulletino mensile, Nuovo Ser.: 64—70, 72. 1900—1902.

Firenze: Società Entomologica Italiana.

Bulletino: XXXIII, 1—2. 1901.

Genova: Museo Civico di Storia Naturale.

Annali, Ser. 2:a: XX (XL) 1899—1901.

Indice generale sistematico. I—XL. 1901.

— Direzione del Giornale »Malpighia».

Malpighia: XIV, 9—12. 1900: XV, 1—9. 1901—1902.

Milano: Società Italiana di Scienze Naturali e del Museo Civico di Storia Naturale.

Atti: XL, 1—4. 1901—1902.

Memorie, VI, 3. 1901. 4:o.

Modena: R. Accademia di Scienze, Lettere ed Arti.

Memorie, Ser. 3: II. 1900. 4:o.

Modena: Società dei Naturalisti e Matematici.
Atti, Ser. 3:

Napoli: R. Accademia delle Scienze Fisiche e Matematiche.
Atti, Ser. 2: X. 1901. 4:o.
Rendiconto, Ser. 3: VII, 4—12. 1901; VIII, 1—3. 1902.

— Società Africana d'Italia.
Bollettino:

— Società di Naturalisti.
Bolletino, Ser. I: XV. 1901.

Padova: Società Veneto-Trentina di Scienze Naturali.
Atti, Ser. 2:a:
Bulletino:

— Redattore della »La Nuova Notarisia».
L. N. Notarisia: XII, 2—4. 1901; XIII, 1—2. 1902.

Palermo: Redazione della »Naturalista Siciliano».
Il Natur. Sicil., N. Ser.:

— R. Orto Botanico di Palermo.
Bolletino:

— R. Istituto Botanico di Palermo.

Pisa: Società Toscana di Scienze Naturali.
Memorie:
Processi verbali: XII, p. 169—266. 1901; XIII, p. 1—8. 1902.

Portici: Redazine delle »Rivista di Patologia vegetale».
Rivista:

Roma: R. Istituto Botanico.
Annuario: X, 2. 1901. 4:o.

— Biblioteca Nazionale Centrale Vittorio-Emanuele.
Bollettino:
Indice:

— Società Zoologica Italiana. (Ci-devant Società Romana per gli Studi Zoologici).
Bollettino: Ser. 2.: I, 5—6. 1900; II, 1—2. 1901.

Varese: Società Crittogamologica Italiana.
Memorie:
Atti:

Venezia: Redazione della »Notarisia».
Notarisia, Serie Notarisia-Neptunia: XV, 6—22. 1900.
Sommario:

Japon.

Tōkyō: College of Science, Imperial University.
Journal: XIII, 4. 1901; XV, 1—3. 1901. 4:o.

Les Indes occidentales.

Kingston: The Institute of Jamaica.
Journal:
Annual Report: 1901. 4:o.

Les Indes orientales.

Calcutta: Asiatic Society of Bengal.
Journal, P. I: LXIX, 2. 1900; LXX, 1. 1901.
Journal, P. II: LXIX, 2—4. 1900; LXX, 1. 1901.
Journal, P. III: LXIX, 3. 1900; LXX, 1. 1901.
Proceedings: 1900, 9—12; 1901, 1—8.
Index:
Annual Address:

Luxembourg.

Luxembourg: Société Botanique.
Recueil des Mémoires et des Travaux:
— »Fauna», Verein Luxemburger Naturfreunde (Société des Naturalistes Luxembourgeois).
Mittheilungen (Comptes Rendus): XI. 1901.

Norvège.

Bergen: Bergens Museum.
Aarbog: 1901, 1—2.
Aarsberetning: 1901.
Sars, G. O. An account of the Crustacea of Norway. IV, 1—6. 1901—1902.
Meeresfauna von Bergen: I. 1901.
— Norges Fiskeristyrelse (Direction des pêches de la Norvège).
Årsberetning: 1900, 1—5; 1901, 1—2.
Hjort, Johan. Report on Norwegian Fishery and Marine Investigations: I. Kristiania 1900. 4:o.

Christiania: Universitet.

— Videnskabs Selskabet.

Forhandlinger:

Nyt Magazin for Naturvidenskaberne: XXXVII, 4. 1900; XXXVIII, 1—4. 1900; XXXIX, 1—4. 1901.

Stavanger: Stavanger Museum.

Aarshefte: 1900.

Trondhjem: K. Norske Videnskabers Selskab.

Skrifter: 1900.

Tromsö: Museum.

Aarshefter: 21. 1898; 22. 1899; 23. 1900; 24. 1901.

Aarsberetning: 1899; 1900.

Pays-Bas.

Amsterdam: K. Akademie van Wetenschappen.

Verhandelingen. Afd. Natuurkunde, Tweede Sectie: VII, 1—6. 1899—1901.

Verslagen and Mededeelingen, Afd. Natuurk., 3:e Reeks:

Register of de Verslagen and Mededeelingen:

Verslagen van de Gewone Vergaderingen der Wis- en Natuurkundige Afdeeling: VIII. 1899—1900; IX 1900—1901.

Proceedings of the Section of Sciences: II. 1900; III. 1901.

Jaarboek: 1899; 1900.

Prodromus Floræ Batavæ: Ed. altera. I. 1. 1901.

— Genootschap ter Bevordering van Natuur-, Genees- en Heelkunde. Sectie voor Natuurwetenschappen.

Maandblad:

Werken, Tweede Serie: IV, 4. 1902.

Groningen: Natuurkundig Genootschap.

Verslag: 1900.

Het Honderjarig Bestaan van het Natuurkundig Genootschap te Groningen gevierd op 1 en 2 Maart 1901. Groningen 1901.

Harlem: La Société Hollandaise des Sciences.

Archives néerlandaises, Sér. 2: IV, 3—5 1901; VI. 1901; VII, 1. 1902.

Leiden: Nederlandsche Dierkundige Vereeniging.

Tijdschrift, 2:de Sér.: VII, 2. 1901.

Catalogus d. Bibliothek:

Nijmegen: Nederlandsche Botanische Vereeniging.

N. Kruidkundig Archief, 3:de Sér.: II, 2. 1901.

s'Gravenhage: Nederlandsche Entomologische Vereeniging.
Tijdschrift: XLIV, 1—4. 1901.

Utrecht: Société Provincial des Arts et Sciences.
Verslag: 1901.
Aanteekeningen: 1901.

Portugal.

Lisboa: Academia Real das Sciencias. Classe de science, mathem., physic. e. natur.
Memorias, Nova Ser.:
Journal:

République Argentine.

Buenos Aires: Sociedad Cientifica Argentina.
Anales: LI, 3—6. 1901; LII, 1—6. 1901; LIII, 1—2. 1902.

— La Rédaction de »Revista Argentina de Historia Natural».
Revista:

— Museo de Productos Argentinos.
Boletin:

— Museo Nacional de Buenos Aires. (Ci-devant Museo Publico).
Anales:
Comunicaciones: I, 8—10. 1901.

Córboda: Academia Nacional de Ciéncias.
Actas:
Boletin: XVI, 3. 1900.

La Plata: Museo de la Plata.
Revista:

— Universidad de La Plata. Facultad de Ciencias Fisico-Matematicas.
Publicaciones: 1. 1901.

Roumanie.

Bucarest: L'Herbier de l' Institut botanique.
Bulletin: I, 1. 1901.

Russie.

Dorpat: Naturforscher-Gesellschaft.
Schriften: X. 1902.
Archiv, 2:te Ser.:
Sitzungsberichte: XII, 3. 1900.

Irkutsk: La Direction du Musée.

Jakutsk: La Direction du Musée.

Kasan: Société des Naturalistes.

Kharkow: Société des Naturalistes à l'Université Impériale de Kharkow.
Travaux (Trudi):

Kiew: Société des Naturalistes de Kiew.
Mémoires: XVII, 1. 1901.
Procès- Verbal:

Minusinsk: Museum.
Каталогъ библіотеки Минусинскаго Музея. Красноярскъ 1901.

Moscou: Société Impériale des Naturalistes.
Nouvaux Mémoires:
Bulletin: 1900, 3—4; 1901, 1—2; 1902, 1—2.
Meteorologische Beobachtungen:
Матеріалы къ познанію Фауны и Флоры россійской имперіи. Отдѣлъ зоологическій. II—V. Moscou 1896—1901.

— Directorium der K. Universitäts-Bibliothek.
Gelehrte Nachrichten (Naturhist. Abth.).

Odessa: Société des Naturalistes de la Nouvelle Russie.
Mémoires: XXIII, 2. 1900; XXIV, 1. 1901.

Riga: Naturforschender Verein.
Korrespondenzblatt: XLIV. 1901.
Arbeiten, Neue Folge: X. 1901. 4:o.

S:t Pétersbourg: Académie Impériale des Sciences.
Mémoires, 7:e Sér.:
Mémoires, 8:e Sér.: X, 3, 5—6. 1900; XI, 1, 5—7, 10. 1900—1901. 4:o.
Mélanges biologiques:
Bulletin, Nouv. Sér.:
Bulletin, V:e Sér.: XIV, 3—5. 1901; XV, 1—4. 1901. 4:o.
Annuaire du Musée zoologique: VI, 2—3. 1901.
Catalogue des livres publiés par l'Académie Impériale des Sciences. I. Publications en langue russe. S:t Petersbourg 1902.

S:t Petersbourg: Hortus Botanicus. (Jardin Impérial botanique).
Acta: XVIII, 3. 1901; XIX, 1—2. 1901; XX. 1901.
Bulletin: II, 1. 1902; III. 1901; IV. 1901.

— Societas Entomologica Rossica.
Horæ: XXXIII. 1901.
Указатель сообщеній, сдѣланныхъ на общихъ собраніяхъ русскаго энтомологическаго общества за 35 лѣтъ его существованія (1859—1894 гг.). С.-Петербургъ 1899.

La Société Impériale des Naturalistes de S:t Petersbourg.
Trudi (Travaux):
Section de Botanique.
Travaux: XXXI, 3. 1901.
Section de Zoologie et de Physiologie.
Travaux: XXX, 4. 1900; XXXI, 2, 4. 1901; XXXII, 2. 1902.
Section de Géologie et Minéralogie.
Travaux:
Comptes rendus: XXXI, 1, N:o 7—8. 1900; XXXII, 1, N:o 1, 2, 5—8. 1901.

Suède.

Göteborg: K. Vetenskaps och Vitterhets Samhället.
Handlingar: 4:de Följden: III. 1901.

Lund: Universitetet.
Acta (Årsskrift). Afd. II. K. Fysiografiska Sällskapets Handlingar: XXXVI. 1900. 4:o.

— La Rédaction de »Botaniska Notiser».
Botaniska Notiser: 1901, 3—6; 1902, 1—2.

Stockholm: K. Svenska Vetenskaps-Akademien.
Handlingar, Ny följd: XXXIII. 1900; XXXIV. 1901. 4:o.
Bihang, Afdeln. 3. Botanik: 26. 1901.
Bihang, Afdeln. 4. Zoologi: 26. 1901.
Öfversigt:
Lefnadsteckningar:

— Entomologiska Föreningen.
Entomologisk Tidskrift: XXII. 1901.

— Bergianska Stiftelsen.
Acta Horti Bergiani:

Upsala: R. Societas Scientarium.
Nova Acta, Ser. 3: XIX. 1901. 4:o.

Upsala: Kongl. Universitetet (par Mr le Bibliothécaire, Prof. Annerstedt).

Redogörelse: 1900—1901.

Alrutz, S. G. L. R. Undersökningar öfver smärtsinnet. Ak. afh. Upsala 1901.

Bohlin, K. Utkast till de gröna algernas och arkegoniaternas fylogeni. Ak. afh. Upsala 1901.

Hamberg, A. Geologiska och fysiskt-geografiska undersökningar i Sarjekfjällen. Ak. afh. Stockholm 1901.

Lindgren, N. G. Beitrag zur Kenntnis der Spongienfauna des Malayischen Archipels und der chinesischen Meere. Inaug. diss. Jena 1898.

Pettersson, A. Experimentelle Untersuchungen über das Conserviren von Fisch und Fleisch mit Salzen. Ak. Abh. München 1900.

Svedelius, N. Studier öfver Östersjöns hafsalgflora. Ak. afh. Upsala 1901.

Thunberg, T. Undersökningar öfver de köld-, värme- och smärtpercipierande nervändarnes relativa djupläge i huden samt öfver köldnervändarnes förhållande till värmeretmedel. Ak. afh. Uppsala 1900.

Bulletin of the Geological Institution: V, P. 1. N:o 9. 1901.

Suisse.

Basel: Naturforschende Gesellshaft.

Verhandlungen: XIII, 2—3. 1901—1902; XIV. 1901.

Kahlbaum, G. W. A. Namenverzeichnis und Sachregister der Bände 6 bis 12, 1875—1900, der Verhandlungen der Naturforschenden Gesellschaft in Basel. Basel 1901.

Burckhardt, Fr. Zur Erinnerung an Tycho Brahe 1546—1601. Basel 1901.

Bern: Naturforschende Gesellschaft.

Mittheilungen: 1478—1499. 1900.

— La Société Botanique Suisse (Schweizerische Botanische Gesellschaft).

Bulletin (Berichte):

Chambésy prés Gensve: L'Herbier Boissier.

Bulletin: 2:e Sér.: I, 6—12. 1901; II, 1—4. 1902.

Mémoires:

Chur: Naturforschende Gesellschaft Graubündens.

Jahresbericht, Neue Folge: XLIV. 1900—1901.

Genève: Société de Physique et d'Histoire Naturelle.
Mémoires: XXXIII, 2. 1899—1901; XXXIV, 1. 1902. 4:o.
— La Direction du Conservatoire et du Jardin botaniques.
Annuaire: V. 1901.
Lausanne: Société Vaudouse des Sciences Naturelles.
Bulletin, 4:me Sér.: XXXVII, 140—142. 1901.
Neuchâtel: Société des Sciences Naturelles.
Bulletin: XXVII. 1898—1899.
Schaffhausen: Schweizerische Entomologische Gesellschaft (Société Entomologique Suisse).
Mittheilungen (Bulletin): X, 8—9. 1901—1902.
St. Gallen: Naturwissenschaftliche Gesellschaft.
Bericht: 1899—1900.
Zürich: Naturforschende Gesellschaft.

Uruguay.

Montevideo: Museo Nacional.
Anales: II, p. 407—492. 1901; III, 20. 1901; IV, 19, 22. 1901

2. Dons.

Cleve, P. T. The seasonal distribution of Atlantic Plankton Organisms. Göteborg 1901.

Finska Landtbruksstyrelsen (Suom. Maanviljelyshallitus).
Meddelanden (Tiedonantoja).
XXXII. *Reuter, Enzio.* Berättelse öfver skadeinsekters uppdande i Finland år 1899. Helsingfors 1900.
Id. en finnois.
XXXIII. Tilastollisia tauluja yleisistä kilpa-ajoista Suomessa vuosina 1896—1901. II. Turku 1901.
XXXIV. Landtbruksstyrelsens Berättelse för år 1900. Helsingfors 1901.
Id. en finnois.
XXXV. *Reuter, Enzio.* Berättelse öfver skadeinsekters uppträdande i Finland år 1900. Helsingfors 1901.
Id. en finnois.
XXXVI. *Grotenfelt, Gösta.* Förordningen om handel med konstgjorda gödningsämnen, beredda fodermedel och utsädesvaror, dess uppkomst, inneböd m. m. Helsingfors 1902.
Id. en finnois.

XXXVII. *Järvi, T. H.* Kesälämmön vaikutuksen nykyinen vastustaminen vientivoin kuljetuksessa. Kertomus Maanviljelyshallitukselle kesän 1901 matkoista. Helsingissä 1902.

Meteorologisches Landesdienst von Elsass-Lothringen. Strassburg i. E.: *Hergesell, K.* Ergebnisse der Meteorologischen Beobachtungen in Reichsland Elsass-Lothringen im Jahre 1897. Strassburg i. E. 1900. 4:o.

Niedenzu, F. Arbeiten aus dem botanischen Institut des Kgl. Lyceum Hosianum in Braunsberg, Ostpreussen. I. De genere Byrsonima (Pars posterior). Braunsberg 1901. 4:o.

Sernander, R. Om en förmodad postglacial sänkning af sydvästra Finland. Aftr. Geol. Fören. i Stockh. Förh. Bd. 21. H. 6. 1899.

— Den skandinaviska vegetationens spridningsbiologi. Upsala 1901.

The John Crerar Library, Chicago. Sixth annual report for the year 1900. Chicago 1901.

Helsingfors le 13 mai 1902.

Enzio Reuter.
Bibliothécaire.

Übersicht der wichtigeren Mitteilungen.

1901—1902.

I. Zoologie.

Mammalia.

Hasen als Kieferschädiger. Ein in den Skären von Kyrkslätt (westlich von Helsingfors) gefundener Kiefernast, dessen Rinde von Hasen abgeschält war, wurde vom Förster J. E. Ekström vorgelegt. — Nach Mitteilung des Försters A. W. Granit werden im nördlichsten Teil des Enare-Lapplands beträchtliche Schäden an Kiefern von Hasen angerichtet. In denjenigen Gegenden, wo diese Beobachtungen gemacht wurden, fehlten Laubhölzer gänzlich. S. 29 A.

Aves.

Vermischte Notizen.

Aufzeichnungen während einer ornithologischen Reise nach Lunkulansaari und Mantsinsaari im Kirchspiel Salmis: R. Palmgren. S. 52—72 B. Ein systematisches Verzeichnis der Vogelfauna der beiden obengenannten, an der nordöstlichen Küste des Ladoga-Sees gelegenen Inseln wird S. 61—72 B gegeben.

Vermischte ornithologische Mitteilungen: T. Renvall. S. 97—101 B.

Anas boschas. In milderen Wintern sollen angeblich mehrere Individuen dieser Art sich in der Mündung des Flusses Wuoksen aufhalten, wo die starke Strömung das Wasser zu frieren verhindert: T. Renvall. S. 98 B.

Glaucion clangula. Das Betragen der Männchen bei ihrer Werbung um das Weibchen wird von Herrn T. Renvall geschildert. S. 99—100 B.

Larus ridibundus trat, nach Mitteilung von Rektor M. Brenner, während der Zeit des Eisganges in grosser Menge bei Helsingfors auf. S. 48 A.

Vorgelegt wurde.

Somateria mollissima, Farbenvarietät. Alandia, Kökar: M. Weurlander. S. 26 A.

Seltenheiten. — Wichtigere neue Fundorte.

Ciconia alba. Reg. aboëns., Mietoinen: T. Renvall. S. 98 B.

Columba oenas. Karelia ladogens., Kexholm: T. Renvall. S. 98 B.

Corvus frugilegus. Karelia ladogens., Kexholm: T. Renvall. S. 97 B.

Coturnix communis. Helsingfors, in einem Thorweg gefangen: R. Palmgren. S. 24 A.

Fuligula ferina. Reg. aboëns., Littois-See in der Nähe von Åbo: T. Renvall. S. 100 B.

F. marila. Alandia, Kumlinge, nistend: T. Renvall. S. 100 B.

Lestris pomatorhinus. Torneå: Hj. Sundqvist; Savonia austr., Taipalsaari: A. Sahlgren; Savonia bor, Salahmi in Kiuruvesi: Elmgren. S. 31 A.

Phyllopseustes sibilatrix. Karelia ladogens., Kexholm, und Karelia austr., Räisälä, häufig; Reg. aboëns., Jullas in Kustö; Muurila: T. Renvall. S. 97 B.

Sterna nigra, junger Vogel. Leppäsaari in den Skären von Wiborg: J. Brüning. S. 50 A.

Telmatias gallinula. Helsingfors, am 20. Nov. 1901 auf der Strasse gefangen: J. E. Ekström. S. 29.

Tringa subarcuata. Reg. aboëns., Mietoinen: T. Renvall. S. 98 B.

Vanellus cristatus. Alandia, Kumlinge, nistend; Reg. aboëns., Mietoinen, nistend: T. Renvall. S. 98 B.

Pisces.

Cottus poecilopus Heckel. D:r K. M. Levander legte zwei aus Wirmaswesi See im Kirchspiel Karttula im nördlichen Savolaks von seinem Bruder, Dr. G. W. Levander, eingesandte Individuen dieser Art vor, die aus einer verhältnismässig grossen Tiefe (4—6 Klafter) erhalten wurden, was mit der Angabe Lilljeborg's (Sveriges och Norges fiskar, S. 135) betreffs der Lebensweise dieser Fische nicht im Einklang steht. — Im genannten See sind auch *C. gobio* und *C. quadricornis* gefunden worden. S. 74—75 A.

Vorgelegt wurde.

Cottus quadricornis. Savonia bor., Wirmasvesi in Karttula: G. W. Levander. S. 14 A; Savonia austr., Haukivesi, das erste im Saima-See gefundene Exemplar: Pistolekors. S. 32 A.

Perca fluviatilis, rote Farbenvarietät. Tavastia austr., Kesäjärvi in Loppis: J. Brander. S. 46 A.

Neu für das Gebiet.

Cottus poecilopus Heckel. Savonia bor., Wirmasvesi in Karttula: G. W. Levander. S. 74—75 A.

Mollusca.

Über das Vorkommen von Alderia modesta bei Helsingfors: A. Luther. S. 41—44 B.

Neu für das Gebiet.

Alderia modesta (Lovén). Insel Fölisön bei Helsingfors: A. Luther. S. 41—44 B.

Insecta.

Coleoptera.

Vermischte Notizen.

Coleopterologische Mitteilungen: B. Poppius. S. 111—117 B.

Einige für unsere Fauna neue Halticiden: J. Sahlberg. S. 93—94 B.

Anisandrus dispar Fabr., ein in Finland wenig beachteter Schädiger des Apfelbaumes, wurde von Dr. E. Reuter besprochen. Von dieser in Finland überhaupt als ziemlich selten angesehenen Tomiciden-Art wurden in einem Obstgarten auf dem Gute Lofsdal im Kirchspiel Pargas (Åbo-Skären) drei 4—5-jährige Zwergapfelbäume getötet. In den zahlreichen Gangsystemen des genannten Käfers wurden im ganzen gegen ein halbes Tausend von Individuen in verschiedenen Entwicklungsstufen angetroffen. Vom Vortr., wie auch von Prof. J. Sahlberg, wurde die Vermutung ausgesprochen, dass die betreffende Art in Finland schädlicher aufzutreten pflegt, als dies bisher angenommen wurde, obgleich ihre Beschädigungen oft mit denen aus anderen Ursachen verwechselt worden sind. S. 18—21 A.

Drymoporus punctipennis J. Sbg. Diese in Finland sehr seltene Art ist nach Luze mit dem von Hochhut beschriebenen *Tachinus (Drymoporus) rufitarsis* aus Kaukasien identisch. In Finland hat die genannte Art eine vorwiegend östliche Verbreitung: Tavastia austr., Kuhmois; Karelia austr., Kavantholm bei Wiborg; Karelia ladogensis und russisch Karelien: B. Poppius. S. 113—114 B.

Mycetoporus bimaculatus Boisd. et Lac. Die unter diesem Namen in Sahlberg's Catalog. Coleopt. Fenn. angeführte Art ist nach Luze nicht die echte *M. bimaculatus* Boisd. et Lac., welche noch nicht mit Sicherheit in dem naturalhistorischen Gebiete Finlands angetroffen worden ist, sondern die nahestehende Art *M. ruficornis* Kr., zu welcher *M. bimaculatus* früher z. T. als Varietät geführt worden war: B. Poppius. S. 115 B.

Mycetoporus pachyraphis Pand. ist nach Untersuchungen von Luze in Finland früher mit *M. punctus* Gyll. verwechselt worden, zu welch letzterer Art jene als Varietät unter dem Namen *semirufus* Heer. gezählt wurde. *M. pachyraphis* wurde im südlichen Finland sehr selten angetroffen und zwar in Helsingfors (J. Sahlberg), Isthmus karelicus und Satakunta, Sastmola (D. A. Wikström): B. Poppius. S. 115—116 B.

Phyllodecta vitellinae L. Ein eigentümlicher Fall von Überwinterung dieses Käfers wurde von Assistent D. A. Wikström erwähnt. Bei einer am 6. April 1902 vorgenommenen Exkursion in der Umgegend von Helsingfors entdeckte Vortr. auf jungen Kiefern zahlreiche überwinternde Individuen des genannten Käfers, welche mit dem Kopf abwärts zwischen den Gipfelschossen, und zwar in dem dort reichlich abgesonderten Harz eingebettet, sassen. Die Ursache des Übersiedelns der Käfer von ihren Nährpflanzen, Weiden und Pappeln, nach den Kiefern, ist vielleicht u. a. in dem Umstande zu suchen, dass die letzteren durch ihre dichten Nadeln und den tiefen Zwischenraum zwischen den Quirlen, namentlich aber durch die reichliche Harzabsonderung, den Insekten viel besseren Schutz gegen Kälte und Nässe darbieten, als die kahlen, glattrindigen Weiden. Es blieb noch festzustellen, ob solch'ein Übersiedeln regelmässig stattfindet, sowie wann und unter welchen Umständen dies geschieht. S. 49—50 A. Vgl. unten, S. 153 B.

Phyllotreta vittula Redtb. Angriffe der Larven dieser Art auf Getreidearten wurden von Dr. E. Reuter geschildert. Die betreffenden Larven, deren Lebensweise und Beschädigungen von Lindeman (Entomologische Beiträge. 1. Ueber die Lebensweise und Entwickelung der *Haltica vittula* Redtb. Moskau 1887) ziemlich eingehend beschrieben werden, richteten an mehreren Orten in Österbotten (Pörtom, Närpes, Lappfjärd) auf Roggenäckern, im südlichen Finland, auf dem Gute Lofsdal in Pargas (Åbo-Skären), auf Roggen- Weizen- und namentlich auf Gerstenäckern nicht unbeträcht-

liche Schäden an, indem sie eine grosse Anzahl von Getreidehalmen dicht über der Bodenfläche entweder gänzlich durchbissen oder doch in dem Masse zernagten, dass die angegriffenen Halme gänzlich verwelkten und abstarben. S. 72—75 B.

Tachyporus crassicornis Mannh. ist nach Luze eine lichtere Form von *T. nitidulus* Fabr. Die unter dem obenstehenden Namen früher für Finland angeführte Art ist *T. tersus* Er.: B. Poppius. S. 113 B.

Neu für das Gebiet.

Aphthona Euphorbiae Schr. (*hilaris* All.) Reg. aboëns., Villnäs: Mannerheim. S. 94 B.

Balanobius crux Fabr. Lapponia tulomens., Pitkäsuvanto bei dem Flusse Lutto: B. Poppius. S. 117 B.

Bledius Poppiusi Bernh. Lapponia tulomens., Pitkäsuvanto bei dem Flusse Lutto: B. Poppius. S. 111—112 B.

Heterhelus scutellaris Heer., zahlreich in Blüten von *Sambucus*. Helsingfors: R. Forsius. S. 48—49 A.

Lamprinodes Hammarstroemi Luze. Karelia ladogens., Suistamo; Karelia bor., Tohmajärvi: R. Hammarström. S. 113 B.

Longitarsus 4-guttatus Pontopp. Satakunta, Birkkala: O. Wellenius. S. 117 B.

Mycetoporus flavicornis Luze. Lapponia inarens., Koppelo bei Ivalojoki, Tscharminjarga bei Enare-See, Okselmapää auf dem Berg Saariselkä; Lapponia tulomens., Komsiovaara bei dem Flusse Lutto, Ketola bei Nuortjaur-See, Nuortjokk und auf dem Berg Tuotasch: B. Poppius. S. 114—115 B.

M. inaris Luze. Lapponia inarens., auf dem Berg Puoresoaivi: B. Poppius. S. 116—117 B.

Phyllotreta Cruciferae Goeze (*obscurella* Illig.). Regio aboëns., Villnäs: Mannerheim. S. 94 B.

Ph. nigripes Panz. (*Lepidii* Koch). Reg. aboëns., Villnäs: Mannerheim. S. 94 B.

Podagrica fuscicornis L. Reg. aboëns., Villnäs: Mannerheim. S. 94 B.

Sphæroderma rubidum Graels. (*testacea* Thoms. nec Fabr.). Reg. aboëns., Villnäs: Mannerheim. S. 94 B.

Seltenheiten. — Wichtigere neue Fundorte.

Bledius arcticus J. Sbg. Lapponia tulomens., Pitkäsuvanto und Komsiovaara bei dem Flusse Lutto: B. Poppius; Karelia bor., Nurmis. S. 112 B.

Byctiscus populi L. Lapponia kemens., Kittilä: K. O. Elfving. S. 29 A.

Chalcoides aurata L. Reg. aboëns., Villnäs: Mannerheim. S. 94 B.

Dryocoetes alni. Tavastia austr., Evois, häufig: K. O. Elfving. S. 29 A.

Longitarsus femoralis Marsh. Reg. aboëns., Villnäs: Mannerheim. S. 94 B.

Psylliodes chrysocephala L. Reg. aboëns., Villnäs: Mannerheim. S. 94 B.

Hymenoptera.

Vermischte Notizen.

Ein Fall von Doppelparasitismus bei einer Schmetterlingsraupe wurde von Professor E. Sundvik erwähnt. Die Parasiten gehörten den Gattungen *Microgaster* und *Pteromalus* sowie einer *Pezomachus*-Art an, welche letztere als Doppelparasit bei einer der soeben genannten parasitischen Hymenopteren gelebt hatte. S. 12 A.

Lophyrus rufus. Auf Kiefernadeln überwinternde Eier dieser Blattwespe wurden vom Förster K. O. Elfving zwei Jahre nacheinander auf 10—20-jährigen Kiefern in der Nähe des Forstinstitutes in Evois angetroffen, was im Einklang mit von Borries in Dänemark gemachten Beobachtungen steht. Auf Grund dieser direkten Beobachtungen in Verbindung mit mehreren indirekten Beweisen glaubt Vortr., dass *Lophyrus rufus* in der Regel im Eistadium, nicht wie *L. pini* im Cocon, überwintert. S. 27—29 A.

Rhodites rosarum. Eine von dieser Gallwespe verursachte Gallbildung an *Rosa cinnamomea*, die von Herrn Y. H. Nylund aus Mustiala eingesandt wurde, legte Herr J. I. Lindroth vor. S. 45 A.

Diptera.

Vermischte Notizen.

Hemilea dimidiata Löw in Finland gefunden: J. Sahlberg. S. 95—96 B.

Meromyza cerealium n. sp., ein neuer Getreide-Schädiger: E. Reuter. S. 84—91 B.

Peplomyza Baumhaueri, eine für Finland neue Fliege: J. Sahlberg. S. 91—93 B.

Neu beschriebene Art.

Meromyza cerealium n. sp. Reg. aboëns., Lofsdal in Pargas (Åbo-Skären): E. Reuter. S. 84—91 B.

Neu für das Gebiet.

Dolichopus Ruthei Löw. Nylandia, beim Täktom-See, 5 km nördlich von Hangö, 2 Exx. auf einem sehr sumpfigen Moor um *Carices* und *Eriophora:* J. Sahlberg. S. 41 B.

Hemilea dimidiata Löw. Karelia ladogens., Kirjavalaks: J. Sahlberg. S. 95—96 B.

Peplomyza Baumhaueri Löw. Reg. aboëns., Karkkali im Kirchspiel Karislojo, 4 Exemplare unter *Corylus* und *Tilia:* J. Sahlberg. S. 91—93 B.

Seltenheiten. — Wichtigere neue Fundorte.

Dolichopus punctum Meig. Nylandia, beim Täktom-See, zusammen mit *D. Ruthei* (s. oben): J. Sahlberg. S. 41 B.

Lepidoptera.

Ein Fall von Doppelparasitismus bei einer Schmetterlingsraupe, siehe oben, S. 151 B.

Neu für das Gebiet.

Botys crocealis Hb. Nylandia, Pärnä: Å. Nordström. S. 33 A.
Orgyia gonostigma L. Nylandia, Eisenbahnstation Malm (11 km NNO von Helsingfors): H. Federley; T. Forsius. S. 14 A.
Tapinostola Hellmanni Ev. Viborg; Helsingfors: H. Federley. S. 23 A.

Seltenheiten. — Wichtigere neue Fundorte.

Agrotis sincera H. Sch. Haminanlaks bei Kuopio: G. Fabritius. S. 33 A.
Caradrina grisea Ev. Helsingfors: H. Federley. S. 24 A.
Hadena porphyrea Esp. Helsingfors: H. Federley. S. 24 A.
Zonosoma orbicularia Hb. Helsingfors: H. Federley. S. 14 A.

Rhynchota.

Vermischte Notizen.

Überwintern von Cicadarien und Psylloden. Im Anschluss an eine Mitteilung von Assistent D. A. Wikström (vgl. oben S. 149 B) hob Professor O. M. Reuter hervor, dass mehrere Hemipteren, namentlich Cicadarien und Psylloden, im Herbst von ihren eigentlichen Nährpflanzen, Kräutern und Laubhölzern, auf Nadelhölzer übersiedeln, um dort zu überwintern; im folgenden Frühjahr begeben sie sich von diesen wieder nach jenen Pflanzen, die sich oft weit von dem betreffenden Winterquartier befinden. S. 50 A.

Phimodera fennica J. Sahlb., ihre Lebensweise und Nymphe, wird von Professor O. M. Reuter besprochen. Von dieser bemerkenswerten Art waren früher zwei finländische Exemplare bekannt und zwar je eines aus Uleåborg (W. Nylander) und aus Savonia bor., Suonenjoki (E. J. Warén). Später ist die Art in Russland im St. Petersburger Gouvernement, sowie in Norwegen bei Risör gefunden. — Im Sommer 1901 wurden vom Vortr. auf der Insel Sandö im Kirchspiel Nagu (Åbo-Skären) auf einem sandigen Felde unter *Arctostaphylos*-Reisern am 7. Juli zwei Imagines und einige Larven, am 16. August

drei Imagines und zwei erwachsene Nymphen gefunden. Sämtliche Exemplare stellten männliche Individuen dar und waren bedeutend kleiner, als das von Sahlberg nach einem einzigen Exemplar beschriebene Weibchen. Die Männchen werden folgendermassen charakterisiert: Länge 7 mm; Farbe etwas variierend, bald ziemlich rein grau, bald ins Rötliche ziehend; Schildchen mehr oder weniger, bisweilen fast unmerklich quergerunzelt, mit dunkleren gewässerten Zeichnungen; Grundfarbe auch am vorderen Teil des Pronotums sowie auf dem Kopfe deutlich, nicht wie beim Weibchen gänzlich schwärzlich. Die hauptsächlichen Artcharaktere gleichen übrigens denen des Weibchens. — Die Nymphe, welche S. 46—47 B in lateinischer Sprache beschrieben wird, lebte, wie Zuchtversuche zeigten, ausschliesslich auf *Arctostaphylos*, dessen Blattstiele und junge Früchte sie ansaugte, und schien die ihr ebenfalls dargebotenen Pflanzen von *Vaccinium vitis idaea* gänzlich zu verschmähen. Ein altes, totes Exemplar von *Ph. fennica*, welches zusammen mit zahlreichen abgefallenen, trockenen vorjährigen *Arctostaphylos*-Früchten angetroffen wurde, sah diesen überaus ähnlich aus. S. 45—47 B.

Phimodera humeralis Dalm. Auf dürren Sandfeldern zwischen der Stadt Hangö und dem östlich davon gelegenen Dorfe Täktom wurden Mitte Juli 1901 an den Rispen der spärlich wachsenden *Festuca duriuscula* zahlreiche Larven, aber nur wenige Imagines der obengenannten seltenen Hemiptere von Professor J. Sahlberg und seinem Sohn Unio angetroffen. Diese Art wies einen ziemlich ausgeprägten Geschlechtsdimorphismus auf. Das Weibchen, welches mit der von Dalman nach einem einzigen Exemplar unter dem Namen *Tetyra humeralis* zuerst beschriebenen Form übereinstimmte, ist oben schwarzbraun mit kleinen erhabenen weissgelben Pünktchen und ähnlich gefärbten Fleckchen auf dem Kopfe und dem Prothorax, sowie ausserdem mit einem grossen weisslichen, unregelmässig rechtwinkeligen triangulären Humeralfleck gezeichnet, der sich über den

unbedeckten Teil der Deckflügel und den äusseren Basalteil des Schildchens ausdehnt, und mit dem rechten Winkel nach innen gerichtet ist. Das Männchen ist dagegen oben grauweiss oder weissgelb mit spärlichen braunen und schwarzen Zeichnungen. Aller Wahrscheinlichkeit nach ist das Männchen dieser Art von einigen Autoren mit *Phimodera galgulina* H. Sch. verwechselt worden. *Ph. humeralis* unterscheidet sich von der echten *Ph. galgulina* durch fast rechtwinkelige Vorderecken des Prothorax', während bei der letzteren Art diese Ecken mehr ausgezogen, an der Spitze selbst aber deutlicher abgerundet sind. Ausserdem ist die in Ungarn vorkommende *Ph. galgulina* deutlicher borstenartig behaart und rauher als *Ph. humeralis*. S. 40—41 B.

Poeciloscytus unifasciatus Wolff. Professor O. M. Reuter legte zahlreiche Exemplare von drei verschiedenen, ausgeprägten Farbenvarietäten genannter Capside vor, welche nach seinen im Kirchspiel Pargas (Åbo-Skären) vorgenommenen Untersuchungen jede stets an eine bestimmte *Galium*-Art (*G. verum*, *boreale* und *palustre*) gebunden war; diese Varietäten wären vielleicht richtiger als selbständige Arten aufzufassen. S. 43 A.

Sehirus. Eine neue finländische Art dieser Hemipterengattung wurde von Professor O. M. Reuter angemeldet. Das vor längerer Zeit bei Åbo von F. Sahlberg gefundene, in der finnischen Hemipterensammlung der Universität als *Sehirus dubius* Scop. aufgestellte Exemplar, das in Sahlberg's Monogr. Geor. Fenn., S. 21, unter dem Namen *Cydnus albomarginellus* Fabr. aufgenommen ist, gehört nach Mitteilung von Dr. G. Horváth, welcher dasselbe zur Ansicht hatte, dem von J. Scott im Jahre 1874 aus Japan und China beschriebenen *S. (Canthophorus) niveimarginatus* an (Sign., Rev. du groupe des Cydnides, 263, 3, T. XXVI, F. 233, Ann. Soc. Ent. Fr. 1884, 57, T. III, F. 223). Diese Art unterscheidet sich von *S. dubius* hauptsächlich durch folgende Charaktere: »Corpore superne crebrius punctato, capite apicem versus minus reflexo et apice leviter inciso,

sulco orificiorum odoriferorum *abbreviato*, scutello ruguloso, marginibus lateralibus ventris *totis* anguste eburneis.» Der im mittleren und südlichen Europa lebende *S. dubius* hat einen vorn schmäleren und ganzrandigen Kopf, bedeutend längeren und nach vorn gebogenen Orificialsulcus, sowie weissgefleecktes Connexivum. — *S. niveimarginatus* ist im nördlichen Asien ziemlich weit verbreitet. Von F. Sahlberg sind einige Exemplare aus Daurien mitgebracht worden, und die von Hammarström in Osnatjennaja gefundenen, vom Vortr. (»Hemiptera Heteroptera från trakterna kring Sajanska bärgskedjan», Öfv. Finska Vet. Soc. Förh. XXXIII, 1894, 173, 2) unter dem Namen *Canthophorus dubius* angeführten Exemplare haben sich nach näherer Untersuchung auch als *C. niveimarginatus* erwiesen. S. 47—48 B.

Neu für das Gebiet.

Phimodera humeralis Dalm. Nylandia, in der Umgegend von Hangö: J. Sahlberg. S. 40—41 B.

Sehirus niveimarginatus Scott. Åbo: F. Sahlberg. S. 47—48 B.

Seltenheiten. — Wichtigere neue Fundorte.

Aphanus phoeniceus. Reg. aboëns., Nagu Sandö: O. M. Reuter; Nylandia, bei Hangö: J. Sahlberg. S. 45 B.

Phimodera fennica J. Sahlb. Reg. aboëns., Nagu Sandö: O. M. Reuter. S. 45—47 B.

Trichoptera.

Agrypnetes crassicornis Mc Lachl. Das früher unbekannte Weibchen dieser Trichoptere wurde von Herrn M. Weurlander vorgelegt und folgendermassen beschrieben: Oben braungrau, unten etwas lichter; Pronotum gelbgrau behaart. Fühler etwa $^2/_3$ so lang wie die Vorderflügel, merklich schmäler als beim ♂, schwärzlich, gegen die Basis hin undeutlich hell geringelt; ihre Glieder unten konvex; das 4. und die zunächst folgenden Glieder deutlich transversal,

gegen die Fühlerspitze hin aber allmählich an relativer Länge zunehmend. Maxillarpalpen mit ziemlich kurzen Gliedern, von denen die drei distalen am längsten sind. Beine bleich, gelblich grau, sehr dünn und anliegend behaart; Spornen 1, 2, 2, klein, namentlich diejenigen der Vordertibien, Dornen beinahe fehlend; die drei mittleren Glieder der Vordertarsen sehr kurz; die Mittel und Hintertarsen abgeplattet, am vorderen Rand mit einem steifen Haarkamm, dessen Haare an den Mitteltarsen länger als an den Hintertarsen sind. Flügel bräunlichgrau, beinahe hyalin, lang, nach aussen wenig breiter, mit ziemlich geradem Aussenrand. Die Anhangsgebilde des letzten Abdominalsegmentes klein und wenig ausgebildet. Länge zwischen den Flügelspitzen 35 mm.

Das Weibchen von *Agrypnetes crassicornis* ist demjenigen von *Agrypnia pagetana* sehr ähnlich, wird aber von diesem durch die basalen Fühlerglieder, welche bei jenem transversal und konvex, bei diesem longitudinal sind, sowie durch den Haarkamm am Vorderende der Mitteltarsen, leicht unterschieden. Auch ist bei *A. crassicornis* der Aussenrand der Flügel gerader, die Flügelnervatur weniger scharf hervortretend und die Anhangsgebilde des letzten Abdominalsegments weniger stark ausgebildet als bei *A. pagetana.*

Ein Weibchen am 22. Juni 1901 in den Esbo-Skären (westlich von Helsingfors) vom Vortr. gefangen. —

Im Anschluss hierzu teilte Professor J. Sahlberg mit, dass von der nur in Finland beobachteten *Agrypnetes crassicornis* bisher drei Männchen, und zwar auf Jollas bei Helsingfors (von Prof. J. A. Palmén), auf der Insel Ramsö im Kirchspiel Esbo (von Fräulein E. Elmgren), sowie am 9. Juli 1901 bei dem Dorf Tvärminne, östlich von Hangö, (vom Redner) angetroffen wurden; ausser dem von Herrn Weurlander neuerdings gefundenen weiblichen Individuum sind in Österbotten von Wasastjerna vor mehreren Jahren zwei Weibchen gefangen worden, die in

der finnischen Trichopterensammlung unter *Agrypnia pagetana* standen und auch von Mc Lachlan mit dieser Art verwechselt worden sind. S. 21—23 A.

Thysanoptera.

Aeolothrips fasciata (L.), eine carnivore Thysanoptere: E. Reuter. S. 75—83 B.

Collembola.

Vermischte Notizen.

Achorutes socialis Uzel. Ein massenhaftes Auftreten dieser Schneeporuride wurde von Dr. E. Reuter erwähnt. In dem bei der Stadt Gamlakarleby gelegenen sog. Yxpila-Walde wurde diese Poduride von Herrn Fabrikant C. J. Forsén am 26. Februar 1902 bei einer Temperatur von + 4° C in ungeheurer Menge beobachtet; auf einem 3 km langen Waldweg war der Schnee, namentlich wo dieser Fussstapfen von Menschen oder Hunden aufwies, von den winzig kleinen Insekten bedeckt. Kurz vorher hatte bei gelindem Wetter stürmischer Wind geherrscht. Bei einem am folgenden Tage bei einer Temperatur von — 5° C erneuten Besuche wurde nur eine verhältnismässig geringe Anzahl der genannten Insekten angetroffen; von denselben waren mehrere tot, mutmasslich infolge der niedrigen Temperatur, die des Nachts bis zu — 10° C gesunken war. S. 40 A.

Diagnosen neuer Collembolen aus Finland und angrenzenden Teilen des nordwestlichen Russlands: W. M. Axelson. S. 101—111 B.

Neubeschriebene Gattungen und Arten.

Achorutes distinctus n. sp. Karelia bor., Joensuu: W. M. Axelson. S. 104—105 B.

A. lapponicus n. sp. Lapponia kemens., Kuolajärvi; Lapponia Imandrae, Kantalaks: W. M. Axelson. S. 105 B.

Börneria n. gen.: W. M. Axelson. S. 101 B.

B. clavisetis n. sp. Lapponia kemens., Kuolajärvi nahe dem Berge Sotatunturi: W. M. Axelson. S. 101—102 B.

Isotoma anophthalma n. sp. Karelia keretina, bei Koutajärvi-See: W. M. Axelson. S. 106 B.

I. diplophthalma n. sp. Karelia keretina, Knjäscha am Ufer des Weissen Meeres: W. M. Axelson. S. 106—107 B.

I. inopinata n. sp. Lapponia kemens., Kuolajärvi: W. M. Axelson (J. Kotala). S. 108—109 B.

I. propinqua n. sp. Meilans bei Helsingfors: W. M. Axelson. S. 107—108 B.

Micranurida papillosa n. sp. Karelia keretina, Knjäscha am Ufer des Weissen Meeres. W. M. Axelson. S. 103—104 B.

Papirius fuscus (Luc.) Lubb. var. *flavescens* n. var. Karelia keretina, Knjäscha: W. M. Axelson. S. 111 B.

Paranura n. gen.: W. M. Axelson. S. 102 B.

P. sexpunctata n. sp. Meilans bei Helsingfors: W. M. Axelson. S. 102—103 B.

Sminthurides globosus n. sp. Karelia keretina, Soukelo; Lapponia kuusamoëns., bei Paanajärvi-See: W. M. Axelson. S. 109—110 B.

Sminthurinus igniceps (Reut.) (?) var. *bimaculata* n. var. Lapponia kemens. und Lapponia Imandrae: W. M. Axelson. S. 110 B.

S. niger (Lubb.) CB. var. *ochracea* n. var. Karelia bor., Joensuu: W. M. Axelson. S. 110 B.

Acarina.

Vermischte Notizen.

Drei für die finnische Fauna neue Eriophyiden: J. I. Lindroth. S. 3—7 B.

Rhizoglyphus echinopus (Fum. & Rob.) Murr., eine Acaride, welche im Jahre 1900 von Dr. E. Reuter als Schädiger des Hafers ertappt wurde (vgl. Medd. F. et Fl. Fenn. H. 27. 1901, S. 121—125), wurde von ihm im Sommer 1901 auch auf Roggen, Weizen und Gerste, sowie an den Wurzeln oder an den niedrigsten Stammteilen einiger wildwachsenden Kräuter, wie *Centaurea jacea* und *Tragopogon pratense,* angetroffen. S. 74 B.

Neu für das Gebiet.

Eriophyes diversipunctatus (Nal.). Nylandia, Andersberg in Mäntsälä; bei Helsingfors (auf *Populus tremula*): J. I. Lindroth. S. 3—4 B.

E. gracilis (Nal.). Nylandia, Mäntsälä, Thusby, bei Helsingfors (auf *Rubus idaeus*): J. I. Lindroth. S. 6—7 B.

E. tuberculatus (Nal.). Nylandia, Grisön bei Helsingfors (auf *Tanacetum vulgare*): J. I. Lindroth. S. 5 B.

Seltenheiten. — Wichtigere neue Fundorte.

Eriophyes peucedani (Can.) var. *carvi* (Nal.). Nylandia, Mäntsälä und Thusby (auf *Carum carvi*): J. I. Lindroth. S. 7.

E. similis (Nal.). Alandia, Sviby (auf *Prunus spinosa*): A. Kajava, J. I. Lindroth. S. 7 B.

E. varius (Nal.). Nylandia, Mäntsälä; bei Helsingfors (auf *Populus tremula*): J. I. Lindroth. S. 4 B.

Phyllocoptes populi Nal., zusammen mit *E. varius* (s. oben). J. I. Lindroth. S. 4 B.

Crustacea.

Moina rectirostris O. F. M. Über das Vorkommen genannter Crustacée in Finland sprach Dr. K. M. Levander. Diese in Schweden sporadisch vorkommende, in Finland früher nicht beobachtete Cladocere wurde in einer kleinen Wassersammlung auf einem Felsen am Meeresufer bei Helsingfors am 12. Mai 1901 vom Vortr. angetroffen. Es erwiesen sich die zahlreichen konservierten Exemplare sämtlich als weibliche, oft mit ausgebildeten Sommereiern versehene, Individuen. S. 32 A.

Neu für das Gebiet.

Moina rectirostris O. F. M. Helsingfors: K. M. Levander. S. 32 A.

Protozoa.

Eine neue farblose Peridinium-Art: K. M. Levander. S. 49—51 B.

Paullinella chromatophora. Diese von Lauterborn entdeckte eigentümliche Süsswasserhizopode wurde von Dr. K. M. Levander Anfang Juni 1901 im Kirchspiel Kyrkslätt (westlich von Helsingfors) sowohl im Süsswasser (»Finnträsk», im Bodenschlamm), als auch im Brackwasser (am Ufer des innersten Endes einer, Långviken genannten, seichten Brackwasserbucht) gefunden. An der letzteren Stelle betrug der Salzgehalt des Wassers 0,42—0,50 %. Sämtliche Individuen besassen — wie die von Lauterborn beschriebenen — im Zellplasma zwei blaugrüne Körper. S. 26—27 A.

Neu beschriebene Art.

Peridinium achromaticum n. sp. Nylandia, Kyrkslätt, in einer, Långviken genannten, seichten Brackwasserbucht (Eingang ca. 20 km W von Helsingfors): K. M. Levander. S. 49—51 B.

Neu für das Gebiet.

Quadrula symmetrica. Nylandia, Lojo-See: A. Luther. S. 54 A.

Plankton. — Hydrofauna.

Planktologische und hydrofaunistische Studien im Lojo-See wurden im Sommer 1901 von Herrn A. Luther vorgenommen, welcher in aller Kürze einige der hauptsächlichsten Resultate erörterte. Ein besonderes Interesse boten die Variationen der littoralen Fauna der felsigen, bezw. steinbedeckten Ufer des »Storfjärden» benannten Teiles vom Lojo-See dar. Diese felsigen Ufer weisen mehrere topographische Zonen auf. Von oben nach unten gezählt findet sich zuerst eine *Ulothrix zonata*-Zone, dann eine aus Diatoméen, namentlich aus einer *Gomphonema*-Art, bestehende c:a 15 cm hohe, filzige Region, ferner eine mit Diatoméen und anderen Algen spärlich bekleidete und hie und da von

einer kleinen Chironomiden-Larve bewohnte, c:a 35 cm hohe Zone und zu unterst eine stellenweise beinahe zusammenhängende Spongillidenzone. Sie beherbergten wegen der Wellenschläge und des Mangels an schützenden Winkeln sehr wenige Tierarten, zumeist pelagische und nur ab und zu littorale, wahrscheinlich verirrte Formen. Bedeutend reicher an Tieren sind dagegen die steinbedeckten Ufer. Diese zeigen oben dieselben Zonen wie die Felsen, unter und zwischen den Steinen halten sich aber viele Tiere auf, die bei stillerem Wetter sich bis zu den Algen vorwagen. Unter diesen Tieren sind vor allem zu nennen: eine kleine Hemiptere (wahrscheinlich eine *Sigara*-Art), die für die *Ulothrix*-Zone charakteristisch ist; ferner eine schwarze Ephemeriden-Larve, *Chironomus*-Larven, Hydrachniden; unter Crustacéen: *Astacus fluviatilis, Gammarus pulex* (sehr zahlreich), *Asellus aquaticus*, *Sida crystallina*, *Alonopsis elongata, Chydorus sphaericus;* ferner *Plumatella repens, Hydra grisea*, sowie unter Turbellarien: *Dendrocoelum lacteum, D. punctatum, Planaria* sp. und *Polycelis* sp.

Betreffs der bathymetrischen Verbreitung der verschiedenen zu der Bodenregion gehörenden Tiere werden einige Notizen mitgeteilt. In der grössten Tiefe (54 m) kommen noch folgende Formen vor: *Tubifex* (häufig) und eine andere, bleichrote Oligochaete, die fast stets in einer aus *Beggiatoa*-Fäden gebildeten Hülse eingeschlossen angetroffen wird; *Chironomus*-Larven und -Puppen, *Corethra*-Larven; die relikten Crustacéen *Pallasiella 4-spinosa, Gammaracanthus loricatus* (selten), (*Pontoporeia affinis* scheint nicht tiefer als bis zu 30 m zu gehen); oberhalb des Bodens: *Mysis relicta*, sowie die Turbellarien *Dendrocoelum lacteum, Planaria* sp. und *Plagiostoma lemani* Dupl. Hierzu kommen noch mehrere Mikroorganismen, darunter die im mittleren Europa allgemeine, in Finland aber bisher nicht beobachtete Rhizopode *Quadrula symmetrica*, die in einer aus einer Tiefe von 54 m heraufgeholenen Bodenprobe

angetroffen wurde. — Unter den zahlreichen im seichteren Wasser lebenden Bodenorganismen mag nur die alloiocoele Turbellarie *Antomolos morgiensis* Dupl. hervorgehoben werden, welche, wie auch die oben erwähnte *Plagiostoma lemani,* obwohl sicher mit Unrecht, als eine relikte Form aufgefasst worden ist.

Schliesslich mag erwähnt werden, dass die Turbellarienfauna des Lojo-Sees, deren Erforschung eine besondere Aufmerksamkeit gewidmet wurde, etwa 28 Arten, darunter wahrscheinlich ein paar neue, aufweist. S. 52—54 A.

II. Botanik.

Reiseberichte.

Die Stipendiaten, die Herren V. Axelson und W. Borg, berichteten über ihre im Sommer 1901 vorgenommene Exkursionsreise in Kuolajärvi Lappmark. S. 33 A.

Der Stipendiat, Herr Ernst Häyrén, sprach über seine im Sommer 1901 ausgeführte botanische Exkursionsreise in der Umgebung der Stadt Björneborg (Regio aboëns.). S. 4 A u. 23—32 B.

Der Stipendiat, Herr Alvar Palmgren, berichtete über seine im Sommer 1899 vorgenommene Exkursionsreise auf den Ålands-Inseln. S. 52 A.

Plantæ vasculares.

Pflanzengeographische und floristische Notizen.

Agrimonia odorata. S. 35—37 A., S. 168 B.

Carex aristata. S. 5 A. — Vgl. S. 169 B.

C. cyperoides. S. 18 A. — Vgl. S. 169 B.

C. rostrata × *vesicaria.* Eine zwischen den beiden Eltern intermediär stehende Form dieses seltenen Bastardes wird von Rektor A. Arrhenius vorgelegt. C:a 97 % des Pollens erwies sich hier impotent, während derselbe wenigstens

bei *C. rostrata* normal entwickelt war. Vortr. beabsichtigte den betreffenden Bastard späterhin eingehender zu besprechen. S. 51 A. und S. 169 B.

Cuscuta Trifolii. Über das Auftreten dieser Pflanze in Finland werden einige Notizen von den Professoren E. Sundvik und Fr. Elfving, sowie vom Amanuensis H. Lindberg mitgeteilt. Aus denselben ergiebt sich, dass die Kleeseide, die bisher für eine in Finland sehr unbeständige, zufällige Pflanze gehalten wurde, im Gegenteil an mehreren Orten jahrelang fortgelebt und sogar völlig reife Samen entwickelt hatte. S. 13 A. — Vgl. auch S. 171 B.

Galeopsis. Die in »Fennoscandia orientalis» vorkommenden *Galeopsis*-Formen sind vom Amanuensis H. Lindberg einer Revision unterworfen worden. S. 36—39 B. — Die wichtigsten Ergebnisse waren folgende.

1. *G. tetrahit* ist nur auf einigen wenigen im naturhistorischen Gebiete Finlands zerstreut gelegenen Standorten beobachtet worden; aus Ost-Finland ist sie jedoch bisher nicht bekannt. Die Speziallokalangaben werden auf S. 37 aufgezählt.

2. *G. bifida*, die bei uns mit *G. tetrahit* bisher verwechselt worden ist, kommt im ganzen Gebiete häufig vor.

3. *G. ladanum.* Diese Art ist nur durch die breitblättrige Hauptform f. *intermedia* repräsentiert. Ihre Nordgrenze liegt etwa bei 62° 10′ n. Br.; nördlicher tritt sie nur zufällig auf.

4. *Galeopsis speciosa* ist im ganzen Gebiete gemein. — Von dieser Art sind zwei Farbenvarietäten angetroffen worden:

A). f. *purpurea* Sæl. p.p. Kronenröhre und obere Lippe rot. — Savonia bor., Juuka, Lonkkavaara: Th. Sælan, und

B). f. *alba.* Krone einfarbig weiss. — Tavastia austr., Jaala, Ilonoja: F. W. Klingstedt.

5. *G. pubescens* f. *hispida.* Nylandia, in einem Garten bei Helsingfors (1894 u. 1895): Th. Sælan (unter

dem Namen *G. speciosa f. purpurea*). Diese Art ist daselbst seitdem nicht wiedergefunden worden; sie ist bei uns als ganz zufälliger Gast zu betrachten und gehört überhaupt der nordeuropäischen Flora nicht an.

Heleocharis. Die in Finland vorkommenden *Heleocharis*-Arten der *H. palustris*-Gruppe, und zwar die neu unterschiedene *H. mamillata* Lindb. fil., werden vom Amanuensis H. Lindberg vorgelegt und eingehend besprochen. Seine hiehergehörigen Studien werden in Acta vol. 23, n:o 7, publiziert.

Hieracium-Formen aus Süd-Finland: M. Brenner. S. 46—48 A., S. 167 B.

Humulus Lupulus. Die lange Zeit angezweifelte Angabe Linné's in Iter lapponicum, nach welcher der Hopfen in Satakunta wildwachsend vorkommen sollte, wird durch die von Fil. Mag. E. F. Häyrén vorgenommenen Untersuchungen bestätigt. Diese Pflanze kommt ziemlich häufig, stellenweise jedoch relativ spärlich, und zwar auf kleinen, steinigen Kieshöhen vor, die vormals selbständige Inselchen darstellten, aber heutigen Tages zufolge der Hebung des Landes mit dem Festlande vereinigt worden sind. S. 34 B. — Vgl. weiter S. 169 B.

Luzula angustifolia. Professor Th. Sælan erwähnt, dass diese Art, die er schon 1883 bei Barkkarila in der Nähe der Stadt Willmanstrand (Savonia austr.) fand, sich daselbst gehalten hat. Eine derartige Notiz giebt auch Amanuensis H. Lindberg betreffs des Fortbestehens der Pflanze bei Toubila in Pyhäjärvi (Isthmus Karel.). *L. angustifolia* wäre also als ein konstantes Mitglied der Flora Finlands einzuregistrieren. S. 44 A. — Vgl. S. 171 B.

Polygonum foliosum Lindb. fil. Unter den charakteristischen Merkmalen dieser ausgezeichneten Art hebt Herr E. F. Häyrén besonders dasjenige hervor, dass die Blätter gewöhnlich abstehend, bezw. winkelrecht ausgesperrt oder sogar an der Basis steil nach unten gebogen sind. S. 35 B. — Vgl. S. 169 B.

*Ranunculus acer * propinquus* C. A. Mey. (*R. acer v. Steveni*

Regel). Als Ergänzung der Diagnose Korshinsky's bemerkt Herr Alb. Backman, dass diese Pflanze und zwar namentlich die Wurzelblätter und der untere Stengelteil immer mehr oder weniger dicht mit langen, gelbraunen, nach aussen und unten gerichteten Haaren besetzt ist. S. 37 A. — Vgl. S. 170 B.

Sagittaria natans. Der Formenkreis dieser Pflanze wird von Aman. H. Lindberg kurz besprochen. Tiefwasserformen haben schmale, ungelappte Blätter, während Seichtwasser- und terrestre Formen zwei Basallappen besitzen, welche gewöhnlich stumpf, ausnahmsweise wie bei *S. sagittifolia* zugespitzt sind. S. 17 A.

Salicornia herbacea tritt nach Angabe des Herrn E. F. Häyrén bei dem Flusse Kumo-elf in der Nähe von Björneborg in grosser Menge an zwei 200—300 m vom Flussufer befindlichen Lokalitäten auf, die beinahe eine halbe Meile vom Meere entfernt gelegen sind. Die Begleitpflanzen unserer Art (*Atropis distans*, *Juncus Gerardi*, *Glaux*) sind wieder erst am Meeresufer anzutreffen. Es lässt uns dieser Umstand vermuten, dass hier Standortsrelikte aus einer Zeit vorliegen, als das Meer sich noch bis zu den genannten beiden Lokalitäten hervor erstreckte. S. 35 B. — Vgl. S. 170 B.

Scirpus parvulus. Über das Vorkommen dieser bisher in Finland übersehenen Pflanze teilen die Rektoren Arrhenius und Brenner, sowie Assistent Boldt, Professor Kihlman und Professor Sælan einige Daten mit. Aus denselben geht hervor, dass *Sc. parvulus*, der bei uns früher nur auf drei weit von einander entfernt gelegenen Stellen beobachtet wurde, in der That den Küsten Finlands entlang und zwar von Ostrobothnia media an bis zu Isthmus karelicus verbreitet ist. In mehreren Gegenden, z. B. auf den Ålands-Inseln, in den Åbo-Skären, sowie in der Umgebung von Helsingfors, trat unsere Art im Sommer 1901 auf seichten, lehmigen Meeresufern als eine wahre Charakter-Pflanze auf. Dieses plötzliche, massenhafte Auftreten von *Sc. parvulus* war offenbar von der im letzten Sommer herrschen-

den ungewöhnlich hohen Temperatur und dem niedrigen Wasserstand bedingt. Die grasähnliche Pflanze wurde hierdurch zu reichlichem Blüten getrieben; im südwestlichen Finland schien sie sogar das Stadium der Fruchtreife erreicht zu haben. S. 5—8 A. — Vgl. auch S. 170 B.

Thalictrum kemense. Das Vorkommen dieser Art in Finland wird von Professor A. Osw. Kihlman erörtert. S. 117—119 B.

Zannichellia major. Nach dem Conspect. Floræ fenn. soll diese Art schon 1864 von J. M. Norman bei Elvenæs in Ost-Finnmarken beobachtet worden sein. Assistent Ch. Em. Boldt glaubt indessen, dass die obige Angabe sich wahrscheinlich auf *Z polycarpa* bezieht, die Th. M. Fries an demselben Orte gesammelt hatte, weshalb sie als unsicher vorläufig zu annulieren wäre. S. 11 A. — Vgl. auch S. 168 B.

Drei bemerkenswerte Pflanzen aus Jorois (Savonia bor.): H. Lindberg. S. 17—18 A.

Einige bemerkenswerte Gefässpflanzen aus Karelien und den Ålands-Inseln: Alb. Backman. S. 37—39 A.

Seltene Fanerogamen aus südwestlichem Finland werden vorgelegt und beschrieben von A. Arrhenius. S. 50—51 A.

Neu beschriebene Arten und Formen.

Heleocharis mamillata Lindb. fil: H. Lindberg. S. 46 A.

Hieracium. Verschiedene von Rektor M. Brenner neu beschriebene *Hieracium*-Formen werden unter dem gemeinsamen Titel: »Spridda bidrag till kännedom af Finlands *Hieracium*-former. VI» (»Zerstreute Beiträge zur Kenntnis der Hieracium-Formen Finlands. VI») in Acta Vol. 25 publiziert.

Folgende vom Förster K. J. Ehnberg in Ostrobothnia bor. gesammelte *Archieracia* werden von Rektor M. Brenner beschrieben S. 46—48 A.:

1. *Hieracium orariiceps.* Kemi, Walmari. 1896.

2. *H. sublaterale.* Kemi, Walmari. 1898.

3. *H. subornatum.* Rovaniemi, Sonkaperä, Paavonselkä. 1894.

4. *H. tornense* Brenner var. *denticulatum.* Kemi, Walmari. 1898.

Neu für das Gebiet.

Agrimonia odorata. Nylandia, Ingå, Barö (det. H. Lindberg): Dagmar Gripenberg und A. Klingstedt. S. 35 A.

Galeopsis-formen: H. Lindberg. S. 36—39 B. — Vgl. auch S. 164 B.

G. speciosa f. *alba.* Tavastia austr., Jaala, Ilonoja (det. H. Lindberg): Fr. Klingstedt. S. 38 und 164 B.

G. speciosa f. *purpurea.* Savonia bor., Kuopio, Wehmasalmi (det. H. Lindberg): E. J. Budden (1888); Karelia bor., Juuka, Lonkkavaara: Th. Sælan (1900). S. 38 und 164 B.

G. tetrahit. Speziallokalen siehe H. Lindberg. S. 37 B.

Hieracium-Formen: M. Brenner. S. 46—48 A.

H. cymosum. Nylandia, Sibbo, Skräddarby (det. M. Brenner): W. Laurén. S. 26 A.

Salix nigricans × *repens.* Alandia, Lemland, Björkö und Askö (?): Fr. Klingstedt. S. 51 A.

Zannichellia major. Nylandia, Borgå-Skären, Emsalö, bei Hafsudden: Ch. Emil Boldt. S. 11 A.; Barösund: Fr. Klingstedt. S. 51 A. — Vgl. auch S. 167 B.

Seltenheiten. — Wichtigere neue Fundorte.

Aira bottnica × *cæspitosa.* Alandia, Lemland, plur. loc.: A. Arrhenius. S. 50 A.; Regio aboëns., Korpo: A. Arrhenius (1891). S. 50 A; Satakunta, Hvittisbofjärd, Ruohokari: E. Häyrén. S. 33 B.

Aspidium thelypteris. Satakunta, Landgemeinde Björneborg, Inderö: E. Häyrén. S. 33 B.

Betula nana × *verrucosa.* Nylandia, Sammatti (det. H. Lindberg): J. Sahlberg. S. 12 A.

Bidens radiatus × *tripartitus*. Karelia bor., Libelits (det. H. Lindberg): Alb. Backman. S. 38 A.

Carex aristata. Nylandia, Thusby (c. 42° 50′ E v. Ferro): Axel Arrhenius u. And. — Durch diesen Fund wird die bisher angenommene Westgrenze der genannten Art in Finland (Karelia ladog.) um 3—400 km weiter vorgerückt. S. 5 A.

C. cyperoides. Savonia bor., Jorois, Frugård (c. 45° 30′ E v. Ferro): H. Lindberg. S. 18 A.; Savonia austr., Willmanstrand, Dysterniemi (c. 45° 40′ E v. Ferro): Hans Buch. S. 18 A. — Der westlichste früher bekannte Fundort liegt in Karelien bei c. 47° E v. Ferro.

C. livida. Nylandia, Hangöudd: J. Sahlberg. S. 12 A.

C. pulicaris. Nylandia, Hangö: E. Odenvall. S. 14 A. — Diese Art ist nicht früher von dem finnischen Festlande bekannt.

C. rostrata × *vesicaria*. Regio aboëns., Pargas, Bredvik: A. Arrhenius. S. 51 A. — Vgl. 163—164 B.

Galium Mollugo × *verum* f. *per-Mollugo*. Alandia, Lemland, Nåtö: A. Arrhenius. S. 50 A.

Humulus lupulus. Satakunta, Dorfgemeinde Björneborg, wenigstens von 8 Fundorten: E. Häyrén; Hvittisbofjärd, 2 Lokalen: K. G. Ollonquist. S 34 B. — Vgl. S. 165 B.

Juncus balticus. Satakunta, Umgebung von Björneborg, häufig am offenen Meere: E. Häyrén. S. 33 B.

Lathræa squamaria. Nylandia, Pojo, Fiskars: Osb. Hancock. S. 51 A.

Najas marina. Satakunta, Hvittisbofjärd: K. G. Ollonquist (1865) und E. Häyrén. S. 33 B.

Polygonum foliosum. Satakunta, sehr reichlich unterhalb des Deltas des Flusses Kumo-elf, in der lockeren Schlammzone der seichten Ufer: E. F. Häyrén. S. 34—35 B. — Vgl. auch S. 165 B.; Savonia bor., Jorois. (45° 30′ E v. Ferro): H. Lindberg. S. 17 A. — Die früher bekannte Ostgrenze dieser Art befindet sich bei Borgå (c. 43° 40′ E v. Ferro).

Pulsatilla-Formen (Bestimmungen revidiert von H. Lindberg). Isthmus karel., Walkjärvi: Alb. Backman. S. 38 A.

*Ranunculus acer * propinquus* C. A. Mey. (= *R. acer* * var. *Steveni* Regel). Karelia ladog., Ruskeala (det. H. Lindberg): Alb. Backman. S. 37 A.

*R. auricomus * sibiricus* (Glehn). Karelia ladog., Ruskeala (det. H. Lindberg): Alb. Backman. S. 38 A.

Rubus arcticus × *saxatilis.* Karelia ladog., Ruskeala: Alb. Backman. S. 38 A.

Ruppia spiralis. Satakunta, Björneborgs-Skären, Santakari und Oudoursholm: E. Häyrén und I. Selin. S. 34 B.

Sagina maritima. Alandia, Lemland, Nåtö: A. Arrhenius. S. 50 A.

Sagittaria natans. Savonia bor., Jorois: H. Lindberg. S. 17 A. — Siehe auch S. 166 B.

Salicornia herbacea. Satakunta, Landgemeinde Björneborg, Torbonäs und Inderö: E. Häyrén. S. 35 B. — Siehe auch 166 B.

Salix aurita × *repens,* formæ compl. Alandia, plur. loc.: Fr. Klingstedt. S. 51 A.

S. caprea × *repens.* Alandia, plur. loc.: Fr. Klingstedt. S. 51 A.

Scirpus parvulus. Alandia, zahlreiche Fundorten, massenhaft: A. Arrhenius, Fr. Klingstedt und A. Palmgren; Regio aboëns., Pargas, mehrmals massenhaft: A. Arrhenius, Bromarf: E. Odenvall und Arth. Ramsay; Nylandia, Helsingfors-Skären: A. Arrhenius, M. Brenner, A. Osw. Kihlman und Th. Sælan, Borgå, bei Onas und Varlax: M. Brenner; Isthmus karel., Björkö (det. Ch. E. Boldt): H. Lindberg. S. 5—8 A. — Vgl. auch S. 166 B.

Spirodela polyrrhiza. Satakunta, in der Umgebung von Björneborg: E. Häyrén. S. 33 B.

Thalictrum kemense. Karelia onegens., Swir-Thale: A. K. Cajander und J. I. Lindroth. S. 118 B.

Triodia decumbens. Satakunta, Björneborg, Kumnäs: E. Häyrén. S. 33 B.

Viola-Formen (Bestimmungen revidiert von A. Arrhenius): Alb. Backman. S. 38—39 A.

V. rupestris var. glaberrima. Karelia bor., Libelits, Tikansaari: Alb. Backman. S. 38 A.
V. canina × Riviniana. Karelia ladog., ziemlich häufig: Alb. Backman. S. 39 A.
V. canina × rupestris. Karelia ladog., Ruskeala: Alb. Backman. S. 39 A.
V. mirabilis × Riviniana. Alandia, Jomala, Ramsholm; Karelia ladog., Ruskeala: Alb. Backman. S. 39 A.
V. mirabilis × rupestris, formæ compl. Karelia ladog., Ruskeala: Alb. Backman. S. 39 A.
V. Riviniana × rupestris. Karelia ladog., Ruskeala: Alb. Backman. S. 39 A.

Verwildert oder eingeschleppt.

Cuscuta Trifolii. Reg. aboëns., Karislojo: E. Sundvik; Nylandia, Ingå, Fagervik: E. Hisinger; Karelia: H. Lindberg. S. 13 A. — Siehe auch S. 164 B.
Galeopsis pubescens f. *hispida:* H. Lindberg. S. 38 B und S. 164—165 B.
Luzula angustifolia. Nylandia, Degerö bei Helsingfors: H. Lindberg und Th. Sælan; Karelia austr., Wiborg: H. Lindberg; Isthmus karel., Pyhäjärvi, Toubila: H. Lindberg. S. 44 A. — Siehe auch S. 165 B.

Vermischte Notizen.

Picea excelsa lus. *brevifolia* Cripps. Nach Amanuensis Harald Lindberg steht bei SOLhem in Lojo (Reg. aboëns.) eine von ihm schon früher besprochene Fichte, welche jahrelang nur die für diesen Lusus charakteristischen kurzen Nadeln entwickelt hatte, jetzt aber auf einem 3—4 jährigen Zweige, wie bei typischer *Picea excelsa*, normal ausgebildete Nadeln trug, während alle übrigen Zweige fortlaufend ausschliesslich kurzblättrig waren. S. 32 A.
Rosa cinnamomea. Eine von *Rhodites rosarum* verursachte Gallbildung auf dieser Pflanze wird von Fil. Mag. J. I. Lindroth demonstriert. S. 45 A.

Taraxacum lævigatum Willd. wird hinsichtlich ihrer Synonomik von Rektor M. Brenner besprochen. S. 8—11 A.

Musci.

Neu für das Gebiet.

Archidium alternifolium (Dicks.) Schimp. c. fr. Alandia, Finström, Godby; Lemland, Norrby (J. O. Bomanson det.): V. F. Brotherus. S. 18 A.

Algæ.

Planktologische und hydrofaunistische Studien in Lojo-See: A. Luther. S. 52—54 A. Hinsichtlich des Algologischen vgl. S. 161—162 B.

Register

öfver

de vetenskapliga meddelandena.

Siffrorna med **fet** stil hänvisa till de originala uppgifterna och uppsatserna, de öfriga till den tyska öfversikten — Die **fettgedruckten** Ziffern verweisen auf die originalen Angaben und Aufsätze, die übrigen auf die deutsche Übersicht.

Mötet den 5 oktober 1901.

Mötet den 2 november 1901.

Mötet den 7 december 1901.

Mötet den 1 februari 1902.

Mötet den 1 mars 1902.

Mötet den 5 april 1902.

Ab.	= Regio aboënsis	Le.	= Lapponia enontekiensis	Ok.	= Ostrobottnia kajanensis
Al	= Alandia	Li.	= Lapponia inarensis	Ol.	= Karelia olonetsensis
Ik.	= Isthmus karelicus	Lkem.	= Lapponia kemensis	Om.	= Ostrobottnia media
Im	= Lapponia Imandrae	Lmur.	= Lapponia murmanica	On.	= Karelia onegensis
Ka	= Karelia australis	Lp.	= Lapponia ponojensis	Sa.	= Savonia australis
Kb.	= Karelia borealis	Lt.	= Lapponia tulomensis	Sb	= Savonia borealis
Kk.	= Karelia keretina	Lv.	= Lapponia Varsugae	St.	= Satakunta
Kl.	= Karelia ladogensis	N.	= Nylandia	Ta.	= Tavastia australis
Kp.	= Karelia pomorica	Oa	= Ostrobottnia australis	Tb	= Tavastia borealis.
Ks	= Kuusamo	Ob.	= Ostrobottnia borealis		

